

**ATATÜRK DÖNEMİ ORMAN VE
AĞAÇLANDIRMA FAALİYETLERİ
(1923 – 1938)**

Zeynep SÖZERİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ
ANABİLİM DALI
TEZ YÖNETİCİSİ**

Prof. Dr. S. Esin DERİNSU DAYI

2025

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

ZEYNEP SÖZERİ

ATATÜRK DÖNEMİ ORMAN VE AĞAÇLANDIRMA FAALİYETLERİ
(1923 – 1938)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. S. Esin DERİNSU DAYI

ERZURUM – 2025

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Zeynep SÖZERİ tarafından hazırlanan “Cumhuriyet Dönemi Orman ve Ağaçlandırma Faaliyetleri(1923-1938)” başlıklı çalışması 23/06/2025 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof.Dr. Asaf ÖZKAN <i>ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ</i>	İmza
Jüri Üyesi:	Doç.Dr. Mehmed Gökhan POLATOĞLU <i>ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ</i>	İmza
Jüri Üyesi (Danışman):	Prof.Dr. Sinever Esin DAYI <i>ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ</i>	İmza

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylanm.

25/06/2025

İmza

Prof.Dr. Sinever Esin DAYI

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Atatürk Dönemi Orman ve Ağaçlandırma Faaliyetleri (1923 – 1938)**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek herhangi bir yönetime başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğundan, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

ZEYNEP SÖZERİ

İmza:

Tarih:

ÖZET

Milli Mücadele döneminden itibaren Türkiye Cumhuriyeti, her alanda gelişmek ve ilerlemek adına etkin bir çalışma içerisinde olmuştur. Bu bağlamda, servet olarak görülen ormanlara da ayrı bir önem verilmiştir. Orman ürünleri işlevleri ve kullanım alanları bakımından büyük zenginlik kaynağı sayılmıştır. Toplumsal hafızada; orman ve ağaçlandırma konusunda, bir bilincin ve kültürün oluşması için büyük gayret sarf edilmiştir. Cumhuriyet dönemi hükümetleri yasama yoluyla ormancılık alanına katkı sunmaya çalışmışlardır. 1923-1938 tarihleri arası dönem orman yasaları ile beraber, düzeni ve planlı ormancılığa geçişin temellerini oluşturmuştur.

Devletçi politikalar izlenerek ormanlar; siyasi, iktisadi, hukuki ve sosyal alanlarda kalkındırılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde yapılan orman ve ağaçlandırma çalışmaları, yabancı uzmanların destekleri ve orman teşkilatlanması ile gerçekleşmiştir. Orman Genel Müdürlüğü kurularak, ülke genelindeki orman işleri ve işletmeleri kontrol altına alınmıştır. Mevcut olan orman ve ağaç floryasının korunması ve aynı zamanda yeni ormanlık alanların oluşturulması amacıyla bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Ormancılık alanında uzman ve teknik eleman yetiştirilebilmek amacı ile okullar açılmıştır. Aynı dönemde, yurt dışına da öğrenciler gönderilerek bu alandaki açık kapatılmaya çalışılmıştır. Ağaçlandırma faaliyetleri kapsamında çiftlikler ve fidanlıklar kurulmuştur. 1937 tarihi Türk ormancılığının dönüm noktası olmuştur. 3116 Sayılı Orman Yasası ile kapsamlı bir hukuki temel oluşturulmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin, Osmanlı Devleti'nden aldığı orman mirasını; planlı, modern ve sistematik bir zemine taşıdığı süreç, tarihsel boyutlarıyla ele alınmış olup; Atatürk Orman Çiftliği, Millet Bahçeleri, Orman İşletmeleri, Türkiye Ağaç Koruma Cemiyeti vb. konular bunlara örnek teşkil etmektedir. Yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılarak, devletin ormancılık alanındaki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Orman ve ağaçlandırma çalışmalarının, toplumu ilgilendiren sosyolojik boyutu da irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Planlı Ormancılık, Ağaçlandırma Çalışmaları, Atatürk Orman Çiftliği ve Millet Bahçeleri, Orman Politikaları, Orman Genel Müdürlüğü.

ABSTRACT

Since the period of the National Struggle, the Republic of Turkey has been actively working to develop and progress in every field. In this context, forests, considered as wealth, were also given special importance. Forest products have been regarded as a significant source of wealth in terms of their functions and areas of use. Great efforts have been made to create awareness and culture regarding forests and afforestation in the collective memory of society. The governments of the Republic period tried to contribute to the forestry sector through legislation. The period between 1923 and 1938 laid the foundations for a transition to orderly and planned forestry with the enactment of forest laws.

By following statist policies, forests were attempted to be developed in political, economic, legal, and social areas. Afforestation and forestation efforts during this period were carried out with the support of foreign experts and forest organizations. The General Directorate of Forestry was established to control forest operations and activities nationwide. Scientific studies were conducted to protect the existing flora and forest resources and to create new forested areas. Schools were opened to train experts and technical personnel in the field of forestry. During the same period, students were also sent abroad to address the gap in this field. As part of afforestation activities, farms and nurseries were established. The year 1937 became a turning point for Turkish forestry. With the enactment of the Forest Law No. 3116, a comprehensive legal basis was established.

The process in which the Republic of Turkey carried the forest legacy inherited from the Ottoman Empire to a planned, modern, and systematic ground is addressed from a historical perspective. Atatürk Forest Farm and National Gardens in various cities are examples of this effort. Legal and institutional arrangements were made to highlight the state's impact on the forestry sector. The sociological aspect of forestation and afforestation activities, which concern society, has also been examined.

Keywords: Planned Forestry, Afforestation Activities, Atatürk Forest Farm and National Gardens, Forest Policies, General Directorate of Forestry.

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti kurulurken her alanda çağdaş medeniyeler seviyesine ulaşmak için yapılan çalışmalar, yerüstü servetleri olarak nitelendirilen ormanlar için de yapılmıştır. 1923-1938 döneminde ormanlara ayrı bir önem verilmiş, bu kapsamda orman bilinci ve kültürü oluşturulmaya çalışılmıştır. Dönemin hükümetleri tarafından ormanları korumak ve geliştirmek amacı ile orman yasaları yapılmıştır. Bu süreçte yabancı uzmanların yönlendirmesi ile orman teşkilatlanmaları gerçekleştirilmiştir. Orman planlamaları yapılmış, raporlar hazırlanmıştır. Var olan ormanların devamlılığını sağlayarak, yeni tesis edilecek ormanlar için bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Teknik eleman ve uzman personel yetiştirme hedefi ile ormancılık alanında okullar açılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde ormancılık alanında yapılan kapsamlı çalışmalar 1937 yılından itibaren gerçekleşmiştir. Şehir merkezlerinde Orman Müdürlükleri, ormanlık alana sahip küçük yerleşim yerlerinde Orman Bölge Şeflikleri kurulmuştur. Orman İşletmeleri, Orman Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Özel işletmeler de bulunan ormanlar ise Orman İdaresi'nin kontrolü altına alınmıştır. Ağaçlandırma çalışmaları kapsamında yeni fidanlık kurulumları yapılmıştır. Orman floryasının korunması, artırılması ve geliştirilmesi amacı ile çalışmalar sürdürülmüştür.

1923-1938 tarihleri arasındaki döneme bakıldığında, orman ve ağaçlandırma çalışmalarının hangi boyutta olduğu, nasıl ve hangi kurumlar aracılığı ile yapıldığı, dönemin sosyal ve ekonomik şartlarının yanında hükümetlerin bu konuya bakış açısının nasıl olduğu gibi konular merak uyandırmıştır. Bu konuda; *“Türkiye Cumhuriyeti'nde Ormancılık Politikaları, Türkiye Ormancılığında 4785 Sayılı Yasa'nın Uygulanması ve Sonuçları Üzerine Bir Araştırma (Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği), Türk Anayasaları'nda Ormana İlişkin Hükümler Ve 6292 Sayılı Kanun Çerçevesinde Orman VASFİNİ Yitirmiş Arazilerin Hukuki Durumu”* gibi başlıklar altında mevcut yapılan çalışmaların, sorulara tam manasıyla cevap verilemediği ve konuyla ilgili doğrudan bir çalışmanın olmadığı anlaşılmıştır. 1923-1938 yılları arasında yapılan orman ve ağaçlandırma çalışmalarının; tarihi, hukuki, iktisadi ve sosyolojik boyutunu resmi verilere dayanarak, bilimin ışığında ortaya koymak amacıyla bu konunun seçilmesi uygun görülmüştür.

“Atatürk Dönemi Orman ve Ağaçlandırma Faaliyetleri (1923-1938)” konulu bu tez ile, Türkiye Cumhuriyeti'nde 1923-1938 yılları arasında orman ve ağaçlandırma çalışmaları bakımından planlı ve modern sisteme geçişin incelenmesi hedeflenmiştir.

Çalışmada ormancılık alanındaki dönüm noktaları belirlenerek; dönemsel bir araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sistematiğe temele oturtulmuş, yasal ve kurumsal düzenlemeler odağında bir araştırma sürecine girilmiştir. Bu süreçte, disiplinler arası bir çalışma yürütülmüştür. Orman ve ağaçlandırma konusu; tarih, siyaset, botanik bilimi, orman mühendisliği ve ziraat mühendisliği alanlarını ortak noktada buluşturmuştur. Bu alanlardaki mevcut ulaşılabilen kaynaklar incelenip; tasnif edilerek tez metni oluşturulmaya çalışılmıştır. Sosyal bilimler araştırma ve inceleme metodları ve tarih disiplini çerçevesinde bir tarihçi gözüyle; konunun daha kapsamlı ve ayrıntılı bir şekilde ele alınarak, özgün bir akademik bakış açısı kazandırması hedeflenmiştir.

Bu çalışma “Giriş” kısmı ve dört bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm: Kavram sorunsalı ve Osmanlıdan Cumhuriyet’e orman ve ormancılık başlığı altında; orman kavramı ve oluşturan öğeleri, ormanın önemini ve faydaları ile Anadolu’da orman anlayışının tarihsel gelişimi incelenmiştir.

İkinci Bölümde; 1923-1938 arası dönemde kurulan hükümetlerin ormancılık politikaları ve çalışmaları ele alınmıştır. Bu dönemde kurulan hükümetlerin; ormancılık konusundaki değerlendirmeleri ve bakış açıları incelenmiştir. Yasama sürecinde nasıl bir yol izledikleri ve karar verme mekanizmaları irdelenmiştir.

Üçüncü Bölümde: Ormancılık alanında kurumsallaşma ve eğitim faaliyetleri başlığında; devlet orman işletmelerinin yapısı ve faaliyetleri, planlı ormancılık, orman mühendislerinin faaliyetleri, ormanlar ve madenler, ormancılıkla ilgili eğitim kurumları, yurt dışından gelen uzmanlar ve orman politikalarının sosyal etkileri üzerinde durulmuştur.

Dördüncü Bölümde: Türkiye orman floryasında ağaçlandırmanın önemi ve korunması başlığı ile; Türkiye ormanlarında yetişen ağaç türleri, hükümetlerin ağaçlandırma siyasetleri, ağaçlandırma esasları, ağaç koruma cemiyeti, orman sanayisi, orman yangınları ve Mustafa Kemal Atatürk’ün sevgisi ve bununla ilgili faaliyetleri konularına yer verilmiştir.

Tez çalışmasının kaynak materyallerini; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Genel Kurmay Arşivi, Orman Genel Müdürlüğü Arşivi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Kanunlar ve Tutanak Dergisi, Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, dönemin basın kaynaklarından olan Cumhuriyet ve Ulus gazeteleri, süreli yayınlar arasında bulunan Orman ve Av Dergisi, ülkemizde bulunan 11 adet orman fakültesinin dergileri, makaleleri ve araştırma eserler başlığında kaleme alınan kitaplar, Lisansüstü Tezler, Fotoğraflarla Atatürk Albümü, Vehbi Koç Ankara Araştırma

Merkezi Dijital Koleksiyonu oluşturmaktadır. Tez içerisinde açıklanması gereken kavramlar, İslam Ansiklopedisi'nin sözlük bölümünden yararlanılarak açıklanmıştır. Mevcut ve ulaşılabilen kaynaklardan alınan fotoğraf ve resimler aslını koruyacak şekilde tez içerisinde değerlendirilmiştir.

Yüksek lisans tez sürecinde severek çalıştığım bu konuyu öneren, bana yol gösteren, tavsiyelerde bulunan ve çalışma sürecim boyunca hoşgörü ve desteğini esirgemeyen Hocam ve Danışmanım Prof. Dr. Esin DERİNSU DAYI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte yardımlarını esirgemeyen Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün tüm öğretim üyelerine ve idari personeline de teşekkür ederim. Ayrıca bu süreçte maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan aileme de minnettarım.

Bu çalışmanın; işlenen döneme dair tarih çalışmalarının mütevazı bir örneği olarak, bilim dünyasına bir katkı sağlamasını; araştırmacılar ve yeni araştırmalar için ilham kaynağı olabilmesi temenni edilmektedir.

Zeynep SÖZERİ

ERZURUM-2025

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL TUTANAĞI.....	I
YEMİN METNİ	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VIII
KISALTMALAR	XI
KAYNAKÇA.....	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAM SORUNSAĞI VE OSMANLIDAN CUMHURİYETE ORMAN VE ORMANCILIK

A- ORMAN KAVRAMI VE ORMANI OLUŞTURAN ÖĞELER.....	6
B- ORMANLARIN ÖNEMİ VE FAYDALARI	7
C- ANADOLU’DA ORMAN ANLAYIŞI VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	8
I. Osmanlı Devleti’nin Kuruluşuna Kadar Olan Düzenlemeler.....	8
II. Osmanlı Devleti’nin Kuruluşundan 1858 Yılına Kadar Olan Düzenlemeler	9
III. 1858 Yılından Cumhuriyet Dönemine Kadar Olan Düzenlemeler.....	10
IV. 1920 – 1923 Yılları Arası Düzenlemeler.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ HÜKÜMET PROGRAMLARINDA ORMAN VE ORMANCILIK POLİTİKALARI (1923-1938)

A. IV. İCRA VEKİLLERİ HEYETİ / ALİ FETHİ BEY (OKYAR) HÜKÜMETİ (14 AĞUSTOS – 27 EKİM 1923).....	15
B. İLK CUMHURİYET HÜKÜMETİ / I. İSMET PAŞA (İNÖNÜ) HÜKÜMETİ (30 EKİM 1923 – 06 MART 1924).....	15
C- II. İSMET PAŞA (İNÖNÜ) HÜKÜMETİ (06 MART 1924 – 22 KASIM 1924). 16	
D- ALİ FETHİ BEY (OKYAR) HÜKÜMETİ (22 KASIM 1924 – 03 MART 1925)17	

E- III. İSMET PAŞA (İNÖNÜ) HÜKÜMETİ (03 MART 1925 – 1 KASIM 1927)..	17
F- IV. İSMET PAŞA (İNÖNÜ) HÜKÜMETİ (1 KASIM 1927 – 27 EYLÜL 1930)	18
G- V. İSMET PAŞA (İNÖNÜ) HÜKÜMETİ (27 EYLÜL 1930 – 04 MAYIS 1931)	19
H- IV. İSMET PAŞA / İSMET İNÖNÜ HÜKÜMETİ (4 MAYIS 1931 – 1 MART 1935)	19
İ- VII. İSMET İNÖNÜ HÜKÜMETİ (1 MART 1935 – 1 KASIM 1937)	20
K- I. CELAL BAYAR HÜKÜMETİ (1 KASIM 1937 – 11 KASIM 1938).....	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORMANCILIK ALANINDA KURUMSALLAŞMA VE EĞİTİM FAALİYETLERİ (1923 – 1938)

A- DEVLET ORMAN İŞLETMELERİNİN TEŞKİLAT YAPISI VE FAALİYETLERİ (1923 – 1938).....	25
I. Türkiye İktisat Kongresi'nde Orman ve Ormancılık (17 Şubat-4 Mart 1923)....	27
II. Orman Genel Müdürlüğü'nün Kuruluşu ve Faaliyetleri	29
B- PLANLI ORMANCILIK FAALİYETLERİ.....	30
I. Amenajman Faaliyetleri	31
II. Silvikültür Çalışmaları	33
C- TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN İLK ORMAN MÜHENDİSLERİ VE FAALİYETLERİ (1934 – 1938).....	35
D- ORMAN VE MADENCİLİK	39
E- ORMANCILIKLA İLGİLİ EĞİTİM KURUMLARI VE KÖYLÜYÜ	41
I. Orman Ameliyat Mektepleri.....	41
II. Yüksek Orman Mektebi	45
III. Yüksek Ziraat Enstitüsü ve Orman Fakültesi	45
IV. Gazi Orman Çiftliği	47
V. Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi'nde Ormancılık.....	52
F. YURTDIŞINDAN DAVET EDİLEN YABANCI UZMANLAR VE	54
G. ORMAN POLİTİKALARININ SOSYAL ETKİLERİ.....	58
I. Sosyal Ormancılık	62
II. Orman ve Köy İlişkileri	63
III. Kent Ormanları	64
IV. Millet Bahçeleri	66

V. Ormanların İnsan Sağlığına Etkileri	69

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ORMAN FLORASINDA AĞAÇLANDIRMANIN ÖNEMİ VE KORUNMASI

A- TÜRKİYE ORMANLARINDA YETİŞEN AĞAÇ TÜRLERİ	71
B- TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN AĞAÇLANDIRMA SİYASETLERİ.....	72
C- TÜRKİYE'DE AĞAÇLANDIRMA ESASLARI.....	76
D- TÜRKİYE AĞAÇ KORUMA CEMİYETİ (1928 – 1938)	78
I. Cemiyetin Kuruluşu ve İlk Yılları	78
II. Cemiyet Programı ve Nizamnameleri	83
III. Cemiyetin Faaliyetleri.....	86
IV. Ağaç Bayramları.....	87
V. Cemiyetin Faydalı Bir Dernek Olması	89
E- ORMAN SANAYİSİ	90
I. Zindan ve Çangal (Zingal) Ormanları İşletmesi ve Kereste Fabrikası.....	91
II. Bilecik-Bozüyük Özel Orman Şirketi	94
F. ORMAN YANGINLARI.....	96
G. DOĞAYA VE YEŞİLE TUTKUN BİR LİDER; MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN AĞAÇ VE ORMANLA İLGİLİ SÖZLERİ VE FAALİYETLERİNDEN ÖRNEKLER.....	99
SONUÇ	104
EKLER	109

KISALTMALAR

A	: Arşiv
A.Ş.	: Anonim Şirket
ATAM	: Atatürk Araştırma Merkezi
BCA	: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
BOA	: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
BDT	: Basılmamış Doktora Tezi
BYLT	: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
Çev.	: Çeviren
DTCF	: Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi
E.T	: Erişim Tarihi
İ.Ü.O.F.D	: İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi
OGM	: Orman Genel Müdürlüğü
T.A.Ş.	: Türkiye Anonim Şirketi
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMMZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
VEKAM	: Vehbi Koç Ankara Araştırma Merkezi
YZE	: Yüksek Ziraat Enstitüsü

KAYNAKÇA

A- ARŞİVLER

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BOA)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Orman Genel Müdürlüğü Arşivi

B- RESMÎ YAYIN VE TUTANAKLAR

Orman Genel Müdürlüğü İstatistik Albümü 1938–1949

Resmi Gazete

Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü (1920-2010)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar Dergisi

C- SÜRELİ YAYINLAR

1- Gazeteler

Akşam

Cumhuriyet

Hâkimiyet-i Milliye

İçtihat

Milliyet

Ulus

Vakit

2- Dergiler

Ankara Araştırmaları Dergisi

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Ankara Üniversitesi DTC Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi

Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi

İktisadi Yürüyüş

İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi

Kebikeç
Kırsal Çevre Yıllığı
Orman ve Av Dergisi
Ormancılık Araştırma Dergisi
Sayıştay Dergisi
Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi
Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi
Tarih ve Günce
Tarih ve Toplum
Türkiye Ormancılar Cemiyeti
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi
Yüksek Ziraat Enstitüsü Dergisi

D- ANSİKLOPEDİ VE SÖZLÜKLER

1- Sözlükler

Britannica Concise Encyclopedia, Encyclopedia Britannica, Inc, 2000.
DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010.
Şemseddin Sami, Kâmûs-ı Türkî, İdeal Kültür Yay., İstanbul, 2012.

2- Ansiklopediler

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Türkiye 1923-1973 Ansiklopedisi

E- KİTAPLAR

1- Hatıralar

İNAN, Afet, **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**, İstanbul, 2007.
İNAN, Afet, **Atatürk'ten Hatıralar**, Ankara, 1950.
KARABEKİR, Kâzım, **Günlükler (1906-1948)**, İstanbul, 2009.
SOYAK, Hasan Rıza, **Atatürk'ten Hatıralar**, İstanbul, 1973.

2- Araştırma Eserler

- Atatürk Çiftlikleri**, Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu Neşriyatından, Ankara, 1939.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III**, Ankara, 1981.
- ACUN, Niyazi, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, Ankara, 1945.
- ALTINAY, Ahmet Refik, **Osmanlı Devrinde Türkiye Madenleri**, İstanbul, 1931.
- ALTINTEPE, A. Şükrü, **Köyün Kitabı**, İstanbul, 1938.
- ARMAĞAN, Ali, **Türk Tarım Toplumu- Orman ve Dağ Köylerinin Üzerine Araştırma**, İstanbul, 1977.
- ASLANKARA, M. Sadık, **Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, Orman Bakanlığı Yayın Dairesi Başkanlığı, 1998.
- ATAY, İbrahim, ODABAŞ, Tolgay, **“Ormancılığın 150. Yılında Doğal Geliştirme ve Bakım Çalışmaları”, 150'nci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel Ankara**, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara, 1990.
- ATASOY, Nurhan, **Hasbahçe, Osmanlı Kültüründe Bahçe ve Çiçek**, İstanbul, 2002.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, **Tek Adam Mustafa Kemal (1918–1922) Cilt II**, İstanbul, 2009.
- BERNHARD, Robert, **Türkiye Ormancılığının Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri** (Çev.Nihat Basri Somel,), Ankara, 1935.
- BİLGİN, Arif, ÇAĞLAR, Burhan, **Klasikten Moderne Osmanlı Ekonomisi: Kurumlar- Uygulamalar**, İstanbul, 2019.
- ÇAĞLAR, Yücel, **Türkiye’de Ormancılık Politikası**, İstanbul, 1979.
- ÇAĞLAR, Yücel, **Türkiye’de Orman Köyleri ve Kalkındırılmasına Yönelik Etkinlikler**, Ankara, 1986.
- ÇAMLIBEL, Faruk Nafiz, **Akın, Destan, 3 Perde**, İstanbul, 2012.
- ÇOŞKUN, Aynur Aydın, GÜNEŞ, Yusuf, ELVAN, Devrim, VELİOĞLU, Nimet, **Orman Kanunu ve İlgili Mevzuat**, İstanbul, 2007.
- DEMİRCİ, Sevtap, **Belgelerle Lozan**, İstanbul, 2013.

DEMİRTAŞ, Ahmet, **Zingal Şirketi, Zindan ve Çangal Ormanı ile Sanayileşme Girişimi Olarak Ayancık Kereste Fabrikası**, Mimarlık ve Mühendislik Öyküleri- IV, Ankara, 2010.

DİKER, Mazhar, **Türkiye’de Ormancılık**, Ankara, 1946.

ERASLAN, İsmail, **Umumi ve Türkiye Orman Amenajmanı**, İstanbul, 1973.

ERASLAN, İsmail, **Türkiye’de Ormancılık Öğretim ve Eğitim Kurumlarının Tarihsel Gelişimi**, İstanbul, 1989.

Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zilli, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu**, (Haz. Zekeriya Kurşun-Seyit Ali Kahraman- Yücel Dağlı), İstanbul, 1999.

Gazi Orman Çiftliği Kitapçığı, Ankara, 1933.

GÜMÜŞ, Can, **Türk Orman Devrimi**, Ankara, 2018.

IŞIK, Kâni, **Biyolojik Çeşitlilik ve Orman Gen Kaynaklarımız**, İstanbul, 1997.

İNAN, Afet, **İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat- 4 Mart 1923**, Ankara, 1989.

İNAN, Afet, **Kemal Atatürk’ü Anarken**, Ankara, 1955.

KAPUCU, Fikret, **Ormancılık Bilgisi**, Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Ders Notu, 1987.

KONUKÇU, Mustafa, **Ormanlar ve Ormancılığımız**, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 2001.

KÖROĞLU, Volkan Turan, **Ormanların Korunmasının Köy Tüzel Kişiliklerini Sorumluluğu verilmesinin Değerlendirilmesi, İkizdere Örneği**, Trabzon, 2007.

KUTLUK, Halil, **Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar 893-1339 (1487-1923)**.

Orman Genel Müdürlüğü, **Cumhuriyetin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, 1973.

Orman Genel Müdürlüğü, **Mütehasız Raporları**, S.65, İstanbul, 1973.

Orman Köylerinin Sosyoekonomik Durumu, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara, 1971.

ÖKÇÜN, Ahmet Gündüz, **Türkiye İktisat Kongresi 1923-İzmir, Haberler-Belgeler-Yorumlar**, Ankara, 1971.

ÖKÇÜN, Ahmet Gündüz, **1920–1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, Ankara, 1997.

ÖZDÖNMEZ, Metin, **Ormancılık Politikası**, İstanbul, 1996.

ÖZDÖNMEZ, Metin, Turhan İstanbullu, **Ormancılık Politikası Ders Kitabı**, İstanbul, 1981.

İsmail Özmen, **Açıklamalı- Uygulamalı- İctihatlı Kadastro Kanunu ve İlgili Mevzuat (Cilt I. Cilt)**, Ankara, 1994.

ÖZTOPRAK, İzzet, **Atatürk Orman Çiftliğinin Tarihi**, Ankara, 2006.

RÜŞTÜ, Cevat, **Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine: Cevat Rüştü’den Bir Güldeste**, İstanbul, 2001.

SAATÇIOĞLU, Fikret, **Bilecik Devlet Orman İşletmesi Yirce-Bütmece-Kömürsu Ormanlarında Yapılan Silvikültür Tatbikatı**, İstanbul, 1962.

SABY, Paul Joseph, “Mütehasıs Mösyö Saby’nin Raporları”, **Ziraat Vekalet Mütehasıs Raporları, Orman Kısım**, İstanbul, 1927.

SÜREYYA,Şevket, **Cihan İktisadiyatında Türkiye**, Ankara, 1931.

T.C. Orman Bakanlığı; **Osmanlı Ormancılığı ile İlgili Belgeler- I**, Ankara, Orman Bakanlığı Yayın No:094, 1999.

YİĞİTOĞLU, Ali Kemal, **Türkiye’de Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, Ankara, 1936.

YAVUZ, Fehmi, **Köy İdaremizin Maliyesi**, Siyasal Bilgiler Okulu, Ankara, 1946.

YUND, Kerim, “**Türk Ormancılığında Yasalaşma, Yasaları Uygulama**”, 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası, Ankara, 1987.

3- Lisansüstü Tezler

a- Yüksek Lisans Tezleri

BENLİ, Mehmet, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Ormancılık Politikaları (1923- 1946)**, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2014, s.123.

BİRBEN, Üstüner, **Türkiye’de 1937 Yılından Sonra Ormancılık Mevzuatında Yaşanan Gelişmeler ve Toplumsal Yaşamla Etkileşimler**, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s.19.

ÖZKAYA, Ömer, **Türk Anayasalarında Ormana İlişkin Hükümler ve 6292 Sayılı Kanun Çerçevesinde Orman Vasfını Yitirmiş Arazilerin Hukuki Durumu**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2013, s.6-7.

YILMAZ, Turgut, **“6831 Sayılı Orman Kanunu 2. Madde Uygulamasının Orman Kadastro Çalışmalarına Etkileri”**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1992, s. 47.

YURTTABİRGÜL, Züleyha, **“1937-1961 Dönemi Türkiye’de Ormancılık Politikaları ve Uygulamaları”**, Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisanüstü Eğitim Enstitüsü, 2023, s.50.

b- Doktora Tezleri

AYHAN, İsmail, **Eğitim amacıyla yurt dışına gönderilen öğrenciler (1908 - 1922): Prosopografik Bir Çalışma Örneği**, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2021, s.265.

KESKİN, Özkan, **“Orman ve Ma’âdin Nezareti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”**, İstanbul Üniversitesi (Doktora Tezi), İstanbul, 2005.s.136.

ORTAK, Şaban, **Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri**, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü (Doktora Tezi, Danışman: Pof. Dr. S. Esin Dayı), Erzurum, 2004, s.213.

F- MAKALELER

Ali Kemal, *“Türkiye ’de Orman Ameliyat Mektepleri”*, **Orman ve Av**, S.57, 1934, s.8-13.

A. Mithat, *“Yüksek Ziraat Enstitüsü ve Orman Fakültesi”*, **Orman ve Av**, S.59, 1934, s.2-3.

AKYÜZ, Yahya, Faruk Öztürk, “İlk Ağaç Bayramı Girişimi,” **Tarih ve Toplum**, S.38, s.225-226

ARIKAN, Zeki, “Dilde Sadeleşme Akımı ve Köylü Gazetesi,” **Kebikeç**, Sayı 4, 1996, s.141-150.

ARDIÇ, Kamuran, “Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Seri B 36(1), İstanbul, 1986, s.101-109.

ASLANBOĞA, İlçin, “Şehir Çevresi Ağaçlıkları”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, XXVI/2, İstanbul, 1976, s.256-265.

ATAY, İbrahim, “Değerli Hocamız Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu’nun Bilim Yaşamı ve Eserleri”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, XXXI/1 1981, s.1-11.

ATAY, İbrahim, Tolgay Odabaş, “Ormancılığın 150. Yılında Doğal Geliştirme ve Bakım Çalışmaları”, **150’nci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Ankara, s.271-280.

AYAŞLIGİL, Tülay Erbesler, “Kent Ormanlarının Rekreatif Amaçlı Kullanımı ve İstanbul İli Örneğinde İrdelenmesi”, **Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi**, 2(4), 2007, s.217-225.

BAYER, Zekai, “Atatürk’ün Arkasından”, **Orman ve Av**, XXXVIII/12, İstanbul, 1966, s.12-18.

BAYRAKTAR, Adile Nuray, “Başkent Ankara’da Cumhuriyet Sonrası Yaşanan Büyük Değişim: Modern Yaşam Kurgusu ve Modern Mekanlar”, **Ankara Araştırmaları Dergisi**, Ankara, 2013, s.67-70.

BAYRAKTAROĞLU, Hayri, “Toplum Kalkınmasında Orman İçi Köyleri”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, XVIII/1, İstanbul, 1968, s.17-35.

BERNHARD, Robert, “Türkiye’nin Orman Ahvalı”, **Orman ve Av**, S.44, İstanbul, 1931, s.8-11.

BÜK, Fahri, “Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Çalışması”, **İktisadi Yürüyüş**, VI/69-70, Ankara, 1942, s.23-30.

CİN, Halil, “Tanzimattan Sonra Türkiye’de Ormanların Hukuki Rejimi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 35(1-4), 1978, s.315-320.

ÇELİK, Filiz, “Geç Osmanlı Dönemi Kentsel Mekan’da Batılılaşma Etkileri: Konya Millet Bahçesi,” **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Konya, 2018, s.338-340.

ÇEPEL, Necmettin, “Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi” **150’nci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Ankara, 1990, s.11-20.

ÇINAR, Tefik Ali, “Ormanlarımızın Sanayideki Rolü: Kereste Sanayii ve Ticareti, *Dün, Bugün, Yarın*” **İktisadi Yürüyüş**, İstanbul, 1945, s.13-19.

DALAY, Fazıl, “Atatürk Ankara Orman Çiftliğini Nasıl ve Niçin Kurdu?”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara, IV/11, 1988, s.594-600.

DİKER, Mazhar, “Ağaçlama Siyaseti”, **Orman ve Av**, S.37-38, İstanbul, 1931, s.2-5.

DİKER, Mazhar, İNAL, Selahattin, “Ormancılığımızın Ana Davalarından Ağaçlandırma,” **Yüksek Ziraat Enstitüsü Dergisi**, 1945, S.1, s.1-23.

DİRİK, Hüseyin, “Kent Ormancılığı ve Yeşil Kuşak Tesisleri”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, LV/1, İstanbul, 2005, s.4-30.

DİRİK, Hüseyin, Prof. Dr. Cemil Ata, “Kent Ormancılığının Kapsamı, Yararları, Planlanması ve Teknik Esasları”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, LV/1, İstanbul, 2005, s.4-21.

ELER, Ünal, “Türkiye’de orman amenajman yönetmeliğinin tarihsel gelişimi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Isparta, 2008, s.90-100.

EMGİLİ, Fahriye, “Halkevlerinin Köy ve Köycülük Faaliyetleri,” **Tarih ve Günce**, S.8, 2021, s.209-220.

ERDÖNMEZ, Müge Özgü, ÜNLÜ, Aslı Aydoğdu, “Kentsel Açık Alanları Etkileyen Sanat Akımlarının Türkiye’deki Yansımaları: İstanbul Örneği,” **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, İstanbul, 2009, S.59, s.37-50.

GÖRCELİOĞLU, Ertuğrul, “Havzaların Su Verimleri Üzerine Ormanların Etkileri”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, XXXIV/2, İstanbul, 1984, s.34-45.

GÖRCELİOĞLU, Ertuğrul, “Ormanlar ve Sağlığımız”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, XLIV/1-12, İstanbul, 1994, s.50-65.

GÜLEN, İlhan, ÖZDÖNMEZ, Metin, “Türkiye’de Orman ve Ormancılık”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, 31 (2), İstanbul, 1981, s.6-15.

GÜRKAS, Tayfun, “Modernleşen Osmanlı Parklarının Üsküdar’daki Erken ki Örneği: Millet Bahçesi ve Doğancılar Parkı”, **Üsküdar Sempozyumu**, İstanbul, 2004, s.412-423..

İbrahim Kuddusi, “Türkiye’de Ağaçlandırmanı Esasları Hakkında Rapor,” **Orman ve Av Dergisi**, İstanbul, 1937, s.196-200.

Hamdi Nafi, “Ağacın Kıymetini Bilelim” **Orman ve Av**, Sayı:14, 1929, s.2- 3.

İNAL, Selahattin, “Ordinaryüs Profesör Mazhar Diker”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, II/2, 1952, s.12-16.

İNAN, Afet, “Atatürk’ün Orman Sevgisi”, **Orman ve Av**, XXXVIII/11, İstanbul, 1966, s.12-20.

KALIPSIZ, Abdülkadir, “Prof. Dr. İsrnail ERARSLAN’In Biyografisi ve Yayınları”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Seri A, XXXV/1 s.1-21.

KELKİT, Abdullah, Doç. Dr. Alper Sağlık, vd., “Millet Bahçesi Kavramı: Kahramanmaraş İli Örneği”, **Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Van, 2019, s.13-40.

KOÇ, Bekir, “1870 Orman Nizamnamesinin Osmanlı Ormancılığı’na Katkısı Üzerine Bazı Notlar”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, 24(37), 2005, s.234-250.

KORKMAZ, Esat, “Türkiye’de Orman ve Ormancılık”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, VI, İstanbul, 1983, s.1390-1398.

KORKMAZ, Mehmet, “Kırsal Sosyoloji ve Sosyal Ormancılık”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Isparta, 2000, s.133-150.

KUTLUK, Halil, “Atatürk’ün Ağaç, Orman ve Yeşil Sevgisinden Doğan Yankı”, **Orman ve Av**, XXXVIII/11, İstanbul, 1966, s.12-20.

MIHÇIOĞLU, Kemal, “Köy ve Belediyelerde Kamunun Mükellefiyet Yolu ile Tahmil Edilen Ağaçlandırma Mecburiyeti”, **Türkiye Ormancılar Cemiyeti**, Ankara, 1957, s. 48-65.

Ömer Faruk, “Tahrip Vasıtaları”, **Orman ve Av**, S.17, İstanbul, 1929, s.21-30.

ÖZDÖNMEZ, Metin, “Ormancılık ve Halkla İlişkiler”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, İstanbul, 1984, s.7-8.

ÖZDÖNMEZ, Metin, “İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi’nin İlk Kuşak Türk Öğretim Üyeleri (1933- 1960)”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, S.2, 2000, s.2-3.

ÖZDÖNMEZ, Metin, İSTANBULLU, Turhan, “Değerli Hocamız Prof.Dr.Selahattin İNAL’ın Biyografisi ve Yayınları”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Seri A, XXXIX/1, 1989, s. 1-14.

ÖZEY, Yaşar, “Orman Çiftliği On Birinci Yılına Girdi”, **Ulus Gazetesi**, 15 Mayıs 1935, s.4-5.

POLATOĞLU, M. Gökhan, “Türkiye’de 1923-1945 Döneminde Uygulanan Ormancılık Politikaları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, İzmir, XXIII/3, 2021, s.971-999.

SAATÇIOĞLU, FİKRET, “Atatürk’ün orman görüşü ve Türkiye ormancılığı hakkındaki direktifleri”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, İstanbul, 1974, S.XXIV, s.29-40.

SELİK, Mehmet, “Prof. Dr. Hayrettin KAYACIK”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Seri A, XXXII/2, 1982, s.1-11.

ŞAD, H. Cahit, “Türkiye’de Ormancılığın 150’nci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları”, **150’nci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara,1990, s.249–250.

ŞİMŞEK, Suat, “Orman Sayılan Alanlarda Orman Dışı Amaçlarla İrtifak Hakkı Tesisinin Kamu Yararı Açısından Değerlendirilmesi”, **Sayıştay Dergisi**, S. 81, 2011, s.65-76.

TOKMANOĞLU, Tahsin, “Sayın Hocamız Prof. Dr. Kemal Erkin’in Yaşam Öyküsü”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Seri A, III/2, s.1-17.

TOKMANOĞLU, Tahsin, “Düzenli Ormancılık Yönünden Orman-Köy İlişkilerinin Doğurduğu Sorunlar ve Çözüm Yolları”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, XXIV/3, İstanbul, 1974, s.115-130.

UZUNSOY, Orhan, “Türkiye’de Köylerin Temel Sorunu”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt 36, S.4, İstanbul, 1986, s.28-29.

YENER, Muzaffer, “*Bozüyük Kereste Fabrikası Ormanları*”, **Orman ve Av**, S.5, s.12-14

YILMAZ, Cevdet, “*Sanayide Yer Seçimi ve Küreselleşme: Ayancık-Zingal Örneği (Sinop)*”, **Ankara Üniversitesi, DTCF (18-19 Ekim 2012), VII. Coğrafya Sempozyum**, Bildiriler Kitabı, (297-309), Ankara, 2012, s.204-215.

YILMAZ, Cevdet, “*Ayancık ve Çevresinin Sosyo-Ekonomik Tarihinde Çok Önemli Bir Kuruluş; Zingal Şirketi*”, **İstanbul Üniversitesi Uluslararası Yer Bilimleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, İstanbul, 2004, s.9-20.

YUND, Kerim, “*Madencilikimiz ve Ormanlar*”, **Orman ve Av Dergisi**, IV-V, 1938, s.125-138.

YURTOĞLU, Nadir, “*Atatürk Döneminde Türkiye’de Orman ve Ormancılık Politikası*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ekim 2021, s.35-50.

G- ELEKTRONİK KAYNAKLAR

(<https://sozluk.gov.tr/>) Erişim Tarihi: 06.05.2024.

(<https://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/pdf>)

Erişim Tarihi: 09.07.2024.

(<https://www.mevzuat.gov.tr/>) Erişim Tarihi: 14.12.2023.

(https://arastirma.tarimorman.gov.tr/etae/Belgeler/TeknikBrosur/BGK_Herbaryum.pdf) Erişim Tarihi: 14.03.2025.

(<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/34/Temel-Kavramlar>) E.T: 07.05.2024.

GİRİŞ

Dünya genelinde yaşayan insanlar, doğal kaynaklardan yaşamsal ihtiyaçlarına göre gelişigüzel yararlanarak gelmişlerdir. Doğal kaynaklar arasında ulaşılabilirliği ve yararlanılabilirliği en kolay olanı ormanlardır. Neolitik çağdan beri yararlanmanın yanında yerleşme, tarım ve otlak alanlar yaratmak için ormanlar yok edilerek günümüze gelinmiştir. Küresel düzeyde ormanların bozulması ve yok edilmesi, nüfus artışına paralel olarak, 1850 yılından sonra toprakların mülki ve idari alanlara açılmasıyla daha da hız kazanmıştır.¹

Ormanların dünya üzerindeki genel dağılımı dengeli olmadığı gibi Türkiye'nin önemli kısmında da kuraklık ve çölleşme ciddi boyutlara ulaşmıştır. Genel anlamda orman kıtlığı görülen ülkelerde, ormansızlaşma sorunu yaşanmaktadır. Yaşamsal döngüde önemi büyük olan ormanlar Türkiye coğrafyasında; tarih boyunca yaşanan savaşlar, yangınlar, doğal afetler, barınma, ısınma ve bir takım eşya malzemesi ihtiyacını karşılamak için kesilmeleri sebebiyle zamanla azalmış, nihayetinde yok olma derecesine gelmiştir.²

Ormanların yok olma tehdidi karşısında Avrupa coğrafyasında XVII. Yüzyıldan bu yana planlı ormancılık uygulaması başlatılarak, ormanların zarar görmesini engelleyen çalışmalar yapılmıştır.³

Osmanlı dönemine bakıldığında ise; Tanzimat Dönemi'ne kadar ki orman habitatu uzunca zaman “*cibâl-i mübâha*” adıyla anılmaktaydı. Cibâl'i mübâha; halkın ormanları serbestçe ve diledikleri gibi kullanması anlamına gelmektedir. Kelime olarak “mubah dağlar” anlamındadır. Hava, su gibi dağlar da halk tarafından serbestçe kullanılabilir. Bu ormanlar koruma dışı doğal kaynaklar olarak görüldüğünden, serbest kullanım alanı olarak bilinmekteydi. Tanzimat (1839-1876) ile yeni bir dönem başladı. Bu süreçte orman ve madenler milli kaynak olarak görüldü. Bu nedenle Avrupa'daki çalışmalar takip edilmeye başlandı. Ormanlar konusunda bazı düzenlemelere gidildi. Bu amaçla, 1840'ta Ticâret Nezâreti'ne bağlı bir “Orman İdâresi”⁵

¹ Kâni Işık, **Biyolojik Çeşitlilik ve Orman Gen Kaynaklarımız**, İstanbul, 1997, s.2-3.

² **Türkiye 1923-1973 Ansiklopedisi**, IV, 1974, s.1156.

³ Ünal Eler, “*Türkiye’de Orman Amenajman Yönetmeliğinin Tarihsel Gelişimi*,” **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Isparta, 2008, s.90.

⁴ Volkan Turan Köroğlu, “*Ormanların Korunmasının Köy Tüzel Kişiliklerinin Sorumluluğu Verilmesinin Değerlendirilmesi, İkizdere Örneği*”, Trabzon, 2007, s.2-3.

⁵ T.C. Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, 1973, s.6.

kuruldu. Ticâret Nezâreti'ne bağlı Orman İdaresi, 1867'de Maliye Nezâreti'ne devredildi. Ardından 1872'de Maadin İdaresi ile birleştirilerek, Genel Müdürlük olarak teşkilatlandırıldı. 1879'dan önce Ticaret ve Ziraat, 1886'da Maliye Nezâreti'ne bağlandı. 1895'te Orman ve Maadin Nezâreti'ne dönüştürüldü. 1911'de Ticâret ve Nafia Nezâreti adıyla faaliyetlerine devam etti. 1841'de bir genelgeyle taşralara orman müdürleri tayin edildi. Yine aynı yıl kesim yapılacak ormanlardan vergi alınması kabul edildi. 1851'de ise Orman Muhafaza Kadrosu⁶ oluşturuldu.

Osmanlı Devleti, Kırım Savaşı (1853-1856) nihayetinde imzalanan Paris Barış Antlaşması (30 Mart 1856) ile Avrupalı bir devlet statüsü kazanmıştı. Bundan sonra hemen her alanda Avrupalı Devletlerle iş birliğinde bulunacaktı. Bunun neticesinde Osmanlı'da "*Conseil des Travaux Publics*"⁷ (Bayındırlık İdaresi) kuruldu.⁸ Bu idarede Avrupalı uzmanlar ile Türk memurlar bir arada çalışacaktı. Ormancılık çalışmaları kapsamında, Fransa'dan uzmanlar çağrıldı. Bunun üzerine, Osmanlı ormanlarının incelenmesi ve amenajman⁹ çalışmalarının yapılması sonucunda yüksek orman okulu kurmak amacıyla 1857'de Fransa'dan Louis Tassy ve Alexandre Stheme adında iki uzman geldi. Louis Tassy, ilk olarak ormancılık esaslarının belirlenmesi ve uzman memur yetiştirilmesi için çalışmalar yaptı. Bu süreçte 1857'de İstanbul'da bir "*Orman Mektebi*" açıldı.¹⁰ Orman Mektebi'ne iyi derecede Fransızca bilen Harp Okulu ve Mühendishane Okulu öğrencileri kayıt yaptırdı. Okuldan 1861'de ilk kez 6 Türk ve 3 Ermeni olmak üzere toplam 9 kişi mezun oldu.¹¹

Fransız uzmanlar ilk icraat olarak "*Devlete Ait Miri Ormanlar Hakkında Altmış Sekiz Maddelik Nizamname ve Ağaç Kesimine İzinli Olanların Muameleatı Hakkında Şartname*" hazırladılar. Hazırlanan bu belgeler, Türk ormancılığının ilk mevzuatı olma özelliğini taşımaktaydı. Şartnamede; orman çalışmalarının Ticaret Nezareti tarafınca

---

⁶ Arif Bilgin-Burhan Çağlar, **Klasikten Moderne Osmanlı Ekonomisi: Kurumlar-Uygulamalar**, İstanbul, 2019, s.210.

⁷ Bu dönemde ormancılık üzerine Sultan I. Abdülmecid'in ve Sadrazam Mustafa Reşid Paşa'nın himayelerinde ve Ticaret Nazırı İsmail Paşa, Meclis-i Valâyı Ahkâmı Adliye Reisi Ahmet Cevdet Paşa, azalardan Mehmet Rüştü, Ahmet Celâl, Şevket, Mustafa Muzaffer, Abdurrahman Sami, Ali Galip, Mehmet Beylerin nezaretlerinde Fransız uzmanlar ile çalışmalarda bulunuldu. (Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.5).

⁸ Robert Bernhard, **Türkiye Ormancılığının Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri** (Çev.Nihat Basri Somel), Ankara, 1935, s.109.

⁹ Amenajman; ormanların teknik ve ekonomik bakımdan planlanması ve bu planın uygulanmasının takibi demektir. (<https://sozluk.gov.tr/>)

¹⁰ İsmail Eraslan, **Umumi ve Türkiye Orman Amenajmanı**, İstanbul, 1973, s.1-2.

¹¹ Kamuran Ardıç, "*Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış*", **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Seri B 36(1), İstanbul, 1986, s.101.

yürütülmesi, memur ve müstahdemlerin görevleri, ağaç kesme şartları ve uygulanacak cezaların bilgileri yer alıyordu.¹² Bunlara karşılık yine Fransız uzmanlarca 1870 yılında “*Orman Nizamnamesi*” hazırlandı.¹³ Nizamnamede ormanlar; devlete, vakıflara, hususi şahıslara, kasaba ve köylere ait olarak sınıflandırıldı.

Orman Nizamnamesi hükümleri, sadece devlet ormanlarında uygulanacaktı. Bu nizamname sayesinde devlete ait ormanlarda mahsul kaldırmak suç sayılacaktı. Ağaç kesme konusunda da zaman ve damga uygulaması hayata geçti. Kesme ve nakliyat işleri, Orman İdaresi’nde alınacak izin belgesiyle yapılabilecekti. Ancak Orman Nizamnamesi, halktan gelecek tepki nedeniyle tam anlamıyla tatbik edilemedi.¹⁴

II. Meşrutiyet sürecinde ise Avrupa’ya öğrenci gönderildi. Orman Maadin ve Ziraat Nezareti adına üç öğrenci gönderildi.¹⁵ Lakin Balkan Savaşı (1911-1912), ardından Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) ormancılık uygulama ve çalışmalarını olumsuz etkiledi. Bu dönemin yarattığı olumsuz hava neticesinde İtilaf Devletleri Bloğunda yer alan Fransa’dan uzman getirmek yerine Almanya ve Avusturya’dan uzmanlar getirildi.¹⁶ 1917’de ormancılık üzerine ilk amenajman kanunu niteliği taşıyan “*Ormanların Usulü İdare-i Fenniyeleri Hakkında Kanun*” hazırlandı. Bu kanunla ormanların planlı işletilmesi uygulamaya konuldu. Planlı ormancılık adı altında 1918’de İstanbul’da ilk amenajman teşkilatı kuruldu. Fakat I. Dünya Savaşı’nda Almanya’nın mağlup olması sebebiyle amenajman çalışmaları yarıda kaldı.¹⁷

Millî Mücadele döneminde, 23 Nisan 1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılmasının ardından. 25 Nisan 1920’de Orman Genel Müdürlüğü’ne Tahsin (Ersan) Bey¹⁸ atandı.¹⁹ Bu günlerde kanuni düzenlemelerde yapıldı. İlk olarak 11 Ekim 1920’de 39 Sayılı “*Baltalık Kanunu*” yayınlandı.²⁰ Baltalık Kanunuyla; kerestecilik, odunculuk yapan ve büyük ormanlık alanlara en çok 20 km uzaklıktaki köylülere hane başına 18

¹² Kamuran Ardic, “*Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış*”, s.101.

¹³ İsmail Eraslan, *Umumi ve Türkiye Orman Amenajmanı*, s.287.

¹⁴ Arif Bilgin-Burhan Çağlar, *Klasikten Moderne Osmanlı Ekonomisi: Kurumlar-Uygulamalar*, s.211.

¹⁵ İsmail Ayhan, “*Eğitim amacıyla yurt dışına gönderilen öğrenciler (1908- 1922): Prosopografik Bir Çalışma Örneği, Hacettepe Üniversitesi*” Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2021, s.265.

¹⁶ Kamuran Ardic, “*Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış*”, s.103.

¹⁷ Kamuran Ardic, “*Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış*”, s.104.

¹⁸ Tahsin Ersan Bey, 1883’te Kırşehir’de doğdu. 13 Ekim 1892 yılında açılan, Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlisi’ni 1907’de tamamladı. Orman Genel Müdürlüğü’ne 25 Nisan 1920’de atandı. 18 Mart 1922’de görevinden ayrıldı. Türkiye İş Bankası’nda ve çeşitli hususî müesseselerde çalıştı. 13 Temmuz 1948’de emekli oldu. 27 Aralık 1970’te hayatını kaybetti. (OGM, <https://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/tahsinersan.pdf>).

¹⁹ Kamuran Ardic, “*Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış*”, s.107.

²⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Teşrinievvel 1336/ Ekim 1920, s.18.

hektarlık baltalık alan verildi. Bunun neticesinde Orman Nizamnamesi'nin köylülere tanıdığı haklar sınırlanmış oldu.²¹ Fakat Baltalık Kanunu; yeteri kadar ormanlık alanın bulunmaması ve yeni baltalık alanları belirleyecek teknik eleman eksikliği nedeniyle sonuçsuz kaldı.²² Baltalık Kanunu haricinde 1921 ve 1922 senelerinde ücretsiz yakacak ve kereste vermek için kanunlar yayınlandı. Bu doğrultuda, İkinci İcra Vekilleri Heyeti döneminde yayımlanan 26 Mart 1921 tarih ve 109 Sayılı “*Resmî Dairelere Gereken ve Fakir Halka Dağıtılacak Yakacak ile Askeri Kurumların İhtiyaç Duyduğu Telgraf ve Telefon Direkleri ve Yakacak Odunun Müzayede Olmadan Tarife Bedeli Üzerinden Verilmesi Hakkında Kanun*” ile resmî dairelerin, askeriye, yoksul ailelerin, belediyelerin, hayır kurumlarının ve her türlü nakliyatda en çok kullanılan trenlerin yakacak odun ihtiyaçları ile bayındırlık çalışmalarında gerekli olan maden direkleri ve demiryolu traverslerinin ağaç gereksinimi, bilimsel raporlar çerçevesinde ve açık artırmasız özel bir ruhsat ile dağıtılacaktı.²³

Millî Mücadele sürecinde Doğu’da Ermeni çeteleri, Batı’da Yunan işgal kuvvetleri yerleşim yerlerinin yanı sıra ormanlık alanlarda da büyük tahribat yarattılar. Bunun giderilmesi için 19 Mayıs 1921- 9 Temmuz 1922 yılları arasında çalışmalarda bulunan III. İcra Vekilleri Heyeti, 31 Ekim 1921 tarih ve 161 Sayılı “*Düşman Tarafından Tahrip ve Yağma Edilen Kasabalar ve Köy Halkının Devlet Ormanlarından Kesim Yapması Hakkında Kanun*”²⁴ yayınladı. Bu kanun ile zarar gören ve yıkılan alanların yapımı için kamu ormanlarından kesilecek ağaç ve keresteler orman vergisinden muaf tutuldu. İşgal altındaki yerlerin geri alınmasından itibaren kerestenin kesimi üç yıl bedelsiz olacaktı.²⁵ Bu hükümler olağanüstü hâl ve durumlarda ormanların öneminin daha iyi anlaşılmasına yardımcı oldu.

1922’de Millî Mücadele’nin askeri safhasının zaferle neticelenmesi ile bağımsızlık ve iktisadi süreçte yapılması gerekenler için 13 Şubat-4 Mart 1923’te İzmir’de toplanan Türkiye İktisat Kongresi’nde orman konusunda da çalışmalar yapıldı. Kongre sonucunda yayınlanan Misak-ı İktisadi de: “*Türk halkı servet itibarıyla bir altın hazinesi üzerinde oturduğuna vakıftır. Ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar, yeniden orman yetiştirir.*” ifadeleriyle ormanın değeri ve Türk halkının

²¹ İlhan Gülen ve Metin Özdönmez, “*Türkiye’de Orman ve Ormancılık*”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, 31 (2), İstanbul, 1981, s.6.

²² Metin Özdönmez, **Ormancılık Politikası**, İstanbul, 1996, s.94.

²³ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Ankara, 24 Mart 1337, s.211.

²⁴ **TBMMZC**, Ankara, 31 Ekim 1921, s.187.

²⁵ **TBMMZC**, Ankara, 31 Ekim 1337, s.3.

ağaç sevgisi vurgulanarak dile getirilmiştir.²⁶ Türkiye İktisat Kongresi'nde, ormanların koruma altına alınması ve ormanlık alanların yeniden inşası, köylü kesime yakıtın ücretsiz verilmesi; çiftçi ve köylülerin kullandığı baltalık alanlardan belirli bir süre vergi alınmaması; ülke genelinde ağaç dikme seferberliği ve ağaç bayramları tertip edilmesi gibi başlıklara yer verildi.²⁷ Devlete ait ormanlardan köylü kesimin faydalanması için 1924 yılında 484 Sayılı “*Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu*”²⁸ yayımlandı. Ormancılık alanında uzman eleman yetiştirmeye yönelik Hendek ve İslâhiye’de 1925 yılında “*Orman Ameliyat Mektepleri*” açıldı.²⁹

---

²⁶ Afet İnan, **İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat- 4 Mart 1923**, Ankara, 1989, s.19.

²⁷ Ahmet Gündüz Ökçün, **Türkiye İktisat Kongresi 1923-İzmir, Haberler- Belgeler-Yorumlar**, Ankara, 1971, s.398.

²⁸ **TBMMZC**, Ankara, 15 Nisan 1924, s.345.

²⁹ Kamuran Ardiç, “*Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış*”, 1986, s.105.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAM SORUNSAĞI VE OSMANLIDAN CUMHURİYETE ORMAN VE ORMANCILIK

A- ORMAN KAVRAMI VE ORMANI OLUŞTURAN ÖĞELER

Orman kavramı hakkında; Türk Dil Kurumu tarafından “*ağaçlarla örtülü geniş alan*”³⁰ olarak bir tanımlama yapılırken; Latince “Foris,” İngilizce “Forest”, Almancada “Forst” kavramlarıyla isimlendirilmiştir. Ormanlar; canlı ve cansız olmak üzere birçok varlığa ev sahipliği yapan, kendine has bir sistemi olan alanlardır. Dünya ekosisteminin vazgeçilmez unsuru olan ormanı anlatmak için birçok tanımlama yapılmıştır. Bu tanımlamalar yapılırken farklı özellik ve niteliklerine dikkat çekilmiştir.³¹ Biyolojik anlamına bakıldığında, “*Geniş bir alanda kendisine özgü bir iklim yaratabilen belirli yükseklik, yapı ve sıklıktaki ağaçların, ağaççık, çalı ve otsu bitkiler, yosun, eğrelti ve mantarlar, toprağın altı ve üstünde yaşayan mikroorganizmalar ve çeşitli hayvanlarla toprağın birlikte oluşturduğu hayat birliği*”³² olarak tanımlanmıştır. Verilen bu bilgidan hareketle bir ağaçlık alanın orman olarak tanımlanabilmesi için canlı habitatın uyum ve birlik içerisinde, aynı zamanda insan hayatını olumlu etkileyecek veriler sağlaması gereklidir.³³

Orman kavramının hukuki olarak ilk tanımı ise 1937 yılında çıkarılan 3116 Sayılı Orman Kanunu’nun³⁴ ilk maddesiyle yapılmıştır. Bu madde de, “*Bu kanunun tatbikinde kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleri ile beraber orman sayılır*”. Bu kanundaki tanımlama dönemin şartlarına uygun olarak yapılmıştır.³⁵

Orman Kanunu’na yeni hükümler eklenmesine ve 1. Maddesi’nde değişiklik yapılmasına dair 1945’te 4785 Sayılı Kanun çıkartılmıştır. Bu yeni kanunun 12. Maddesi’nde; “*Kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleriyle beraber orman*

³⁰ <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 5 Aralık 2023.

³¹ Suat Şimşek, “Orman Sayılan Alanlarda Orman Dışı Amaçlarla İrtifak Hakkı Tesisinin Kamu Yararı Açısından Değerlendirilmesi”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı 81, 2011, s.65.

³² Ömer Özkaya, *Türk Anayasalarında Ormana İlişkin Hükümler ve 6292 Sayılı Kanun Çerçevesinde Orman Vahşini Yitirmiş Arazilerin Hukuki Durumu*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2013, s.6-7.

³³ Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, *Ormancılık Politikası Ders Kitabı*, İstanbul, 1981, s.17-18.

³⁴ TBMMZC, Ankara, 18 Şubat 1837, s.186; *Resmi Gazete*, S.3537, 18 Şubat 1937.

³⁵ Turgut Yılmaz, “6831 Sayılı Orman Kanunu 2. Madde Uygulamasının Orman Kadastro Çalışmalarına Etkileri” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1992, s. 47.

sayılır”³⁶ ifadeleri ile orman tanımı tekrar yapılmıştır. Ancak 1950 yılında çıkarılan 5653 Sayılı “Orman Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun” ile orman tanımının yapıldığı madde lağvedilmiştir.³⁷

4785 Sayılı Kanun’da orman tanımı; “Bu kanunun uygulanmasında kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleriyle beraber orman sayılır” olarak yapılmıştır. 5653 Sayılı Kanun’da ise tanım; “Kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleriyle birlikte orman sayılır” şeklinde yapılmıştır.

Orman tanımını yaparken hukuki anlamda 8 Eylül 1956 tarihli Resmî Gazete ’de yayınlanarak yürürlüğe giren 6831 Sayılı Orman Kanunu’nu örnek almak gereklidir. 6831 Sayılı Kanun’un ilk maddesine göre orman; “Tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleri ile birlikte orman sayılır”. Bu tanıma bakıldığında 3116 Sayılı Kanun’dan pek farkı olmamıştır.³⁸ Orman tanımı ve ögeleri genellikle aynı kavramlarla ifade edilmiştir.

B- ORMANLARIN ÖNEMİ VE FAYDALARI

Canlıların yaşam kaynağı olan ormanlar, insanlık var olmadan daha önce oluşan yaşamsal alanlardır. Şimdilerde ise kendi kendini yenileme fırsatı vermediğimiz ormanlar yavaş yavaş da olsa yok olma evresine ulaşmıştır. Evliya Çelebi’nin ünlü eseri “Seyahatname” de dile getirdiği bir sincabın Anadolu’nun bir ucundan öteki ucuna kadar hiç ağaçtan inmeden seyahat edebildiği gerçeği günümüzde hayalden öteye geçememektedir.³⁹

Ormanlar; hayatın devam edebilmesi ve ekolojik dengenin sağlanması açısından birçok yarar sağlamaktadır. Ekolojik dengede; su kaynakları, toprak, bitki ve canlı varlığı

³⁶ **TBMMZC**, Ankara, 9 Temmuz 1945, s.120; **Resmî Gazete**, S.4785, 13 Temmuz 1945.

³⁷ İsmail Özmen, **Açıklamalı- Uygulamalı- İctihatlı Kadastro Kanunu ve İlgili Mevzuat (Cilt I. Cilt)**, Ankara, 1994, s.470.

³⁸ Aynur Aydın Coşkun, Yusuf Güneş, Devrim Elvan, Nimet Velioğlu, **Orman Kanunu ve İlgili Mevzuat**, İstanbul, 2007, s.112.

³⁹ Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zilli, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu**, Kitap, (Haz. Zekeriya Kurşun- Seyit Ali Kahraman- Yücel Dağlı), İstanbul, 1999, s.109.

korunmaktadır. Sosyal ve ekonomik yönden bakıldığında da yöntem ve teknik olarak doğru işletilme yapılırsa sonsuz bir doğal kaynaktır.⁴⁰

Toprak kaybını önleme açısından ormanların büyük önemi vardır. Ormanlar yağmur sularını daha çok tuttuğu için erozyon tarım alanlarına göre 20 kat daha azdır. Ülke topraklarının % 79'unun erozyon tehdidi altında olduğu kabul edilirse ormanları korunmanın önemi daha da artmaktadır.⁴¹

Ormanların ekonomik olarak önemi dünya nüfusu arttıkça artmaktadır. Nüfusun ihtiyaçlarının artması birçok alanda ormanları hammadde haline getirmiştir. Tıptan inşaata, kozmetikten yakacağa her alanda odun hammaddesi kullanılmaktadır.⁴²

Ormanlardan elde edilen ürünlerin yanı sıra ekonomik anlamda diğer bir getirisi de istihdam olanağı sağlamasıdır. Dünya çapında 10 milyon insan orman alanlarında istihdam edilmiştir. Çalışan insan sayısından bir o kadar fazlasının da gelir kaynağı ormanlardır.⁴³

Sosyal ve psikolojik faydalarına bakıldığı zaman ise günlük yaşamda yoğun iş gruplarında çalışan kişiler için dinlenme durağı niteliği taşıyor. Kamp ve gezinti alanları, yürüyüş gibi imkanlar sunması, ruh sağlığı açısından önemlidir. Bu nedenle kent ormanları büyük önem arz etmektedir. Ayrıca kentlerdeki düzensiz yapılanmanın ortaya çıkardığı bozukluk ve çevre kirliliğini de bir şekilde kamufle etmektedir.⁴⁴

Ormanların faydalarından hatta en önemlisi sayılabilecek özelliği ise; oksijen kaynağı olmasıdır. Dünyadaki oksijenin %40'ı ormanlar tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca ormanlar, havadaki rutubet ve karbon dengesine katkıda bulunmaktadır. Biyolojik çeşitlilik olarak adlandırılan bitkiler ile eş zamanlı çalışarak oksijen üretip, canlılar için dünyayı yaşanılabilir kılmaktadırlar.

C- ANADOLU'DA ORMAN ANLAYIŞI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

I. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Olan Düzenlemeler

Anadolu Medeniyeti tarih boyunca birçok devlet ile etkileşimde bulunmuş, kültürel anlamda bir zenginliğe sahip olsa da kimi alanlarda da zarar görmüştür. Kesin

---

⁴⁰ Galip Akın, “Geçmişten Günümüze Anadolu Ormanları ve İnsanlar”, **Kırsal Çevre Yıllığı**, 2006, s.24.

⁴¹ Mustafa Konukçu, **Ormanlar ve Ormancılığımız**, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 2001, s.7.

⁴² Mustafa Konukçu, **Ormanlar ve Ormancılığımız**, s.20.

⁴³ Ömer Özkaya, Türk Anayasalarında Ormana İlişkin Hükümler ve 6292 Sayılı Kanun Çerçevesinde Orman VASFİNİ Yitirmiş Arazilerin Hukuki Durumu, s.12.

⁴⁴ Doç. Dr. Tülay Erbesler Ayaşlıgil, “Kent Ormanlarının Rekreatif Amaçlı Kullanımı ve İstanbul İli Örneğinde İrdelenmesi”, **Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi**, 2(4), 2007, s.217.

olmamakla birlikte, milattan önce 4000’li yıllarda Anadolu tamamen ormanlarla kaplı idi. Bazı görüşlere göre de Anadolu’nun %60-80 arası bir bölümü ormanlarla kaplıdır.

Anadolu’da yaşanan uzun savaşlar orman alanlarını büyük zarara uğratmıştır. Ormanların aldığı bu zararların MÖ. 2000’li yıllarda öngörülüyor olmasının nedeni, hammaddesi ağaç olan silah ve savaş aletlerinin üretimidir. Aynı tarihlerde Anadolu’da yazılı tarih dönemi de başlamıştır.⁴⁵

Türkler İslamiyet’i kabul etmeden önce de ağaç ve ormanların korunmasının önemini farkındaydılar. İslamiyet öncesinde şaman inancına sahip olan Türkler için ağaçlar, ormanlar, su, dağ, kayalar ve taşlar, yeryüzü kutsal niteliktedir. Altay Tatarlarının sahip olduğu “Evrensel Ağaç” anlayışı, hemen hemen tüm kavimlerin sahip olduğu kutsal dağ anlayışı, İslamiyet öncesi dönemde yaşayan Türklerin çevreye karşı sahip olduğu bilincin göstergeleridir.⁴⁶

Türkler, Anadolu coğrafyasına gelmeden önce ormanlara verilen zararlara bakıldığında, Selçuklu ve Osmanlı Medeniyeti’nin ormanları daha iyi koruduğu düşünülebilir. Selçuklulardan sonra devlete ait araziler özel mülkiyete açılmıştır. Selçuklunun toprak yapısındaki bu bozulmalar, Osmanlı’da da benzer şekilde ortaya çıkmıştır. Selçuklu devrinde, Melikşah döneminde Nizamülmülk’ün hazırladığı kanun ile topraklar askeri hizmet karşılığında verilince toprak parçalanmaları kaçınılmaz bir hal almıştır. Ancak bu şekilde düzenli orduların sürekliliği sağlanmıştır. Bu dönemde toprak yapısı en üst noktasına ulaşmıştır.⁴⁷

II. Osmanlı Devleti’nin Kuruluşundan 1858 Yılına Kadar Olan Düzenlemeler

Osmanlı Devleti’nde 1858 yılında farklı bir toprak anlayışı getirecek olan Arazi Kanunnamesi hayata geçirilmiştir. Bu kanunnameye kadar araziler üzerinde devlet denetimi oldukça yoğundur.⁴⁸

---

⁴⁵ Fikret Kapucu, **Ormancılık Bilgisi**, Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Ders Notu, 1987, s.4.

⁴⁶ Ömer Özkaya, **Türk Anayasalarında Ormana İlişkin Hükümler...**, s19.

⁴⁷ Yavuz Güloğlu, “*Orman Mülkiyetinin Doğuşu ve Osmanlı Devleti’nde Tanzimat Dönemine Kadar Ormanlarla İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler*” s.189.

⁴⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi I**, Ankara, 1988, s.59.

Osmanlı İmparatorluğu büyüdükçe ormanlar üzerinde devlet yetkisi ve etkisi artmıştır. Osmanlı'nın ormanlara verdiği büyük önem tersaneler için hammadde olarak kullanılmasından ileri gelmekteydi.⁴⁹

XV. yüzyıl ve sonraki dönemlerde donanmanın güçlendirilmesi amacıyla gemi yapımının hızlanmasıyla, hammadde olarak kullanılabilecek ormanlar özel koruma altına alınmıştır.⁵⁰

Ormanlar ve ağaçlık alanlar, Kanuni dönemine kadar özel koruma alanları olarak gelmiştir. Bu dönemden sonra ormanlara verilen önem yok olmaya başlamıştır. Ormanların zarar görmesine Cibâl-i mubah anlayışı (halkın ormanları serbestçe kullanımı) sebep olmuştur. Sadece tersanenin hammadde olarak kullandığı alanlar dışında bir tahribat söz konusudur.⁵¹

Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Dönemi ile ormancılık bilinci daha da yerleşmiştir. Fakat bu döneminde ormancılık anlayışı da daha öncekiler gibi ekonomik amaç gütmektedir.⁵²

1858 Arazi Kanunnamesine kadar ormanlar serbest mal niteliğindeydi. Herkes istediği kadar arazilerden faydalanabiliyordu. Tanzimattan önceki dönemde ormanlara zarar verilmesi devletin fetih politikasıyla ve ormanların fazla olmasıyla açıklanabilir.⁵³ Osmanlı Devleti'nde 1858 Arazi Kanunnamesine kadar ormanlara ilişkin yapılan düzenlemeler kısa vadeli çözümlerden ileri gidememiştir. Bu düzenlemeleri, emir ve ferman olarak çıkarıyorlardı. Bunlar; ormanların düzenlenmesi, korunması gibi kararlar içeriyordu.⁵⁴

III. 1858 Yılından Cumhuriyet Dönemine Kadar Olan Düzenlemeler

Tanzimat Dönemi ile her alanda çağdaşlaşma modelleri uygulanmaya başlandı. Diğer alanlarda olduğu gibi ormancılık alanında da yenileşmeler ortaya çıktı. Bu amaçla Fransa'dan ormancılık bilgisine sahip iki Uzman Louis Tassy⁵⁵ ardından da Alexandre

⁴⁹ Ömer Özkaya, **Türk Anayasalarında Ormana İlişkin Hükümler...**, s.20.

⁵⁰ Orman Genel Müdürlüğü; *“Geçmişten Günümüze Ormancılık...”*, Ormancılıkta 170. Yıl 1839-2009, s13.

⁵¹ Ali Armağan, **Türk Tarım Toplumuna- Orman ve Dağ Köylerinin Kalkınması Üzerine Bir Araştırma**, İstanbul, 1977, s.25.

⁵² T.C. Orman Bakanlığı; **Osmanlı Ormancılığı ile İlgili Belgeler- I**, Ankara, Orman Bakanlığı Yayın No:094, 1999.

⁵³ Y. Güloğlu, *“Orman Mülkiyetinin Doğuşu...”*, s.190.

⁵⁴ Y. Güloğlu, *“Orman Mülkiyetinin Doğuşu...”*, s.191.

⁵⁵ Louis Tassy 26 Şubat 1816'da Fransa'da doğdu. Nancy Orman Okulu'ndan mezun oldu. 1848-1852 döneminde Versailles'deki Ulusal Tarım Enstitüsü'nde Silvikültür Profesörü olarak görevde bulundu. Fransız Hükümeti tarafından, 1856'da Alexandre Sthems ile Türkiye'de çalışmak için görevlendirildi.

Sthème⁵⁶ getirtilmiştir. Arazi Kanunnamesi'ni bu uzmanlar 1858 yılında hazırlamıştır. Bu kanunnamede beş tür arazi tanımı yapılmıştır. Bunlar; Arazi-i Memlûke⁵⁷, Arazi-i Mîriyye⁵⁸, Arazi-i Mevkûfe⁵⁹, Arazi-i Metrûke⁶⁰, Arazi-i Mevât⁶¹ olarak adlandırılmıştır.⁶² Arazi Kanunnamesi'nde yer alan hükümler şöyledir:⁶³

- Ormanlık alana sahip olan kişilere, o araziler üzerinde tarla açma yetkisi tanınmıştır. Bununla birlikte çok büyük orman kıyımı gerçekleşmiştir.
- Kişilere tasarruf sahibi oldukları yerler üzerinde yetişen ağaçlarına aşılama yetkisi tanınmıştır.
- Kişilere tasarruf sahibi oldukları arazilere vergisini vermek koşulu ile meyve ağacı dikme yetkisi tanınmıştır.

Hazırlanan bu kanunnameyi daha geniş hükümleri olan kanun hazırlanması konusunda ön hazırlık olarak sayabiliriz.⁶⁴

Bu hazırlık sürecinde Fransa'dan gelen uzmanlar ve Orman Mektebi öğrencileri beraber çalışarak yeni düzenlemeler yapmışlardır. Uzun çalışmalar neticesinde 1870 yılında "Orman Nizâm-nâmesi" ortaya çıkmıştır. Fransız Orman Kanunu esas alınarak aynı zamanda milli ve dini menfaatler gözetilerek karma özellik taşıyan bir Nizamname hazırlamışlardır. Nizâm-nâme'nin 1. Maddesi'ne göre; Devlete ait (mîri) ormanlar; vakıflara ait ormanlar,

---

Uzmanlar, 1857'nin Mart-Mayıs aylarında İstanbul ve çevresindeki, Temmuz-Ekim aylarında ise Sinop ve civarındaki ormanların keşiflerini yaptılar ve raporlar hazırladılar. Tassy'nin çabaları sonucu 17 Kasım 1857'de İstanbul'da bir orman okulu açıldı. Louis Tassy, bu okulun müdürlüğü ile başlıca derslerini vermek üzere görevlendirildi. 1862'de ülkesine döndü. 1865'te ikinci kez İstanbul'a geldi. Meclis-i Maabir Başkan Vekilliği görevine atandı. 1868'de Türkiye'den ayrıldı. 1875'te emekli oldu. 1 Aralık 1895'te öldü. (Metin Özdönmez ve Abdi Ekizoğlu, *Tanzimat ve Meşrutiyet dönemleri ormancılığında katkıları olan yabancı uzmanlar*, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 43 (3-4), İstanbul, 1993, s.58-59).

⁵⁶ Alexandre Stheme 3 Eylül 1814'te Bitche'de doğdu. Nancy Orman Okulu'ndan mezun oldu. Fransız ormancılık örgütünde çeşitli görevlerde bulundu. Fontainebleau Orman Amenajman Heyeti Şefi iken, 1856'da Louis Tassy ile İstanbul'a geldi. Çeşitli araştırma ve inceleme çalışmalarında bulundu. Ardından 1862'de Fransa'ya döndü. Fransız ormancılık örgütündeki görevine devam etti. 1874'te emekli oldu. 22 Haziran 1887'de öldü (M. Özdönmez ve A. Ekizoğlu, *Tanzimat ve Meşrutiyet dönemleri ormancılığında katkıları olan yabancı uzmanlar*, s.59-60).

⁵⁷ Mülk; tımar toprağı, mülkiyet yolu ile tasarruf olunan yerler. (M. Macit Kenanoğlu, TDV İslam Ansiklopedisi, s.1270)

⁵⁸ Devlete ait araziler. (M. Macit Kenanoğlu, TDV İslam Ansiklopedisi, s.1271)

⁵⁹ Geliri belirli bir konuya tahsis olunan yer; vakıf olunmuş arazi. ((M. Macit Kenanoğlu, TDV İslam Ansiklopedisi, s.1270)

⁶⁰ Bırakılmış, sahihsiz araziler. (M. Macit Kenanoğlu, TDV İslam Ansiklopedisi, s.1271.)

⁶¹ Hiç kimsenin tasarrufu altında olmayan ve halka terk ve tahsis edilmemiş bulunan köy, kasaba gibi yerlere uzak kıraç, taşlık yerler. (M. Macit Kenanoğlu, TDV İslam Ansiklopedisi, s.1272)

⁶² OGM, "Geçmişten Günümüze Ormancılık...", s.15.

⁶³ M. Sadık Aslankara, *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız*, Ankara, Orman Bakanlığı Yayın Dairesi Başkanlığı, 1998.

⁶⁴ Prof. Dr. Halil Cin, *"Tanzimattan Sonra Türkiye'de Ormanların Hukuki Rejimi"*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 35(1-4), 1978, s.315.

kasaba ve köylere ait ormanlar ve hususi ormanlar olarak sınıflandırılmıştır.⁶⁵ Artık Cibal-i Mubah (halkın ormanları serbestçe kullanımı) anlayışından vazgeçilerek; Miri Orman anlayışı, Nizâmnâme'nin temelini oluşturmuştur. Yeni sistemde zorunlu kullanım alanı dışında ormanları hammadde olarak kullananlardan vergi alınacaktı. Bu vergilerle devletin ormanlardan gelir elde etmek gibi bir düşüncesi vardır.⁶⁶

Orman Nizâmnâmesi'nin ardından 1872 yılında Orman ve Maâdin Nezareti kurulmuştur. Devlet, ormanların öneminin farkına varmıştır. Lakin köylüler serbest kullanım alışkanlıklarından vazgeçememişlerdir. Orman tahribatının önüne geçilemeyince, II. Meşrutiyet Dönemi'nde Almanya ve Avusturya'dan getirilen uzmanlarla çözüm arayışına gidilmiştir. Ancak dönemin şartları, savaş durumu nedeniyle istenilen çözüme ulaşılamamıştır.⁶⁷

1917 yılına gelindiğinde ise ormancılık alanında teknik usullerin yer aldığı ve dönemin ilk amenajman kanunu niteliğini taşıyan “*Ormanların Usulü İdare-i Fenniyeleri Hakkında Kanun*” hazırlandı. Bu kanun, 9 maddeden oluşmaktaydı. Ormanlardan yararlanmanın sürekli olacağı ve bilimsel tekniklerin kullanılacağı yeni bir mevzuat oluşturulmuştur. Ormanları işletmenin planlı ve bir programa göre yapılması artık kanunla resmileştirilmiştir.⁶⁸

Çıkarılan bu kanunla yaşanan gelişmelerden sonra Türkiye’de ilk kez 1918’de İstanbul’da “Amenajman Teşkilatı” kuruldu. Teşkilatın Şube Müdürlüğü’ne Avadis Remzi Bey atandı. Fakat çıkan I. Dünya Harbi nedeniyle teşkilatın çalışmaları yarıda kalmıştır.⁶⁹

IV. 1920 – 1923 Yılları Arası Düzenlemeler

1920 – 1923 yılları arası Osmanlı Devleti’nin son bulup Türkiye Cumhuriyeti’ne evrilmesinin son adımıdır. Bu dönem hukuksal açıdan Osmanlı Devleti bünyesinde değerlendirilse de TBMM Hükümetleri de bu dönemin kendi faaliyet alanları olduğunu ifade etmektedir. Lakin devletin teşkilat yapısındaki işleyişte pek bir farklılık olmamıştır.

---

⁶⁵ Bekir Koç, “1870 Orman Nizamnamesinin Osmanlı Ormancılığına Katkısı Üzerine Bazı Notlar”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24(37), 2005, s.234.

⁶⁶ M. Sadık Aslankara, *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız*, s.78.

⁶⁷ Halil Cin, “*Tanzimattan Sonra Türkiye’de Ormanların Hukuki Rejimi*”, s.316.

⁶⁸ İsmail Eraslan, *Türkiye’de Orman Amenajmanının Gelişimi ve Yeni Yönelimler*, *Orman ve Av*, S.23, s.2.

⁶⁹ Kamuran Ardıç, “*Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış*”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, S.36, s 108.

Tek değişiklik teşkilat merkezlerinin İstanbul'dan Ankara'ya taşınmasıdır. Orman teşkilatında da aynı durum söz konusudur.

Orman teşkilat yapısı bu süreçte korunurken; 1869 Orman Nizâmnâmesi de, 1937 yılına kadar ormancılık alanında küçük değişikler yapılsa dahi uygulanmaya devam edilmiştir.

23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan Büyük Millet Meclisi'nin ormancılık alanında yaptığı ilk yasal çalışma, 11 Ekim 1920 Tarihli ve 39 Sayılı "Baltalıklar Kanunu" dur. Yasa; teknik açıdan yetersiz olmasına rağmen, siyasi amaçlar güdülerek çıkarılmıştır. Çıkarılan bu kanunla, ormanlara en çok 20 km uzaklıktaki köylere baltalıklardan yararlanma hakkı tanırken; aynı zamanda odunculuk, kerestecilik ve kömürcülük yapanlar da bu haktan yararlanmıştır. Meclis'in açıldığı dönemde bu kanunun kabul edilmesindeki temel amaçlardan biri de köylü halkın ihtiyaçlarını gidererek savaşta Meclis'in yanında olmalarını sağlamaktır.⁷⁰

Kanun 6 maddeden oluşmaktaydı. Çıkarılan bu yeni kanun halk nezdinde farklı algılanmıştır. Köylüler serbest şekilde ormanlardan yararlanabileceğini düşünmüştür. Kanun hakkında yapılan bazı değerlendirmelere göre her eve 2 hektar ormanlık alan verildiği belirtilmektedir. Hatta bu yüzden ormanlarda tahribat olduğuna dikkat çekilmiştir. Fakat bu bilgiyi doğrulayacak kesin verilere ulaşılamamıştır.⁷¹

1921 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde çıkarılan 109 Sayılı Kanun ile ormancılık alanında yeni düzenlemelere gidilmiştir. Kanunla devlet dairelerine ve yardıma muhtaç ailelere verilecek yakacağın tarife bedeli olmadan verilmesi uygun görülmüştür.⁷²

1922 yılında çıkarılan 239 Sayılı Kanun'un getirdiği düzenleme ile doğal afetler ve savaş nedeniyle tahribata uğrayan yerlerin yeniden inşası için kullanılacak kereste, halka ücretsiz olarak verilecektir.⁷³

1923'e gelindiğinde savaşın son bulmasıyla barış için yapılan Lozan Antlaşması'nın maddeleri arasında ormanlık alanlarla ilgili de hüküm yer almaktadır. Antlaşmanın 73. Maddesi'nin "c fıkrasında": "*Orman, maden ve toprakların işletilmesine dönük olarak özel kişilerce yapılmış sözleşmeler, sonradan düşman*

⁷⁰ Yücel Çağlar, *Türkiye'de Ormancılık Politikası*, s.152.

⁷¹ *Cumhuriyetin 100. Yılında Ormancılığımız*, s. 66.

⁷² TBMMZC, 1/2, Ankara, 1921, s.210.

⁷³ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 18.06.1922, s.455.

durumuna girmiş bulunan taraflar arasında ve bu maddeden önce yapılmış sözleşmeler yürürlükten kaldırılmıştır.” ifadeleri yer almıştır.⁷⁴

1923’te aynı zamanda 239 Sayılı “*Afat ve Esbabı Saireden Dolayı Tamir ve İnşasına Lüzum Görülen Bina ve Müessesler İçin Ücretsiz Kereste Kesilmesine İzin Verilmesine Dair Kanun*” çıkarılmıştır. Doğal afetler ya da savaş durumundan kaynaklanan hasarların giderilmesi için devlet ormanlarından ücret ödmeden kesim yapılabilecekti. Bu kanunun uygulanabilmesi için de 11 maddelik bir talimat yayınlanmıştır.

1920 – 1923 arası dönem Türk ormancılığı açısından, dönemin getirilerinin siyaseten karşılık bulduğu bir süreç olmuştur. Orman alanında atılan siyasi adımlar Cumhuriyet dönemine zemin oluşturma görevi görmüştür. Bu dönemi, ormancılık alanı açısından başlangıç süreci olarak görmek mümkündür.

Tablo 1: İstanbul Hükümeti Dönemi’nde Orman Örgütü’nün Bağlı Olduğu Kurumlar

NEZÂRETLER	YILLAR
Ticaret Nezâreti	1839 - 1869
Maliye Nezâreti	1869 - 1872
Orman ve Maden Nezâreti	1872 - 1879
Ticaret ve Ziraat Nezâreti	1879 - 1886
Maliye Nezâreti	1887 - 1892
Orman, Maden ve Ziraat Nezâreti	1893 - 1908
Ticaret ve Ziraat Nezâreti	1909 – 1922

Tablo 2: Ankara Hükümeti Dönemi’nde Orman Örgütü’nün Bağlı Olduğu Kurum

VEKÂLET	YILLAR
İktisat Vekâleti	1920 - 1923

Tablo 3: Cumhuriyet Dönemi’nde Orman Örgütü’nün Bağlı Olduğu Kurumlar

BAKANLIKLAR	YILLAR
İktisat Bakanlığı	1924 - 1931
Tarım Bakanlığı	1931 - 1938

(Kaynak: Murat Köse, “*Türkiye Ormancılığı İçin Alternatif Örgütlenme Modellerinin Geliştirilmesi*”, *Ormancılık Araştırma Dergisi*, S.5, 2018, s.145.

⁷⁴ Sevtap Demirci, *Belgelerle Lozan*, İstanbul, 2013, s.280.

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ HÜKÜMET PROGRAMLARINDA ORMAN VE ORMANCILIK POLİTİKALARI (1923-1938)

A. IV. İCRA VEKİLLERİ HEYETİ / ALİ FETHİ BEY (OKYAR) HÜKÜMETİ (14 AĞUSTOS – 27 EKİM 1923)

IV. İcra Vekilleri Heyeti'nin yönetiminde olduğu dönemde, ormanların işletilmesi konusunda alınan kararlar şöyledir: Önceki yıllarda uygulanan kararların yetersiz olduğu ve orman işletme teşkilatlarının isimlerinin değişmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Buna istinaden halkın kendi ihtiyacını karşılayabileceği miktarda ormanlardan istifade etmesinin önü açılmak istenmektedir. Yeni bir Orman Kanunu tasarısı hazırlanarak Meclis'e sunulmuştur.

Halkın ormanlardan ihtiyacı kadar istifade etmesinin gerekli olduğu kadar orman ürünlerinin ve kereste ihtiyacının da ülke ihracatı açısından önemine de atıf yapılmıştır.⁷⁵

B. İLK CUMHURİYET HÜKÜMETİ / İ. İSMET PAŞA (İNÖNÜ) HÜKÜMETİ (30 EKİM 1923 – 06 MART 1924)

Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan hükümetlerin genel karakteristiği, savaştan çıkmış yorgun ülke ve halkını korumaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktır. Dolayısıyla orman politikalarının temeline bireyi ve köylü halkı koymaktadırlar. Önceki ve sonraki dönemlerde yapılan yasal düzenlemelerle haklar koruma altına alınmaya çalışılmıştır. Halka ihtiyaç duyduğu kaynaklara ulaşması açısından kolaylık sağlanmıştır. Özellikle savaş sonrası tahribatı ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yapılırken ormanlardan yararlanmaya müsaade edilmiştir.⁷⁶

Bu dönemde Mustafa Kemal, ormancılık devrimi için uzman görüşleri almaya başlamıştır. Ülkede bulunan Fransız orman mühendisi Paul Joseph Saby ve Alman orman mühendisi Prof. Robert Bernhard ile görüşerek ormanlar hakkında çalışma yapmalarını istemiştir. Fransız uzman tarafından, bir Orman Meclisi kurulması önerilmiştir. Bu öneri uygun görülerek böyle bir meclis oluşturulmuştur.⁷⁷ 7 Şubat 1924 tarihinde kurulan Orman Meclisi Âlisi; Cumhuriyet döneminin ilk amenajman planlarının hazırlanması,

⁷⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC), 2/1, Ankara, 1923, s.422.

⁷⁶ A. Şükrü Altıntepe, *Köyün Kitabı*, s.164.

⁷⁷ Kamuran Ardıç, "Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış", *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, İstanbul, 1986, s.107.

hava gözlem birimi oluşturulması, 8 Orman Müdürlüğü'nün açılması, ormanlardan yapılan satışların tarife bedellerinin değerlendirilmesi gibi konuları ele almıştır. Ancak meclis çalışmalarına yeni başlamışken İktisat Vekâleti'nin lağvedilmesi ile 21 Nisan 1924'te kapatılmıştır.⁷⁸

C- II. İSMET PAŞA (İNÖNÜ) HÜKÜMETİ (06 MART 1924 – 22 KASIM 1924)

Yeni kurulan bu hükümetin ilk icraatı, 18 Mart 1924 tarihinde Köy Kanunu'nu çıkarmak olmuştur. 1920'de 39 Sayılı Baltalıklar Kanunu ile halka verilen birtakım haklarda yeniden düzenlemeye gidilmiştir. Köylü halka bazı direktiflerde bulunulmuştur. Köylülerden kendi imkanları dahilinde köy mezarlıklarını, çeşmelerini, su kenarlarının temizliğini ve bakımını yapmasını hükümet istemiştir. Ayrıca buralarda yapılacak ağaçlandırma faaliyetlerine katılmaları hatta köylünün ağaç dikimi yapması da zorunlu hale getirilmiştir.⁷⁹

II. İnönü Hükümeti döneminde, 15 Nisan 1924 Tarihli 484 Sayılı “Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu” kabul edilmiştir. Bu kanuna göre; Kadimen kuru ve baltalığı olmayan köy ve köy mahiyetinde kasaba ahalisi, mektep ve mescit, köprü, ambar, ağıl, ahır ve samanlık benzeri muhtaç oldukları yerleri inşa ve tamir edebileceklerdir. Araba ve tarım araçları üretmek ve mensup oldukları pazar yerleri ile kasabalara kendi vasıtalarıyla nakletmek üzere odun ve kömür yapmak için Devlet ormanlarından resmi izinle bedava ağaç kesebilecektir. Ancak eskiden beri köye mahsus koru ve baltalık bulunduğu hâlde kırsal kesim ahalisinin ihtiyacına yeterli kereste, odun ve kömürün bu baltalık ve korudan üretimi mümkün olmadığı takdirde dahi yukarıdaki izinden yararlanabileceği kabul edilmiştir.⁸⁰

Bu hükümlerden biri de 22 Nisan 1924 Tarih ve 501 Sayılı, 15 Nisan 1340 Tarihli “Orman İntifa Kanununun Yedinci Maddesinin Tadiline Dair Madde-i Muvakkate”dir. Yasaya göre; 15 Nisan 1340 tarihli Orman İntifa Kanunu'nun yayınlanmasından itibaren Sarıkamış-Kars-Gümrü geniş hattı bir ay; Sarıkamış-Erzurum-Kükürtlü dar hattı üç ay süreyle adı geçen kanunun 7. Maddesi hükmü dışında bırakılmıştır.⁸¹

⁷⁸ Y. Çağlar, *Türkiye’de Ormancılık Politikası*, s.161.

⁷⁹ Yücel Çağlar, *Türkiye’de Ormancılık Politikası*, s.153.

⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi, *Kanunlar Dergisi*, 15.04.1924, s.345.

⁸¹ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 22.04.1924, s.402; “501 sayılı Kanunun 7. Maddesi; “15 Nisan 1340 Tarihli Orman İntifa Kanunu’nun tarihi neşrinden itibaren Sarıkamış-Kars-Gümrü geniş hattı bir ay, Sarıkamış-Erzurum-Kükürtlü dar hattı üç ay müddetle mezkûr kanunun yedinci maddesi hükmünden müstesnadır.”

Yine bu tarihte kabul edilen 504 Sayılı “*Türkiye’de Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmeleri Hakkında Kanun*” ile de devlet, birey, ortak, dernek, kurum ve köylere ait tüm ormanlar, koru ve baltalıklarda kesim faaliyeti, işletme planlarına bağlı hâle getirilmiştir. Orman, koru ve baltalıklarında kesim işletme planları en fazla üç yıl içerisinde tamamlanana kadar bu görev geçici planlarla yürütülmüştür.⁸²

22 Nisan 1924 tarihinde yasalaşan 513 Sayılı “*Orman Nizamnâmesinin Bâb-ı Sani’sinin İkinci Faslına Müzeyyel Kanun*” un 1. Maddesi’ne göre; ormanlarda izinsiz ve kesilmesi için işaretlemiş ağaçlar dışında kesim yapıp satanların ürünlerine el konulmuş; Sulh Mahkemelerinde para cezası ve tazminattan başka bir hafta ya da bir aya kadar da hapis cezası verilmiştir. Aynı faaliyette bulunan müteahhit ya da imtiyaz sahibi olması dahi bu cezalardan kaçmasına engel olmamıştır.⁸³

D- ALİ FETHİ BEY (OKYAR) HÜKÜMETİ (22 KASIM 1924 – 03 MART 1925)

Ali Fethi (Okyar) Hükümeti döneminde ormanların her türlü tahribat ve tehlikeden korunması için Orman Muhafaza Teşkilatı kurulması gündeme gelmiştir. 27 Kasım 1924 yılında Orman Muhafaza Teşkilatı’nı kurmak için çalışmalara; köylere ve eşhasa ait ormanlık alanları tespit ederek başlanmıştır. Daha sonraki adım ise devlete ait ormanlarda muhafaza edilecek ve kesilecek ağaçların tespiti yapılmıştır. Orman Teşkilatı’nın kurulacak Orman Muhafaza Teşkilatı esaslarına göre şekilleneceği belirtilmiştir. 15 maddelik bir talimatnâme ile ormanları koruma görevi Orman Muhafaza Teşkilatı ve askeri birliklere verilmiştir. Ayrıca orman işletme hakkı bulunan müteşebbislerin de tahsilatlarını Orman Muhafaza Teşkilatı vasıtasıyla yapmaları kararlaştırılmıştır.⁸⁴

E- III. İSMET PAŞA (İNÖNÜ) HÜKÜMETİ (03 MART 1925 – 1 KASIM 1927)

Orman ve ağaçların korunması hakkında hüküm verilen düzenlemelerden biri de 2 Aralık 1925 Tarih ve 680 Sayılı “*Orman Nizamnamesinin Bab-ı Sanisinin İkinci*

---

⁸² TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 22.04.1924, s.407; 22 Nisan 1340 tarih ve 504 numaralı Türkiye’de Mevcut Bilumum Ormanların Fennî Usulü İdare ve İşletilmeleri Hakkındaki Kanuna Müzeyyel Kanun için bk. TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 06.12.1924, s.22; **Resmî Gazete**, S.81, 7 Ocak 1925.

⁸³ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 22.04.1924, s.420.

⁸⁴ **TBMMZC**, 2/10, 1925, s.127-129.

Faşlına Müzeyyel 22 Nisan 1340 Tarihli Madde-i Münferidenin Tadili Hakkında Kanundur". Bu kanun hükmünde, orman çalışmalarından sorumlu olan müteahhit ve imtiyaz sahibi beraber yasaya aykırı hareketlerde bulunursa aynı şekilde cezalandırılacakları tespit edilmiştir.⁸⁵

Ormancılık ile ilgili düzenlemelerin yapıldığı bu dönemde, orman memurlarının hakları ve ücretleri hakkında da 17 Şubat 1926 Tarihli ve 746 Sayılı "*Zamanı Mesai Haricinde Çalışan Bazı Orman Memurlarına Ücret İtası Hakkında Kanun*" yürürlüğe girmiştir. Kanun hükümlerince; Tarım Vekâleti'nin belirlediği saatler dışında sahil ve demiryolları güzergâhındaki mevkilerde imarla (geçiş) ilgili işleri yapmayı sürdüren orman memurlarına bir saat için seksen kuruş ücret ödenmiştir. Bu süre aşıldığı zaman her saat için verilen paranın yarısı ödenmiş, hatta küsuratları dahi hesaplanmış ve ödemesi yapılmıştır.⁸⁶

Yine aynı yıl 1 Haziran 1926 Tarih ve 892 Sayılı "*Orman Nizamnamesinin On Altıncı Maddesi Mucibince Alınacak Yaylakıye Resminin İlgasına Dair Kanun*" ile "Yaylakıye Vergisi"⁸⁷ kaldırılmıştır.⁸⁸

F- IV. İSMET PAŞA (İNÖNÜ) HÜKÜMETİ (1 KASIM 1927 – 27 EYLÜL 1930)

İsmet Paşa'nın yeni kurduğu hükümetin kendine addettiği en mühim iş, vatan müdafası yanında bilhassa ülkenin imarını tesis etmektir. Yeniden imar yaparken ihtiyaç duyulan ürünlerin başında ise orman sanayi ürünleri gelmektedir. İnşasına başlanan imar alanlarında kullanılan kereste, var olan ormanlardan karşılanmıştır. Yapılan bu çalışmalar, kurulan Orman Muhafaza Teşkilatıyla birlikte yürütülmektedir. Bu dönemde hem tasarrufa gidilmiş hem de ülke kaynaklarından yararlanarak imar faaliyetlerine devam edilmiştir. Ticaret ve Ziraat Vekaletleri beraber çalışarak halkın ihtiyacına yönelik çalışmalarda bulunmuştur.⁸⁹

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Üçüncü Dönem çalışma planlarında da ormanla ilgili kanuni düzenlemeler sürdürülmüştür.

⁸⁵ TBMMZC, 2/15, s.123.

⁸⁶ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 17.02.1926, s.272; *Resmî Gazete*, S.311, 2 Mart 1926.

⁸⁷ Yaylakıye Vergisi: Sürü sahiplerinin yaylak sahiplerine verdikleri kiradır.

1 Haziran 1926 yılında kaldırılmıştır.

⁸⁸ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 01.06.1926, s.962; *Resmî Gazete*, S.404, 26 Haziran 1926.

⁸⁹ TBMMZC, 3/1, 1927, s.22-24.

2 Ocak 1930 Tarihli 1545 Sayılı “*Hususî Orman Sahiplerinden ve Müteahhitlerden Alınan Amenajman Paralarının Sarfı Hakkında Kanun*” kabul edilmiştir. Bu yasal düzenleme ile yaptıkları sözleşme gereğince orman müteahhitlerinden ve 504 sayılı Kanuna göre özel orman sahiplerinden alınan amenajman ve ağaçlandırma ücretleri, gelir bütçesine açılan özel bir bölüme “gelir” ve İktisat Vekaleti bütçesinin amenajman ve ağaçlandırma kısmına ise “tahsisat” olarak ilave edilmiştir.⁹⁰

G- V. İSMET PAŞA (İNÖNÜ) HÜKÜMETİ (27 EYLÜL 1930 – 04 MAYIS 1931)

İsmet Paşa tarafından kurulan bu yeni hükümette, senelerden beridir takip ettiği genel siyasetin ana hatlarıyla devam edeceğini vurgulamıştır. Orman konularının da yer aldığı zirai konularda zor zamanlar yaşandığı belirtilmiştir. Bu zorlukların; hem savaştan çıkmış, yeni imar edilmeye çalışılan bir ülke olması hem de 1929 ekonomik buhranı nedeni ile zor bir dönemden geçildiğine dikkat çekilmiştir. Hükümetin iktidarında alınabilecek bütün tedbirleri aldıklarını ve almaya devam edeceklerini beyan etmiştir. Orman konusunda var olan malum programa devam edileceği; yeni bir şey ilave edilmeyeceği de belirtilmiştir.

İratsız arsalar (kâr getirisi olmayan arsalar), bataklıklar ve çalılıklarda fiyat indirimi teklif edileceğine vurgu yapılmıştır. Orman, bağ, meyve ağacı yetiştirecek olanlara uzun süre muafiyet teklif etmelerinin söz konusu olmadığı da açıklanmıştır.⁹¹

H- IV. İSMET PAŞA / İSMET İNÖNÜ HÜKÜMETİ (4 MAYIS 1931 – 1 MART 1935)

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 4. Dönem çalışmaları içerisinde yer alan 1 Aralık 1932 Tarihli 2073 Sayılı *1931 Mali Senesi Zarfında Amenajman ve Teşcir İşlerinde İstihdam Edilmiş Olan Orman Fen Memurlarının Yevmî Tazminatları Hakkında Kanun*” kabul edilmiştir. Bu yasaya göre: 1931 mali yılı içerisinde amenajman ve ağaçlandırma çalışmalarında çalışan orman fen memurlarına bu kanuna bağlı cetvelde belirtildiği gibi yevmiye hesabına göre tazminat ödenmiştir.⁹²

Ormancılığın gelişimi açısından eğitime önem verilerek devam edilmiştir. 1934 Tarihli 2538 Sayılı “*Orta Orman Mektebi Teşkilî ve Muallimleri Hakkında Kanun*”

⁹⁰ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 02.01.1930, s.24; *Resmî Gazete*, S.1391, 7 Ocak 1930.

⁹¹ TBMMZC, 3/21, 1930, s.35-37.

⁹² TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 01.12.1932, s.3; *Resmî Gazete*, S.2273, 10 Aralık 1932.

yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla orman mühendis yardımcısı yetiştirmek üzere 1934 yılında Tarım Bakanlığı'na bağlı İstanbul'da bir Orta Orman Mektebi kurulmuştur. Bu mektepte; Yüksek Ziraat ve Orman Mekteplerini bitirenler öğretmenlik yapmıştır. Bunun neticesinde; Orta Ziraat Mektepleri Muallimleri Hakkındaki 10 Haziran 1933 Tarihli ve 2293 Sayılı Kanun'un 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 ve 13. Madde hükümleri, Orta Orman Mektebi öğretmenleri hakkında da uygulanacak verilerdir.⁹³

İ- VII. İSMET İNÖNÜ HÜKÜMETİ (1 MART 1935 – 1 KASIM 1937)

TBMM çalışmalarında orman konulu kanuni düzenlemelere gidilmiştir. 8 Şubat 1937 Tarihli ve 3116 Sayılı 6 bölüm, 8 geçici madde ve 136 maddeden oluşan “*Orman Kanunu*” ormancılık alanında yapılmış en geniş çalışmadır.

Kanun'un 1. Maddesi'ne göre uygulamada; kendi kendine yetişen ya da emekle ürün veren ağaç ve ağaççıkların yerleriyle beraber toplu hâlleri orman sayılmıştır. Ancak koru ve baltalık olmayan, sazlık, step bitkili alanlar, parklar, dikenlik ve fundalıklar ile ormanlara bitişik bulunmayan beş hektardan az, sahipli arazi üzerindeki ağaç ve ağaççıklar ormandan sayılmamıştır

Kanun'un 2. Maddesi'ne göre; bulundukları mevki ve vaziyet ve haiz oldukları hususiyet noktasından halkın, memleketin sıhhat, selâmet ve menfaatine yarayacak olup da 1. Madde şümülüne giremeyecek olan muayyen ağaçlı sahalar icra Vekilleri Heyeti kararı ile belli edilerek buralardaki ağaç kesimi orman idaresinin iznine tâbi tutulabilir.

Kanunun 3. Maddesi'nde ormanlar; dörde ayrılmıştır: Devlet ormanları, Umuma mahsus ormanlar (köy, belediye ve idare-i hususiyeler gibi hükmî şahsiyeti haiz amme müesseselerine ait ormanlar), Vakıf ormanları ve Hususî ormanlar olarak sıralanmıştır.

Orman Kanunu'nun 4. Maddesi'nde ise; Devletten başkasına ait olan bütün ormanlar da bu kanunun hükümleri dairesinde Devletin murakabesi altında olup Devlet namına bu murakabe orman idaresi tarafından yapılır.⁹⁴

26 Nisan 1937 Tarihli 3157 Sayılı “*Orman Koruma Teşkilat Kanunu*” ile de muhafaza görevi bu kanunda gösterilen şekliyle askerî kıtalara verilmiştir. Bu kıtalar, koruma vazifelerini zarara uğratmayacak şekilde askerî yöntemlere göre teşkil, talim ve terbiye edilmiştir. 1937 yılında Tarım Bakanlığına bağlı bir Orman Genel Komutanlığı

⁹³ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 23.06.1934, s.896; Resmî Gazete, S.2742, 3 Temmuz 1934; 2293 Sayılı “Orta Ziraat Mektepleri Muallimleri Kanunu”; TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 10.06.1933, s.967970.

⁹⁴ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 08.02.1937, s.186; Resmî Gazete, S 3537, 18 Şubat 1937.

tesis edilmiş, ormanlık alanların genişlik ve önemine göre alay, tabur ve bölük hâlinde oluşturulacak kıtalar, bu komutanlık emrine verilmiştir. Bu kanunun icrasına Millî Müdafaa ve Ziraat vekilleri memurdur.⁹⁵

31 Mayıs 1937 Tarihli 3198 Sayılı “*Orman Umum Müdürlüğü 1937 Malî Yılı Bütçe Kanunu*” 1937 orman giderleri için düzenlenmiştir. Orman Müdürlüğünün 1937 yılı giderler için 3.343 096 liralık ödenek verilmiş, gelirler için de 3.343.096 lira olarak öngöründe bulunmuşlardır.⁹⁶

Ormanla ilgili çalışmalara yeni bir kanunla devam edilmiştir. “*12 Haziran 1937 tarihli 3254 sayılı Vakıf Memba Suları ile Orman ve Zeytinliklerin İşletilmesi Hakkında Vakıflar Umum Müdürlüğüne Mütedavil Sermaye Verilmesine Dair Kanundur*”.⁹⁷ Bu kanun ile Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından idare edilen vakıf memba suları ile vakıf orman ve zeytinlikler, mahsullerin işlenerek satılması için ticari esaslar dairesinde hareketlilikten Vakıflar Genel Müdürlüğü sorumludur. Bu işler için kullanılacak sermaye 400.000 lira, 2762 Sayılı Vakıflar Kanunu’na tahsil edilip Vakıf Paralar Müdürlüğü’nce temin edilip; taviz bedellerinden %5 faiz alınacaktır. 3116 Sayılı Orman Kanunu’nun devlete bağlı vakıflarla ilgili 62. Maddesi yürürlüğünü sürdürmüştür.⁹⁸

K- I. CELAL BAYAR HÜKÜMETİ (1 KASIM 1937 – 11 KASIM 1938)

Celal Bayar Hükümeti’nin programında, orman servetinin korunmasının önemine işaret edilmiştir. Lakin önemli koruma esaslarına şu şekilde yer verilmiştir: ülkenin her türlü ağaç ihtiyacının devamlı olarak karşılanması, gerekli görülen ormanların teknik ölçülerde işletilerek istifade edilmesi lazımdır. Bu direktifler takip edilerek orman işletme idarelerinde ucuzluğu ve kolaylığı vücuda getirecek çareler aranacağı ifade edilmiştir.⁹⁹

14 Ocak 1938 tarihine gelindiğinde 3316 Sayılı “*Orman Umum Müdürlüğü 1937 Malî Yılı Bütçesinde Münakale Yapılmasına Dair Kanun*” yasalaşmıştır. Bu yasaya göre: 1937 yılı mali bütçesi içerisinde Orman Genel Müdürlüğü bütçesinin sınırlama, ağaçlandırma ve amenajman faaliyetleri, fidanlık, hastalık, haşere, fenni deneyim, orman evi ve orman yangınlarıyla mücadelenin yer aldığı 17. Faslından 10.000 lira indirilerek 11. Daimî Memuriyetler Yolluğu Faslına dahil edilmiştir.¹⁰⁰

⁹⁵ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 26.04.1937, s.339.

⁹⁶ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 12.06.1937, s.1034.

⁹⁷ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 12.06.1937, s.1034; *Resmî Gazete*, S.3639, 24.06.1937.

⁹⁸ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 05.06.1935, s.519.

⁹⁹ TBMMZC, 5/20, 1937, s.23-24.

¹⁰⁰ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 14.01.1938, s.124; *Resmî Gazete*, S.3814, 21 Ocak 1938.

1938 yılında yürürlüğe giren başka bir yasa ise, 11 Nisan 1938 Tarihli 3355 Sayılı “Orman Umum Müdürlüğü 1937 Malî Yılı Bütçesine 277.275 lira Munzam Tahsisat Konulmasına Dair Kanun” dur. Bu kanunla Orman Genel Müdürlüğü’nün 1937 yılı bütçesinin “26. Koruma Teşkilatı genel masrafları” kısmına 277.275 liralık ek ödenek verilmiştir.¹⁰¹

16 Mayıs 1938 Tarihli 3388 Sayılı “Orman Umum Müdürlüğü 1937 Malî Yılı Bütçesinde Münakale Yapılması Hakkında Kanun” yasalaşmıştır. Bu kanuna göre; 1937 yılı Orman Genel Müdürlüğü Bütçesinin cetvelde yazılı tertipleri Maliye ve Ziraat Vekaletleri arasında 30.000 lira aktarım olmuştur.¹⁰²

1 Haziran 1938’de yürürlüğe giren 30 Mayıs 1938 Tarihli 3419 Sayılı “Orman Umum Müdürlüğü 1938 Malî Yılı Bütçe Kanunu” nda Orman Genel Müdürlüğü’nün bu yılki masrafları için 4.462.346 lira ödenek ayrılmış ve müdürlüğün geliri ise 4.462.346 lira olarak tahmin edilmiştir.¹⁰³

Ormanlarla ilgili yapılan yasal düzenlemelere 1938 yılında devam ederek; “13 Haziran 1938 Tarihli 3444 Sayılı Orman Kanunu’na Ek Kanun” yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre 3116 Sayılı Kanun’un 18, 36, 37, 39 ve 127. Maddeleri değişikliğe uğramıştır. 3444 Sayılı Kanun’un 6. Maddesi gereğince; Tarım Bakanlığı, gerekli gördüğü ahval ve çevrelerde, Bakanlar Kurulunun da onay vereceği esaslar dâhilinde, fabrika sahibi orman imalatçılarına aşağıdaki şartların tamamı veya bir kısmı mukabilinde tayin edeceği bedellerle artırmazsız ağaç, tomruk ve kereste imalinden kalmış ve kalacak parçaları şu şekilde verebilmiştir:

1. Üretici tarafından Bakanlığın tespit ettiği imalat planının uygulama ve takibinin vaat edilmiş olması,
2. Maliyet ve işletme şartlarının yine Tarım Bakanlığınca kontrolünün kabul edilmiş olması,
3. Bakanlıkça tayin edilecek esas, uygun satış fiyatı, stok tesisi ve sevk planının kabul edilmiş bulunması,
4. Bir veya birçok birlik teşkili şartının kabul edilmesi.

3444 Sayılı Kanun’un 7. Maddesi’ne göre; doğrudan devlet tarafından ya da millî sermayeli Türk şirketleri veya bankalarla işletilecek ormanlar ve Devlet Orman İşletmesi döner sermayesine ait işlemler, Muhasebe-i Umumiye, Artırma, Eksiltme ve İhale

¹⁰¹ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 11.04.1938, s.207; *Resmî Gazete*, S.3886, 19 Nisan 1938.

¹⁰² TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 16.05.1938, s.333.

¹⁰³ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 30.05.1938, s.749.

Kanunları hükümlerine tabi olmayıp; Bakanlar Kurulunca düzenlenecek Kararname ve özel ticaret gereklerine göre yapılmıştır. Bu işletmelere ait hesap dönemi, Ekim ayının başlangıcından Eylül sonuna kadar devam etmiş; Ekim başlangıcından itibaren dört ay içinde Sayıştay'a verilmiştir. Sayıştay da bu girdi çıktıları, idarenin mevzuatına ve ticari işletmenin durumuna göre inceleyerek muhakeme etmiştir.¹⁰⁴

Orman konusunda yapılan yasal düzenlemeler ile 1938 yılında bir dizi kanun ile devam etmiştir. “24 Haziran 1938 Tarihinde ise 3490 Sayılı Orman Koruma Teşkilat

Kanunu'nun 14. Maddesini Değiştiren Kanun” kabul edilmiştir. Bu kanunla, “Orman Koruma Teşkilatı Hakkındaki 26 Nisan 1937 tarih ve 3157 sayılı Kanunun 14. Maddesi” şu şekilde değiştirilmiştir:

Orman Koruma Kıtaları subay, memur ve eratının maaş, tayin ve harcırahlar ile hayvanatının istihkakları hakkında aşağıdaki hükümler tatbik olunur:

- a. “Orman koruma eratı talimgahta bulundukları müddet zarfında her türlü masrafları Orman Umum Müdürlüğü bütçesinden verilmek üzere askerî erat gibi maaş alırlar ve iskân, ilbas, iaşe edilirler.
- b. Talimgahtan ayrılıp orman koruma kıtalarına dahil oldukları günden itibaren iskân ve ilbastan başka çavuşlara on beş, onbaşılara on ve her ere beş lira maaş ve iaşeleri için her birine toptan ve peşin olarak sekiz lira tayin bedeli verilir.
- c. Orman Koruma Genel Komutanlık Karargâh ile kıtalarının, subay ve erat oda, koğuş ve karakollarının tenviratı ihtiyaca yetecek miktarda tespit edilecek muaddellere göre elektrikle ve elektrik bulunmayan mahallerde gaz lâmbası hesap ile temin ve hesap heyeti bulunan makamlarca tasdik edilecek muaddel cetvellerde masraf edilir.
- d. Orman koruma kadrosunda mevcut mirî hayvanlarla hakkı rükûba malik olanların birer zatî binek hayvanlarının yem istihkaklar ile soba ve mahrukat istihkakı tayin ve yem kanununda mevcut ahkâma tâbidir. Bunların masrafları her ay tanzim ve hesap heyeti bulunan makamlarca tasdik edilecek masraf cetvellerde masraf edilir.”

Orman Koruma Kıtalarına verilecek subay, memur, gedikli erbaş, erbaş, onbaşı ve eratın geliş, gidiş, harcırahla, maaşları ve her türlü kanunî masrafları, Orman Umum Müdürlüğü bütçesinden verilir. Erat, onbaşı ve erbaşlardan iki buçuk senelik fiilî

¹⁰⁴ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 13.06.1938, s.826-827; *Resmî Gazete*, S.3943, 25 Haziran 1938.

hizmetlerini bitirdikten sonra orman teşkilâtına girmeğe talip olanlar kadronun müsaadesine ve ehliyetlerine göre orman işlerinde istihdam olunabilirler.”¹⁰⁵

1923-1938 tarihleri arasında kurulan hükümetlerin programlarına bakıldığında; ormancılık alanında etkin olmaya çalıştıkları görülmektedir. Dönemin şartları göz önünde bulundurularak benimsenen fikirler ve izlenilen yollar, orman ve ağaçlandırma faaliyetlerinin ne boyutta önemsendiğini göstermektedir.

---

¹⁰⁵ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 02.06.1934, s.706-722; **Resmî Gazete**, S.2723, 10 Haziran 1934.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORMANCILIK ALANINDA KURUMSALLAŞMA VE EĞİTİM FAALİYETLERİ (1923 – 1938)

A- DEVLET ORMAN İŞLETMELERİNİN TEŞKİLAT YAPISI VE FAALİYETLERİ (1923 – 1938)

Osmanlı döneminde temelleri oluşturulan orman teşkilat yapısı, Cumhuriyet devrinde de çalışmalarına devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından İstanbul Hükümeti'nde, Ticaret ve Ziraat Nezâreti bünyesinde Orman Müdüriyet-i Umûmîyesi; 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nde ise İktisât Vekâleti içerisinde Orman ve Maadin Müdüriyet-i Umumiyesi kurulmuştur. İki ayrı kurum olarak faaliyet gösteren bu birimler, Lozan Antlaşması'nın ardından tek elden Ankara'da yönetilmeye devam edilmiştir.¹⁰⁶

Cumhuriyetin ilanında sonra 1923'te birçok devlet dairesinde yapılan sayım gibi orman teşkilatında da memur, kadro ve kuruluşların tespiti için sayım yapılmıştır. Sayım sonucu şu şekilde rapor edilmiştir: *“Üç şube halinde 12–15 kişilik merkez teşkilatı, taşrada 8 orman başmüdürlüğü ile 1923'te 138; 1924'te 162 fen memuru ve 4 orman müfettiş-i umumisi tespit edilmiştir. 1924 tarihinde birinci sınıf orman muhafızları 200 kişi olarak yeniden teşkil edilmiştir. İkinci sınıf orman muhafaza memurlarının sayıları 761 iken 1924'te kadro 2 bin kişiye yükseltilmiştir. 1924'te birer reis ve ikişer mühendisli iki amenajman grubu yeniden kurulmuş ve faaliyete geçmiştir.”*¹⁰⁷

1924 senesinde, Orman Umum Müdürlüğü'nün Ziraat Vekâleti'ne bağlanmasının ardından; on beş maddeden oluşan bir talimatname ile ormanların korunması Orman Muhafaza Teşkilatı ve askeri birliklere verilmiştir.¹⁰⁸ Ziraat Vekaleti bünyesinde olan Ormancılık Teşkilatı 1928'de İktisat Vekâleti'ne bağlanmıştır. 1931'de ise teşkilat, yeniden Ziraat Vekâleti'ne bağlanmıştır. 1969 senesine kadar Ziraat Vekâleti'ne bağlı kalmıştır. 1937 Tarihli 3204 Sayılı Kanun ile Orman Umum Müdürlüğü, özerk bir kurum olarak hükmi şahsiyeti haiz mülhak bütçesi olan bir yapıya dönüşmüştür.¹⁰⁹

¹⁰⁶ T.C. Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, *Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız*, Ankara, 1973, s.88.

¹⁰⁷ T.C. Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, *Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız*, s.89.

¹⁰⁸ Kerim Yund, *Türk Ormancılığında Yasalaşma, Yasaları Uygulama, 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası*, Ankara, 1987, s.128.

¹⁰⁹ *Resmî Gazete*, S.3537, 18 Şubat 1937.

Orman Umum Müdürlüğü bünyesindeki Orman Merkez Teşkilatı, üç şube müdürlüğünden meydana gelmekteydi. Birinci Şube; mali işlerle görevliydi. İkinci Şube; amenajman düzenlemeleriyle uğraşıyordu. Üçüncü Şube; teftiş etmekle sorumluydu. Orman Heyet-i Fenniyesi, Orman Umum Müdürü başkanlığında, şube müdürleri ve mütehassıslardan oluşmaktaydı. 1933'te şube müdür sayısı üçten altıya çıkarılmıştır. Merkez teşkilatının içerisine de beş umum müfettişlik kadrosu eklenmiştir.¹¹⁰

Orman Taşra Teşkilat yapısı ise şu şekildedir: *“8 Orman Başmüdürlüğü ve bunlara bağlı 15 adet Orman Müdürlüğü ile doğrudan genel müdürlüğe bağlı 5 adet müstakil orman müdürlüğünden meydana gelmektedir. Ayrıca ilçelerde fen müdürlükleri bulunmaktadır. 1933 yılı itibari ile 4 amenajman heyeti görev yapmıştır.”*¹¹¹

Tablo 4: 1933 Yılı Orman Taşra Teşkilat Yapısı

Başmüdürlükler	Bağlı Orman Müdürlükleri	Müstakil Müdürlükler
İstanbul	Edirne ve Çanakkale	Bursa
İzmir	Karesi (Balıkesir)	Kastamonu
Bolu	Zonguldak ve Kocaeli	İçel
Eskişehir	Kütahya ve Konya	Ankara
Adana	Maraş	Sinop
Muğla	Denizli	
Antalya	Burdur ve Isparta	
Trabzon	Samsun-Tokat-Erzurum-Artvin	

(Kaynak: Cumhuriyetin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara, 1973.)

Teşkilatta 1937'den sonra 3204 Sayılı Yasa ile önemli değişimler yaşanmıştır. 1937 Tarihli 3204 Sayılı Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu neticesinde ülke ormanlarını işletme görevi Orman Umum Müdürlüğü sorumluluğuna bırakılmıştır. Orman Umum Müdürlüğü'nün, orman sanayi ürünleri ile de ilgileneceği hükmü vardır. Devlet Orman İşletmesi Döner Sermayesi işleyişi için 1937 Yıl ve 2/7762 Sayılı kararname ile yürürlüğe giren Orman İşletmesi Döner Sermaye Talimatnamesi çıkarılmıştır.¹¹² Bu hükümlerle orman sanayisi de devletleştirilmiştir. Orman Umum Müdürlüğü ise kamu iktisadi teşekkül olarak görevlerine devam etmiştir.

¹¹⁰ OGM, Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.91.

¹¹¹ OGM, Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.61.

¹¹² OGM, Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.197.

1937 Tarihinde 3157 Sayılı Kanun ile Orman teşkilat yapısına idari olarak bağlanan “Askeri Orman Koruma Teşkilatı” kurulmuştur. Kuruluş nedeni ormanları korumaktır. Millî Savunma Bakanlığı’na bağlı askerlerden oluşturulmuştur. Kanuna göre askerler, altı aylık bir eğitimin sonucunda ormanlarda görevlendirilmişlerdir. Lakin bu askeri teşkilat beklentiyi karşılayamadığı için 1945 yılında 4767 Sayılı Kanun çıkarılarak kaldırılmıştır.¹¹³

Orman teşkilat yapısının ülke genelinde yayılması ve askeri teşkilatlar ile korunması, Türk Ormancılık Tarihi açısından bir dönüm noktası olmuştur. 1923 – 1937 yılları arasında ormanlarla iç içe yaşayan köylüler, bu tarihten sonra ormanları bilinçsiz ve izinsiz kullandıkları için birer tehdit unsuru olarak görülmeye başlanmıştır. Bu nedenle; Orman Teşkilatı’nın başlıca görevi, köylülerin ormanları izinsiz kullanımına engel olmaktır. Her ne kadar Orman Teşkilatı ülkenin her yerinde varlık gösterse de orman suçluları da buna paralel olarak artmıştır. Suçlar arttıkça teşkilat da suçlar ve suçlularla baş edebilmek için kendi bünyesinde yayılıp çoğalma yoluna gitmiştir.¹¹⁴

I. Türkiye İktisat Kongresi’nde Orman ve Ormancılık (17 Şubat-4 Mart 1923)

Millî Mücadele koşullarında 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihlerinde Türkiye İktisat Kongresi icra edilmiştir. Misâk-ı İktisadî olarak adlandırılan kararların 5. Maddesi’nde yer alan; “*Türkiye halkı servet itibarıyla bir altın hazinesi üzerinde oturduğuna vakıf olup, ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar, yeniden orman yetiştirir.*” ifadeleri, ormancılık anlayışında topyekûn bir değişikliğin başlayacağını işaretidir.¹¹⁵

Kongre’nin Heyet-i Faâle’sinin Türkiye’nin iktisadi durumunu inceleyen ve Kongre’nin ele alacağı sorunları belirten raporunda; “Sınai İstihsalin Tanzimi” başlığı altında; ormanlardan istifade imkanı özellikle cari olan usullere göre ormanların münferit küçük müteahhitlere ihalesi ile kesim yapılması ve adi tarzlarda ve adi cins kereste imali suretinde geri kalmış bir durumda olduğuna; ormanların büyüklüğü ve bulunan ağaçların kıymetleri ormancılığa ait sanayinin gelişmesi için önemli bir mesnet olduğuna ilişkin durum değerlendirilmiştir.¹¹⁶

¹¹³ N. Çepel, “Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi”, s.34.

¹¹⁴ Cumhuriyet, S.11, 18 Şubat 1936.

¹¹⁵ Ahmet Gündüz Ökçün, Türkiye İktisat Kongresi 1923, İzmir: Haberler, Yorumlar, Belgeler, Ankara, 1997, s.45.

¹¹⁶ Afet İnan, İzmir İktisat Kongresi, Ankara, 1989, s 25.

Türkiye İktisat Kongresi'nde oluşturulan çalışma gruplarından Tüccar ve Çiftçi Gruplarının Ormanla ilgili kararlarından söz edilmesi gerekir. Tüccar Grubunun ormanlarla ilgili olarak aldığı kararlar: *“Türkiye ormanlarının bilimsel tekniklerle bölümlere ayrılması, her bir bölüm için gerekli planın genel haritalarda orman istatistiklerinin düzenlenmesi, ormanlarda tatbik edilen tarifiede; ormanın doğal durumu, taşıma araçları, mahreç iskeleleri, istasyona olan uzaklığı aynı zamanda mesafesi ile imal masrafları ve ticaret hakkı dikkate alınarak ormanlardaki dikili ağaç bedelinin tayin ve tespit edilmesi gerekir. Büyük ormanların haritaları düzenlenerek; ihalelerin önce civarındaki hızar ve fabrikalara ait ormanların ayrılması; bunların, kararlaştırılan bedeller üzerinden fabrika ve hızar sahiplerine verilmesi; hızar ve fabrika sahiplerinin Avrupa'dan getirecekleri bütün makine ve malzemenin gümrük muafiyeti, depozito usulünün kaldırılması ile ticari kefalet, itibarın ikamesi; iltizam bedelinin bir defada alınmayarak taksitlere bölünmesi; tomrukların ormanlardan taşınmasında memurlar tarafından nakliye tezkeresi verildikten sonra tüccar ve köylünün artık serbest bırakılması; geçimlerini kerestecilikle temin eden çiftçilere eskiden olduğu gibi ormanlardan ağaç verilmesi; ormanların muhafazası bağlamında Nahiye Kanunu'na madde eklenmesi; Baltalık Kanunu'nun köylünün ihtiyaçlarını karşılayacak surette değiştirilmesi; kapalı zarf usulü yerine açık artırma usulünün kabulü, gümrüklerde himaye usulünün tesisi (odun ve mangal kömürü dâhil); yoğun orman ve maden sahalarının şimendiferlerle diğerlerine ve bilhassa ihracat limanlarına bağlanması; ormanların gelişmesine hizmet edecek yolların yapılması için Nahiye Şuralarına yetki verilmesi; Orman Nizamnamesi'nin değiştirilmesi ve ıslahı, düşmanın yakıp tahrip ettiği kasaba ve köylerin yakınlarında bulunan taş, kireç, tuğla, kiremit ve kerpiç ocaklarının beş sene süreyle resimden affı kararlaştırılmıştır.”*¹¹⁷ Kongrenin bu kararları yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ormanlarla ilgili politikalarına da yansımıştır.

Çiftçi Grubunun Kongre'ye sunduğu öneriler şöyledir: Arazilerin yeniden ormanlaştırılması, ormanların çoğaltılması ve korunması kararlaştırılmıştır. Bütün çiftlik sahipleri, çiftçiler ve köylünün ihtiyacı olan kerestenin bedelsiz olarak devlet ormanlarından kesilmesine izin verilmesi; geçimlerini ormandan sağlayan köy ve kasabadaki çiftçiler ihtiyaçları kadarını kendi hudutları dahilinde devlet ormanlarından gerektiği kadar baltalıkların ayrılması; köylü tarafından kullanılacak baltalıkların on beş sene süreyle her türlü rüsum ve vergiden muaf tutulması istenmiştir. Ağaç bayramları

---

¹¹⁷ Ahmet Gündüz Ökçün, *Türkiye İktisat Kongresi 1923, İzmir: Haberler, Yorumlar, Belgeler*, s.94-95.

yapılması, yeniden filizlenebilecek ağaç köklerine dokunulmaması, ipek kozası ürününün gelişmesi için dut bahçelerindeki ağaçların kesiminin yasaklanması, mezarlık alanların duvarlarla çevrilerek içine ağaç dikilmesi ve bu işlerden belediyelerin sorumlu tutulması istenmiştir.¹¹⁸

Türkiye İktisat Kongresi'nde alınan kararlara bakıldığında; Devlet Ormanlarının İşletilmesinde kullanılan kapalı zarf usulünün yerine açık arttırma usulünün kullanılması kısmen de olsa kabul görmüştür. İktisat Kongresi'nden sonra 1925 yılından itibaren 5 bin lira olan orman ihalelerinde açık arttırma usulünün kullanılması 661 Sayılı Kanun'da yapılan değişiklikle kabul edilmiştir.¹¹⁹

II. Orman Genel Müdürlüğü'nün Kuruluşu ve Faaliyetleri

Cumhuriyet döneminde, 1934 yılında Orman Fakültesi'nin kurulmasıyla beraber ormancılık teşkilatında yeni yapılandırmalar için yasal düzenlemelere gidilmiştir. 4 Haziran 1937 Tarihli 3204 Sayılı "*Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu*" kabul edilmiştir.¹²⁰

3204 Sayılı Kanun'un 1. Maddesi'ne göre: Ormanları koruma, işletme, imar etme, yeniden yetiştirme ve verimli kılmak için gerekli müesseseleri kurma; fen adamları yetiştirme ve ağaçlarla örtülü alanlara yönelik her türlü hizmeti yapmakla yükümlü, tüzel kişiliğe sahip ve katma bütçe ile idare edilen Tarım Bakanlığı'na bağlı bir Orman Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Tarım Bakanlığı bünyesinde ve orman işlerinde çalışan bütün orman memurları bu müdüriyete bağlanmıştır.

Kanun'un 2. Maddesi'nde yer alan ibareler ise şu şekildedir: Orman Genel Müdürlüğü, merkez ve vilayetler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Merkez teşkilatı; koruma, harita ve kadastro, amenajman, işletme, imar, tedrisat, fenni araştırma, inşaat, ağaçlandırma, mücadele ve avcılık, sanayi ve istatistik, ekonomi, denetim ve teftiş olmak üzere 13 şubeye ayrılmıştır. Merkezde ayrıca bir fen heyeti ile muhasebe müdürlüğü yer almış, şube müdürleri fen heyetinin tabii üyesi hâline gelmiştir. Vilayetler teşkilatı ise ülkenin orman varlığına göre kurulmuştur. Mevcut Orta Orman Mektebi, Orman Genel Müdürlüğüne bağlı olup hususi kanun ile kurulmuş, kurulacak diğer müesseseler de özelliklerine göre vilayetler teşkilatı ile idare edilmiştir.

¹¹⁸ Ahmet Gündüz Ökçün, *Türkiye İktisat Kongresi 1923, İzmir: Haberler, Yorumlar, Belgeler*, s. 101-103.

¹¹⁹ Afet İnan, *İzmir İktisat Kongresi*, s.81.

¹²⁰ *Resmî Gazete*, S.3630, 14 Haziran 1937, s.3630.

Teşkilat Kanunu'nun diğer 10 Maddesi'nde ise; Devlet memur ve görevlileri hakkındaki hükümler, Orman Genel Müdürlüğü memur ve hizmetlileri hakkında da aynı şekilde uygulanacaktır. Ayrıca bu görevli memurlara bütçe kapsamındaki memurlara olduğu gibi emekliye ayrılabilme hakkı tanınmıştır. Orman mühendis yardımcılarının yetiştirilmesi ve diğer memurların bilgilerinin arttırılması için ihtiyaca göre bölgesel orman mekteplerinin yanı sıra kurs ve orman numune revirleri açılacaktır.

Orman Genel Müdürlüğü; Hukuk Müşavirliği, Muhasebe ve Özlük İşleri gibi idari şubelerden meydana gelmiştir. Vilayet teşkilatı ise 32 Müdürlük ve bunlara bağlı her biri bir orman mühendislerinin idaresinde, Bölge Şefliklerinden teşkil edilmiştir.¹²¹

1937 yılında kurulan Orman Genel Müdürlüğü'ne bırakılan ve devlet gelirleri arasında yer alan gelir miktarı 2.450.000 liradır. Buna nazaran müdürlüğe devredilecek teşkilatın masraf ve maaşı 1.850.000 lira olarak hesaplanmıştır.¹²² Orman Genel Müdürlüğü'nün 1938'de maaşlı memur sayısı 1.623, daimî ücretli sayısı 111, ve geçici hizmetli sayısı 13 kişidir.¹²³

B- PLANLI ORMANCILIK FAALİYETLERİ

Ormancılık alanında kullanılan bir terim olan “Amenajman” kelimesinin farklı tanımları vardır. Amenajman: “*Toprağın yetiştirme gücünü korumak ve gerektiğinde düzene sokmak şartı ile olanakların elverişliliği oranında belirli bir gelir almak, bu gelirin devamlılığını sağlamak ve çoğaltması için de gerekli önlemleri uygulamak*” veya “*bir orman işletmesini veya onun ayrıldığı alt işletme ünitelerini tespit edilen amaçlara göre planlayan ve planın uygulanmasını izleyen bir ormancılık bilim dalı*” şeklinde tanımlanabilmektedir.¹²⁴

Ormancılık konusunun diğer teknik bir terimi ise “Silvikültür” kavramıdır. Tam manasıyla bir tanımı yoktur. Silvikültür: “*Yeni ormanların planlı olarak kurulması ve bunların doğal olarak kurulmuş ve varlığını sürdüren ormanlarla birlikte yetiştirilmesi, bakımı, gençleştirilmesi ve varlıklarının en iyi şekilde devam ettirilmesi ile uğraşan bir bilim dalıdır*” ya da “*Ormanların planlı olarak kurulması ve bunların doğal olarak*

¹²¹ Fahri Bük, “Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Çalışması”, **İktisadi Yürüyüş**, Cilt 6, S. 69-70, Ankara, 1942, s.23.

¹²² **TBMMZC**, V/2, s.73.

¹²³ Nadir Yurtoğlu, “Atatürk Döneminde Türkiye’de Orman veOrmancılık Politikası”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ekim 2021, s.35.

¹²⁴ <https://www.mevzuat.gov.tr/> Erişim Tarihi: 14.12.2023; 26778 Nolu Yönetmelik, **Resmî Gazete**, S.26778, 05 02. 2008.

*kurulmuş ve varlığını sürdüren ormanlarla birlikte yetiştirilmesi (bakımı), gençleştirilmesi ve varlıklarının en iyi şekilde devam ettirilmesi ile uğraşan bir bilim dalıdır” şeklinde tanımlanabilmektedir.*¹²⁵

Ormancılık alanının bu iki terimi, ilk kez 1856 senesinde kullanılmaya başlanmıştır. 1857 senesinde ise Orman Mektebi’nde verilen ders müfredatına girmiştir. Silvikültür dersi konulmuş ayrıca içeriğinde amenajman konularından da bahsedilmiştir. Avrupa’dan getirtilen uzmanlardan da bu konularda çalışmalarda bulunmaları istenmiştir. Osmanlı Devleti’nin bu isteğinin altında, ormanlardan ekonomik olarak daha fazla yararlanmak istemesi yatmaktadır. İlk amenajman çalışmaları İstanbul’da Belgrad-Belova ormanlarında yapılmıştır.

I. Amenajman Faaliyetleri

Osmanlı Devleti’nde ilk kez yasal olarak amenajman çalışmaları, Avusturya’dan gelen uzmanlar tarafından 1917’de yapılmıştır. Ancak çalışmalar savaş şartları altında yapılamayacağından durdurulmuştur.¹²⁶

Cumhuriyet Dönemi’nde ise ormanların amenajman kapsamında düzenlenmesi uygun görülmüştür. 15 Nisan 1924’te amenajmanı zorunlu hale getirmek amacıyla yasal çalışmalar başlatılmıştır. 22 Nisan 1924 Tarihli 504 Sayılı “*Türkiye’de Mevcut Bilumum Ormanların Usulü İdareyi Fennîyeleri Hakkındaki Kanun*” kabul edilmiştir. Kanunla amenajman heyetleri oluşturulmuştur. Heyetin biri Karadeniz, diğeri Akdeniz bölgesindeki ormanlarda faaliyet göstermişlerdir. Heyet başkanları olarak Salih Zeki ve Sadullah Malkoç seçilmiştir.¹²⁷ Ancak bu çalışmalar kısa süre sonra sona erdirilmiştir. Kanun sadece sekiz ay yürürlükte kalmıştır. Fakat kanunun kaldırılma nedeni bilinmemektedir.¹²⁸

Orman Nizamnâmesi’nde “cibal-i mübaha” (halkın ormanları serbestçe kullanımı) çerçevesinde halkın ve müteahhitlerin ormanları izinsiz kullanımına son verilmişti. Bu uygulama ormancılık tarihinin dönüm noktası olmuştur. Lakin 1924 yılında çıkarılan 526 Sayılı Yasa çerçevesinde ormanları izinsiz kullanamama koşulu ile cibal-i

¹²⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/> Erişim Tarihi: 14.12.2023; 26778 Nolu Yönetmelik, **Resmî Gazete**, S.26778, 05 02. 2008.

¹²⁶ R. Bernhard, **Türkiye’de Ormancılığın Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri**, s.111.

¹²⁷ H. Cahit Şad, “*Türkiye’de Ormancılığın 150’nci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları*”, **150’nci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara,1990, s.249–250.

¹²⁸ Y. Çağlar, **Türkiye’de Ormancılık Politikası**, s.170–171.

mübah'tan önceki sorunlu döneme geri dönmüştür. Yasa, 1937 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.¹²⁹

Resmî Ceride de 6 Aralık 1924 günü yayımlanan 526 Sayılı Kanun 3 maddeden oluşmaktaydı. 1. ve 2. Maddesi'nde kanunun uygulanma esasları anlatılmaktaydı.

1. Madde: “*Kati ve muvakkat planları tanzim edilmemiş bulunan devlet ormanlarından köylülere senevi bin metre mikâba kadar katiyatında bulunacak müstahsillerin ve eşhas ormanlarıyla köy baltalıklarından alakadarının intifai için kemaf-i sabık keşif raporlarına müstenidekatiyat icrası caizdir*”.

2. Madde de ise; devlet ya da kişinin fark etmeksizin 5 hektardan az ormanlar için işletme planı uygulamasına gerek görülmemiştir.¹³⁰ Bu uygulamadan anlaşılan bu ormanlardan istenildiği kadar yararlanılması sağlanmıştır.

Cumhuriyet döneminde düzenlemeler ile süreklilik sağlanmaya çalışılmıştır. 1928 yılına gelindiğinde yine amenajman uygulamasına geçme kararı alınmış, Alman uzmanlara “Amenajman Talimatnamesi” hazırlatılmıştır. İki amenajman heyeti daha oluşturulmuştur. Robert Bernhard'ın da içinde yer aldığı heyetlerin hazırladığı raporlar ve talimatname dosyaları günümüze ulaşamamıştır.

Amenajman çalışmalarının amacı, 1935 senesine kadar ekonomik açıdan geliri fazla olan ormanların belirlenmesiydi. Bu kapsamda, 1934 senesine Kocaeli Orman Teşkilatı örnek olarak değerlendirilmiştir. 1937 yılına kadar bu amaç dahilinde çalışmalar yapılmıştır. 1937 senesinde çıkarılan 3116 Sayılı “*Orman Kanunu*” amenajman ilkelerinin özünü oluşturmaktaydı. Bu kanun neticesinde, 1937 yılında Amenajman Heyetleri ve arşivleri Ankara'ya nakledilmiştir.¹³¹

Amenajman çalışmaları, sonuç olarak verimli ve ekonomik yeterliliği olan ormanlarda yapılmıştır. Bu ormanların dışında verisiz baltalıklar ve dik yamaçlardaki ormanlar uzun yıllar şirket ya da müteahhitlere verilmiştir.

Tablo 5: 1924–1937 Yılları Arası Yapılan Amenajman Çalışmalarının Sonuçlarını Gösteren Tablo

Amenajman Planı Yapılan Yıl	Amenajman Planı Yapılan Saha
1924	11.996
1925	11.895

¹²⁹ Özkan Keskin, Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri, İstanbul Üniversitesi (Doktora Tezi), İstanbul, 2005.s.136.

¹³⁰ Resmî Gazete, 6 Aralık 1924.

¹³¹ Yakup Apanay, “Amenajman İşlerimize Bir Bakış”, **Orman ve Av**, Sayı:16, 1929, s.39–41.

1926	35.955
1927	52.114
1928	72.317
1929	83.323
1930	85.680
1931	92.688
1932	68.130
1933	68.295
1934	78.467
1935	89.141
1936	70.818
1937	75.532

(Kaynak: **Orman Genel Müdürlüğü Ormancılık İstatistik Albümü 1938–1949**, Ankara, 1962.)

1924 tarihinde çıkarılan kanun neticesinde oluşturulan amenajman heyetleri ile; 1924 tarihinde 11.996 hektar olan orman amenajman sahası, 1926 tarihinde 35.955, 1931 tarihinde ise 92.688 hektarlık alana yayılmıştır. Ancak 1932 tarihine gelindiğinde ormanların müteahhitlere kiralanması sonucunda, amenajman planı yapılan orman sahası 68.295 hektarlık alana gerilemiştir. 1938 tarihine kadar amenajman yapılan orman sahası, kiraya verilme oranına göre değişim göstermiştir.

1923 – 1938 tarihleri arasındaki dönemde hükümetler, 397.542 hektar ormanlık alanı kiraya vermiştir. Bu yıllar arasını kapsayan süreçte 75.532 hektarlık arazide amenajman planı çıkarılıp çalışmalar yapılmıştır. Ancak ihale edilen devlete ait ormanların sadece %18,9 kısmında amenajman planı çıkartılabilmektedir. Hükümetler kiraya verilen ormanların tam sınırını bilmemekle beraber verim oranı hakkında da bir bilgiye sahip değillerdir. Bu da ormanları kiralayan şirket ve müteahhitler için bir yağma alanına dönüşmüştür.¹³²

II. Silvikültür Çalışmaları

1917 senesinde hazırlanan kanunla devlete ait ormanlar amenajman çalışmalarına dahil edilmişti. Savaş ortamında gerçekleşmeyen çalışmalar, 1924 senesinde

¹³² Yücel Çağlar, **Türkiye’de Ormancılık Politikası**, s.199.

tekrarlanmak istense de çok kısa sürmüştü. 1924'te Ziraat Vekâlet'i kendi isteği doğrultusunda uygulamalar yapılmadığı için silvikültür çalışmalarını yok saymıştır.¹³³

1933 yılında Orman Fakültesi'nin kurulması ile fakülte içinde Silvikültür ve Botanik Enstitüsü adı ile bir kürsü kurulmuştur. Enstitünün idaresi orman mühendisi Prof. Dr. Esat Muhlis Oksal'a verilmiştir. 1937 yılına kadar botanik derslerinin yanında silvikültür dersleri de vermiştir. Silvikültür Kürsüsü'nün kuruluş amaçları şu şekilde açıklanmıştır: Araştırma yapmak, eğitim vermek, Türkiye Cumhuriyeti Orman İşletmeciliği'nde silvikültür uygulamalarını öğrenerek, yapılacak çalışmalarda yol gösterici olmaktır. Kürsü, kuruluşundan itibaren araştırmalar yapmak için laboratuvar kurma çabasında olmuştur. Silvikültür çalışmaları yapmak için modern aletlere ihtiyaç duyulmuştur. Kuruluşundan kısa bir süre sonra laboratuvarlar, kürsü bünyesinde kurulmuştur. İlerleyen yıllarda ise Silvikültür Kürsüsü'nün en geniş laboratuvarları Türkiye Cumhuriyeti Ormanları olmuştur.¹³⁴

Her ne kadar Orman Fakültesi bünyesinde Silvikültür Kürsüsü kurulmuş olsa da sadece eğitim vermek ve araştırma yapmakla kalmıştır. 1963 yılına kadar resmi anlamda silvikültür çalışmaları yapılamamış, bu da ormanlarda kalıcı tahrip ve hasara neden olmuştur. Bu sisteme karşı çıkışın sonucunda "Seçme İşletme Sistemi" 1963 yılı itibariyle işleme konulmuştur.¹³⁵

Ormanlardaki bu kadar ağır hasara rağmen bazı vakıf ve belediyelerin yaptığı çalışmalar olmuştur ve bunlar kayıt altına alınmıştır. Cumhuriyet'in ilk dönemlerindeki orman anlayışı; az gayretle çok gelir elde etmek olmuştur. Ormanlık alanlarda devlete düşen sorumluluk kesilecek olan ağaçları damgalamaktı.¹³⁶

1924 – 1937 yılları arası yapılan silvikültür faaliyetleri planlı ve programlı değildi. Ancak plansız çalışmalara örnek verilebilmektedir. Örneğin; o dönemin gazetelerinde ormanlık alanlarda görülen ağaç hastalıklarına yalnız devletin müdahale etmesinin beklenilmemesi, halkın da bu konularda elinden geleni yapabileceği gibi duyurular yer almaktaydı. İstanbul'da var olan çam ağaçlarındaki kese böceğine karşı neler yapılabileceğini anlatan yazılar buna örnek gösterilebilir.

---

¹³³ Prof. Dr. İbrahim Atay, Tolgay Odabaş, "Ormancılığın 150. Yılında Doğal Geliştirme ve Bakım Çalışmaları", **150'nci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel Ankara**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990, s.270.

¹³⁴ Prof. Dr. İbrahim Atay, "İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Silvikültür Kürsüsü'nün Ulaştığı Gelişme Düzeyi", **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, İstanbul, 1981, s.29-30.

¹³⁵ Prof.Dr.İbrahim Atay, Tolgay Odabaş, "Ormancılığın 150. Yılında Doğal Geliştirme ve Bakım Çalışmaları", **150'nci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel Ankara**, s.271.

¹³⁶ Prof. Dr. H. C. Şad, "Türkiye'de Ormancılığın 150'nci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları", s.232.

C- TÜRKİYE CUMHURİYETİ’NİN İLK ORMAN MÜHENDİSLERİ VE FAALİYETLERİ (1934 – 1938)

Cumhuriyet devrinde Türkiye, yüksek öğrenimde 1930’lu yıllarda yapılan Üniversite Reformu ile bir atılım yakalamıştır. Bu süreçte Darülfünun’un kapatılması ve İstanbul Üniversitesi’nin kurulması ülke yüksek öğrenimi açısından çok önemli olmuştur. Bu bağlamda, kurulan yeni üniversitede çoğunlukla yabancı hocalar görev yapmıştır. Bunlar; W. Anderson, S. Rossenberg, ve Robert Bernhard’tır. Aynı yıllar başkent Ankara’da da eğitim reformları sürdürülmüştür. 10 Haziran 1933’te yürürlüğe giren 2291 Sayılı, “*Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanunu*” ile Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur.¹³⁷ Bu enstitü Alman Yüksek Ormancılık sistemine göre kurulmuştur ve başında Alman orman profesörleri yer almıştır. Cumhuriyet döneminde ormancılık alanında yapılacak çalışmalar için Türkiye’den daha çok ormancılık alanında nitelikli eğitime sahip olan, Almanya ve Fransa’dan hocalar getirilmiş ve onların raporlarına dayanılarak adımlar atılmıştır.

Ülkede ekonomik refahın sağlanması ve eğitim seviyesinin yükselmesi amacıyla her alanda yurt dışına öğrenci gönderilmiştir. Özellikle Almanya ve Fransa’dan eğitim alınması sağlanmıştır. Vekâletler genellikle kendi alanlarında gönderecekleri öğrencileri Maarif Vekâleti’ne bildirip, bu sürecin takibini onlara bırakmışlardır. Maarif Vekâleti tarafından yurt dışına gönderilen öğrenciler sıkı kurallara uymak ve belirlenen dersleri almakla yükümlü tutulmuşlardır. Her yıl yarım milyon lira kadar bir bütçeyle öğrenciler yurt dışına gönderilmiştir. Ülkede; kendi alanlarında eğitimini tamamlayıp, tecrübe sahibi olanların yüksek öğrenim görmesi için gönderilmesi daha çok tercih edilmiştir. Neticede Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk orman mühendisleri hem yurtdışında hem de ülkede ormancılık eğitimi almışlardır.¹³⁸

İlk olarak Türk ormancılığına çalışmaları ve bilimsel anlamdaki en büyük desteği veren Ord. Prof. Mazhar Diker’dir (1899-1952). 1917 yılında Orman Mekteb-i Âlîsin’den mezun olduktan sonra ormancılık eğitimine devam etmek için Almanya’ya giderek Tubingen Üniversitesi Ormancılık Bölümü’nden eğitim almıştır. I. Dünya Savaşı’nın bitmesiyle ülkeye geri dönmüştür. 1919 – 1921 yılları arasında İstanbul Orman Ameliyat Mektebi’nde öğretmen olarak çalışmıştır. 1923 – 1927 yılları arasında ise Orman Genel

¹³⁷ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 20.06.1933, S.2432.

¹³⁸ Şaban Ortak, Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü (Doktora Tezi, Danışman: Pof. Dr. S. Esin Dayı), Erzurum, 2004, s.213.

Müdürlüğü merkez ve taşra örgütünde faaliyetlerde bulunmuştur. Ormancılık alanında yaptığı çalışmaların takdir alması neticesinde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 1927 yılında ormancılık alanındaki yeni gelişmeleri takip etmesi amacıyla Almanya'ya gönderilmiştir. 1929'da tekrar ülkeye dönerek Türk ormancılığının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bir süre Bahçeköy Orman İşletmesi'nin Müdürlüğü'nü yapmıştır. Daha sonra Yüksek Orman Mektebi'nde Amenajman dersleri vermek üzere görev almıştır. 1930 yılında Yüksek Orman Mektebi Rektörlüğü'ne atanmış, okul 1934'te kapanıncaya kadar hem yeni nesil öğrencilere ormancılık eğitimi vermiş, hem de devlet ormanlarının amenajman faaliyetlerini sürdürmüştür.¹³⁹

Prof. Dr. Mazhar Diker, 1934 – 1937 yılları arasındaki dönemde Yüksek Ziraat Enstitüsü bünyesindeki Orman Fakültesi'nin İstanbul Büyükdere'deki ormanlık arazisinde faaliyetlerini sürdürmüştür. Aynı zamanda 1938 yılına kadar Orman Fakültesi'nde Geheimrat Falker'e yönetim konusunda yardımcılık yapmıştır. 1940 yılında fakültenin dekanlığını yapmış ardından Ordinaryüs Profesörlüğe yükselmiştir.¹⁴⁰

Orman Fakültesi'nin ilk kuşak hocalarından ve ilk orman mühendislerinden biri de Ord. Prof. Esat Muhlis Oksal'dır. Oksal, 1908 yılında Halkalı Ziraat ve Orman Mekteb-i Âlisi'ni bitirip bu alanda eğitim almak üzere Almanya Orman Akademisi'ne gönderilmiştir. Bu akademiye 1916'ya kadar ormancılık öğrenimi ve temel bilimler alanında eğitimini sürdürmüştür. Yurda döndükten sonra Orman Genel Müdürlüğü Amenajman Heyeti'nde devlet ormanlarında İşletme Müfettişi olarak 1918 yılına kadar çalışmalar yapmıştır. 1918'den itibaren 1924 yılına kadar Orman Mekteb-i Âlisi'nde, ormancılık eğitimi vermiştir. 1934'te Orman Mekteb-i Âlisi'nin Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne bağlanmasıyla ormancılık alanındaki faaliyetlerine burada devam etmiştir. Daha sonraki dönemlerde ise Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün rektörlüğünü yapmıştır. Orman Fakültesi'nin İstanbul Üniversitesi'ne bağlanması konusunda büyük çabaları vardır.¹⁴¹

Ormancılık alanında birçok faaliyette bulunmuş aynı zamanda bilimsel alanda bu konuda yararlanılan pek çok kitabın yazarı Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu (1910-1983) da Türkiye'nin ilk orman mühendislerinin başında gelmektedir. 1930 yılında Yüksek Orman

---

¹³⁹ Metin Özdoğan, "İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'nin İlk Kuşak Türk Öğretim Üyeleri (1933-1960)", **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, S.2, 2000, s.2-3.

¹⁴⁰ Selahattin İnal, "Ordinaryüs Profesör Mazhar Diker", **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt 2, S.2, 1952, s.12.

¹⁴¹ İsmail Eraslan, **Türkiye'de Ormancılık Öğretim ve Eğitim Kurumlarının Tarihsel Gelişimi**, İstanbul, 1989, s.143.

Mektebi'nden pekiyi dereceyle mezun olmuştur. Orman mühendisi olarak çalışmaya başlayan Saatçioğlu, Orman Genel Müdürlüğü'nün 1931 yılında açtığı yarışmayı kazanarak ormancılık alanında ihtisas yapmak üzere Almanya'ya gitmiştir. Münih Üniversitesi Ormancılık Bölümü'nü de pekiyi dereceyle bitirerek yurda dönmüş ve Orman Genel Müdürlüğü'ne bağlı devlet ormanlarında çalışmıştır. Özellikle silvikültür alanında uzmanlaşan orman mühendisi, Türkiye ormanlarında ilk silvikültür çalışmasını yapmıştır. Daha sonra Orman Fakültesi Dekanlığı'nı yaparak yeni nesil ormancılık bölümü öğrencilerine Silvikültür Kürsüsü'nde dersler vermiştir.¹⁴²

Ormancılık alanında ismini çokça duyduğumuz, kitaplarından yararlanılan Yüksek Orman Mühendisi Prof. Dr. Selahattin İnal (1909-1996) ülkemiz ormanlarının kalkınması konusunda büyük gayretleri olan bir isimdir. 1933 yılında Yüksek Orman Mektebi'nden Yüksek Orman Mühendisi olarak mezun olmuştur. Eskişehir çevresinde devlet ormanlarında Yüksek Orman Mühendisliği görevi yapmıştır. 1935 yılında Tarım Bakanlığı tarafında Viyana'ya gönderilerek eğitim almıştır. Eğitimin ardından 1939'da ülkesine dönerek Yüksek Ziraat Enstitüsü Orman Fakültesi'nde Ormancılık Politikası ve Amenajman Enstitüsü'nde dersler vererek çalışmalarda bulunmuştur. Profesör olduktan sonra yabancı ülkelerin üniversitelerinden çağrılarak konferanslar vermiştir. İnal, bu gibi etkinliklere katılırken aynı zamanda da Tarım ve Orman Bakanlığı'nda çalışarak ülke ormanlarının gelişmesinde büyük rol oynamıştır.¹⁴³

Silvikültür ve orman botaniği alanında en yetkin isim olan Prof. Dr. Hayrettin Kayacık (1911-2001), Yüksek Orman Mektebi'ni bitirip yurtdışı eğitimini de tamamladıktan sonra bu alanda doktor unvanını alarak ülkesine dönmüştür. Orman Fakültesi'nde silvikültür çalışmalarına devam etmiştir. Bu alanla ilgili olarak Herbaryum¹⁴⁴ kurma çabası içinde olmuştur ve ülkede ilk Herbaryumu'nu 1971-1973 yılları arasında Orman Fakültesi'nin bir birimi olarak kurulmasını sağlamıştır. Yine benzer bir birimde Arboretum¹⁴⁵ kurmak için gayretli bir çalışma içinde olmuştur.

---

¹⁴² İbrahim Atay, “Değerli Hocamız Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu'nun Bilim Yaşamı ve Eserleri”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt.31, S.1 1981, s.1-11.

¹⁴³ Metin Özdoğan, Turhan İstanbullu, “Değerli Hocamız Prof.Dr.Selahattin İNAL'ın Biyografisi ve Yayınları”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Seri A, Cilt 39, S.1, 1989, s. 1-14.

¹⁴⁴ Önemli özelliklerini kaybetmeksizin kurutulup karton üzerine tespit edilerek muhafaza edilen bitki ya da bitki kısımlarından oluşan koleksiyonlara “Herbaryum” denir. (https://arastirma.tarimorman.gov.tr/etae/Belgeler/TeknikBrosur/BGK_Herbaryum.pdf)

¹⁴⁵ Arboretum ağaçların, çalıların ve diğer odunsu bitkilerin yetiştirildiği ve incelendiği bir yerdir. Arboreta, eğitim, araştırma, koruma ve halkın eğlenmesi gibi çeşitli amaçlara hizmet eder. Genellikle farklı bölgelerden ve iklimlerden çeşitli ağaç koleksiyonlarına sahiptirler ve ziyaretçilere çeşitli türler hakkında bilgi edinme fırsatı sunarlar. Arboretumlar'da ayrıca yürüyüş yolları, bitkiler hakkında bilgi veren tabelalar

Sonunda gayretleri karşılıksız kalmamış, günümüzde mevcut olan İstanbul Sarıyer’de İstanbul Üniversitesi bünyesinde 1949 tarihinde, Atatürk Arboretumu’nu kurmayı başarmıştır. Yaşamı boyunca faaliyetlerini İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi bünyesinde sürdürmüştür.¹⁴⁶

Orman Yüksek Mühendislerinden birisi de Prof. Dr. Savni Huş (1911-1996)’tur. Yüksek Orman Mektebi’nden 1933 yılında yüksek dereceyle mezun olmuştur. Bunu izleyen süreçte Zonguldak ve çevresindeki ormanlarda Orman Mühendisi olarak görev yapmıştır. 1935 yılında eğitim için Almanya’ya giderek ağaç kimyası öğrenimi görmüştür. Kimya öğrenirken aynı zamanda da ormancılık alanındaki gelişmeleri de takip etmiştir. İkinci Dünya Savaşı’nın çıkması nedeniyle 1939’da yurda dönmüş, çalışmalarını Yüksek Ziraat Enstitüsü Orman Fakültesi’nde sürdürmüştür. Orman Mahsullerini Kıymetlendirme ve Faydalanma Kürsüleri’nde dersler vermiştir. Daha sonra orman fakültesine yeni kurulan Orman Mahsulleri Kimyası Kürsüsü’nde ders vermiştir. Akademik faaliyetlerinin yanı sıra ülke ormanlarında da çalışmalar yapmıştır.¹⁴⁷

Ormancılık alanında bilgisi ve tecrübesinin yanında akademik çalışmalarıyla adından söz ettiren başlıca isimlerden birisi de Prof. Dr. İsmail Eraslan’dır. Yüksek Ziraat Enstitüsü Orman Fakültesi’nden mezun olduktan sonra Orman Mahsulleri Kıymetlendirme Enstitüsü’nde çalışmaya başlamıştır. Memleketimizin ormancılık uygulamalarının geliştirilebilmesi amacıyla büyük çabalar sarf etmiştir. Devlet Orman İşletmeleri’nin yer seçimi, organizasyonu ve yürütülme çalışmalarında görev almıştır. Devlet Orman İşletmeleri’nin amenajman planlaması üzerine yönetmelik hazırlamıştır. Eraslan’ın bilimsel çalışmaları ve yayınları sadece orman amenajmanı alanında değil, diğer ormancılık dallarında da kendini göstermiştir. Orman Hasılatı ve Biyometri Bilim Dalı Konuları’nda 32 yayını bulunmaktadır. Toplamda 113 yayın bunlardan 25 tanesi kitap, geriye kalanlar ise tebliğ ve makaledir.¹⁴⁸

Ormancılık alanında çok büyük emekleri olan Prof. Dr. Kemal Erkin (1910-1989) özellikle 1937 tarihli Orman Kanunu’nun çıkarılması konusunda çok çaba sarffetmiştir. Yurtdışında eğitim aldıktan sonra ülkeye dönen Erkin, Orman Genel Müdürlüğü

---

ve eğitim programları için tesisler bulunabilir. Bazı arboretumlar, kozalaklı ağaçlar veya yerli türler gibi belirli ağaç türlerine odaklanırken, diğerleri geniş bir botanik çeşitliliği temsil etmeyi amaçlamaktadır.

¹⁴⁶ Mehmet Selik, “Prof. Dr. Hayrettin KAYACIK”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, Cilt 32, S.2, 1982, s.1-11.

¹⁴⁷ İsmail Eraslan, *Türkiye’de Ormancılık Öğretim ve Eğitim Kurumlarının Tarihsel Gelişimi*, s.165-168.

¹⁴⁸ Abdülkadir Kalıpsız, “Prof. Dr. İsrail ERARSLAN’ın Biyografisi ve Yayınları”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, Cilt 35, S.1 s.1-21.

Amenajman Şubesi'nde görev yapmıştır. Bu dönem aynı zamanda 3116 Sayılı Orman Kanunu'nun çıkarılması için yoğun çabaların sarf edildiği bir süreçtir. Kemal Erkin bu süreçte; kanunun formüle edilmesine yardımda bulunmuş, hatta kanun Mecliste tartışılırken maddelerin savunulması için gerekçeler hazırlamış aynı zamanda Meclis'teki görüşmelere de dinleyici olarak katılmıştır. 3116 Sayılı Orman Kanunu'nun hem hazırlanmasında hem de mecliste görüşülmesi sürecinde büyük sorumluluk üstlenmiştir. Kemal Erkin bu görevlerinin yanı sıra akademik çalışmalar yapmış ve idari görevler de üstlenmiştir. 1938 yılında, Bolu'da yeni açılan "Orta Orman Mektebi'nde" öğretmen ve müdür yardımcısı olarak görev yapmıştır.¹⁴⁹

D- ORMAN VE MADENCİLİK

Kökü eski çağlara dayanan Türk medeniyetini, arkeolojinin kucağında bulmak mümkündür. Bugün Türk Medeniyetinde ormancılık alanına dair bir belgeye, bir kaynağa ulaşmak pek mümkün olmamaktadır. Oysaki ormanlar hem ülke hem de fert hayatında önemli rol üstlenen yaşam kaynaklarından birisidir. Özellikle uluslararası alanda ormanların önemi büyüktür. İktisadi, ticari, hayati faydaları oldukça mühimdir. İnsan hayatında bu denli büyük yer tutan ormanlar birçok alanla da ilgilidir. Bu alanlarda birisi de madenciliktir.

Madenlerle ormanlar arasında birçok bağ vardır. Madencilik ve ormancılık alanları birbiriyle var olan alanlardır. Bir medeniyet unsuru olan ormanlar olmasaydı madencilik alanı bu denli gelişim gösteremezdi. Madenler doğada var olmakla beraber madeni çıkartmak, eritmek, saflaştırmak, imal etmek için her zaman yüksek bir ateşe ihtiyaç vardır. Yakın zamanlara kadar gerek elektrik gerekse maden kömürünün bilinmemesi nedeniyle ateş, ormanlardan istihsal edilen odun aracılığıyla temin edilmektedir.

Türk medeniyetine baktığımızda birçok devirde asırlarının en teknik maden işletmecileri olduğu görülmektedir. Türk milleti doğal olarak yaşadıkları coğrafyalarda maden işletmelerinde kaynak olarak ağaçları kullanmışlardır. Maden çukurları açarken kazma saplarında, ocaklarda maden direği olarak, çıkarılan madenler eritilirken odun, üretilme esnasında ise kömür olarak her aşamada ormanlardan yararlanılmıştır.¹⁵⁰

Madenler işletilirken kullanılan ağaçlar, ormanlara iki türlü etkide bulunmuştur:

1- Ormanların tahrip edilmesi,

---

¹⁴⁹ Tahsin Tokmanoğlu, "Sayın Hocamız Prof. Dr. Kemal Erkin'in Yaşam Öyküsü", **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Seri A, Cilt 3, S.2, s.1-17.

¹⁵⁰ Kerim Yund, "Madenciliğimiz ve Ormanlar," **Orman ve Av Dergisi**, Cilt 4-5, 1938, s.125.

2- Ormanların korunması.

Genel olarak insanlar, orman ağaçlarının madencilik alanında ilk kullanılmaya başladığı zamanlar; hiç bitmeyecek sonsuza denk kullanılabilecek bir kaynak olduğunu zannetmişlerdir. Lakin yakın ormandaki ağaçlar bitince, orman sınırlarındaki ağaçlara yönelmişlerdir. Ancak uzak mevkilerdeki ağaçları kesip getirmek mali açıdan çok güçleşmiştir. Masraflar çoğalmış, kâr korunamamış ve nihayet maden ocakları işletilemez hale gelmiştir. Maden işletmelerinin ilk kurulduğu zaman yapılan bu hatalar ormanları yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır. Orman tahribatının artmasının ardından ormanları idareli kullanma, gerektiği kadar ve gereken hususlarda ağaç kesme gibi önlemler alma yoluna gidilmiştir. Fakat bu önlemlere uyulma noktasında sıkıntılar yaşanmıştır. Bazı menfaatler için ormanlar korunmaya çalışılsa da günümüz anlamında bilinçli bir korumacılıktan bahsedilemez. Son zamanlarda ağaca ve ormana karşı hatta hammaddesi ağaç olan ürünlere karşı ihtiyacın artması insanları ağaçları korumaya aynı zamanda orman yetiştirmeye sevk etmiştir.¹⁵¹

Osmanlı Devleti zamanında Anadolu'daki muhtelif ormanlar işletilmeye devam edilmiştir. Bu dönemde de maden ocakları ormandan elde edilen mahsulatla işletilmiştir. Bu nedenle, Osmanlı Devleti'nin ormanın kullanım alanları dikkatini çekmiş, ormanları koruma ve bakımı gibi konularla alakadar olmuştur. Lakin ormanları devamlı işletmek; fayda sağlamak amacıyla değil madenleri işletebilme gayesi içindir. Bu yüzden ormanları korumak için alınan önlemler netice vermemiştir. Bunun nedeni ise; bilinçsizce ağaçların kesilmesi ve tekrar yetişmesi için bir çaba sarf edilmemesidir. Maden işletmelerinin etrafında yer alan ormanlık alanlar çok fazla tahrip edilmiştir. Giderek tahribatın boyutu ve şiddeti artmıştır. Maden işletmelerinde ağaca ihtiyaç olduğu zamanlarda ise işletmelere uzak ormanlardan ağaç ihtiyacı karşılanmıştır. Hatta madenler etrafında bulunan köylerden madenleri işletmek için ihtiyaç duydukları odun için ağaç yetiştirmeleri konusunda emirler verilmiştir.¹⁵²

Maden işletmelerine lazım olan odunu doğrudan doğruya temin eden kazalar var olduğu gibi temin edemeyenler de nakdi bedelini vermişlerdir. Bu paralarla diğer orman köylerinden odun tedarik edilmiştir. Bu suretle Osmanlı Devleti, savaş malzemesi üreten maden işletmelerini faaliyette tutmak zorunda idi. Çünkü son zamanlarda sürekli harp halindeler ve cephanenin yetiştirilmesi gereklidir.¹⁵³

¹⁵¹ Ahmet Refik Altınay, **Osmanlı Devrinde Türkiye Madenleri**, İstanbul, 1931, s.34-35.

¹⁵² Ahmet Refik Altınay, **Osmanlı Devrinde Türkiye Madenleri**, s.45.

¹⁵³ Kerim Yund, "*Madencilüğümüz ve Ormanlar*," s. 127.

Madencilik alanında kullanılan, maden direği için ormanlar tahrip edilmekteydi. Cumhuriyet Dönemi'nde bu tahribatı önlemek amacıyla Orman Genel Müdürlüğü tarafından, Ereğli Havzası'nda kayın ağaçlarının yetiştirildiği bir seçme baltalık sistemine geçildi.¹⁵⁴

Türklerde madencilik işleri ve Anadolu'da maden işletmesine istinat ederek ormanlardan yararlanmanın ve kullanmanın ne derece tahribat yarattığını bu nedenlere bakarak anlıyoruz. Anadolu'daki ormanların yok olmasına madenlerin büyük etkisi vardır. Kiremitler, tuğlalar, çin ve porselen işleri, seramik özellikle de inşaatlarda ağaç hammaddesi önemli yer tutar. Maden külçelerinin işlenip malzeme haline gelmesinde bunların yapıldığı işletmelere yakın ormanlarda son derece fazla tahribat yapılmıştır. İncelendiğinde en çok ağacın kesildiği bölgeler maden işletmelerinin bulunduğu yerlerdir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde maden işletmeleri çoğaldıkça ormanlara olan ihtiyaç da artmıştır. Özellikle keresteye olan ihtiyaç büyük oranda artmıştır. Bunun için de ormanlarda tedbirler alınmaya başlanmıştır.

E- ORMANCILIKLA İLGİLİ EĞİTİM KURUMLARI VE KÖYLÜYÜ BİLGİLENDİRME FAALİYETLERİ (1923 -1938)

Cumhuriyet kurulduktan sonra ormancılık alanında yapılan çalışmalara Osmanlı dönemindeki gibi ancak farklı isim ve düzenlemelerle devam edilmiştir. Hükümetler de bu çalışmaları ivedilikle devam ettirme çabasında olmuşlardır. Ormancılık konusunun alt başlığı olan orman eğitimi konusunda da faaliyetlerde bulunulmuştur. Bu alandaki eğitim, ormancılık okulları adı altında başlamış ve sürdürülmüştür. Ormancılık eğitimi veren okullar, ilk faaliyetlerine yükseköğrenim düzeyinde başlamışlardır. Bunu takiben ihtiyaç duyulan teknik elemanları yetiştirmek amacıyla eğitim ortaokul seviyesine indirilmiştir. Ormancılık eğitimi veren okullar, kurulduğu yıllarda böyle bir yöntemle eğitimde etkin olmaya çalışmıştır.¹⁵⁵

I. Orman Ameliyat Mektepleri

Ormancılık alanında faaliyet gösteren okullardan bir tanesi; Orman Ameliyat Mektebi'dir. Bu isim altında; 1915 yılında Sakarya'nın Hendek ilçesinde, 1917 yılında

---

¹⁵⁴ F. Saatçioğlu, "Atatürk'ün Orman Görüşü ve Türkiye Ormancılığı Hakkındaki Direktifleri," **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, İstanbul, 1974, S.XXIV, s.29.

¹⁵⁵ Y. Çağlar, **Türkiye Ormancılık Tarihi**, s.48.

ise Adana’da iki okul açılmıştır.¹⁵⁶ Adana’da 1919’daki Fransız işgali nedeniyle okul kapatılmıştır. Hendek ilçesindeki mektep ise eski bir Ermeni kilisesinin binasında eğitime başlamıştır. Ancak Birinci Dünya Savaşı’nın bitmesiyle muhacirler avdet edince, Hendek’teki orman mektebi ilk önce Adapazarı’na daha sonra Beykoz’a taşınmıştır. 1920 yılına gelindiğinde ise mektep kapatılmıştır.¹⁵⁷

Ticaret ve Nafia Nezâreti’nin, Ticaret ve Ziraat Nezâreti’ne çevrilmesi ile Orman Ameliyat Mektebi’nin bağlı olduğu Orman, Ma’âdin ve Ziraat Nezâreti’nin müdürlük haline getirilmesi kararlaştırılmıştır. 1924 tarihinde Orman Ameliyat Mektepleri, Ticaret ve Ziraat Vekâleti’ne bağlanmıştır.¹⁵⁸ Orman ameliyat mekteplerini dört grupta incelemek mümkündür:

Birincisi: 1914 yılında açılan, Orman Jandarma Mektebi’dir. Bu mektebin açılma sebebi hem askeri inzibat ve disipline alışmış jandarma hem de ormanları koruyacak bekçilere ihtiyaç vardı. Mektebin talebeleri askere çağrılan yeni gençlerden oluşuyordu. 500-1000 kişilik kapasiteye sahip taburlar şeklinde, bir binbaşı komutasında eğitim görüyorlardı. Mektebin eğitim süresi bir yıldır. Ormancılık eğitimi vermek için kadrosunda iki orman müfettişi bulunmaktaydı. 1914’te ilk öğrenciler mektebe kabul edildi. Kağıthane Kasrı’nda 300 kadar öğrenciyle eğitime başlandı. Ancak umumi seferberliğin ilanı ile öğrenciler harp kıtalarına gönderilerek mektep, savaş bitiminde tekrar açılmak suretiyle kapatılmıştır.¹⁵⁹

İkincisi: Hendek Ameliyat Mektebi’dir. Bu mektep, 1915 senesinde Hendek’in Set Köyü’nde eğitime uygun bir yer olmasından dolayı kilise binasında eğitim hayatına başlamıştır. Hendek Ameliyat Mektebi’nin kurulma amacı, Orman Jandarma Mektebi’nin kapatılmış olmasıdır. Mektebin Hendek’te Set Köyünde açılma nedeni, o dönemde amenajman grubunun o civardaki ormanlarda çalışmalar yapması ve eğitim alan öğrencilerin bu çalışmalara katılıp, onlardan yararlanılmak istenmesidir. Aynı zamanda kilise binasının eğitim için kullanılabilecek bir yer olmasıdır. Mektebin gayesi, 18 Ocak 1931 tarihinde yayınlanan Talimatnamesi’nde¹⁶⁰ belirtildiği gibi açıldığı tarihten itibaren orman ve ormancılık alanlarında çalışacak orman memurları yetiştirmektir.¹⁶¹

---

¹⁵⁶ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Fon No: 1229.130.

¹⁵⁷ N. Çepel, “Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi”, s.29.

¹⁵⁸ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 180.9.0.0.77.379.3.

¹⁵⁹ Ali Kemal, “Türkiye’de Orman Ameliyat Mektepleri”, *Orman ve Av*, S.57, 1934, s.8.

¹⁶⁰ BCA, 30.18.1.2.16.82.3.

¹⁶¹ Necmettin Çepel, “Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Eğitim ve Öğretimi”, s.30.

Hendek Ameliyat Mektebi, yatılı bir mekteptir. Bu mektebe rüştiye mezunu öğrenciler, bir müsabakadan sonra kabul edilirdi. Ormanlık bölgelerde yaşamak ve ormancı çocuğu olmak alınacak öğrenciler için bir avantajdı. Mektebin idari teşkilatı; müdür, müdür muavini, muhasebeci, ayniyat, dahiliye memuru, mübaşir, hekim, imam ve müstahdemlerden oluşmaktadır. Eğitim programı ise ameli ve nazari olarak ikiye ayrılmıştır. Haftanın yarısında nazariyat, diğer yarısında ise ameliyat dersleri verilmektedir. Ameliyat dersleri mektebe tahsis edilen orman fidanlığında uygulamalı olarak yapılmaktaydı. Nazari derslerde öğrencilerine dersleri ve mesleği öğrenmeyi kolaylaştıracak mesleki ve yardımcı ilimler öğretilirdi. Mektebin eğitim süresi; ilk açıldığında 2 yıl olarak belirlenmiştir. Ancak Avrupa’da bu alanda eğitim veren mekteplere bakıldığında eğitimin yetersiz kaldığı görülmüş, bu nedenle Dr. Bauer’in¹⁶² teklifi ile 1917 tarihinde eğitim süresi 3 yıla çıkarılmıştır.

Tablo 6: 1917 Tarihinde Hendek Orman Ameliyat Mektebi Haftalık Ders Saatlerini Gösteren Tablo

DERSLER	SAAT	DERSLER	SAAT
Hendese	2	Cebir	2
Hesap	2	Müsellesat	1
Kimya	2	Topoğrafya	2
Hikmetli T.	2	Hıfzıssıhha	1
Tabakat	1	Madeniyat	1
Hayvanat	2	Haşarat	1
Nebatat	2	Muamelatı Resmi	15
Kitabeli Resmiye	1	Usulü İntifa	1
Ormancılık	4	Ameliyat	15/33

(Kaynak: **Orman ve Av Dergisi**, S. 57, 1934)

Üçüncüsü: İslâhiye Orman Ameliyat Mektebi’dir. 1917 senesinde İslâhiye Şıhlı Köyü’nde Fransızlardan kalma bir manastır uygun görünerek açılmasına karar verilmiştir. Mektep köye beş dakika ama İslahiye’ye uzaklığı altı saattir. Mektebin kurulma amacı, Hendek’teki mekteple aynı olduğu için ders programı da aynı şekilde tesis edilmiştir.

¹⁶² “1916’da Almanyâ’dan davetle gelen Dr. Bauer, ormancılık öğretiminin incelenmesi ve iyileştirilmesi ile görevlendirilmiştir. Bauer, hem Orman Mekteb-i Alisi’nde ders vermiş hem de okulun öğretim işleriyle uğraşmıştır. Bauer’in önerileri doğrultusunda “*Orman Mekteb-i Alisi Mecmuası*” çıkartılmıştır. 2 yılı aşan görev süresi sonrasında 1918’de ülkesine dönmüştür.” M.Özdönmez-A.Ekizoğlu, “*Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemleri*”, s.66.

Mektebin orman civarında olması birçok fayda sağlamıştır. Bu suretle muhtelif dersler uygulamalı olduğu gibi orman işletmelerinin bütün muamelatını öğrenip uygulamak için büyük imkân sağlamıştır. Talebelere, ormancılığın bütün zorluklarının öğretilmesi, bunun için gerekli tedbirlerin alınması ve mektebin, tatbik olunacak askeri inzibata yakın olmasının istenmesi öncelikli sebeplerdendir.¹⁶³

Dördüncüsü: Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebi'dir. Bahçeköy'de 1930 senesinde Orman Mektebi dahilinde açılan Orman Ameliyat Mektebi'nin amacı, mühendis muavini yetiştirmektir. Bu amaçla kurulan ilk mekteptir. Mektebin Bahçeköy'de kurulma sebebi, Yüksek Orman Mektebi'nin idari ve ilmi teşkilatından yararlanmaktır. Mektebe, orta mektep mezunları alınır ve üç senelik bir eğitim takvimine sahiptir. Okulun ilk müdürü sabık Kırıkkale Maarif Müdürü Abdullah Bey'dir. Mektepte çalışan muallim kadrosu- sözleşmeleri yıllık olarak- İcra Vekilleri Kararı ile alınmıştır. Her yıl sonunda (Haziran) yapılan değerlendirmede mektebin kadrosu müzakere edilip uygun görülenlerin sözleşmesi uzatılmıştır.¹⁶⁴ Mektepte üç muallim ders verirken aynı zamanda Yüksek Orman Mektebi hocalarından da yararlanılmaktaydı.

Tablo 7: Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebi'nin Yıllık Ders Programını Gösteren Tablo

Birinci Sene	İkinci Sene	Üçüncü Sene
Hendese	Hendese	Orman Muhafazası
Riyaziyat	Riyaziyat	Muamelat
Kimya	Topoğrafya	Topoğrafya
Fizik	Meteoroloji	Usulü İntifa
Arziyat	Arziyat	Silvikültür
Hayvanat	Hayvanat	Amenajman
Nebatat	Nebatat	
Ameliyat	Silvikültür	

(Kaynak: **Orman ve Av Dergisi**, S.58, 1934)

Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebi'nde 1930 senesinde 38, 1931 senesinde 17 öğrenci eğitime başlamıştır. Mektep, 1933'te mezun vermesi gerekirken bazı idari sorunlardan dolayı mezun verememiştir. 1934'te 44 öğrencilik ilk mezunlarını verecektir.

¹⁶³ Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.24.

¹⁶⁴ **BCA**, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 31, Dosya No: 63, Sıra No:10.

Orman Ameliyat Mektepleri, ormancılıkta orta eğitim veren kurumlar olarak görülmektedir. İlk kuruldukları zaman ormanları korumak gayesiyle “*inzibat ve disipline alınmış mesleki malumata sahip bekçi yetiştirmek*” için faaliyet göstermişlerdir. Daha sonraki yıllarda “*ormancılık alanında bilgili orman memurları yetiştirmek*” amacıyla var olmuştur.¹⁶⁵

II. Yüksek Orman Mektebi

Yüksek Orman Mektebi, memleket ormancılığında ilme vücut veren ilk ve yegâne kurumdur. Cumhuriyet döneminde, Yüksek Orman Mektebi 1924 yılında İstanbul’da kurularak, rektörlükle yönetilmeye başlamıştır. İlk Rektörü Emin Bey’dir. 1 ay gibi kısa bir süre sonra görevde alınıp, yerini Neşet Bey’e bırakmıştır.¹⁶⁶

Yüksek Orman Mektebi, lise mezunu aldıktan sonra her sene artan bir taleple Anadolu gençliği arasında yeni bir şuur oluşturmuştur. Gençlerin ormancılıkla alakalı bu mektebe rağbet göstermesi halkta orman şuurunun oluşmaya başladığının göstergesidir. Ormancılığın ciddi bir eğitim gerektirdiğini, gerçek bir ilim ve fen meselesi olduğu gerçeği anlaşılmıştır.

Mektebin amacı, ormancılık konusunda alanında uzman ormancılar yetiştirmektir. Ders programı ve yapılan uygulamalar Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebi ile birebir aynıdır. Tek farkı üç yıldan dört yıla çıkarılmış olmasıdır. Bunun nedeni ise öğrencilerin son yıllarında dördüncü sene ormanlarda çalışarak mektepte öğrendikleri bilgileri gerçek alanda uygulama yaparak pekiştirmeleri istenmiştir.¹⁶⁷

Yüksek Orman Mektebi’nde orman ve av hayvanları, silvikültür meteoroloji, teknoloji enstitüsü gibi tesisler kurulması istenmiştir. Bunun sebebi ise şöyle açıklanmıştır: Öğrencilerin laboratuvarlarda çalışarak ormancılığın temel ilkelerini öğrenmelerinin daha uygun olacağı düşünülmüştür. Fakat bu tesisler kurulamamıştır. Yeni bir fikir mevzu bahis olmuştur. O da şöyledir: Mektebin birinci ve ikinci sınıfının Ankara’da yeni açılan Ziraat Enstitüsünde okutturulması fikridir. Ancak bu fikir de gerçekleşmemiştir. Mektebin rektörü ve muallimler yeni ders programları hazırlayarak, öğrencilerini ormancılık alanında yetiştirmeye çalışmışlardır.¹⁶⁸

III. Yüksek Ziraat Enstitüsü ve Orman Fakültesi

¹⁶⁵ A. Şükrü Altıntepe, *Köyün Kitabı*, s.11–14.

¹⁶⁶ Prof. Robert Bernhard, *Türkiye’de Ormancılığın Mevzuatı*, Tarihi ve Vazifeleri, s.112.

¹⁶⁷ Ali Kemal, “*Türkiye’de Orman Ameliyat Mektepleri*”, *Orman ve Av*, S.54, 1933, s.12-13.

¹⁶⁸ N. Acun, *Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti’nin Orman Davası*, s.236.

Cumhuriyet döneminde, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da yeni ilim müesseseleri kurulmaya devam edilmiştir. Yüksek Orman Mektebi'nin tabii ve muavin ilimlerini öğreten, ziraat ve baytar mektepleri ve ziraat şartlarını içine alacak daha teşkilatlı bir ilim merkezi tesis etmek amacıyla Ankara 'da 30 Ekim 1933'te Yüksek Ziraat Enstitüsü¹⁶⁹ kurulmuştur.

Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde Tabii İlimler, Ziraat ve Ziraat Sanatları, Baytar Fakültesi şeklinde akademik bir merkez olarak kurulmuş olsa da Orman Fakültesi de eklenerek 5 fakülte olarak eğitime devam edilmiştir. Bu fakültelerde 22 laboratuvar mevcudu ile çalışmalar yapılmaktadır. Tabii İlimler Fakültesi, 6 kürsü (Fizik, Kimya, Jeoloji, Nebatat ve Hayvanat Enstitüleri), Baytar Fakültesi, 8 kürsü (Teşrih, Fizyoloji, Pataloji, Parazitoloji, Hıfzıssıhha Enstitüleri ile Dâhili Hastalıklar ve Cerrahi Klinikleri), Ziraat Fakültesi (İktisadiyat, Nebat yetiştirme ve Islahı, Zootečni (Sütçülük), Meyvecilik-Bağcılık-Bahçıvanlık, Suculuk, Ormancılık ve Zirai Kimya ve Toprak İlmi Enstitüleri), Ziraat Sanatları Fakültesi ise teknoloji, ziraat makineleri ve ziraat sanatları şubelerinden oluşmaktaydı. Sonradan dahil edilen Orman Fakültesi'nin ise 6 kürsüsü vardı. Yüksek Ziraat Enstitüsü hocaları tarafından seçilmiş bir rektör ile idare olunurdu. Rektör, divan reisliği yapar ve enstitüyü temsil ederdi. Fakülte idaresini ise dekanlar yapardı. Enstitünün idari ve ilmi işlerin kararlarıyla meşgul bir divan vardı. Divan, rektör başkanlığında dekanlar ve mümessil bir profesörden oluşmaktaydı.¹⁷⁰

Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Rektörü, Prof. Geheimrat Falker idi.¹⁷¹ Eğitimi ve tecrübesiyle dünya çapında bilinen bir iş idaresi uzmanıdır. Memlekette ziraat alanlarında küçük işletmeler kurmak, köylü ile temasta olarak ziraatı ve ormancılığın önemini anlatmak konusunda tecrübelidir. Enstitünün akademik kadrosunda fen ve ilim hayatında tanınmış ve tecrübeli hocalar bulunmaktadır. Muallim ve muavin olarak da Avrupa¹⁷² ve Türkiye yüksek mekteplerinde tahsillerini tamamlamış ihtisas yapmış gençler seçilmiştir.¹⁷³

Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde öğrenim süreleri şu şekildedir: Ziraat Sanatları Fakülteleri üç sene, Orman ve Baytar Fakülteleri dört senedir. Orman Fakültesi'nde eğitim göreceğ öğrenciler iki yıl Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde tabii ilimler, son iki yıl ise

¹⁶⁹ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 20.06.1933, No.2432.

¹⁷⁰ R. Bernhard, **Türkiye'de Ormancılığın Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri**, s.113.

¹⁷¹ **BCA**, 33.6.10.243.117.

¹⁷² **BCA**, 30.18.1.2.40.76.5.

¹⁷³ A. Mithat, "**Yüksek Ziraat Enstitüsü ve Orman Fakültesi**", **Orman ve Av**, S.59, 1934, s.2-3.

İstanbul Yüksek Orman Mektebi'nde tahsil görecektir. Ziraat Fakültelerine girecek öğrencilerin Gazi Çiftliğinde ve zirai laboratuvarlarda bir yıl staj yapmaları şartı, mesleğin çalışma sahalarında tecrübe kazanmaları için önemli bir adım olacaktır. Her yıl fakültelere, enstitünün bütçesine göre 130-150 civarında öğrenci alınırdı. Orman Fakültesi'ne ise 30 öğrenci alınırdı.¹⁷⁴

Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün kuruluş amacı: Bir tarım ülkesi olan memlekette ziraat vaziyetlerini baytar ve ormancılığı esas alarak iyileştirmek, devlet teşkilatındaki kurum ve çiftliklere fen ve ilim bilen uzman yetiştirmek, milli iktisata uygun şekilde köylüyü verimli ve yeni uygulamalardan haberdar etmeye çalışmaktır. Ziraat Enstitü ve Orman Fakültesi mezunları devlet kurumlarında çalışmaya başlayacaklardır.

Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün 1932-1933 senesinde öğrenci mevcudu 332 Türk öğrenci, 9 yabancı öğrenci olmak üzere 341'dir. 1933 senesinde enstitüden 12 ziraat mühendisi ve 12 baytar mezun olmuştur. Ziraat Fakültesi mezunları ise bir sene küçük işletmelerde ve köylerde staj yapma mecburiyetindedirler. Enstitüde yabancı dile de çok önem verilmektedir. Fransızca, Almanca, İngilizce ve İtalyanca dillerinde planlı bir eğitim verilmektedir. Enstitünün fakülte öğrencilerini ve hocalarını tatmin edecek ölçüde 40.000 civarında kitaba sahip bir kütüphanesi de mevcuttur. Kütüphanenin müdürü Alman Josef Stummvolli'dir. 15.000 ciltlik kitap Alman Hükümeti tarafından kütüphaneye hediye edilmiştir. Geriye kalan 25.000 kitap ise enstitü tarafından satın alınmıştır. Kitapların çoğunluğu Almanca olmakla beraber Fransızca ve Türkçe kitaplar da kütüphane raflarında yer almaktadır.¹⁷⁵ Büyük önem ve emek tesisi olan bu enstitü uzman isimler yetiştirebilmek için türlü fedakarlıklar yapmış ve memlekete faydalı olmaya çalışılmıştır.

IV. Gazi Orman Çiftliği

Cumhuriyet döneminin ilk ağaçlandırma projesi Ankara'da "Gazi Orman Çiftliği" olmuştur. Gazi Orman Çiftliği fikri, İzmir İktisat Kongresi'nde şekillenmiştir. Kuruluş felsefesi ise; Atatürk'ün "Millî Ekonominin Temeli Ziraattır." anlayışıdır.¹⁷⁶

Gazi Orman Çiftliği, 5 Mayıs 1925 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın isteğiyle Ankara'da tesis edilmiştir.¹⁷⁷ Çubuk Çayı'nın yanı başında kurulan çiftlik, Atatürk'ün

¹⁷⁴ Necmettin Çepel, "Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi" **150'nci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Ankara, 1990, s.11.

¹⁷⁵ Y. Çağlar, **Türkiye Ormancılık Tarihi**, s.69.

¹⁷⁶ S. Ürgenç, "Ormancılığın 150.Yılında Ağaçlandırma Çalışmaları", s.282.

¹⁷⁷ **Cumhuriyet**, S.3928, 24 Nisan 1935, s.5.

Ankara'ya ilk kez geldiğinde kaldığı Keçiören, Kalaba Köyü civarındadır. İlk kurulduğu zaman, 20.000 dekarlık bir araziye sahiptir. Gazi Orman Çiftliği arazisinin büyüklüğü ilerleyen zamanlarda Orman, Balgat, Yağmurbaba, Macun, Güğercinlik ve Ahimesgut Çiftlik arazilerinin Mustafa Kemal tarafından alınması ile 102.000 dekara ulaşmıştır.¹⁷⁸ Çiftlik, kurulurken belli bir plana göre inşa edilmiştir.¹⁷⁹

Gazi Orman Çiftliği, Osmanlı'da var olan örnek çiftlik anlayışının devamı suretindedir. Sultan II. Abdülhamit gibi birçok Osmanlı sultanının Bursa-Karacabey, Urfa-Ceylanpınar gibi Anadolu'nun farklı yerlerinde örnek çiftlikler kurdukları bilinmektedir. Bu tarz çiftlikler tarım ve hayvancılığın uygulandığı numune çiftliklerdir. Bu kapsamda Ankara'da kurulan bu çiftlik, Ziraat Enstitüsü özelliğini taşımaktadır. Gazi Orman Çiftliği'nin amacı şu şekilde açıklanmıştır:

*“Orman Çiftliği yalnız ilk ziraat maddelerini yetiştirmek yollarında çalışmamış, yetiştirdiği mahsulünü Ziraat sanatları ile kıymetlendirilmesi ve piyasaya doğrudan doğruya çıkarak alıcı ile karşılaşmış. Yetiştirici ve alıcıya zarar veren orta adamları kaldırarak halka daha ucuz ve temiz mal satmak sureti ile de hükümet durağı olan Ankara'ya faideli olmağa çalışmış. Çiftlik geçirdiği sekiz yılda aşağıda yazılı iş kolları çalışmış ve bunların vücutlandırılmasına uğraşmış ve her kolu birer gelir ve verim kaynağı haline sokulmuştur”.*¹⁸⁰

Gazi Orman Çiftliği kurulurken yapılan planda şu maddeler yer almaktadır:

- Bu arazide bulunan ve Ankara'nın havasını bozan bataklığı kurularak burada orman yetiştirip havayı güzelleştirmek,
- Ankara ikliminde yetiştirme imkânı olduğu halde bilgisizlikten ekilmeyen bazı ziraat bitkilerini bu çiftlikte tecrübe ederek yetiştirip halka, gösterip yaygın hale getirmek,
- Çiftçinin elinde bulunan tohumları ıslah etmek,
- Çıplak ve ağaçsız olan Ankara ilinin her yerini ağaçlandırmak için burada meyveli ve meyvesiz fidan yetiştirip halka dağıtmak,
- O zamana kadar o muhitte bulunmayan bazı verimli iyi cins hayvanları ve tavukları yetiştirip çoğaltarak köylüye damızlık olarak vermek,

¹⁷⁸ Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam Mustafa Kemal (1918–1922) Cilt II**, İstanbul, 2009, s.209–211.

¹⁷⁹ BCA, 30.1.0.0.82.516.16.

¹⁸⁰ **Gazi Orman Çiftliği Kitapçığı**, Ankara, 1933, s.2.

- Geniş ve fenni bir ziraat yapabilmek için makineli ziraatın nasıl yapıldığını köylüye öğretmek, makineli ziraatın faydalarını anlatarak köylüyü teşvik etmek ve her sahada kurslar açarak köylüye bilgi vermek,
- Çiftlikte ziraatın; arıcılık, sütçülük, tavukçuluk, sebzeçilik, meyvecilik ve bağcılık gibi her şubesinin kurularak üretilen çeşitli mahsul, açılacak mağazalarda satılıp halka ucuz ve temiz en iyi vasıflı gıda sağlamak,
- Ankara halkının temiz hava alma ihtiyaçlarını karşılamak üzere; piknik ve eğlence yeri olarak geniş bir koruluk ve orman alanı yapmak,
- Ankara’da açılan Yüksek Ziraat Enstitüsüne girecek lise mezunu gençlerin bir sene bu çiftlikte fiilen çalışarak staj görmeleri.¹⁸¹

Hem çiftçiye hem de ziraatle ilgilenen devlet kurumlarına örnek olmuştur. Verimsiz ve bataklık yerlerde bile insan özverisi ile istediği zaman her şeyin yapabileceği kanıtlanmıştır. Makineli sistemlerin desteklenmesi, tohumların iyileştirilmesi, hasat ve harman işlerinin makinelerle uygulanması, her türden hayvancılık ve arıcılığın yapılabilmesi, zirai sanayi alanlarının genişletilmesi, sebze ve meyvecilik faaliyetleri, ağaçlandırma çalışmaları gibi hususlar Gazi Orman Çiftliği’nin kuruluş amaçlarındandır.

Bilinen ismi ile Atatürk Orman Çiftliği olan bu çiftlikten kuruluşundan itibaren sorumlu müdür Trabzon Mebusu Tahsin Bey¹⁸²’dir. Çiftlik, Çubuk Çayı’nın yakınında bulunduğundan su ihtiyacı buradan ve iki büyük havuzdan karşılanmıştır. Çiftliğin içerisinde Karadeniz ve Marmara isimli iki gölet mevcuttur. Karadeniz havuzu; 300 metre uzunluğunda, 150 bin ton su kapasitelidir. 6 Ağustos 1932 yılında açılmıştır. Çiftlik her alanda hizmete açık olduğu için burada yüzme yarışları ve havuz eğlenceleri de yapılmaktadır. Çiftliğin mülkiyeti ve işletme faaliyetleri Mustafa Kemal Paşa’ya aittir. Dönemin şartlarına göre çok pahalıya kurulmuştur.¹⁸³

Yeni kurulan Cumhuriyette büyük inkılaplara öncülük eden Gazi Mustafa Kemal Paşa verdiği bir demeçte:

“Milletimizin çoğu çiftçidir. Köylümüzün çiftçilikteki emeklerini asri ve iktisadi tedbirlerle azami haddine çıkarmalıyız. Onun için bir yandan çiftçinin çalışmasını

¹⁸¹ Fazıl Dalay, “Atatürk Ankara Orman Çiftliğini Nasıl ve Niçin Kurdu? ”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara, Cilt IV. S.11, 1988, s.594-595.

¹⁸² İstanbul Halkalı Yüksek Ziraat Okulu’nu bitiren Tahsin Coşkan, yaşamı boyunca Bursa Ziraat Okulu Öğretmenliği, Kastamonu Ziraat Müdürlüğü, Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü, Ziraat Umum Müfettişliği, III. Dönem Yozgat, IV., V., VI., VII., VIII. ve IX. Dönem Kastamonu Milletvekili ile Gümrük Tekel ve Tarım Bakanlıkları gibi görevleri üstlenmiş bir isimdir. TBMM Albümü (1920-2010 1. Cilt 1920-1950).

¹⁸³ İzzet Öztoprak, **Atatürk Orman Çiftliğinin Tarihi**, Ankara, 2006, s.32.

arttıracak ve semereli kılacak bilgi, vasıta ve fenni aletlerin kullanma ve yapılmasına, öte yandan onların çalışmalarının neticelerinden azami derecede faydalanmasını temin edecek iktisadi tedbirlerin alınmasına çalışmak lazımdır.” demiştir.¹⁸⁴

Gazi Orman Çiftliği dört şubeden oluşmuştur:

- Ziraat Şubesi; Ziraat İşleri Kolu, Meyve Çiftliği, Sebzeçilik, Bağcılık ve Fidancılık İşleri Kolu.
- Hayvancılık Şubesi; Koyunculuk Kolu, Sığır Kolu, Kasaplık Hayvan Kolu, Atıcılık Kolu, Kümes Hayvanları Kolu ve Arıcılık Kolu.
- Endüstri Şubesi; Bira Fabrikası, Pastörize Süt Fabrikası ve Yoğurt İmalathanesi, Demir Eşya ve Pulluk Fabrikası, Şarap İmalathanesi, Deri Fabrikası, Değirmen ve Fırın.
- Ticaret Şubesi; Marmara Gazinosu, Çiftlik Lokantası, Ankara’da Yenişehir, Hacıbayram ve Samanpazarı olmak üzere üç satış mağazası, İstanbul’da Beyoğlu ve Kadıköy olmak üzere iki satış mağazası bulunmaktadır.¹⁸⁵

Çiftlikte; fidanlıklar ve ağaçlar, meyvecilik, ağaçlama, bağcılık, şarapçılık, arıcılık, ziraat aletleri fabrikası, stajyerler, koyunculuk, inekçilik, atıcılık, tavukçuluk, sütçülük, peynircilik, yoğurtçuluk, çiftliğin ticari ilişkileri gibi alanlar mevcuttur.¹⁸⁶ Çiftlik, arazisinden doğan tüm sorunlara ve masraflı bir iş olmasına rağmen kurmayı başarmışlardır. 1926 yılında Gazi Orman Çiftliği ile Ankara Fidanlığı arasındaki step sahaya 400, Eskişehir’deki Türkmen Dağı’nın Kayacık alanındaki bir yangın sahasına da 800 ila 1.000 kg. Çam tohumu atılmıştır. Lakin 1928’de yapılan araştırma sonucunda tek bir fidanın bile yeşerdiği görülmemiştir.¹⁸⁷ Buradan anlaşıldığı üzere kendiliğinden ağaç yetişmesi mümkün olmamıştır. Bu nedenle hiçbir masraftan kaçmadan kendi emekleri ve çabalarıyla ağaç yetiştirmişlerdir.

Gazi Orman Çiftliği, 1935 yılına gelindiğinde; bir çiftlik olmaktan daha öte hammaddesini üretilip, kendi kurduğu fabrikada işleyip, ürünleri aracısız olarak halka ulaştıran tam bir iktisadi tesis haline gelmiştir. Türkiye’de suni olarak yetişen en büyük orman olmuştur. Çiftlikteki ilerlemeler belirli alanlar dışında tarım ve sanayi alanlarında

¹⁸⁴ Gazi Orman Çiftliği Kitapçığı, s.6.

¹⁸⁵ “Atatürk Çiftlikleri”, Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu Neşriyatından, Ankara, 1939, s.27.

¹⁸⁶ Gazi Orman Çiftliği Kitapçığı, s.9.

¹⁸⁷ R. Bernhard, Türkiye’de Ormancılığın Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri, s.102.

da kendini göstermiştir. Buna örnek deri fabrikası kurulmuştur. Ankara’da 1936 yılına gelindiğinde çiftlik bünyesinde süt, gazoz ve soda fabrikaları kurulmuştur.¹⁸⁸

Çiftliğin halka sunduğu hizmetlerden biri de temiz, sağlıklı ve lezzetli yiyeceklerini Ankara’daki kendine ait şube ve açmış olduğu lokantalarda çok ucuz bir fiyatla satarak bu sahalardaki vurgunculuğun önüne geçmiştir. Bu lokantalar halk tarafından büyük ilgiyle karşılanmış ve sevilmiştir.¹⁸⁹

Gazi Orman Çiftliği, toplumsal ve iktisadi katkılarının yanı sıra eğitim alanına da katkılar sunmuştur. Yüksek Ziraat Enstitüsü’ne girmek isteyen talebeler 10 ay kadar çiftlikte staj görürlerdi ve staj bitince eğitim sertifikası alırlardı. Staj yapılan tesisler ise şu şekildeydi: Genel ve özel tarım, hayvancılık; (Kıvırcık, Karaman, Karagül, Merinos koyunlarıyla Tiftik keçileri) inekçilik, atçılık, kümes hayvanları, süt ve tereyağcılık, peynircilik, şarapçılık, tarım araçları yapımı, meyvecilik, ormancılık, çiçekçilik, fidancılık, kürkçülük ve nebatat, tarım ekonomisi, arıcılık, sebzecilik olmuştur. 1930-1938 yılları arasında 30’u kız olmak üzere toplam 325 talebe stajını tamamlamıştır.¹⁹⁰

Çiftlik endüstriyel anlamda da büyük bir prestij yakalamıştır. Tarımsal makineleri ve aletleri üretmeye başlamış ve memlekette tarım yapılan bütün vilayetlere bu makinelerden göndermiştir. 12 tip pulluk, su tulumbaları gibi modern tarım makineleri sayesinde verim arttırılmış, kaliteli ürünler elde edilmiştir. Yeni makinelerle kurulan deri fabrikası, kimya endüstrisi alanında uzman isimlerle çalışılarak yabani ve evcil hayvanların derileri işlenmiş, kullanıma hazır hale getirilmiştir.¹⁹¹

Orman Çiftliği, memleketin ağaçlandırma faaliyetleri konusunda örnek bir çalışma olmuştur. Her tür orman ve süs ağaçları sayısı altı milyonu geçmiştir. 100 hektarlık bir alanda 5 fidanlık bölge oluşturulmuştur. Dikilen fidanların büyük bir kısmı kısa sürede büyümüş, çiftliğin birçok yeri koru ve park haline gelmiştir. Marmara Parkı ve Karadeniz Plajı/Parkı ilgi odağı olmuştur. Çiftlikte ağaçlık alanların su ihtiyacı, Marmara ve Karadeniz parkında bulunan 8.000 metre küplük havuzdan karşılanmıştır. Bu alanda bir plaj meydana gelmiştir. Çiftlik içerisinde hayvanat bahçesi, lunapark ve müze barındırmaktadır.¹⁹²

Gazi Orman Çiftliği; 1925’te kurulduğunda tek bir ağacı dahi olmayan, geleceği belirsiz olan lakin 1935 itibariyle yetiştirdiği 6 milyondan fazla ağaçla, bilinçli ağaç

¹⁸⁸ **Ulus**, S.4839, 15 Ocak 1935, s.5.

¹⁸⁹ **Ulus**, S.5004, 3 Temmuz 1935, s.3.

¹⁹⁰ “Atatürk Çiftlikleri”, **Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu Neşriyatından**, s.88.

¹⁹¹ Yaşar Özey, “Orman Çiftliği On Birinci Yılına Girdi”, **Ulus Gazetesi**, S.4955, 15 Mayıs 1935, s.4-5.

¹⁹² “Atatürk Çiftlikleri”, **Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu Neşriyatından**, s.89.

yetiştirme konusunda öncülük etmiştir. Bir yandan toplumun sağlık, sosyal, tarım, ziraat ve iktisadi alandaki ihtiyaçlarını karşılamış bir yandan da başkent Ankara'yı yaşanabilir bir şehir haline getirmiştir.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Türkiye Cumhuriyeti'nin sanayi tesisi gibi çalışan bu çiftliği halkına armağan etmiştir. Türkiye'nin iktisadi, toplumsal, kentsel modernleşme ve eğitim tarihinde bir milat olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, yazdığı bir mektupla çiftliği halkına armağan ettiğini duyurmuştur.¹⁹³ Hazineye devir işlemlerini 11 Mayıs 1937'de Gazi Orman Çiftliği'nde yer alan Marmara Köşkü'nde gerçekleştirmiştir.¹⁹⁴

V. Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi'nde Ormancılık

Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi 27 Aralık 1938 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi içtima salonunda Başvekil Celal Bayar tarafından okunan bir nutukla açılmıştır.¹⁹⁵ Kongrenin ilk günü mülhakattan ve Murahhasların önemli istek ve mütalaaları dinlenmiştir. Kongrede ilgili alanlarla ilgili 10 komisyon kurulmuştur. Bunlardan biri de ormancılık komisyonudur. Bu suretle kereste ya da orman ürünleri işleriyle uğraşan fabrika sahibi, tüccar ve müteahhit, orman mühendisi ve Orman Umum Müdürlüğü erkanının katılımlarıyla bir komisyon kurulmuştur.¹⁹⁶ Bu komisyon Ankara Halkevi salonunda toplanmıştır. Bu umumi heyetten istihsal ve istihlak olmak üzere 2 Tâli komisyon oluşturulmuştur. İstihsal Komisyonu ise ağaçlandırma işletme, koruma harita ve tedrisat olarak gruplara ayrılmıştır. Orman Komisyonu bu şekilde teşkilatlanmış ve çalışmalarına başlamıştır. Ormancılık konularındaki teklif ve öneriler tartışılmaya başlanmıştır.

Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi'ne Ankara'da bulunan bütün ormancılar katılmıştır. Kongrenin müzakeratına ve katılan isimler şunlardır: *“Orman fakültesi profesörlerinden Mazhar Diker, Esat Muhlis Oksal, Teyfik Ali Çınar, Seyhan Orman Müdürü Cevdet Kara, Bursa Orman Müdürü Nejat Kaytaz, Bolu Orman Mektebi Müdürü Salih Sıtkı Evren, Bursa Orman Mektebi Müdürü Ahmet Berker, Bursa Orman Mektebi muallimlerinden Necati Karabekiroğlu, Üçüncü Umumî Müfettişlik Orman Müşaviri Kemal Kipmen, İstanbul Orman Müdürü Feyzi Baban, Bolu Orman Müdürü Sami*

¹⁹³ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 13.01.1938, No.3807.

¹⁹⁴ *Gazi Orman Çiftliği Kitapçığı*, s.18.

¹⁹⁵ *Ulus*, S. 1213, 28 Aralık 1938, s.1-3.

¹⁹⁶ *Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi*, Tarım ve Orman Bakanlığı, Ankara, 1938, s.8.

Karasüzen, Eskişehir Orman Müdürü Yakup Gönendir, Isparta Orman Müdürü Hulusi Ünay, Denizli Orman Müdürü Cafer Değer, Tunceli Orman Müdürü Eyüp Sabri İnal.”¹⁹⁷

Ormancılık konusu çalışma ve önemi itibariyle:

- I. Ormancılık İstihsalı.
- II. Ormancılık ticaret ve sanayi gibi alanlarda tespitler yapmak;
  - a. Orman elemanlarının hazırlanması ve yetiştirilmesi,
  - b. Orman haritalarının sureti temini,
  - c. Ormanların korunma ve imarı,
  - d. Ağaçlandırma,
  - e. Orman işletmesi.

Ormanların işletilmesi, idare edilmesi ve çalıştırılması için hazırlanıp yetiştirilecek elemanların ormancılık ilim ve fennine sahip olması gereklidir. Bunun için üç grupta eğitim verilecektir. Yüksek teknik memur, orta teknik memur ve tali memur şeklindedir. Yüksek teknik memurlar Orman Fakültesi’nde yetiştirilmektedir. Orman Mühendisine ihtiyaç fazla olduğundan fakültenin kontenjanının iki katına çıkarılması için talepte bulunulmuştur. Orta teknik memurlar ise Orta Orman Mekteplerinde yetiştirilmektedir. Orta teknik memurlara fazlaca ihtiyaç olduğu belirtilerek Bursa ve Bolu’da en kısa zamanda açılmasının zaruri olduğu bildirilmiştir. Tali memurlar kısmına; mesaha memurları, bekçi ve kâtip kategorisindeki memurlar dâhildir.¹⁹⁸

Orman işlerinin planlanması ve uygun bir şekilde yapılması için orman haritalarına ihtiyaç vardır. Haritalar plan ve çalışmalarda, orman mühendislerine rehberlik etmektedir. Orman Kanunu’nun çıkması neticesinde yapılacak çalışmaların hızlanması için bu haritalar mecburi bir ihtiyaçtır. Ormanlık alanların havadan fotoğraflanıp haritaların çıkarılması kongrede dile getirilmiştir. Ormancılık komisyonu ve hükümet bu fikir etrafında birleşmiştir. Fotoğraflama yoluyla çıkarılacak haritaların masrafının da az olması göz önünde bulundurularak, haritaların bu şekilde çıkarılmasına karar verilmiştir. Hükümetin teklifiyle haritaların Orman ve Harita Umum Müdürlükleri’nin teftiş ve gözetimi altında yapılmasının uygun olacağı belirtilmiştir. Orman Umum Müdürlüğü kendi harita şubesini oluşturarak haritalar temin edecektir.¹⁹⁹

¹⁹⁷ Yücel Çağlar, *Türkiye’de Orman Köyleri ve Kalkındırılmasına Yönelik Etkinlikler*, Ankara, 1986, s.123.

¹⁹⁸ *Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi*, s.13-14.

¹⁹⁹ “*Köy ve Ziraat Kongresi*”, *Orman ve Av*, S.11-12, 1938, s.30.

Kongrede Koruma ve İmar başlığı altında verilen bir raporda; ormanları korumanın sadece bilinçsiz kesim yaptırılmaması, ormanlık alanlara hayvan sokulmaması ya da suçlu kovalamak olmadığı belirtilmiştir. Orman verimini arttırmak için teknik bilgilere uyulması gerektiği göz önünde tutulmalıdır. Devlet işletmelerinin olmadığı halkın orman işleriyle uğraştığı bölgelerde mevzuata uyulup uyulmadığı takip edilmelidir. Orman korumasını, orman sınırları dışına çıkarmamak ve ormanı sadece insan ve hayvan saldırılarından değil hastalıklardan korumak, imar ve ağaçlandırma işlerinde başarılı olunmasının çok önemli olduğu vurgulanmıştır.²⁰⁰

1938 yılında Türkiye’de mevcut ormanlık alan %12 civarındadır. Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi’nde bu oranın %20’ye çıkarılması gerektiği belirtilmiştir. Ağaçlandırma çalışmaları, sağlık, sosyal ve ziraat alanlarında köylüyü emniyet altına almış olacaktır. Verilen oranda ağaçlandırma yapılması için 4 milyon hektarlık bir alana ihtiyaç vardır. Bu miktar ağaçlandırma işinin zorluğunu gözler önüne sermektedir. Bu yolda sarfiyattan kaçınılmaması gerektiği Orman Komisyonu tarafından dile getirilmiştir.²⁰¹

Memlekette bulunan orman işletmeleri çok eski olduğu için bütün tesislerin tekrardan ayağa kaldırılması gerektiği ve bunun için gerekli çalışmaların yapılması istenmiştir. Devlet işletmelerinin kurulduğu bölgelerde, orman köylüsü için sürekli bir iş imkânı sağlanmış oluyordu. Halkı devlet orman işletmelerinde çalıştırarak hem ekonomik olarak hem de ormanlardan ücretsiz yararlanarak menfaatleri korunuyordu. Aynı zamanda köylünün ormancılık bilgisi artıyor ve eğitim görmüş oluyorlardı. Devlet Orman İşletmeleri de böylelikle ihtiyacı olan eleman eksikliğini gidermiş olmaktaydı. Böylece devlet ve halk karşılıklı olarak orman konusunda iş birliği içindedir.²⁰²

F. YURTDIŞINDAN DAVET EDİLEN YABANCI UZMANLAR VE HÜKÜMETE SUNULAN RAPORLAR (1925-1938)

Osmanlı döneminden Cumhuriyet devrine bırakılan diğer bir miras ise Avrupa’da ormancılık alanında uzmanlaşmış hocaların getirtilmesidir. Türk ormancılığı alanında, yabancı uzmanların büyük ve önemli gayret içinde olduğu gerçeğini unutmamak gerekir.

---

²⁰⁰ Yücel Çağlar, *Türkiye’de Orman Köyleri ve Kalkındırılmasına Yönelik Etkinlikler*, s.17.

²⁰¹ “*Köy ve Ziraat Kongresi*”, *Orman ve Av*, s. 32.

²⁰² *Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi*, s.34.

Ormancılık tarihimiz açısından önemli adım sayılan 1869 Orman Nizamnamesi'nin hazırlanmasında Fransız Uzman Louis Tassy²⁰³,nin büyük rolü vardır. Louis Tassy, Orman Mektebi'nin kuruculuğunu ve müdürlüğünü üstlenmiştir. Orman Mektebi öğrencileri ile birlikte Belgrad Ormanı'nın amenajman çalışmalarını yapmıştır.

Orman işletme alanında da ilk kez 1925 yılında Fransa'dan Paul Joseph Saby²⁰⁴ davet edilmiştir. Paul Joseph Saby, izlenimlerinden sonra orman işletmeleri için bazı önerilerde bulunmuştur. Bunlar; “Orman teşkilatı içerisinde bir mülkiyet ve hukuk işleri biriminin kurulması, orman sınırlarının belirlenmesi, ağaçlandırma çalışmalarının yapılması” şeklinde ifade edilmiştir. Paul Joseph Saby, Belgrad Ormanı hakkındaki görüş ve önerilerini raporlar hazırlayarak bildirmiştir.²⁰⁵ Ayrıca; Yüksek Orman Mektebi eğitim programının, yenilenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Fransız uzman izlenimlerini aktardıktan sonra 1926'da tekrar ülkesine dönmüştür.²⁰⁶

1926 yılında Türkiye'ye kâğıt ve selüloz sanayisi üretiminde fizibilite çalışması için eğitim vermesi için Gunnar Ward Anderson çağırılmıştır. Kendi adının verildiği bir heyet oluşturulmuştur. Gunnar Ward Anderson'un başkanlığında, üç kişiden oluşan bu

---

²⁰³ TASSY, 1816 yılında Aix'de doğmuş, Nancy Orman Okulu'ndan mezun olmuştur. 1848-1852 yılları arasında Versailles'deki Ulusal Tarım Enstitüsü silvikültür kürsüsü profesörlüğü görevini yürütmüş olan TASSY, 1856 yılı son ayında Osmanlı Devleti'nin emrinde çalışmak üzere STHÈME ile birlikte görevlendirilmiştir. TASSY'nin çabaları ile 1857 yılında İstanbul'da Orman Okulu kurulmuş, bu okulun müdürlüğü ile başlıca derslerini verme görevini de yine kendisi üstlenmiştir. Ayrıca, TASSY, Orman Okulu öğrencileri ile Belgrad Ormanı'nın amenajman planını yapmıştır. Türkiye'deki başarılı çalışmalarından dolayı, Fransız Büyükelçisi'nin önerisi üzerine “Legion d'honneur” ile ödüllendirilmiş olan TASSY, 1862 yılında ülkesine dönmüştür. 1865 yılında ikinci kez ülkemize gelmiştir. 1862 yılında onaya sunulan ve o tarihteki ormancılık mevzuatını oluşturan 68 maddelik Orman Nizamnamesi Lâyihası (tüzük tasarsı) ile Satış Şartnamesinin hazırlanmasında TASSY'nin önemli rolü olmuştur. Ayrıca, TASSY, 1870 yılında yürürlüğe konan Orman Nizamnamesinin gerekçesini hazırlamış ve 1869 yılında ormancılık örgütünün oluşumunda katkılar sağlamıştır. Ancak, bu çalışmaların uygulamasını göremeden 1868 yılı Nisan ayında ülkemizden ayrılmıştır. 1875 yılında kendi isteği ile ormancılık örgütünden emekli olmuş ve 1876-1882 yılları arasında Paris Ulusal Tarım Enstitüsü'nde Silvikültür Profesörlüğü görevinde bulunmuş olan TASSY, 1895 yılında Aix-en Provence'da vefat etmiştir. ((Prof. Dr. Metin Özdönmez, Prof. Dr. Abdi Ekizoğlu, “Cumhuriyet Dönemi Ormancılığında Katkısı Olan Yabancı Uzmanlar”, **İ.Ü Orman Fakültesi Dergisi**, 1994, s.14.)

²⁰⁴ Paul Joseph Saby, 1909 yılında Nancy Orman Okulundan mezun olarak Fransa ve Cezayir ormancılık örgütünde çalışmıştır. 1925'te Tarım Bakanlığı'nda teknik danışman olarak görevlendirilmek amacıyla Türkiye'ye davet edilmiştir. Saby, Türkiye'de bir yıl boyunca kalarak ormancılıkla ilgili olarak çeşitli raporlar hazırlamıştır. Daha sonrasında Fransız ormancılığında aktif görev yapmış ve 1942'de emekli olmuştur. (Metin Özdönmez, Abdi Ekizoğlu, “Cumhuriyet Dönemi Ormancılığında Katkısı Olan Yabancı Uzmanlar”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, S.1-2, 1944, s.13-14.)

²⁰⁵ Paul Joseph Saby, “Mütehasıs Mösyö Saby'nin Raporları”, **Ziraat Vekaleti Mütehasıs Raporları, Orman Kısmı**, İstanbul, 1927, s.343-385.

²⁰⁶ Mehmet Benli, Türkiye Cumhuriyeti'nde Ormancılık Politikaları (1923-1946), Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2014, s.123.

heyetin²⁰⁷ hazırladığı rapor, Orman Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılan “Mütehassıs Raporu” isimli kitapta sunulmuştur.²⁰⁸

1929 yılına gelindiğinde ise Bolu ve Zonguldak çevresinde ağaç varlığı ve cinslerini belirlemek için İngiliz Siegfried Rossenberg davet edilmiştir. 12 kişiden oluşan Rossenberg Heyeti’nden²⁰⁹ istenilen çalışma; Bolu-Zonguldak illeri civarında bulunan ormanlardan, bölgede kurulacak büyük kapasiteli orman ürünleri endüstrisi tesislerine uygun hammaddenin nasıl elde edileceğine yönelik bir plan hazırlamasıdır. Rapor, Orman Genel Müdürlüğünce Mütehassıs Raporu kitabında yayınlanmıştır.²¹⁰

Cumhuriyet devrinde 1930’lu yılların başından beri Alman uzmanlara ayrı bir hassasiyet gösterilmiş ve Alman uzmanlar Türkiye’ye çağırılmıştır. En üst düzey mevkilerde görevlendirilmişler ve geniş yetkilerle donatılmışlardır. Aynı zaman da 1937 tarihinde çıkarılan 3116 Sayılı Orman Kanunu hazırlanırken de Almanların ormancılık yasaları ve politikaları dikkate alınmıştır. Almanların orman yönetiminin tek elden yönetiliyor olması Türkiye’de olumlu etki yaratmıştır. O dönemin gazetelerinde de Alman

---

²⁰⁷ Türkiye’de Selüloz ve kağıt fabrikaları kurulmasına ilişkin düşünceleri yaşama geçirmek için. Türkiye ormanlarının bu bakımdan incelenmesi amacıyla 1926 yılında "aktiebolaget Karlsads Mekaniska Warkstad" adlı bir İsveç Kumpanyası’na başvuruda bulunulmuştur. Adı geçen Kumpanya Gunnar W. Anderson başkanlığında, Hernik Carbonnier ve Kristyanstad isimindeki iki orman mühendisinden oluşan bir heyeti 1926 yılında Türkiye’ye göndermiştir. Bu heyet, Türkiye ormanları hakkında genel bir fikir edinebilmek amacıyla çeşitli yörelerdeki ormanları dolaşmıştır. Bu ormanlardan başlıcaları, Bolu-Karadere ormanları ve Alaçam dağı ile Bozüyük’ün bir kısım ormanlarıdır. Heyetin iki üyesi olan Carbonnier ve Kristyanstad 1928 yılında ikinci kez ülkemize gelmişler ve bu kez, Devrek’in güneyindeki İncedere Ormanlarında; Tefen, Bolu çayı, Uluçay, Şimşir Deresi, Mengen Deresi arasında kalan ormanlarda; Filyos demiryolunun Safranbolu tarafındaki ormanlarda; Araç’ın bir kısım ormanlarında ve Ilgaz Ormanları’nda incelemelerde bulunmuşlardır. Söz konusu heyetin iki üyesi tarafından incelemelere ilişkin verilen raporlar Orman Genel Müdürlüğünce 1948 yılında yayımlanan "Mütehassıs Raporları" adlı kitapta yer almıştır. (Prof. Dr. Metin ÖZDÖNMEZ, Prof. Dr. Abdi EKİZOĞLU, “Cumhuriyet Dönemi Ormancılığında Katkısı Olan Yabancı Uzmanlar”, **İ.Ü Orman Fakültesi Dergisi**, 1994, s.15.)

²⁰⁸ Orman Genel Müdürlüğü, **Mütehassıs Raporları**, S.65, İstanbul, s.5-35.

²⁰⁹ Türk Hükümetince. 15.05.1929 tarihinde Bolu-Zonguldak yöresinde bulunan zengin orman kaynaklarından yörede kurulacak büyük kapasiteli orman ürünleri endüstrisi tesislerine en uygun biçimde odun hammaddesi sağlanmasına yönelik bir plan hazırlaması görevi. "British and European Timber Trust Ltd." adlı İngiliz şirketine verilmiştir. Gerekli incelemeler için Avusturya ormancılık örgütünün ve Viyana’daki Toprak Kültürleri Yüksek Okulu öğretim üyelerinin önerileri ve yardımları ile 12 kişilik bir heyet oluşturulmuştur. Bu heyetin başkanlığı Siegfried Rosenberg’e verilmiş ve bundan dolayı da söz konusu heyet "Rosserberg Heyeti" olarak anılmıştır. Söz konusu heyetin 6 üyesi Avusturyalı ormancı olup isimleri, Emil Ulzer, Josef Pinsker, Richard Cieslar, Emil Bedus, Wiktor Altmann, Dr. Ulrich Scheriker’dir. Rossenberg Heyeti ülkemizde 1929 yılı Temmuz-Eylül aylarında çalışmıştır. Heyetin en değerli ormancı uzmanlarından olan Siegfried Rosenberg ile Emil Ulzer çalışmalarının bitiminde ortaklaşa "Bolu Zonguldak ormanları keşif raporu" adı ile bir rapor hazırlamışlardır. Bu rapor, Orman Genel Müdürlüğünün "Mütehassıs Raporları" adlı yayınında yer almıştır. (Prof. Dr. Metin Özdönmez, Prof. Dr. Abdi Ekizoğlu, “Cumhuriyet Dönemi Ormancılığında Katkısı Olan Yabancı Uzmanlar”, **İ.Ü Orman Fakültesi Dergisi**, 1994, s.17.)

²¹⁰ Orman Genel Müdürlüğü, **Mütehassıs Raporları**, S.65, İstanbul, s.75-80.

hayranlığı konusuna fazlaca yer verilmiştir. O dönemin tarihleri dikkate alındığında Alman ve Rus ideolojileri siyasi olarak da karşımıza çıkmaktadır.²¹¹

Avrupa'dan davet edilen yabancı uzmanlar arasında en önemli yere sahip Robert Bernhard'dır. Ormancılık alanının gelişiminde, Alman Uzman Robert Bernhard²¹² büyük sorumluluk üstlenmiştir. Bernhard 1926'da ülkeye ilk geldiği zaman "Amenajman Projesi" hazırlamıştır. Daha sonra ülkesine dönen Bernhard, 1934-1935 tarihleri arasında tekrar Türkiye'ye gelerek çalışmalar yapmıştır. Üçüncü kez gelişi ise 1937 yılındadır. Gazetede "Ziraat Vekâleti Robert Bernhard ve Franz Heske²¹³ adlı iki orman mütehasssının faaliyetleri anlatılmıştır." şeklinde haberler de yer almıştır. Her seferinde Bernhard'ın çağrılışındaki amaç; ormanlarımız hakkında raporlar hazırlaması ve orman mevzuatında gerekli düzenlemeleri yapmasıdır. Orman Kanunu'nun hazırlanmasında, Robert Bernhard'ın önerileri dikkate alınmıştır.²¹⁴

²¹¹ **Cumhuriyet**, S.4707, 21 Haziran 1937, s.3.

²¹² Robert Bernhard, 1862 yılında Almanya'da Tharandt Şehri'nde doğmuş ve Tharandt Orman Akademisi'nde ormancılık öğrenimi görmüştür. Almanya'da ormancılık görevlerinde bulunmuş, Prusya'da Orman Genel Müdürlüğü yapmış ve Tharandt Yüksek Orman Okulu'nda Silvikültür ve Amenajman derslerini okutmuştur. 1926 yılında Tarım Bakanlığı'nda danışman olarak görev yapmak üzere Türkiye'ye davet edilmiştir. Bernhard, Türkiye'ye üç kez gelmiş olup 1. gelişinde 1926-1929 yılları arasında, 2. gelişinde 1934-1935 yılları arasında, 3. gelişi ise 1937 yılında olmuş ve toplam 6 yıl Türkiye'de görev yapmıştır. Bernhard, ülkemizde en uzun süre kalan yabancı uzmanlardandır. Bu aşamada, ormancılık örgütünün yapılandırılması, ağaçlandırma, ormanların korunması ve ormanların amenajman işlerinin düzenlenmesi, ormancılık öğretiminin geliştirilmesi konularında önemli hizmetlerini raporlar, konferanslar, yasa tasarıları ile Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde Orman ve Ziraat öğrenimi gören öğrencilere verdiği dersler biçiminde değerlendirmiştir. Diğer önemli nokta ise "Türkiye Ormancılığının Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri" adlı eser ile 1937 yılında yürürlüğe konan 3116 sayılı orman kanununun hazırlanmasına olan katkılarıdır. Bernhard, ülkemizden ayrılmadan önce Atatürk'e bir mektup yazarak Türkiye ormancılığının geliştirilmesi konusundaki önerilerinin ve çabalarının gerçekleştirilmesi için girişimlerde bulunmuştur. (Prof. Dr. Metin Özdönmez, Prof. Dr. Abdi Ekizoğlu, "Cumhuriyet Dönemi Ormancılığında Katkısı Olan Yabancı Uzmanlar", **İ.Ü Orman Fakültesi Dergisi**, 1994, s.14.)

²¹³ Franz Heske, 1892 yılında Frauenberg'de doğmuş ve Viyana'da Toprak Kültürleri Yüksek Okulu'nda ormancılık öğrenimi görmüş ve bu okulda doçent olmuştur. Ayrıca Oxford Üniversitesi'nde tropik ormancılık öğrenimi de gören Heske, ülkesi içinde ve dışında ormancılık konusunda danışmanlık yapmıştır. 1935 yılında Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Orman Fakültesi'nde görev yapmak üzere davet edilmiş ancak işlerinin yoğunluğu nedeniyle gelememiştir. Hamburg Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Ormancılık Bilimleri Profesörü iken, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'nin daveti üzerine 1949 yılında Türkiye'ye gelen Heske, Orman Politikası ve Enstitüsü Kürsüsü'nde sözleşmeli olarak çalışmış, Orman Amenajmanı dersini okutmuştur. 1951 yılında İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'nce kurulması kararlaştırılan Ormancılık Coğrafyası ve Yakın Şark Ormancılığı Kürsüsü'nün kuruluşunda görev almış ve 1951-1955 yılları arasında Ormancılık Coğrafyası ile Kurak Mıntıkalar ormancılığı derslerini vermiştir. Heske, 1954 yılında Türkiye'de ilk kez Ankara-Bâlâ Devlet Üretme Çiftliği'nde koruyucu rüzgar perdeleri projesini hazırlamış ve uygulamıştır. Ayrıca, Türkiye ormancılığı ile ilgili çeşitli yayınlar yapmıştır. Bunların arasında "Stepten Faydalanma İmkanları" adlı eser, Heske'nin Türkiye ormancılığına ilişkin fikirlerini yansıtmaları bakımından büyük bir öneme sahiptir. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi'nin yayınlanmasında da katkısı olan Heske, 1955 yılında ülkemizden ayrılmış ve 1963 yılında Hambur'da vefat etmiştir. ((Prof. Dr. Metin Özdönmez, Prof. Dr. Abdi Ekizoğlu, "Cumhuriyet Dönemi Ormancılığında Katkısı Olan Yabancı Uzmanlar", **İ.Ü Orman Fakültesi Dergisi**, 1994, s.16.)

²¹⁴ N. Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.24.

Türkiye’de kalan mütehassıslar yabancı uzmanlara gösterilen bu ilgiden biraz rahatsız olmuşlardır. Hatta bu rahatsızlık hakarete kadar uzanmıştır. Orman ve Av dergisinde isimsiz yazılan bir değerlendirmede yabancı uzman konusuna fazlaca değinilmiştir. Dergide yer alan yazı: “*Altı tane yeni mütehassıs getirilecekmiş. Neden bu ülkenin insanına değer verilmiyor. Kaldı ki bugüne kadar getirilen mütehassıslardan Bernhard dışındakiler Avrupa’da orman bekçileri idi.*” şeklindedir. Robert Bernhard’ın başarılı bulunduğu ve henüz eleştirilecek işler yapmadığına da değinilmiştir. Yazının devamında ise: “*Şu Avrupalının orman bekçilerine verdiğimiz itibar ve paranın yarısını kendimize versek, kendi mütehassıslarımıza versek ne olur?*” değerlendirilmesinde bulunulmuştur. Bu değerlendirme yazısıyla yerli mütehassısların değerinin bilinmesi için bir farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır.²¹⁵

G. ORMAN POLİTİKALARININ SOSYAL ETKİLERİ

Osmanlıdan Cumhuriyet dönemine geçilirken orman politikalarında yasal ve kurumsal alanlarda büyük dönüşümler olmamıştır. Toplumsal etkilerine bakıldığında zaman; “Baltalıklar Kanunu” ile orman köylülerine verilen haklar 1924 tarihinde geri alınmış; bu tarihten sonra ise bu haklar orman şirketlerine verilmiştir. Aynı zamanda bu şirketler ve müteahhitler ekonomik olarak fazlaca zenginleşmişlerdir.²¹⁶

1923 – 1938 yılları arası topluma, köylünün sırtına yeni sorumluluklar ve vergiler yüklenmiş olsa da hükümete karşı tepkilerin fazla olmadığı bir dönem olarak yorumlayabiliriz. Tepki gösterilmemesinin sebebini de köylülerin ihtiyaçları kadar ormanlardan yararlanmalarına izin verilmesi olarak açıklayabiliriz. Bu durum 1937 yılına kadar devam etmiştir. Ancak sürekli yeni vergilerle halkta bıkkınlık yaratılmıştır. Orman köyleri ve civarında yaşayan halkın refah içerisinde yaşayamadığı belirtilmiştir. Orman köylülerinin başlıca sorunu, geçim sıkıntısı olmuştur. Köylüler hem vergilerini ödeyebilmek hem de ekonomik sıkıntılarını gidermek için ormanlardan para kazanma yoluna başvurmuşlardır. Orman köylüsüne yüklenen vergi yükümlülükleri; salma, imece, resim harç ve hasılat, muhtaç asker ailelerine yapılacak yardım ve bakaya gibi isimlerle alınması uygun görülmüştür.²¹⁷

Cumhuriyet devri politikalarının belirleyici en büyük önderi şüphesiz, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa’dır. Her politikada olduğu ormancılık politikasının

²¹⁵ “Görüşler”, **Orman ve Av**, S.37. 1931, s.16.

²¹⁶ **Ulus**, S.5192, 10 Ocak 1936, s.5.

²¹⁷ Fehmi Yavuz, **Köy İdareimizin Maliyesi**, Siyasal Bilgiler Okulu, Ankara, 1946, s.31.

da belirlenmesinde en büyük rolü üstlenmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 1 Mart 1922'de yaptığı konuşmada; *"Gerek ziraat gerek memleketin servet ve sıhhati umumiyesi nazarından ehemmiyeti muhakkak olan ormanlarımızı da asri tedabirle hüsnü halde bulundurmak, tevsi etmek ve azami fayda temin eylemek esas düsturlarımızdan biridir."* diyerek orman politikasının gerekleri üzerinde durmuştur. Yine Meclis'te yaptığı 1 Kasım 1937'deki konuşmasında; *"Orman servetimizin korunması lüzumuna ayrıca işaret etmek isterim. Ancak bundan mühim olan, koruma esaslarını, memleketin türlü ağaç ihtiyaçlarını devamlı olarak karşılanması icap eden ormanlarımızı muvazeneli ve teknik bir suretle işleterek istifade etmek esası ile makul bir surette telif etmek mecburiyeti vardır."* ifadelerine yer vermiştir. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk, 1938 yılında aramızdan ayrılmış olsa da bu belirlediği bu politikalar 1950'li yıllara kadar devam etmiştir.²¹⁸

1923–1925 yılları arası uygulanan ormancılık politikasını Fethi Okyar'ın şu sözleri özetler: *"Ormanlarımızda ciddi muhafaza teşkilatı vücuda getirmek için, köylere ve şahıslara ait kısımların tefrikiyle devlet ormanlarında muhafaza ve katiyat sahalalarının tesisi ve orman teşkilatının dahi bu esasa göre tertibi ve fenni vesaiti ile orman işletecek olan müteşebbislere teshilat iradesi iltizam olacaktır."*²¹⁹

1929 yılına gelindiğinde zamanın hükümetleri ormanların olumsuz kullanımı ve karşılaşılabilecek zorluklara karşı yeni orman yasası yapmayı zorunluluk olarak görmüşlerdir. Yeni yasanın çıkarılması 8 yıl kadar bir süre almıştır. Tek parti iktidarının olduğu bir mecliste Orman Kanunu'nun çıkarılmasının bu kadar uzun sürmesinin sebebi, ormanlardan alınan yüklü miktardaki vergiler olarak görülmüştür. Ekonomik sıkıntılar yaşanan 1930'lu yıllarda, ormanlardan gelen vergi gelirlerinin kesilmesi istenmemiştir. Nihayetinde orman vergileri, her yıl katlanarak devlet bütçesine büyük katkılar sağlamıştır. İhale yöntemiyle kazanılan kazançlar hükümeti mutlu ederken, ormanların yok olma tehlikesi göz ardı edilmiştir.²²⁰

Yeni Orman Yasa'sının çıkarılması belirli zamanlarda gündeme taşınmıştır. Bu konuda Ziraat Vekâlet'inin parti kurultayında verdiği beyanat şu şekildedir: *"Ülkemizde ormanlarla ilgili üç temel düşünce vardır: Birincisi, orman kanununun bir an evvel çıkartılması ve ormanların korunması meselesinin halledilmesi. İkinci temenni, intifa*

²¹⁸ M. Benli, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Ormancılık Politikaları (1923-1946)*..., s.128.

²¹⁹ M. Benli, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Ormancılık Politikaları (1923-1946)*, s.129; Turhan İstanbullu, *Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları*, 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası, Ankara, 1987, s.142.

²²⁰ *Cumhuriyet*, S.3570, 16 Nisan 1934, s.4.

kanunu hükümlerine uyarak geçici katiyatlara izin vermek ve ormanı satmak. Üçüncüsü arzu ise, ruhsatname ve bazı hususlarda şirketlere kolaylık sağlamak şeklindedir. Ben bunlardan birincisini savunmaktayım. Orman kanununun bir an önce çıkartılmalıdır. Kanun, Avrupa'nın tanınmış uzmanlarınca hazırlanmıştır. Şu anda mali, ekonomik ve adli konularındaki tetkikleri bitirmek üzeredir. İstatistiklerimizde ormanlarımız 8,5 milyon hektar olarak gösteriliyor. Bunun 2–2,5 milyonu fundalık ve sazlık alanlardır. Bu alanları da orman servetimiz içinde sayarsak toplam %11 orman servetimiz vardır diyebiliriz. Hâlbuki bir memleketin orman oranı %33 nispetinde olması gerekir. Dolayısıyla bizim ülkemiz orman bakımından zengin değil, fakir bir ülkedir. Bununla beraber ülkemizde ormanlar sürekli azalmaktadır. Bir mütehassıs bundan 15–20 sene evvel gelip gezdiği ormanları şimdi aramış ama bulamamıştır. Benim bugün güzel orman dediğim buradaki, şuradaki ormanlar, sonraki senelerde gezenlerce bulunamayacaktır. Amerika kuraklıktan kurtulmak için binlerce kilometrekareyi ormanlaştırma yaptığını söyleyip, ormanları yok eden milletlerin tarihte karşılaştıkları olumsuzluklar, bir vakadır, değerlendirmesinde bulunmuştur. Ormanlarımız üzerinde araştırma yapan bir mütehassıs şunları demektedir: Ormanlarınızı planlamadan katiyatına kesinlikle izin vermemeliyiz. Sizin ne kadar ormanınız var ne kadar odun ihtiyacınız, kereste ihtiyacınız var, hangi ormanlar işletebilir durumda bunları bilmek gerekir. Amenajman çalışmalarının yapılmadığını bu alanda hemen çalışmalara başlanması gerekmektedir. Muhafaza teşkilatının zayıflığı giderilmelidir. Hatta rasyonel bir planlama yapana kadar gerekirse kereste ihtiyacını bile dışarıdan temin ediniz. Yoksa mevcut durumda fensiz katiyata devam ederseniz çok büyük problemlere katlanmak durumunda olacaksınız.”²²¹

1934 senesinde Hükümet, devlet dairelerinde bundan sonra odun yerine kömür kullanılmasını emretmiştir. Bu durum kömür kullanmayı bilmeyen devlet dairelerinde olumsuzluklar yaratmıştır. Kömür alabilmek için uygulanan prosedürü yerine getiremeyen illerdeki devlet daireleri kömür alamamış, memurlar kış boyunca soğukta çalışma mecburiyetinde kalmışlardır.²²²

1934 senesinden başlamak üzere ağaç kesiminin, kısmi durdurulması uygulamasına başlanmıştır. Bu uygulamayla odun ve kömür fiyatları iki katına çıkmıştır. Artan fiyatlara rağmen odun ve kömür bulmakta imkânsız hale gelmiştir.²²³

²²¹ Cumhuriyet, S.3960, 26 Mayıs 1935, s.12.

²²² Cumhuriyet, S.3807, 19 Ocak 1934, s.5.

²²³ Cumhuriyet, S.4148, 30 Kasım 1935, s.9.

1937 Tarihli 3116 Sayılı Orman Kanunu Meclise sunulmadan önce Başvekil İsmet İnönü'nün verdiği bilgiler orman endüstrisini rahatlatmaya yöneliktir. Gazetede yer alan demeçte: *“Hiç şüphesiz ormanların korunması çok önemlidir. Bu koruma teşebbüsü orman sanayi ile at başı gitmelidir. Ülkemizdeki orman sanayi devlet kontrolünde sayılır. Çünkü ormandan kesilen her ağacı orman fen memurunun onayı ile olmaktadır. Bu usulün daha sıkı takibi çok büyük orman sahalarımızın korunması orman sanayisinin inkişafı ile yakından ilgilidir. Orman sanayimiz daha yenidir ve himayeye muhtaçtır. Devletçe bu sanayi korunmalıdır. Ormanların muhafazası ve korunması fikri hükümetçe yapılacak planlı tatbikatla birlikte orman sanayisi güçlenecek ve kendisine düşen vazifeyi ifa edecektir.”* ifadelerine yer vermiştir.

Mustafa Kemal Atatürk 1 Kasım 1937 yılında TBMM’de gerçekleştirdiği açılış konuşmasında; *“Orman servetimizin korunması lüzumuna ayrıca işaret etmek isterim. Ancak, bunda mühim olan, koruma esaslarını; memleketin türlü ağaç ihtiyaçlarını devamlı olarak karşılaması icap eden ormanlarımızı muvazeneli ve teknik bir surette işleterek istifade etmek esası ile makul bir surette telif etmek mecburiyeti vardır. Buna, Büyük Kamutayın layık olduğu ehemmiyeti vereceğine şüphe yoktur.”* orman varlığının önemine dikkat çekmiştir.²²⁴

Orman Kanunu, beraberinde ormancılık alanında kullanılacak “Devlet Orman İşletmeleri” kavramını da getirdi. Devlet Orman İşletmeleri ile amaçlanan; ormanların, ekonominin önemli kaynaklarından biri olduğu ve kamu yararı için devlet eliyle yönetilmesidir. Bununla birlikte devlete ait olmayan ormanlar üzerinde de devlet denetim yapabilecekti. Ayrıca devlet ormanlarında serbestçe yararlanabilme bazı şartlar dışında kaldırılacaktı. Böylelikle Orman Teşkilatı yeniden yapılandırıldı. Bu süreçte Dahiliye Vekâleti tarafından 26 Mart 1937’de Başvekâlete sunulan bir yazıda; *“Bazı illerde 10 ile 15 yıllık odun ihtiyacının karşılanması amacıyla ormanların tahrip edildiği ve bunun önüne geçmek için Umumi Müfettişliklere ve Vilâyetlere önleyici talimatların verilmesi gerekliliği”*²²⁵ belirtildi. Bu konu aynı zamanda TBMM’de görüşüldü. 26 Nisan 1937’de kabul edilen 3157 Sayılı “Orman Koruma Teşkilatı Kanunu” ile Ziraat Vekâleti’ne bağlı “Orman Genel Komutanlığı”²²⁶ kuruldu.

²²⁴ TBMMZC, 1 Kasım 1937, s.4.

²²⁵ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 030.10.00.00. Yer Kodu: 183.264.10.

²²⁶ Resmî Gazete, S.3596, 5 Mayıs 1937, s.8032.

Orman Kanunu'nun uzun süre çıkarılmamasının sebebi ise; Cumhuriyet'in ilk yıllarında 2.000.000 lira olan orman gelirlerinin 1934'e gelindiğinde, 1.580.000 liraya kadar düşmesi ve bütçedeki oranın %1,6'dan %0,5'e kadar gerilemesidir.²²⁷

I. Sosyal Ormancılık

Kırsal sosyoloji, kırsal alanları sosyolojik metotlarla incelemekte ve kırsal sosyal sistemleri analiz etmektedir. Özetle kırsal sosyoloji, kırsal alanlarda sosyal ilişkilerin incelenmesidir. Kırsal hayattaki sosyal davranışları incelemektedir. Bu bağlamda Ormancılık ve kırsal sosyoloji arasında uzun zamandır bir bağ vardır. Kırsal alanda yaşayan insanları büyük çoğunluğu orman içi köylerde ve civarında yaşamaktadır. Bu sebeple insanlar, temel ihtiyaçları olan başta gıda, yakacak odun, yapı malzemesi olarak kereste gibi çok amaçlı ürünleri orman ağaçlarından karşılamaktadır. Orman ve toplum sisteminin iyi anlaşılabilmesi için kırsal sosyoloji alanında yeni metotların uygulanması gereklidir. Kırsal alanlarda doğal ve yapay ormanların korunabilmesi için ilk öncelik orada yaşayan toplumu sosyolojik yönden incelemek gerekir. Eğer köyün yaşlı halkı ormanların sevilip korunması gerektiğine inanırsa, gençlerde onlardan öğrendikleriyle ormanları korumak için çalışırlar.²²⁸

Sosyal ormancılığın kırsal toplum üzerindeki etkilerini bireysel, toplumsal, örgütsel, kurumsal ve sosyolojik düzeyde incelemek gereklidir. Toplamlar ilk önce bireysel anlamda kendi tarımsal ve yahut orman ürünü işletmelerini kurabilmelidir. Bu işletmelerin temel amacı; ihtiyaç olduğu kadar odun ve yapı malzemesi olarak kereste üretebilmektir. Orman ürünlerine artan talep, toplumun nüfus artışıyla doğru orantıda artacaktır. Toplumsal düzeyde sosyal ormancılığa bakıldığında; toplumun orman ürünlerine olan ihtiyacı, köylerde oluşturulacak çiftçi yönetim birlikleri ve küçük işletmelerden karşılanacaktır. Üretimi yapılan orman ürünleri satılarak elde edilen gelirler birlik üyeleri arasında paylaştırılacaktır.²²⁹

Sosyal ormancılığı örgütlenme düzeyinde incelediğimizde kırsal alanlarda yaşayan toplumun bireysel ya da toplu olarak ürettiği orman ürünlerini, kent toplumunun talebi doğrultusunda ihtiyaçları karşılanabilecek ve kırsal toplum gelir elde edebilecektir.

---

²²⁷ Can Gümüş, **Türk Orman Devrimi**, Ankara, 2018, s.107.

²²⁸ Mehmet Korkmaz, "*Kırsal Sosyoloji ve Sosyal Ormancılık*", **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Isparta, 2000, s.133.

²²⁹ Metin Özdoğan, "*Ormancılık ve Halkla İlişkiler*", **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, İstanbul, 1984, s.7-8.

Bu neticede kırsalda ağaçlandırma çalışmaları için cesaretlenmiş olacaktır. Konuya kurumsal düzeyde baktığımızda kırsal toplumlarda artan orman ve ağaçlandırma faaliyetlerine karşın yapılan çalışmaların bilinçli yapılabilmesi amacıyla kırsalda ilk ve orta derecede eğitim kurumları faaliyete geçirilebilecektir.²³⁰

Konu sosyolojik düzeyde değerlendirildiğinde bir toplum orman ve ağaçlandırma faaliyetleri konusunda ulusal düzeyde önderlik yapabilir. Örneğin bireyleri özel günlerini kutlama amacıyla ağaç dikmeye teşvik etmek bir başlangıçtır. Sonuç olarak kent ve kırsal arasındaki bağ, ormancılık bilinci ve ağaçlandırma faaliyetleri konusunda olumlu etkiler yaratacaktır. Bunun için ise kent ve kırsalın sıkı iletişim içinde olması ve kırsal toplumların aktif olarak katılımıyla gerçekleşecektir.

II. Orman ve Köy İlişkileri

Ormancılıkta uygulanan kurallar her zaman genel ve özel olmak üzere iklim şartlarına göre uygulanabilmektedir. Genel kurallar, her iklim ve bölgeye uygulanabilen kurallardır. Özel kurallar ise, arazilerin doğal yapısına ve iklim koşullarına göre belirlenmektedir. Genel kurallara; orman yangınları, ağaç hastalıkları, böcek istilas, orman yolları yapılması, ormanların korunması gibi konular dahildir. Sosyoekonomik durum ve orman ağaç cinsleri ise özel kurallar altında incelenir. Mütihassıs raporlarından yararlanılarak yapılan çalışmalar genel kurallar dikkate alınarak yapılır. Yurtdışından alınan teknik ormancılık eğitimi ile Türkiye ormanlarında büyük ölçüde genel kurallar uygulanmış; fakat, özel kurallar kaynaklardan edinilen bilgilere göre uygulanamamıştır.

Orman köyleri²³¹ özel kuralları uygulamaya elverişli araziler değildir. Orman köylerinde bir arada toplu şekilde evlere rastlanmaz. 8-10 km vadi yamaçlarında iki, üç ev şeklinde gruplara dağılmış üniter yapıyı andırmaktadır. Köy tanımı, orman köylerini tanımlamamaktadır. Bu orman köylerinin çoğunda okul yoktur ve çocuklar eğitimden mahrum yaşamaktadır. Eğitim olmadan sosyoekonomik yapının değişmesi beklenemez. Buraların gerçek köy tanımının uygun hale getirilmesi ise milli problem olarak düşünölmeli ve devlet eliyle yapılmalıdır.²³²

Düzenli ormancılığın yapılabilmesi için orman ve köy ilişkilerinin olumlu olması gerekmektedir. Orman içinde ve civarında bulunan köylerin sorun ve isteklerini dikkate almadan ormancılık faaliyetlerinin başarılı olması beklenemez. Öyle ki bu sorunların

²³⁰ Esat Korkmaz, “Türkiye’de Orman ve Ormancılık”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt.6, İstanbul, 1983, s.1390.

²³¹ Orman arazisi yakınında ve içinde kurulmuş köy. TDK, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 06.05.2024.

²³² **Orman Köylerinin Sosyoekonomik Durumu**, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara, 1971, s.86.

çözümünü ormancılar tek başına gideremezler. Orman mühendisleri ve hükümetin paralel çalışmaları sonucunda ilerleme kaydedilebilir. Orman mühendislerinin bu konuda gayretlerinin olduğu aşikardır. Orman köylülerine; orman işlerinde öncelik tanınması, köylülerin küçük işletmelerine katkıda bulunmak, arıcılık-tavukçuluk-balıkçılık gibi alanlara teşvik etmek gibi konularda destek sağlanmıştır.²³³

“Karadeniz bölgesindeki orman köylerinde dahi kuraklıktan şikâyet edilmekte ve evlerinde su olmamasından yakınmaktadırlar. Yaz mevsiminde yağışların az olması kuraklığa sebebiyet vermektedir. Buralarda uygulanacak çözüm yolları ise küçük su şebekeleri ve barajlar kurarak hem orman köylerine hem de tarımsal alanlara su ulaştırmaktır. Yapılması gereken baraj ve su kanalları orman mühendislerinin kolaylıkla yapabileceği işlerdir. Çözüm için yapılan bu tesisler, Orman Müdürlüğünün yetkisi altında çok az masrafla yapılabilir. Tesisleri kurmak için müdürlük bütün olanaklara sahiptir. Orman köylülerinin ise kendi yararlarına yapılan bu çalışmalara katılarak, iş gücünü esirgemeyeceği bilinmektedir.”²³⁴

Orman kuruluşlarının köylere hizmet verebilmesi, çalışmalarını başarılı ve verimli bir şekilde yürütebilmesi için halkla ilişkiler çalışmasına yönelmeleri ile ihtiyaç duyduğu güven ve desteği halktan sağlayabilmek için anlayışlı bir yaklaşımda bulunmalıdır. “Orman müdürlüğünün ve benzeri kuruluşların köylülerle iletişim kurabilmeleri için izledikleri yollar; köylünün davranış ve isteklerinin öğrenilmesi, köylüye ormanlarda yapılacak çalışmalar hakkında bilgi verilmesi, köylünün destek verdiği ortak yapılan çalışmalarda olumlu davranışlarda bulunma şeklinde değerlendirilebilir. Köylü ile iletişimde olmak için bir halkla ilişkiler birimi kurmak ormancı ile köylü arasındaki bağı güçlendirecektir.”²³⁵

III. Kent Ormanları

Kent Ormancılığı; kent toplumunun ekonomik, psikolojik ve sosyolojik refahına katkı sunmak amacıyla kentin içinde veya civarında ağaçlık alanlar tesis ederek, kültürünü ve yönetimini konu alan bir ormancılık dalıdır. Geniş anlamda kent

---

²³³ Prof. Dr. Tahsin Tokmanoğlu, “Düzenli Ormancılık Yönünden Orman-Köy İlişkilerinin Doğurduğu Sorunlar ve Çözüm Yolları”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt 24, S.3, İstanbul, 1974, s.115.

²³⁴ Prof. Dr. Orhan Uzunsoy, “Türkiye’de Köylerin Temel Sorunu”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt 36, S.4, İstanbul, 1986, s.28-29.

²³⁵ Prof. Dr. Hayri Bayraktaroğlu, “Toplum Kalkınmasında Orman İçi Köyleri,” **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt18, S.1, İstanbul, 1968, s.17.

ormancılığını tanımlayacak olursak; kentin içinde yer aldığı bölgedeki yani hayat habitatlarını, doğal ve kırsal düzenlemelerini, rekreasyon alanlarını, kentsel atık dönüşümünü ve çevredeki ağaç kültürünü kapsamaktadır.²³⁶

Türkiye'deki kent ormancılığının tarihi ise Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlamaktadır. İmparatorluğun başkenti İstanbul'daki korular, Belgrat Ormanları kent ormancılığının yansımalarıdır. Cumhuriyet döneminde ise kent ormancılığını yansıtan en çarpıcı örnek "Gazi Orman Çiftliği" dir. Bu örnekler; 1935 tarihinde İstanbul Florya Atatürk Ormanı, Eskişehir Kocakır Kent Ormanı, Balıkesir Değirmenboğazı Kent Ormanı, Kahramanmaraş Ahırdağı Kent Ormanı şeklinde sıralanabilir. İlerleyen zamanlarda Orman Müdürlükleri tarafından yeşil kuşak projeler hazırlanıp, ormanların kollektif hizmetlerinin vatandaşlara sunulması amacı ile uygulanmaya başlanmıştır. En önemli yeşil kuşak proje örneği; Orman Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Hayrettin Kayacık tarafından 1949 yılında hazırladığı Atatürk Arboretumu²³⁷ projesidir.²³⁸

Kent merkezindeki sosyal etkinliklerin sınırlı olması kent çevresindeki ormanları daha cazip hale getirmiştir. Kentler nüfus hızına göre gelişmediklerinden kent ormanları kentlerden kaçışın odak noktası olmuştur. Kent ormanları aynı zamanda kentsel yaşamın sürdürülebilir olmasında oldukça etkin rol oynar. Kent ormanları, kentin ekolojik şartlarını toplum yaşamına uygun şekilde değiştirebilmektedir. Ormanlar, kentin kirli havasını temizlemede büyük rol oynamaktadır.²³⁹

Kent ormanları psikolojik yönden, kent toplumunun ruh ve beden sağlığı üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Bireylere doğa ile temas etme şansı vererek, insan ve doğa bütünleşmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda ormanlar estetik açıdan da insanlara görsel güzellikler sunmaktadır. Ayrıca kentlerin yaşam kalitesi ve konforu değerlendirilirken ağaç varlığının olması önemli bir kriterdir.

Kent ormanları, toplumun çevre bilinci ve çevre eğitimi konusundaki bilgisinin artmasına da neden olmaktadır. Özellikle endüstrileşmiş kentlerdeki botanik bahçeler, orman koruları, hayvanat bahçesi, arboretumlar gibi tesislerde kent toplumu florayı daha iyi tanımakta ve ekolojik dengedeki öneminin farkına varmaktadır. Kent orman ve

---

²³⁶ <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/34/Temel-Kavramlar>. Erişim Tarihi: 07.05.2024.

²³⁷ Arboretum: Araştırma amacıyla oluşturulmuş ağaç koleksiyonu, botanik bahçesi" sözcüğünden alıntıdır. Latince sözcük **Latince** *arbor* "ağaç" sözcüğünden türetilmiştir.: <https://sozluk.gov.tr/>

²³⁸ Prof. Dr. Hüseyin Dirik, "Kent Ormancılığı ve Yeşil Kuşak Tesisleri", **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt 55, S.1, İstanbul, 2005, s.4.

²³⁹ Prof. Dr. Hüseyin Dirik, Prof. Dr. Cemil Ata, "Kent Ormancılığının Kapsamı, Yararları, Planlanması ve Teknik Esasları", **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt 55, S.1, İstanbul, 2005, s.4.

ağaçları, doğa ve çevre eğitimi için bir başlangıç noktasıdır. Bu bağlamda sağlık amacıyla yapılan koşu, yürüyüş gibi rekreatif ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olmaktadır.²⁴⁰

Kent ormanlarının faydalanma süreci bakımından bir plan dahilinde oluşturulması gereklidir. Ağaç ve orman potansiyelli alanlar için amenajman planları hazırlanması bu arazilerden istenilen verimin alınmasını sağlayacaktır. Amenajman planı hazırlanırken bu alanların kentlerin bir parçası olduğu unutulmamalıdır. Kentlerin bitki dokusu ve estetiği bozulmadan yapılabilecek çalışmalar, kentlerin gelişimine olumlu etkide bulunacaktır. Aynı zamanda amenajman planları kentleşme sürecine de etki ederek çarpık kentler oluşmasını engelleyecektir.²⁴¹

IV. Millet Bahçeleri

Bahçe kavramı; “dünya tarihi boyunca insanlar tarafından ortak kullanılan ve sonraki nesillere aktarılan simgeler sistemi olarak tanımlanır ve ortak kültürün açık mekanlara yansımalarının bir sonucu olarak şekillenmiştir.”²⁴² “Millet Bahçesi” kavramı ise; halka rekreatif olanaklar sunan, halkın doğayla iç içe olmasını sağlayan, gerektiğinde halkın acil toplanma alanı olarak kullanılabilen alanlardır. Millet bahçeleri tarihi, doğal ve kültürel değerleri koruyan, sosyokültürel yapıyı yansıtan, ülkenin vizyonunu geliştiren ve önemli katkılar sağlayan alanlardır.”²⁴³

Geçmiş ve gelecek arasında bağlayıcı özellikte olan kültürlerin; gelişim ve değişimlerinin değerlendirilmesi, toplum açısından bilgiler sunmaktadır. Toplum geçmişini yansıtır nitelikte olan bahçeler; gelecek için bir köprü görevi görmektedir. Topluma özgü değerler barındıran, tarihi ve kültürel olguların sonucunda oluşan milli bilinç ile sonraki nesillere aktarma konusunda, bahçelerin devamlılığının sağlanması gerekmektedir. Bahçeler, kamusal alan olması nedeni ile içinde bulunduğu zamanı ve toplumun özelliklerine ışık tutmaktadır.

Tarihte bahçeler kurulurken; hava ve çevre şartlarına, zemin topografyasına ve akarsuların yakında bir alan olmasına dikkat edilmiştir. Bahçeler; toplumun, sosyal ve kültürel aktiviteleri ile değişim ve gelişimine tanıklık etmiştir. Geleneksel toplum

²⁴⁰ İlçin Aslanboğa, “*Şehir Çevresi Ağaçlıkları*”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt 26, S.2, İstanbul, 1976, s.256.

²⁴¹ Prof. Dr. Hüseyin Dirik, Prof. Dr. Cemil Ata, “*Kent Ormancılığının Kapsamı, Yararları, Planlanması ve Teknik Esasları*”, s.7-8.

²⁴² İlkden Tazebay-Nevin Akpınar, “*Türk Kültüründe Bahçe*”, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Ankara, 2010, s.54.

²⁴³ Prof.Dr. Abdullah Kelkit, Doç.Dr. Alper Sağlık, v.d., “*Millet Bahçesi Kavramı: Kahramanmaraş İli Örneği*,” *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Van, 2019, s.13.

yapısından modern topluma geçiş sürecinde bahçeler, toplum hafızasında yeni anlamlar kazanmıştır.²⁴⁴

Selçuklu ve Osmanlı Medeniyeti, Anadolu'ya yerleşirken beraberine ‘‘Bahçe Kültürü’’ n de getirmiştir. Osmanlı Medeniyeti'nde bahçe kültürü başkent Edirne'de başlamıştır. Edirne ve Trakya şehirlerinde bahçe sistemi çerçevesinde, kent meydanları oluşturulmuştur. O dönemlerde, Osmanlı padişahları tarafından şehir merkezlerine millet bahçelerinin yapıldığı bilinmektedir. Lale Devri diye olarak bilinen 1718-1730 tarihleri arası dönemde güzel sanatlara verilen önemin yanında bahçe ve yeşil alanlar hakkında da yenilikler yapılmıştır. Türk Bahçe Sanatı, Lale Devri'nde gelişmiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti, batı modernizminin etkisi ile ‘‘bahçe’’ kültüründen toplumsal alan olarak kullanılan ‘‘park’’ kültürüne geçiş yapmıştır. Bunun nedeni ise: bahçeler, çeşitli bitki ve ağaçların yetiştirildiği alanlar olarak görülürken; parklar içerisinde yapıların bulunduğu ve çeşitli sosyal aktivitelerin yapıldığı eğlence mekanları olarak grlştr.²⁴⁵

Osmanlı Devleti'ndeki modernleşme, beraberinde yeni toplumsal yapılaşma ve mekanları getirmiştir. Osmanlı kentlerinde, Avrupa şehirlerindeki park ve bahçeler örnek alınarak yeni kamusal alanlar inşa edilmiştir. Siyasi kuruluşlardan, sosyal alanlara kadar uzanan olaylar bahçe kültürüne de yansımıştır. Osmanlı Devleti'ne etki eden batı kültürüne rağmen; bahçe kültürünün özgünlüğünü korunarak, modernize edilmiştir.²⁴⁶

3 Kasım 1839 tarihli Tanzimat ve 18 şubat 1856 tarihli Islahat Fermanı'nın ardından hazırlanan Kanun-i Esasi ile birlikte yeni düzenlemeler hayata geirilmıştir. Millet kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Yeni düzenlemeler ile toplum yaşantısı da yeniden şekillenmiş ve sosyal hayat kavramları ortaya çıkmıştır. 8 Ekim 1864 tarihli Vilayet Nizamnâmesi'nde²⁴⁷ de ‘‘Millet Bahçeleri’’ kavramına yer verilmiştir. Millet bahçeleri için ‘‘toplumsal bütünlüğün simgesi’’ olarak bir tanımlama yapılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde kamusal alan olarak tanımlanan ilk bahçe, 1864 tarihinde İştambul'da inşa edilen Taksim Millet Bahçesi'dir. Taksim Millet Bahçesi ile aynı tarihte şkdar'da Sarıkaya Millet Bahçesi faaliyete geirilmıştır. 1869 tarihinde, toplumu sosyal düzene kazandırmak için Tepebaşı Parkı açılmıştır. 1870 tarihinde ise Kısıklı'da

²⁴⁴ Nurhan Atasoy, **Hasbahçe, Osmanlı Kültüründe Bahçe ve iek**, İştambul, 2002, s.18.

²⁴⁵ Mğe zg Erdönmez-Aslı Aydoğdu nl, ‘‘Kentsel Açık Alanları Etkileyen Sanat Akımlarının Türkiye'deki Yansımaları: İştambul rneği,’’ **İştambul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, İştambul, 2009, S.59, s.37.

²⁴⁶ Tayfun Grkaş, ‘‘Modernleşen Osmanlı Parklarının şkdar'daki Erken ki rneği: Millet Bahçesi ve Doğancılar Parkı’’, **şkdar Sempozyumu**, İştambul, 2004, s.412.

²⁴⁷ **BOA**, Yer. 83-4, Belge Tarihi. H.29.12.1309.

bir Millet Bahçesi oluşturulmuştur. 1871 yılı içerisinde Sultanahmet Millet Bahçesi açılmıştır. 1877 yılında ise Sultan Abdülhamit himayesinde Tepebaşı Millet Bahçesi yapılmıştır. 1913 tarihine gelindiğinde; Cemil Paşa himayesinde park ve bahçeler adına yeni bir döneme girilmiştir. İstanbul dışına çıkılarak, diğer kentlerde de millet bahçesi yapılmaya karar verilmiştir.²⁴⁸

İstanbul'un Millet Bahçeleri, Ankara peyzajı düzenlenirken yararlanılan en önemli kaynaktır. Ankara'da tarihi ve kültürel kimliğinin yansımalarını gördüğümüz millet bahçesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin karşısına inşa edilmiştir. Ankara Millet Bahçesi, Kurtuluş Savaşı atmosferindeki halkın moral ve motivasyon bulduğu sosyal bir alandır. Aynı zamanda yaşanan dönemin siyasi ve sosyal hayatı yansıtan oyunlarda sahnelenmiştir. Ankara kenti yeniden imar edilirken, millet bahçesi modernleşme sürecinin en önemli sembolü olmuştur.²⁴⁹

Millet bahçelerinde botanik biliminden faydalanılarak bitki ve ağaç dikimi yapılmıştır. Genellikle bulunduğu bölgenin iklim şartlarına ve su kaynaklarına göre bahçe ekosistemleri şekillenmiştir. Görsel olarak, genellikle dört mevsim yeşil kalabilen ağaç ve çiçekler tercih edilmiştir. Bahçelerin olduğu bölgelerde yetişebilen ağaç türleri seçilirken, su ihtiyacı en az olan ağaç cinslerine ağırlık verilmiştir. Bunun nedeni ise; millet bahçelerinde yeterli su kaynaklarının ve sulama sistemlerinin olmamasıdır.

Millet bahçelerinde, birey ve toplumun sosyalleşmesinin yanında kentlerin kontrol altında tutulması da hedeflenmiştir. Birçok millet bahçesinin içerisine; konser alanları, sinema ve tiyatro gibi gösteri sahneleri inşa edilmiştir. Bu yerler, eğlence ve kutlamalara açık kamusal alan haline gelmiştir. Aynı zaman da millet bahçeleri ulaşılabilir noktalarda olması amacıyla, kent merkezlerine yapılmıştır. Millet bahçelerinin genellikle orta kısımlarında bir havuz, havuzu çevreleyen akasya ağaçları ve çeşit çeşit çiçekler yer alıyordu. Özellikle başkent Ankara'daki millet bahçesi, törenlerin yapıldığı, milletvekili ve bürokratların dinlenme mekânı olarak kullandıkları bir yer haline gelmiştir.²⁵⁰

---

²⁴⁸ Cevat Rüştü, *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine: Cevat Rüştü'den Bir Güldeste*, İstanbul, 2001, s.324.

²⁴⁹ Filiz Çelik, "Geç Osmanlı Dönemi Kentsel Mekan'da Batılılaşma Etkileri: Konya Millet Bahçesi," *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya, 2018, s.338.

²⁵⁰ Adile Nuray Bayraktar, "Başkent Ankara'da Cumhuriyet Sonrası Yaşanan Büyük Değişim: Modern Yaşam Kurgusu ve Modern Mekanlar", *Ankara Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 2013, s.67-70.

V. Ormanların İnsan Sağlığına Etkileri

Hızlı nüfus artışları, düzensiz kentleşme, ormanların bilinçsiz şekilde yok edilmeye başlanması gibi nedenler insan sağlığını olumsuz etkilemektedir. Ormanların insan sağlığını koruyucu etkileri olduğunu bilinmektedir. İnsan sağlığını etkileyen; fiziksel ve kimyasal hava kirliliğinden koruma, radyoaktiviteyi azaltma gibi konularda önemli bir role sahiptir.²⁵¹

Ormanların başlıca görevi insan sağlığını etkileyen hava kirliliğini yok etmektir. Fiziksel hava kirliliğinin en çok görüldü yerler kentlerdir. Kırsal kesimde orman ve ağaçların çok olması sebebiyle sağlık açısından daha avantajlı olduğu söylenebilir. Havada yer alan toz partikülleri aşırı derecede kirliliğe neden olmakla beraber, gaz konsantrasyonlarıyla baş ağrılarına, nefes darlıklarına, kalp hastalıklarına ve ekstrem durumlara yol açmaktadır. Tozların sebep olduğu hava kirliliğini en aza indirmeye de ormanlar devreye girmektedir. Ormanlar havadaki tozu süzerek, insanlara temiz havanın ulaşmasını sağlar. Ayrıca kirli hava, insanı psikolojik olarak yorar ve huzursuzluğa sevk eder. Aynı zamanda kentlerde bulunan yeşil alanlarda havayı temizleme konusunda yardımcı rol üstlenirler. Gözle görülebilir fiziksel kirliliğin yanı sıra bir de kimyasal kirlilik söz konusudur. Havada gözle görülemeyen zehirli bileşenler soluduğumuz havayı büyük ölçüde kirletmektedir. Ormanlar, havayı mekanik bir engel gibi süzerek, havaya karışan yoğun zehirli bileşenlere karşı ön koruma yapar. Fakat ormanların bu koruma konusu da devre dışı kaldığı hatta kendisinin bile zarar gördüğü asit yağmurları biyolojik dengeyi bozmaktadır. Dikkat çekici nokta ise ormanların mekanik süzücü görev gördüğü zaman dilimi sadece vejetasyon (büyüme) döneminde söz konusudur.²⁵²

Ormanların insan sağlığını koruyucu etkilerinin yanı sıra bir de daha da sağlıklı kılan etkileri de mevcuttur. Orman içlerinde açık alanların aksine daha sınırlı sıcaklık koşulları mevcuttur. Ekstrem sıcaklıkları yumuşatarak minimum ve maksimum dereceleri koruyabilir. Sıcaklığa karşı insan vücudunun korumasızdır ve böyle zamanlarda ormanlar ve ağaçlık alanların denge mekanizmasının devreye girmesiyle korunmuş olmaktadır. Özellikle sıcak ve kurak geçen mevsimlerde ormanların sağladığı nem oranı, insanlara nefes alma alanı yaratmaktadır. Tıbbi göre ormandaki yüksek nem oranının, tüberküloz hastalarında iyileştirici bir etki yarattığı gözlemlenmiştir. Ayrıca ağaçların bünyesinde

---

²⁵¹ Ali Küçükosmanoğlu, “İnsan Sağlığı, Sanayileşme ve Ormanlar,” **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, İstanbul, 1994, s.106.

²⁵² Prof. Dr. Ertuğrul Görcelioğlu, “Ormanlar ve Sağlığımız”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt 44, S.1-12, İstanbul, 1994, s.50.

bulunan kimyasal bileşenlerden doğal ilaç ve yağlar üretilip birçok hastalığın tedavisinde kullanılmışlardır. Örneğin orman havasında bulunan eterik yağının (Aromatik bitkilerin yaprağından kökünden havaya karışan elementler) bronşit ve üst solunum yolu enfeksiyonlarını iyileştirdiği bilinmektedir. Ancak ormanların tıbbi alandaki bu olumlu etkilerinden daha fazla faydalanılması için gerekli çalışmaların yapılması gereklidir.²⁵³

Ormanlar, temiz içme ve kullanma suyu olarak daimî bir kaynaktır. Yağış suları orman topraklarında depolanır. Bir kısmı gaza dönüşerek atmosfere giderken bir kısmı da yer altı sularına karışır. Orman havzalarında su verimi artarken aynı zamanda da suyun kalitesi de artmaktadır. Ormanlardan havzalara doğal yolla gelen su hiçbir insan müdahalesi olmadığından arıtma işlemine gerek kalmadan içme suyu olarak kullanılabilir. Artan nüfus yoğunluğu nedeniyle su tüketimi de giderek büyüyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun çözüm yolu ise bizlere yeraltı kaynaklarını işaret etmektedir. Bu noktada da ormanların bir başka hijyenik fonksiyonu karşımıza çıkmaktadır.²⁵⁴

---

²⁵³ Prof. Dr. Ertuğrul Görcelioğlu, “Ormanlar ve Sağlığımız”, s.56.

²⁵⁴ Prof. Dr. Ertuğrul Görcelioğlu, “Havzaların Su Verimleri Üzerine Ormanların Etkileri”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt 34, S.2, İstanbul, 1984, s.34.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ORMAN FLORASINDA AĞAÇLANDIRMANIN ÖNEMİ VE KORUNMASI

A- TÜRKİYE ORMANLARINDA YETİŞEN AĞAÇ TÜRLERİ

Türkiye Cumhuriyet’i Ormanlarında yetiştirilmek üzere ağaç seçimi yapılırken ince ve hususi iklim durumunu dikkate almak gerekir. Çünkü tabiat, orman yapısını ormancıdan daha iyi bilmektedir. Türkiye ormanlarının ahvalini tespit etmek ormancı için faydalıdır. Türkiye’de özel olarak ufak sahalarda nemli nehir yataklarında sık üst ve alt tabakayı ağaçtan ağaca uzanan sarılıcı otluk alanlar, içine girilmesi imkânsız vahşi ormanların manzarasına sahip ormanlara, rastlamak mümkündür. Memleketin iç ve güney kısımlarında ormanlar; seyrek ve çıplaktır. Güney bölgelerde yapıların az olması çıplak toprak üzerinde ormanları zayıf göstermektedir. Güney ırmak yataklarında nerium oleander ve verticillata gibi çiçek türleriyle çok latif manzaraya sahip çitler bulunmaktadır. Toroslarda sedir ve köknar ağaçlarının birleşimiyle seyrek ormanlar oluşmuştur. Özellikle de ağaçlar yeni yetişirken zayıf bir durumda olduğu için ormanlar daha da seyrek görünmektedir.²⁵⁵

Türkiye ormanlarında yetişen ağaç türleri şunlardır: “En fazla yetişen yapraklı ağaç cinsleri; meşe, kayın, dişbudak, titrek kavaklardır. İğneli ağaç cinsleri; çam, köknar, ladin, sedir, porsuk, ardıçtır. İkinci olarak yetiştirilen yapraklı ağaç cinsleri ise; kızıl ağaç, kestane, ceviz, huş, çınardır.”²⁵⁶

Yetiştirilen ağaç türleri bölgenin iklimine göre değişmektedir. “*Memleketin kuzeyinde Karadeniz sahilinin doğu kısmında bulunan ağaçlar; kayın, ladin, köknar gibi ağaç cinsleridir. Karadeniz sahilinin batı kısmında; bronmüller köknarı, kayın, sarıçam, karaçam, meşe türleri yetişmektedir. Sahilin kuzey kısmında, sadece köknar ve kayın yetişmektedir. Güney kısımlarında ise; meşe, sarıçam ve karaçama rastlanmaktadır. Ülkenin en batı kısmında Marmara Denizi yakınlarında; kızılçam daha alçak mevkilerde daima yeşil meşeler ve selviler yetişmektedir.*”²⁵⁷

“Güney ve batı bölgelerinde; kayın ve sarıçam ağaçlarına rastlanılmaz. Bu bölgelerde daima yeşil, dar yapraklı palamut meşesi, kızılçam, sedir, Toros köknarı, karaçam, fıstık çamı ve yüksek ardıçlar yetişmektedir. Yüksek mevkilerde ise; katran ve

²⁵⁵ Prof. Robert Bernhard, “Türkiye’nin Orman Ahvalı”, **Orman ve Av**, S.44, İstanbul, 1931, s.8.

²⁵⁶ Prof. Robert Bernhard, “Türkiye’nin Orman Ahvalı”, s.10.

²⁵⁷ Prof. Robert Bernhard, “Türkiye’nin Orman Ahvalı”, s.11.

karaçamlara rastlanır. Bölgelerin daha alçak yerlerinde; daima yeşil yapraklı meşeler, dar yapraklı ağaçlar ve kızılçamlar bulunmaktadır. Kızılçamlar iklime uygunluk bakımından denizlerden uzak havalide, dağlarda yetişirler. Batı sahillerinde daima palamut meşesi yetişmektedir. Kurak yerlerde; ardıç, karakter olarak batıya en uygun ağaç cinsi ise selvidir.”²⁵⁸

“Türkiye’nin iç bölgelerinde sarıçam ve karaçam, yüksek kısımlarında ve kuzeyinde sarıçamlar, güney kısmında aşağıdan yukarıya doğru meşe ve karaçamlar mevcuttur. Bölgenin kuzey kısımlarında köknar ve kayın rastlanırken, güney kısımlarında kızılçamlarda görülmektedir. İç Anadolu’nun iklimine uygun karakter ağacı ise kavaktır. Anadolu’nun içinde Adapazarı mevkiinde Mudurnu çayının Sakarya Irmağı ile birleştiği yerde Feyzan mıntıkasında, mütecanis, yaşlı, tamamıyla kapalı önemli bir bakir dişbudak ormanı da bulunmaktadır.”²⁵⁹

“Ağaç sınırları, arz derecesine ve önem sırasına göre 2000 ile 2600 metre arasındadır. Kuzey bölgelerde; kayın, köknar, sarıçam ve güney kısımlarda karaçam, sedir ve köknar sınıra erişmişlerdir. Huş ve alçak ardıçlar ağaç sınırından daha yukarı çıkarlar.”²⁶⁰

“Türkiye’de bölgelere göre ağaç cinslerinin dağılımını etkileyen faktörler iklim ve topraktır. Ağaçların yetiştiği toprak; tabakalara bölünmüş ve üst katmanı mineralli topraklarla karışmıştır. Türkiye ormanlarındaki ağaç cinsleri, mütecanis (saf) ve mahlût (karışık) olarak iki sınıfa ayrılmıştır. Mütecanis sınıfına ait ağaçların varlığı; iklim, gübreleme süresi ve asgari miktarda ekilme koşullarına bağlıdır. Mahlût sınıfı ağaçlar; orman sınırında iç içe geçmiş durumdaki ağaç topluluklarına verilen isimdir. Karışık cins ağaç toplulukları genelde orman yakın arazilerde bulunur. Birbirine karışan ağaç cinsleri şunlardır: Köknar – kayın, ladin – köknar – kayın, sarıçam – köknar – kayın, sedir – köknar, titrek kavak – köknar, titrek kavak – kayın, sarıçam – karaçam, kızılçam – karaçam, fıstıkçamı – kızılçam, meşe – karaçam, meşe – kayın, dişbudak -ova (sahra) karaağacı.”²⁶¹

B- TÜRKİYE CUMHURİYETİ’NİN AĞAÇLANDIRMA SİYASETLERİ

Ağaçlandırma Siyaseti, Ormancılık Siyaseti ile ifade edilen bir siyasetin mühim bir konusudur. Orman siyaseti ya da ormancılık siyaseti yapmanın ilk basamağı

²⁵⁸ Prof. Robert Bernhard, “Türkiye’nin Orman Ahvalı”, s.12.

²⁵⁹ Prof. Robert Bernhard, “Türkiye’nin Orman Ahvalı”, s.13.

²⁶⁰ Prof. Robert Bernhard, “Türkiye’nin Orman Ahvalı”, s.13.

²⁶¹ Prof. Robert Bernhard, “Türkiye’nin Orman Ahvalı”, s.14-15.

ormanların ağaçlandırılmasıdır. Ağaçlandırma, ormanlar için bir tedbirdir. Ağaçlandırma siyaseti; ilk evvela Türkiye’de orman sayılan ve ormandan başka hususta kullanılamayacak alanların ağaçlandırılmasıdır. Ağaçlandırma siyasetinin diğer bir mevzusu da hükümet tarafından ağaç yetiştirilmeye müsait orman olabilecek alanların ağaçlandırılmasıdır.

Ağaçlandırma siyasetinin amaçları:

- Memleketin gelişip büyümesine bağlı olarak ihtiyacı olan ağaç hammaddesini dışarıya muhtaç olmadan kendi memleketinde karşılamak.
- Memleketin sınıra yakın komşularına hammadde ve işlenmiş odun ihraç ederek, ihracat kapasitesini arttırmak.
- Memleketin sıhhat ve iskân kabiliyetini arttırmak, ziraatın gelişimine katkı sağlamak ve memleketin korunmasını kolaylaştırmak.
- Memleketin her yerini turizm açısından cezbedici hale getirmek için ağaçlandırma yaparak bunu ekonomik gelir lehine çevirmek.²⁶²

Ağaçlandırma siyasetine hizmet etmek için memleketin % 20’sini, başka bir ifadeyle 15.000.000 hektarlık arazinin ağaçlandırılması demektir. Bu siyaseti hayata geçirmek için üç yol izlenmiştir. Bunlar; idari, fenni ve hukuki yollardır. İdari yol izlemek için ormanlık alanlarda dağınık halde bulunan halk kitlelerinin birbirine yakın yeni yerleşim yerleri oluşturulması istenmiştir. Çünkü dağınık kitleler bir gücü temsil edemez, bir gelişim beklenemez, toplumsal hayat ve fikir alışverişi gibi konularda yetersiz kalınır. Orman içi köylerinde evler dağınık ve aralarında birer saatlik mesafe vardır. Neredeyse her tepeye ve ağaçların sıklaşmaya başladığı mıntikalara evler yapıldığından buralara yeni ağaç dikimlerinin yapılması mümkün olmamaktadır. Orman içi köylerde yaşayanlar hayvancılıkla uğraştığından göçebe tarzı hayat sürmektedir. Hem orman içinde hem de orman dışında bulunduklarından ağaçlandırma siyasetine aykırı bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, yönetim ve düzen konularında tam bir otorite sağlanamamaktadır. Aynı zamanda orman köylerinde yaşayan halk kitleleri, ormanda çalıştırılacak işçi gücü olarak görülmektedir. Bu nedenle dağınık kitlelerin yeni bir iskân politikasıyla bir araya toplanmaları hedeflenmiştir.²⁶³

Ağaç yetiştirip onunla ilgilenmek, bireyin ahlak ve karakteri ile ilgili bir meseledir. Ağaç tahribatının büyük kısmı bilinçsizlik ve alâkanın az olmasındandır. Tabiat bilinci ve sevgisi aile içerisinde başlayıp, okullarda devam eden bir eğitimidir.

²⁶² Mazhar Diker, “Ağaçlama Siyaseti”, **Orman ve Av**, S.37-38, İstanbul, 1931, s.2.

²⁶³ Yücel Çağlar, **Türkiye’de Ormancılık Politikası**, s.165.

Ağaçlandırma siyasetinin başarıya ulaşmasındaki ilk adım, eğitim ve halkın bilinçlenmesidir. Bu bağlamda en iyi eğitim yerlerinden biri ordudur. Orduda ağaç yetiştirme teşkilatı oluşturulmalı ve her bireyde ağaca karşı muhabbet oluşması sağlanmalıdır.²⁶⁴

Memleketin birçok ovası topraksız araziye dönüşmüştür. Bunun sebebi; ovaların etrafındaki ormanların ve ağaçlık alanların tahribat sonucu yok olmasıdır. Ağaçların, ırmak ve dereleri uzun süre beslediği, yağmur ve sel sularını yavaşlatıp etkisini azaltarak toprak kaybını önlemektedir. Böylece ovalar ve tarım yapılan topraklar korunmuş olmaktadır. Ağaçlandırma siyasetinin izlenmesindeki temel nedenlerden biri de budur. Bu bağlamda bataklık olanların kurutulup doğaya kazandırılmasında da yine ağaçlandırma önemli rol oynamaktadır.²⁶⁵

Ağaçlandırma siyasetinde izlenen idari yollardan birisi de ithal oduna ihtiyaç duymadan kendi odununu üretebilmektir. Ülkenin orman sanayisinin gelişimini kolaylaştırarak odun ihtiyacını buradan karşılamak istemişlerdir. İhtiyaçtan fazlasını da ihraç edip piyasada devamlı gelir elde edebilmek de amaçlar arasındadır. Böylece ticaret anlaşmaları da önem bu açıdan önem kazanmaktadır. Bu suretle ağaçlandırma siyasetiyle birlikte koruyucu gümrük siyaseti ve nakliye siyaseti de takip edilmelidir.

Dünya ormanlarında olduğu gibi Türkiye'deki ormanlarda ülkenin her yerine eşit dağılmamıştır. Ülkenin güneyinde, kuzeyinde, batısında ve doğusunda ormanlar aynı oranda değildir. Bazı bölgelerde orman ve ağaçlık alan fazla, bazı kısımlarda ise yok denecek kadar azdır. Bu nedenle var olan ormanları koruma altına alırken aynı zamanda yeni ormanlar yetiştirmek için idari yolların yanında hukuki yollara da başvurulmuştur. İntifa hakkı konusunda hukuki bir yol izlenmiştir. Bir kısım köylüye intifa hakkı tanımak toplumun bütününün sırtına yüklenen bir yüküdür. Orman gibi topluma ait bir servetten küçük bir gruba intifa hakkı vermek; orta çağ uygulamalarını ve ilkel gelenekleri devam ettirmek demektir. İntifa hakkı ağaç yetiştirme işini sekteye uğratmaktadır. Topluma milli bir görev gibi atfedilen ağaç dikme sorumluluğu, intifa hakkı nedeniyle toplumun genelinde bir isteksizlik yaratmıştır. Ağaçlandırma siyasetinin uygulanabilmesi için intifa hakkı yerine ormanlardan yararlanan köylü halktan muayyen bir bedel alınması, bu siyasetin başarıya ulaşmasını sağlayacaktır.²⁶⁶

---

²⁶⁴ Mazhar Diker, "Ağaçlama Siyaseti", s.3.

²⁶⁵ Mazhar Diker, "Ağaçlama Siyaseti", s.4.

²⁶⁶ Mustafa Konukçu, **Ormanlar ve Ormancılığımız**, s.56.

Hukuki bir yol izlenilmesi gereken başka bir konu ise; orman içi köylerde yaşayan halkın orman arazisinde ziraat yapmaya yeltenmeleridir. Alınan tedbirlere rağmen bu yeltenişler, ormanların yok olmasıyla sonuçlanmaktadır. Ayrıca ormanlar hayvan otlatmak ya da bakmak için uygun alanlar değildir. Hayvanlar ağaç fidanlarına oldukça fazla zarar vermektedir. Zarar gören fidanların yenisini dikmek ise memleketi iktisadi açıdan zor duruma düşürmektedir. Ormanlık alanlar ziraat ve hayvancılık yapılacak sahalar değildir. Bu durum, Ağaçlama siyaseti uygulanırken dikkat edilmesi gereken konulardan biridir.²⁶⁷

Hukuki yollardan çözüm üretilecek konular şu şekilde devam etmektedir. Köy Kanunu'nun²⁶⁸ 14. Maddesi'nin 8. Fıkrası'nda; Köyün sınırı içinde münasip yerlerde ve tepelerde orman yetiştirmek, 9. Fıkrası'nda; Köyü, kasaba ve komşu köylere bitiştiren yolların iki kenarına ağaç dikmek ve köy sınırı içindeki yabani ağaçları aşılama ve 29. Fıkrası'nda; Köy korusu olmayan yerlerde koru yetiştirmek gibi ifadeler yer almaktadır. Köy Kanunu'nun Fıkraları'ndaki görevlerin, 12. Maddesinde olduğu gibi mecburi tutulması gereklidir. Ayrıca Köy Kanunu'nun 12. Maddesi'nin 6. Fıkrası'nda; her köylünün senede bir tane ağaç yetiştirmesi ve senede bir günü ağaç günü olarak belirlemesi yer almaktadır. Köylüye verilen bu vazifeler ağaçlandırma siyasetinin işlenmesini kolaylaştıracaktır.

Ağaçlandırma siyaseti işletilirken izlenecek üçüncü bir yol da fenni yoldur. Bu siyasetin amacına ulaşmasında, eğitilmiş ve bilinçli teknik elemanların yetiştirilmesi şarttır. Ayrıca; yetiştirilecek ağaç tohumlarının özelliklerinin bilinmesi ve yetiştirilecek bölgenin iklimine uygun olup olmaması en önemli noktalardan biridir. Memlekette daha önce hiç yetiştirilmemiş lakin iklimine uygun olanların yetiştirilip tecrübe edilerek, fayda sağlanması hedeflenmektedir.

1930 tarihli 1580 Sayılı Belediye Kanunu'nun²⁶⁹ 33. Maddesi'nde (Halk için kütüphane ve okuma salonları açmak, belediye bahçeleri, fidanlıkları, çocuk bahçeleri, oyun ve spor yerleri yapmak, belediye koruları yetiştirmek, bunları korumak ve işletmek) belediyeye ait fidanlıkların derhal ağaçlandırılması ağaçlandırma siyasetine hizmet etmiş olacaktır. Devlete ve vakıflara ait ormanların tamamı, köy ve belediyelere ait baltalıkların ise bir kısmı koru ormanı şeklinde tesis edilmelidir. Ağaçlandırılacak alanlar tespit edilmeli

²⁶⁷ Mazhar Diker, "Ağaçlama Siyaseti", s.7.

²⁶⁸ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 18.03.1924, s.239. **Resmî Gazete**, S.68, 7 Nisan 1924.

²⁶⁹ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 03.04.1930, s.80. **Resmî Gazete**, S.1471, 14 Nisan 1930.

ve haritaları çıkarılmalıdır. Memlekette ormanlık alanların en az % 20'ye çıkarılması gerekmektedir. Yaylalar, meralar ve çayırılık alanlar fenni olarak ıslah edilmelidir. Hiçbir yeşil alan olmayan yerlerde ise suni yeşil alanlar tesis edilmelidir.²⁷⁰

Ağaçlandırma siyasetini uygulayacak ve takip edecek bir teşkilata ihtiyaç hasıl olmuştur. İzlenen siyaset hem resmi hem de hususi bütün teşkilatları ilgilendirmektedir. Ağaçlandırma siyaseti ile ilgilenecek kurumlar şu şekildedir:

- Gerektiğinde direktifler vererek icrai teşkilatlar kurduracak ve adli, idari, fenni kuvvetlere görevler tayin edecek Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir.
- Hükümet teşkilatında bulunan ormancılıkla alakalı vekâlet ve daireler.
- Belediyeler ve hususi idare teşkilatları.
- Köy teşkilatları.
- Mesleki teşkilatlar altında Ziraat Odaları ve Orman Cemiyetleri.
- Hususi teşkilat altında Ağaç Koruma Cemiyeti.²⁷¹

C- TÜRKİYE'DE AĞAÇLANDIRMA ESASLARI

Osmanlı Devleti, ilk dönemlerinde ağaçlandırma konusu ile pek ilgilenmemiştir. Ormanlar, doğal kullanım alanları olarak görülmüştür. Ancak 1839 yılından sonra ormanlarla ilgilenilmeye başlanmıştır. Bunun nedeni ise; yaşanan ekonomik ve politik krizlerden dolayı mali bir kaynak elde etmektir. Yani orman yetiştirmek anlamında bir faaliyet göstermemişlerdir. Bu anlayış neticesinde 1870 tarihli Orman Nizamnamesi ile de ormanlardan sadece mali anlamda yararlanılmış, ağaçlandırma ile alakalı bir çalışma yapılmamıştır.²⁷²

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ormancılık alanında gelişmeler olmuş, ağaçlandırma konusuna dikkat çekilmiştir. Yurt dışından getirilen uzmanlar bu konuda bilgilendirmeler yaparak, raporlar hazırlamışlardır. Fakat ekonomik yetersizlik ve kalifiye eleman eksikliği nedeniyle hazırlanan raporlara uyulamamıştır. 1929 ekonomik buhranının yarattığı ortamda devlet her alanda olduğu gibi ormancılık alanında; kendi kendine yetebilen ekonomi ile üretim ve hizmet odaklı olmaya çalışmıştır. Bu süreçte orman ve ağaçlandırma faaliyetleri kısıtlı imkanlar ile yapılmaya gayret edilmiştir. O dönemde orman yasa tasarıları hazırlansa da yasalaşamamıştır. Yasal bir hüküm olmamasına

²⁷⁰ Mazhar Diker, "Ağaçlama Siyaseti", s.8-9.

²⁷¹ Mazhar Diker, "Ağaçlama Siyaseti", s.10.

²⁷² Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiye'de Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, Ankara, 1936, s.56.

rağmen bazı devlet ve askeri kurumların kendi istekleri ile ağaçlandırma çalışmaları yaptıkları görülmüştür.²⁷³

Ağaçlandırma konusunda kapsamlı çalışmalar, 1937 yılında 3116 Sayılı Kanun'un çıkarılmasıyla başlamıştır. 3116 Sayılı Kanun ile bu konu hakkındaki bütün sorumluluk Orman Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Hem orman sınırı içindeki hem de ormanlık olmayan arazilerde ağaçlandırma yapmakla görevlendirilmiştir. Hatta ormanı olmayan küçük yerleşim yerleri, köyler, kasabalar ve belediyeler, kendi sınırları içinde kalan 5 hektarlık alanlarda orman yetiştirmekle yükümlü kılınmışlardır.²⁷⁴ Ancak buralarda istenilen verim ve sonuç elde edilememiştir. Bu olumsuzluğun sebebi ise; köydeki arazilerin ağaç yetişmesine elverişsiz oluşu ve step arazilerde bu çalışmaların yapılmasıdır.²⁷⁵

Ağaçlandırma esasları; iklim, jeoloji, büyüme ile iklimine göre ağaç çeşitleri ve ağaçlandırma konularını içermektedir. Ağaçlandırma çalışmalarına başlanmadan önce iklim şartlarının belirlenmesi gerekmektedir. Anadolu'da yapılan çalışmalarda Akdeniz, Karadeniz ve kurak iklimlerin var olduğu anlaşılmıştır.

*"Kurak iklim; yaz mevsimleri çok sıcak, kışları ise soğuk ve sert geçmektedir. Bu iklim, Anadolu'nun ortalarında Konya, Ankara, Eskişehir vilayetlerinde ve Karahisar çevrelerinde ağaçlandırma çalışmaları yapılırken tespit edilmiştir. Arazi sahaları birbirine benzerdir. Dağlardan gelen tatlı su kaynaklarının bulunduğu bölgelerde çok çeşitli bitki ve ağaç türüne rastlanmıştır. Kurak iklimin olduğu bölgelerde, belirli bir yağmur mevsimi yoktur. Yıl boyunca 140-200 metreküp yağmur düşmektedir. En çok ilkbahar ve yaz mevsimi başlangıcında yağmur yağmaktadır. Yağmurlar kısa ve şiddetli sağanak şeklindedir. Bu yağmurların topraklara çok fazla faydası olmamaktadır."*²⁷⁶

"Mayıs, haziran, temmuz ve ağustos aylarında büyüme aşamasında olan ağaçların yağmur ihtiyacı 50 metreküptür. Nemin az olmasının sebebi: şiddetli yağın yağmur sonucunda toprak, parçalara bölünür; toz kısmı yıkanıp akıp gider ve geriye taşlar kalır. Ortaya çıkan taşlar ise yağmurun şiddetiyle parçalanarak çakılla kaplı bir arazi görünümü oluşturur."

²⁷³ M. Diker- S. İnal, "Ormancılığımızın Ana Davalarından Ağaçlandırma," **Yüksek Ziraat Enstitüsü Dergisi**, 1945, S.1, s.23.

²⁷⁴ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 08.02.1937, s.4.

²⁷⁵ K. Mihçioğlu, "Köy ve Belediyelerde Kamunun Mükellefiyet Yolu ile Tahmil Edilen Ağaçlandırma Mecburiyeti," **Türkiye Ormanlılar Cemiyeti**, Ankara, 1957, s. 48.

²⁷⁶ İbrahim Kuddusi, "Türkiye'de Ağaçlandırma Esasları Hakkında Rapor," **Orman ve Av Dergisi**, İstanbul, 1937, s.196.

Akdeniz iklimi, iki kısımda görülür. Birincisi kıyı kesimde, ikincisi ise normal arazide görülen Akdeniz iklimidir. Sahilde dar bir boğaz hattında; Akdeniz ve Marmara sahilini içine alarak Karadeniz'in de küçük bir kısmında görülür. Arazi kısmında görülen iklimde ise her zaman yeşil yapraklı ağaçların olduğu görülmektedir. Yılda 600-700 metrekiüp yağmur yağmaktadır. Yağmur en çok kış ve ilkbahar mevsiminde yağmaktadır. Yaz mevsimi ise çok sıcaktır. Kar ve don olayları Akdeniz ikliminde nadir görülmektedir. Sahil kesimindeki toprakların verimi çok yüksektir. Bunun nedeni; topraktaki nemin yüksek olmasıdır.”²⁷⁷

“Karadeniz iklimi, Karadeniz kıyılarının 80-100 kilometrelik kısmında ve Marmara kıyılarında, İzmit ve Bursa'ı içine alan arazilerde görülür. Kızılırmak çevresinde daha fazla etki göstermektedir. Bir yıllık yağış miktarı; alçak bölgelerde 500-700 metrekiüp, yüksek bölgelerde ise 700-900 metrekiüptür. Yıl boyunca her mevsim, düzenli yağışlar devam eder. Ancak kış mevsimleri genellikle soğuk ve kar yağışlı geçmektedir. Karadeniz ikliminin görüldüğü bölgelerde, toprak katmanlı ve verimlidir. Yağışları sürekli oluşundan kuraklık olmaz, dereler daima akmaktadır. Tahribattan korunmuş ormanlık alanlar mevcuttur.

Yağışı az alan kurak iklimlerde araziler fundalıklarla kaplıdır. 50 santim ile 2 metre arasında dikenli çalılar ve az yapraklı bitkiler mevcuttur. Çalılıklar arasında, ilkbahar ve yaz döneminde otlar yeşerse de belli bir süre kururlar.”²⁷⁸

Memleketin başlıca ağaç cinsleri; Berberis, Crataegina, Alıç, Güvem Eriği, Rahamnus, Cüce Badem, Kurt Bağı, Kaya Muşmulası, Kırmızı ve Siyah Meyveli Ardiç. Sulu dereler ve tatlı su kaynakları bulunan alanların civarında da Kavak, Söğüt ve İğdeye rastlanmaktadır.

Dağlık bölgelerde de ormanlar mevcuttur. Buradaki orman habitatu; kestane, gürgen, meşe, karaçam ve sarıçamlardan oluşmaktadır.²⁷⁹

D- TÜRKİYE AĞAÇ KORUMA CEMİYETİ (1928 – 1938)

I. Cemiyetin Kuruluşu ve İlk Yılları

Türkiye Ağaç Koruma Cemiyeti İlk olarak “Himaye-i Eşcar (Ağaçlar)” adıyla, 20 Şubat 1928 yılında Cemiyetler Kanunu'na uygun olarak Erzincan – Kemah'ta kurulmuştur. Cemiyetin kurucusu dönemin Kaymakamı Hamdi Naif Bey'dir. Hamdi Naif

²⁷⁷ İbrahim Kuddusi, “Türkiye’de Ağaçlandırmanı Esasları Hakkında Rapor,” s.198.

²⁷⁸ İbrahim Kuddusi, “Türkiye’de Ağaçlandırmanı Esasları Hakkında Rapor” s.200.

²⁷⁹ M. Özdoğan, “Türkiye’de Ağaçlandırma Problemleri Üzerine Ormancılık Politikası Yönünden Araştırmalar...,” s.34.

Bey, cemiyetin kuruluşunu şu sözlerle anlatmaktadır: “Kemah’ta bulunan ağaç muhiplerini bir araya topladım. Mektebin ufak bir odasında uzun münakaşat neticesinde Kemah Himaye-i Eşcar Cemiyeti ismini taşıyan bir cemiyet tesis ettik ve yirmi maddelik bir nizamname yaptık.” Cemiyetin Kemah’taki ilk faaliyeti, bir fidanlık tesis ederek burada ülke geneline dağıtılmak üzere kayısı fidanları dikmek olmuştur. Ayrıca suni orman denemesinde bulunulmuştur. Bu faaliyetler 80 dönümlük bir arazi üzerinde yapılmıştır.²⁸⁰

Dönemin İktisat Vekili Rahmi Bey, Doğu Anadolu Bölgesi ziyareti esnasında Kemah’ta bulunan cemiyetin faaliyetlerini de incelemiş ve memnun kalmıştır. Cemiyetin Kemah’tan Ankara’ya taşınmasını ve ülke geneline yayılmasının uygun olacağını belirtmiştir. Bu direktiften sonra cemiyet, 1929 yılında Ankara’ya taşınmış ve “Türkiye Himaye-i Eşcar Cemiyeti” adıyla çalışmalarına başlamıştır.²⁸¹ Cemiyetin çalışmaya başlamasıyla beraber Kemah’ta bulunan faaliyet dosyaları da Ankara’ya getirtilmiştir.²⁸²

Ankara’da faaliyetlerine başlayan Türkiye Himaye-i Eşcar Cemiyeti Başkanlığı görevi İktisat Vekili Rahmi Bey’e verilmiştir. Rahmi Bey, 7 Ocak 1930 yılında Hakimiyeti Milliye gazetesine verdiği demeçte cemiyetin kuruluş amaçlarını şu şekilde anlatmıştır:

“İki sene evvel Kemah’ta doğup memleketin 8 vilayet merkeziyle 45 kazasında, birçok köylerde ve nahiyelerde çoğalmış, büyümüş ve çalışmağa başlamış bulunan Himaye-i Eşcar Cemiyeti faaliyetini bütün memlekete yaymak için Ankara’yı merkez ittihaz etti. Bir ay evvel kongre toplandı, umumî merkezin ve idare heyetini intihap ederek Ankara’da çalışmağa başladı.

Malûm olduğu veçhile ormanlar bir memleketin en mühim servet menbalarından biri olduğu gibi ziraatın da en mühim mesnetidir. Bazı seneler müthiş seller yüzünden en feyizli ovalarınızdaki mezruatın mahvolduğunu teessürle görürüz. Bunun yegâne sebebi, ormanlarda ve bilhassa meyilli arazide ağaçların yakılarak, kesilerek tarla haline konmasından ve yağmur sularının bu açılmış tarla topraklarını sürükleyip ovalara indirmesindendir. Her sene binlerce dönüm en kuvvetli arazimizin bereketli yetiştirme kudretini dağlardan gelen bu taşlı kumlu seller azaltmakta ve ekilmiş tarlaları bozarak yeniden tohum atmak mecburiyetini doğurmakta ve temizlenmiş nadas edilmiş tarlalar

²⁸⁰ Hamdi Nafi, “Ağacın Kıymetini Bilelim” **Orman ve Av**, Sayı:14, 1929, s.2- 3.

²⁸¹ Ankara’ya taşınan Cemiyetin isminin Ağaç Yetiştirme ve Ağaçları Taarruzdan Esirgeme Cemiyeti olması yönünde görüş beyan eden yazılar da bulunmaktadır. (**İctihad**, 15 Temmuz 1930, s.3)

²⁸² **BCA**, Fon No:80- 526-10, 12 Ocak 1932.

birçok muzır nebat tohumlarıyla bozulmaktadır. Yer yer biriken sel sularının teşkil ettikleri gölcükler de köylerin sıhhatini bozmaktadır. Medenî memleketler bu afetlerin önüne geçebilmek için ziraat ıslahatında evvela suların tanzimini düşünerek orman mahallerinde gayri fennî kat'iyatın, tahribatın önüne geçmek için en kuvvetli inzibat tedbirleri almışlardır. Orman muntikalarında nüfus iskânını men ve hayvan rayını zarar vermeyecek yerlere hasr ve bilhassa dik meyilli araziye muhafaza ormanlarına terk ederek su membalarını kurutan; dere ve nehirlerin sularını azaltan, iklimin itidalini bozan hallerin önüne geçmişler ve bentler, kanallar, cetveller açarak suların tahrip kuvvetini; istihsalı iki üç misli arttıran ve emniyet altına alan feyizli bir kudret haline koymuşlardır.

Memleketimizde de ilim ve fennin bu kat'i icabatını nazarı dikkate alan hükümetimizin orman ve su siyasetinde esaslı bir programla faaliyete başladığı malûmunuzdur. Halkta uzun senelerin bıraktığı fena itiyatları gidererek yerine ağaç sevgisi uyandırmak için hükümetin giriştiği büyük mücadeleye halkın kendiliğinden doğan teşkilatlarla iştirak etmesi zaruri idi. Cemiyetimiz işte bu mühim maksat ve gayeleri temin etmek azmiyle çalışmağa başlamıştır.

Büyük Başvekilimiz cemiyetimizin; fahrî riyasetini kabul buyurmak suretiyle teveccüh izhar buyurdular ve kıymetli himayeleri altına aldılar. Cemiyetimizin kısa bir zamanda bütün memleket evlatlarının kalbinde şuurlu bir sevgiyle yaşamasında ve süratle inkişafında bu himaye çok müessir olacaktır.”²⁸³

Cemiyetin şubat ayı içerisinde faaliyetlerine başlamasıyla birlikte; Refahiye, Maraş, Çorum, Mecitözü, Osmancık, Alaca, İskilip, Sungurlu, Mersin, Tarsus, Kütahya, Eğriköy, Tavşanlı, Uşak, Simav, Gediz, Tekirdağ, Şarköy, Saray, Çorlu, Hayrabolu, Malkara, Diyarbakır, Çanakkale ve Balıkesir’de yeni şubeler açılmıştır. Ankara çevresine ise meyve yetiştirmek amacıyla yeni fidanlar getirtilmiştir. Gelen meyve fidanları arasında; Bursa’nın şeftalisi, İzmir’in sarı et şeftalisi, Çeşme’nin diş bademi, Kastamonu’da yetişen misket elması ve üryani eriği, Zonguldak’ın yağ armudu, Tokat’ın cezvit eriği, Yozgat’ın seydibal armudu, Amasya’nın misket elması, Gümüşhane’nin gelin elması, Malatya’nın kayısısı, Mersin’in şekerpare kayısısı, Erzincan’ın mığrık armudu, Kağızman’ın tüysüz şeftalisi ve ahududu, Konya’nın şeker armudu, Kütahya’nın vişnesi, Niğde’nin şekerpare kayısısı bulunmaktadır.²⁸⁴

²⁸³ **Hakimiyeti Milliye**, S.3051, 7 Ocak 1930, s.1.

²⁸⁴ **Hakimiyeti Milliye**, S.3081, 6 Şubat 1930, s.3.

Cemiyet, diğer illerde yer alan küçük fidanlıklar yerine büyük ve merkezi bir fidanlığın kurulmasını amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, Yozgat civarında araştırmalar yapılmıştır.²⁸⁵

Cemiyet mart ayına geldiğinde ise, Kastamonu'dan meyve fidanları getirterek halka 1 liradan dağıtım yapmıştır. Bundan önceki dönemlerde ise 200 bin kadar meyve fidanı dağıtımı yapılmıştır. Cemiyet, yine aynı ay içerisinde bir talimatla bütün şubelerden bölgelerine uygun olarak Ağaç Bayramı yapmasını istemiştir.²⁸⁶ Ağaç Bayramları ilk olarak 1931 yılında; Kemah, Sivas, Gevye. Beyşehir ve Dursunbey'de gerçekleştirilmiştir. Cemiyet, Ağaç Bayramı'nda kullanılmak üzere özel mühür ve rozetler göndererek ek gelir elde etmek istemiştir.²⁸⁷

Türkiye Ağaç Koruma Cemiyeti, mayıs ayında yapılacak çalışmaları Hakimiyeti Milliye gazetesine verdiği ilanla duyurmuştur:

“Memleketimizin en mühim irat membalarından ve harice yaptığımız ihracat maddelerinin en mühimlerinden birisi de ağaç ve ağaç mahsulleri olduğu malûmdur. Memleketimizin birçok yerlerinde meyvalı ve meyvesiz ağaçlar pek çok olduğu halde diğer yerlerindeki dağlar, ovalar, tarlalar, nehir kenarları boş ve ağaçsızdır. Memleketimizin bugün ağaçtan elde ettiği faydalar memleketimizin kabiliyetinden pek dundur. Diğer taraftan mevcut ağaçlar dikkatsizlikten ve hayvanatın zarar vermesi yüzünden harap olmaktadır; İşte memleketimizin bu kıymetli servet membainı yükseltmek ve halkımızın ağaçtan yaptığı istifadeyi azamî miktara iblağ etmek için Himayei Eşcar Cemiyeti teşkil edilmiştir.

Bu cemiyet her tarafta arazinin kabiliyetine göre yetişmesi lâzım gelen ağacın çoğaltması için fidanlıklar tesis edecek ve burada yetişecek fidanları aşıladıktan sonra halkımıza tevzi edecek, boş ve çıplak araziye sun'î usullerle teşcir ederek köylerimizi, dağlarımızı yeşillendirecek ve ağaçların muhafazası için çalışacaktır. Cemiyetimizin yapacağı işlerden birisi de su kenarlarında kavak, söğüt gibi çabuk yetişen ve herkesin her zaman işine yarayan ağaçları çoğaltmaktır. Memleketimizin her tarafında şehirlerimizde, köylerimizde birçok akarsular vardır bunların etrafında sayısız ağaçlar yetişebilir; böyle olduğu halde bu derelerin kenarları ekseriya ağaçsızdır. Burada bulunan köylerde ekseriya odunsuzluktan müşkülât çekerler. Hâlbuki bu ağaçları yetiştirmekte müşkülât yoktur.

²⁸⁵ Hakimiyeti Milliye, S.3087, 12 Şubat 1930, s.1.

²⁸⁶ Resmi Gazete, S.1652, 20 Kasım 1930, s.50.

²⁸⁷ Hakimiyeti Milliye, S.3130, 30 Mart 1930, s.4.

İş yalnız kavak ve söğüdün dalını kesmek ve bu dalları bu ağaçların yanına dikmektir; bundan sonra hiçbir masraf ve zahmet yoktur. Bir aile reisi doğan her çocuğu için köyünün yanındaki dereye birkaç yüz ağaç dikse çocuğu büyüyünceye kadar ağaçlar da büyür ve çocuğu çalışacak çağa gelince kendine yapacağı iş için hazır bir sermaye bulur ve hayata atıldığı zaman sermaye bulmak müşkülâtından kurtulmuş olur. Bu kadar az emekle bu kadar çok faydayı kaçırmamak lâzımdır. Tarlalarımızın etrafına, derelerimizin kenarlarına meyvalı, meyvesiz ağaçlar dikelim; ağacın en kısa zamanda çok fayda veren kârlı bir iş olduğunu daima düşünelim.”

Cemiyet, yıllık faaliyet raporunu sunmak için 1 Aralık 1930’da Çocuk Sarayı Apartmanı’nda kongresini toplamıştır. 1929 yılı bütçesini kapatıp, 1930-1931 yıllarına ait bütçe görüşülmüştür. Giderlere ayrılan bütçeler şu şekildedir; merkez idare masrafları için 3 bin lira, ağaçlandırma faaliyetleri için 3 bin lira, hastalık ve haşeratla mücadele için de 3 bin lira ayrılmıştır. Gelir bütçesi olarak; devlet bütçesinden 5 lira yardım, Evkaf İdaresi ve Ziraat Bankası’ndan 2 bin lira yardım, üye aidatları ve bağışlardan 3 bin lira yardımla beraber toplam 10 bin lira gelir hesaplanmıştır.²⁸⁸

Cemiyetin genel merkezi Ankara’ya taşındığında, 8 vilâyette, 25 kazada ve 24 nahiyyede teşkilatı vardı. Bir yıl içerisinde bu sayıyı 29 vilayet, 80 kaza ve 52 nahiyyeye çıkarılmıştır. Ayrıca bazı bölgelerde yetişip diğer bölgelerde yetişmesi mümkün olmayan meyve türlerinin yaygınlaşması için de aşı kalemleri oluşturulmuştur. Bu kalemlerde 77 çeşitte fidanlar yetiştirilmiştir.²⁸⁹

Bunun dışında Gaziantep’ten getirtilen fıstık aşıları İstanbul, Aydın, Antalya, Bilecik Vilayetleri ile Geyve Kaymakamlığı’na gönderilmiştir. Bu dönemde, sakız ağaçlarının aşılınması için teşviklerde bulunulmuştur. İzmir bölgesinde yetişen fıstık çamının diğer vilayetlerde çoğaltılması için Bergama’dan 30 kilo tohum getirilmiş ve Kocaeli, Antalya, Kırklareli, Afyon, Kütahya, Konya, İstanbul, Bursa, Artvin, Erzincan, Erzurum, Sivas, Rize, Kastamonu, Çankırı, İzmir, Çorum, Isparta, Denizli ve Adana Vilâyetleri’ne, Tarsus kazasına, Devlet Demiryolları Eskişehir Fidanlığı’na, Ankara Ziraat Mektebi’ne, Orman Fidanlığı’na gönderilmiştir. Buralardan alınacak sonuçlara göre ilerleyen yıllarda bu teşebbüsün arttırılmasını planlanmıştır. Erzincan’da ağaçlandırılacak sahaya İstanbul Orman Mektebi’nden akasya, gladiçya, maklora, ıhlamur, çınar tohumları istenmiştir. İlkbaharda kavak ve söğüt gibi hızlı büyüyen ağaçlar

²⁸⁸ **Vakit**, S.4636, 4 Aralık 1930, s.3.

²⁸⁹ **Vakit**, S.4634, 2 Aralık 1930, s.3.

dikilmesinin teşviki için her tarafa tamimler gönderilmiştir. Bu çalışmalardan sonra ilkbaharda 36 türden 1.451.934 ağaç dikilmiştir.²⁹⁰

1 Kasım 1928'de harf inkılabının yapılasıyla beraber Türk diline yabancı kelimelerin atılarak yerine karşılıklarının bulunması istenmiştir. Bu düsturla hareket eden Cemiyet, 1930 yılındaki kongresinde Himayei Eşcar olan adını Türkiye Ağaç Koruma Cemiyeti olarak değiştirmiştir.²⁹¹

Cemiyetin Merkez Heyeti üyesi olan Mithat Bey görevi nedeniyle Antalya'ya gidince yerine Ankara Valisi Nevzat (Tandoğan) Bey gelmiştir. Merkez Heyeti'nden sonra, Türkiye Ağaç Koruma Cemiyeti'nin 1 Ocak 1931'de Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği kayıttaki idare heyeti şu şekildedir:

Başkan: Rahmi (Köken) Bey (İzmir Milletvekili),
Başkan Vekili: Faik (Kaltakkıran) Bey (Edirne Milletvekili),
Başkan Vekili: Aziz (Akyürek) Bey (Erzurum Milletvekili),
Üye: Ali Rıza (Erten) Bey (Mardin Milletvekili),
Üye: Hamdi (Dikmen) Bey (Konya Milletvekili),
Üye: Süreyya (Özek) Bey (Danıştay Üyesi),
Üye: Fahrettin Bey (Orman Müdürlüğü Şube Müdürlerinden),
Genel Sekreter: Hamdi Nafi Bey,
Muhasip: Zeki Bey (Ziraat Bankası İdare Meclisi Azasından),

Resmi kayıtlarda yer alan bilgilere göre cemiyetin şubeleri şunlardır: Çanakkale, Isparta, Manisa, Kula, Soma, Konya, Kadıhan, Ereğli (Konya), Hadim, Sultaniye, Karaman, Akşehir, Seydişehir, Cihanbeyli, Beyşehir, Ermenak, Bozkır, Tarsus, Kütahya, Emet, Tavşanlı, Uşak, Simav, Gediz, Tekirdağ, Şarköy, Saray, Çorlu, Hayrabolu, Malkara, Diyarbakır, Çumra, Iğın, Kemah, Alâiye, Tuzluca, Göynük, Lice, Ergani, Silvan, Çermik, Kulp, Tosya, Bartın, Safranbolu, Refahiye, Maraş, Çorum, Mecitözü, Osmancık, Alaca, İskilip, Sungurlu, Mersin.²⁹²

II. Cemiyet Programı ve Nizamnameleri

Türkiye Ağaç Koruma Cemiyeti ilk kurulduğunda, cemiyetin kurucusu Hamdi Naif Bey, 20 maddeden oluşan bir nizamname hazırladığını ifade etmiştir. Bu ilk

²⁹⁰ *Milliyet*, S.1728, 2 Aralık 1930, s.2.

²⁹¹ Zeki Arıkan, "Dilde Sadeleşme Akımı ve Köylü Gazetesi," *Kebikeç*, Sayı 4, 1996, s.141.

²⁹² *BCA*, Fon No:80- 526-10, 12 Ocak 1932.

nizamnamede ağaçların meyveli ya da meyvesiz fark etmeksizin çoğalması ve halka ağaç sevgisinin kazandırılması konuları başlıca görev addedilmiştir.²⁹³

Cemiyetin 25 Mart 1929 tarihli Kemah'ta toplanan Genel Umumi Kongresi'nde 50 maddeden oluşan ana kapsamlı yeni bir nizamname hazırlanmıştır.²⁹⁴

Türkiye Ağaç Koruma Cemiyeti merkezinin Kemah'tan Ankara'ya taşınmasıyla Fahri Başkanlığı'nı İsmet (İnönü) Paşa üstlenmiştir.²⁹⁵ 5 Ocak 1930 tarihinde cemiyetin amacı, 10 maddelik bir programla açıklanmıştır. Bu yayınlanan programda ele alınan başlıklar şu şekildedir:

Halka ağaç sevgisi kazandırmak için; ağacın kıymetinin bilinmesi ve hastalıklarla bakımı konusunda bilgilendirme amaçlı risale çıkarılacaktır. Gençlerde bu kazanımı sağlayacak en önemli yer olan okullar ve kırsalalarda Maarif Vekaleti ve Milli Müdafaa Vekaleti iş birliği yapacaktır. Memleketin ağaç olmayan bölgelerinde fidan dağıtımı yapılacak ve fidanlıklar tesis edilecektir. Fidan yetiştiriciliği ve bakımını halka öğretmek amacıyla kurslar açılacaktır. Tarımsal alanlara yağışların zarar vermemesi için derhal ağaçlandırma çalışmaları yapılacaktır. Meyve yetiştirilmeye uygun bir iklim olmasına rağmen istenilen verim ve kalitenin alınamaması nedeniyle bu konuda halka eğitim verebilecek alanında uzmanlar yetiştirilecektir. Ülke genelindeki cemiyetlerde, ağaç bayramları yapılacaktır.²⁹⁶

Ağaç Koruma Cemiyeti'nin ülkeyi kapsayan şekilde teşkilatlanması sonucu, yeni bir nizamname ihtiyacı doğurmuştur. Bu doğrultuda yeni bir nizamname hazırlanmış ve Resmi Gazete 'de yayınlanmıştır.²⁹⁷ 50 maddelik Nizamname'de cemiyetin amaçları, faaliyetleri ve prensipleri açıklanmıştır:

1. Madde de: *"Ağaçların çoğaltılmasına, iyi bakılmasına, cinslerin korunması ve ıslahına, yönelik çalışmak üzere genel merkezi Ankara'da olmak üzere Hımayei Eşcar Cemiyeti kurulmuştur."* tanımlaması yapılmıştır.

2. Madde de ise cemiyetin faaliyetlerine kapsamlı şekilde açıklık getirilmiştir: *"Meyveli Ağaçlar: a-Meyveli ağaçların artırılması için teşvik verilmesi, b-Şubelerin bulunduğu alanlarda meyve ağaçlarının çoğaltılması için fidanlıklar tesisi ve yetiştirilecek"*

²⁹³ Hamdi Nafi, "Ağacın Kıymetini Bilelim," **Orman ve Av**, 1929, Sayı 14, s.2- 3.

²⁹⁴ "Hımayei Eşcar Cemiyeti Nizamname-i İdarisi," **Orman ve Av**, Sayı 14, s.12-16.

²⁹⁵ Programın başında İsmet Paşa'nın Cemiyetin fahri başkanı olduğu vurgusu mevcuttur. Fahri başkanlık durumunun tam olarak hangi tarihte İsmet Paşa tarafından kabul edildiği bilinmese de Cemiyetin Ankara'ya taşınır taşınmaz bu işlemi gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

²⁹⁶ **BCA**, Fon No:80- 526-10, 12 Ocak 1932.

²⁹⁷ **Resmî Gazete**, 29 Ocak 1930, S.1410, s.8674.

fidanların dağıtılması, c-Meyve ağaçlarının hastalıklardan ve zararlı böceklerden korunması, d-Meyve ağaçlarının cinslerinin ıslahı.”

“Meyvesiz Ağaçlar: a-Şube mıntıklarındaki boş ve çıplak arazinin mahallerince tespit edilecek imkânlar neticesinde her sene ağaçlandırılması, b-Su kenarlarında kavak ve söğüt gibi çabuk yetişen ağaçların dikilmesini teşvik etmek, c-Ağaçlara zarar veren haşerata karşı yararlı kuşların himaye edilmesi ve çoğaltılmasına çalışmak.”

“Ağaç Sevgisi ve Yayın Faaliyetleri: a-Ağaçların korunması, çoğaltılması ve ıslahı için yayın yapılması, b-Okullarda ve orduda ağaç sevgisi uyandırmak için ders verilmesi c-Hayvanların ağaçlara yaptığı zararların önlenmesi d-Ağaçların odun olarak sarfedilmesinin önüne geçilmesi e-Ağaç bayramları yaptırılmak suretiyle ağaç sevgisinin arttırılması f-Ağaç ve mahsulleri için sergiler düzenlenmesi g-Mesleki bilginin artırılması.”

3., 4., ve 5. Maddelerde ise: *“Cemiyet Üyeliği: Her Türk cemiyete üye olabilecektir. Cemiyete üye olanlar her yıl 1-50 lira üye aidatı ödeyeceklerdir. Cemiyete büyük hizmeti geçenlere idare heyetinin kararıyla fahri üyelik unvanı verilir.”* ifadeleri ile üyelik konularına değinilmiştir.

8. ve 13. Madde arasında değinilen konular: *“Merkezi Kongre: Cemiyetin merkezi kongresi iki senede bir defa aralık ayının birinci günü cemiyet merkezinde toplanır. Merkezi kongre şehirlerdeki şubeler tarafından seçilen bir üye ile umumi idare heyetinden oluşur. Merkezi kongre üye salt çoğunluğu ile müzakereye başlar ve kongreyi umum idare heyeti başkanı açar. Merkezi kongrenin ilk toplantısında bir başkan, bir başkan vekili ve iki katip seçilir.”*

“Merkezi Kongrenin Görevleri: Cemiyetin yaptığı işlere dair genel bir rapor hazırlanması, cemiyetin önceki yıl bütçesinin incelenmesi ve bir sonraki bütçenin onaylanması, idare heyetince teklif olunan ve üyeler tarafından teklif edilecek işlerin müzakere edilmesi, esas nizamnamenin tadilinine ilişkin olarak en az on üyenin imzalayacağı tekliflerin değerlendirilmesi, olağanüstü durumlar için toplantı talep edilmesi kararlaştırılmıştır.”

14. ve 23. Maddeler arasında: *“Umum İdare Heyeti: Cemiyetin bütün işlerinden sorumludur. Merkez kongrede seçilen dokuz üyeden oluşur. Bu üyelerin içerisinde bir orman, bir haşarat, bir meyvecilik, bir ağaç hastalıkları uzmanı olması şarttır. Heyete bir başkan, iki başkan vekili, bir genel sekreter ve bir de muhasip seçilecekti. Heyetin görevi; merkezi kongreyi toplamak, cemiyetin amaçlarını yaymaya çalışmak, cemiyetin bütün işlemlerini yönetmek, faaliyet raporları ve bütçeyi düzenlemektir. Heyet çoğunluk oyuyla*

karar verecekti. Başkan cemiyet adına yapılacak bütün işlerde nizamnameye göre hareket edecek ve cemiyeti temsil edecekti. Genel sekreter idari işlerde başkana karşı mesuldur, muhasip de mali işleri idare ve tetkik ile görevlidir.” İfadeleri yer almaktadır.

Nizamnamenin 24 ve 37 Maddeleri’nin yer aldığı kısımda ise cemiyetin şehir ve kazalarda nasıl teşkilatlanacağı kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bundan sonra 50. Madde’ye kadar olan bölümde, cemiyette görevli memur ve cemiyetin bütçe konularına yer verilmiştir.²⁹⁸ Hazırlanan bu nizamname 9 yıl süreyle 1938 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

III. Cemiyetin Faaliyetleri

Türkiye Ağaç Koruma Cemiyeti’nin ilk kurulduğu zamanlarda 6 şehir, 24 ilçe ve kasabada şubeleri vardı. 1931 yılına gelindiğinde ise ülke genelinde büyük bir teşkilat yapısına kavuştu. 41 şehirde, 430 ilçede, 89 kasaba ve 1020 köyde faaliyet göstermeye başlamıştır. Ayrıca 6 mıntıkaya yayılmış, çalışmalarına burada hız vermiştir.

Meyve ağaçlarının bakımını ve veriminin artırılması için dağıtılan aşı miktarı 1929 yılında 3300 kadarken, 1931 yılına gelindiğinde bu rakam 70300’lere kadar ulaşmıştır. Yine 1931’de ülke genelinde ihtiyaç duyulan aşı miktarı konusunda araştırmalar yapılarak, raporlar hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda talep edilen aşılar için aşığı üreten vilayetlerle bağlantılı çalışarak dağıtımını gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada 150 bin aşı dağıtımını yapılmıştır.²⁹⁹

Cemiyetin ülke geneline fidan aşısı dağıtımını karşılık bulurken bazı gazetelerde ise eleştirisel bir bakış açısıyla karşılanmıştır. Eleştirilen konular ise fidan ve aşı dağıtımını yapılırken iklim koşullarının dikkate alınmaması, muhafaza yöntemlerinin bilinmemesi ve uygulama tekniklerinde yaşanan aksaklıklardı. Hakimiyeti Milliye gazetesinde yer alan öneri ise şu şekildeydi:

“Türkiye’de genellikle aşılama geleneksel usulle, aşılardan çamurla sıvanmasıyla yapılagelmiştir. Bu yöntem ile pek azı kalem tutmaktaydı. Bir diğer usul ise Avrupa macunlarıyla yapılan yöntemdi. Avrupa macunları ise kendi iklim koşullarına göre yapıldığından sıcak ya da rüzgârlı havalarda ya akmakta ya da dökülmekteydi. Gazete, bu iki şeklin arasını bulmak amacıyla kil ve inek mayısını karıştırarak elde edilecek karışım ile işlem yapılması önerilmiştir.”³⁰⁰

²⁹⁸ Ağaç Koruma Nizamnamesi, Ankara, 1931.

²⁹⁹ Hakimiyeti Milliye, 3 Mart 1931, s.5.

³⁰⁰ Hakimiyeti Milliye, 8 Mart 1931, s.6.

Ağaç Koruma Cemiyeti, aşı üretimi için bağlantılı çalıştığı vilayetlerden yerli fidan temin edip, dağıtımını yapmıştır. Amasya'dan elma, Edirne'den kiraz, şeftali, erik, Kastamonu'dan da üryani ve misket eriği en önemli fidan grubunu oluşturmuştur. Fidan almak isteyenlerden bir lira ücret talep edilmiştir. Cemiyet 1931 yılı itibariyle 200 bin aşı kalemi dağıtmış, 1 milyonun üzerinde ağaç dikimi gerçekleştirmiştir.³⁰¹

1932 yılına gelindiğinde fidan isteği çok fazla artmıştır. Bu doğrultuda yine talepleri karşılamak için genel bir araştırma yapılmıştır. Fidan isteyenlerden cins ve miktar olarak ön bilgi toplanmıştır.³⁰²

Yılın ilk yarısı tamamlandıktan sonra Ağaç Koruma Cemiyeti Başkanı İzmir Milletvekili Rahmi Bey, kamuoyuna cemiyetin yıllık çalışmaları hakkında bir demeç vermiştir. Ücretsiz dağıtılan aşı kalem miktarları hakkında rakamları paylaşmıştır. Rahmi Bey ayrıca memlekette birçok cinsten meyve yetiştirilse de istenilen kalitede ürün yetiştirilememesine vurgu yapmıştır. Öncelikli olarak ihraç edilebilecek kaliteli ürün üretilmesine dikkat çekmiştir.

Türkiye Ağaç Koruma Cemiyeti'nin 1934-1938 yılları arasındaki faaliyetleri kamuoyuna yansımamıştır. Sadece gazetelerin reklam sayfalarında getirtilen meyve fidanları ve aşılar yer almıştır.³⁰³

IV. Ağaç Bayramları

Avrupa'da 1899'da kutlanmaya başlayan "Ağaç Bayramı," Osmanlı Devleti'nde ilk kez 1909'da yılında Batı Trakya'da bulunan Alasonya (günümüzde Yunanistan sınırları içinde bulunan Ellassona kenti) Kasabası'nda İdadi Mektebi öğrencileri tarafından kutlanmıştır. Ağaç bayramlarının kutlanma amacı; halka ağaç sevgisi kazandırmak ve ağaç dikmeye yönlendirmektir. İkinci Ağaç Bayramı kutlamaları da Orizar Kasabası'nda süvari birlikleri tarafından yapılmıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nde bu uygulama Balkan Savaşları nedeniyle sürdürülememiştir.³⁰⁴

Ülkede işgal nedeniyle Ağaç Bayramları bölgesel olarak kutlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Kazım Karabekir Paşa bu bayramları Erzurum ve Kars çevresinde kutlamaya devam etmiştir. Kazım Karabekir Paşa'nın bu kutlamalara çok önem verdiği

³⁰¹ **Vakit**, S.4742, 23 Mart 1931, s.2.

³⁰² **Hakimiyeti Milliye**, S.3810, 22 Şubat 1932, s.3.

³⁰³ **Hakimiyeti Milliye**, S.4566, 11 Nisan 1934, s.2; **Akşam**, 16 Temmuz 1935, s.1; **Ulus**, 10 Mart 1936, s.4; **Ulus**, 14 Aralık 1937, s.2..

³⁰⁴ Yahya Akyüz, Faruk Öztürk, "İlk Ağaç Bayramı Girişimi," **Tarih ve Toplum**, S.38, s.225-226.

hatta ağaç sevgisinin benimsenmesi için tüm gün etkinliklere devam edilmesi konusunda kararlı olduğu anlaşılmaktadır.³⁰⁵

Türkiye İktisat Kongresi'nde (17 Şubat-4 Mart 1923) Ağaç Bayramı yapılması konusunda mutabakata varılmıştır. Kongrede Misak-ı İktisadi Esasları ele alınırken Türk milletinin Ağaç Bayramı yaptığı ve ormanları evladı gibi sevdiğinden bahsedilmiştir. Orman Meselesi başlığı altında ülkenin her bölgesinde mevsimine göre Ağaç Bayramı yapılması, halkın ve öğrencilerin bugünlerde ağaç dikmesinin zorunlu hale getirilmesi kabul edilmiştir. Alınan bu kararda sonra tüm yurttaki Ağaç Bayramları kutlanmıştır.³⁰⁶

Memleketin genelinde Ağaç Bayramları plansız ve programsız hatta birbirinden habersiz yapılmaktaydı. Bu konuda Himayei Eşcar Cemiyeti 20 maddelik bir talimatname hazırlamıştır. Bu talimatnamede: Ağaç Bayramlarının her yıl düzenleneceği, katılımın çok olması için tatil günlerinde yapılması, ağaç dikilecek arazinin sulak alanlara yakın olması, fidan dikilecek arazilerin önceden hazırlanması, dikilecek fidanların bölgenin iklim koşullarına uyum sağlaması, alanında uzman kişilerden dikim konusunda bilgi alınması, dikim yapılacak arazinin insan ve hayvan tahribatından korunması hatta gerekli görülürse bekçi tayin edilmesi, ağaçlandırılan bu bölgenin tüm sorumluluğunun bir cemiyet üyesinde olması, halka ağaç sevgisinin kazandırılması ve bakım konusunda eğitim verilmesi, bu konularda halka bilgilendirme toplantılarının yapılması ve yapılan çalışmaların cemiyete rapor olarak gönderilmesi yer almıştır. Cemiyetin vilayetlerdeki şubeleri bu talimatnameye uyarak Ağaç Bayramlarını gerçekleştirmek için çalışacaktı.³⁰⁷

Cemiyet ülke genelinde Ağaç Bayramlarının kutlanmasında etkin rol oynamıştır. 1931 yılında yapılan bayramlarda tüm ülke genelinde 154 bin ağaç dikilmiştir. Ağaç Koruma Cemiyeti'ne o dönem 1932 yılında kurulan Halkevleri 'de program ve etkinlik yapma konusunda yardımlarda bulunmuştur. Halkevlerinin köycülük şubeleri ağaçlandırma faaliyetleri konusunda büyük rol oynamıştır. Halkevleri ve Ağaç Koruma Cemiyeti orman ve ağaçlandırma faaliyetleri konusunda birlikte çalışmışlardır.³⁰⁸ Ağaç Bayramları İkinci Dünya Savaşı dönemine kadar aksatılmadan cemiyet tarafından sürdürülmüştür. Ancak 1940'tan sonra sekteye uğramıştır.

³⁰⁵ Karabekir, Karabekir, **Günlükler (1906-1948)**, İstanbul, 2009, s.674.

³⁰⁶ Can Gümüş, **Türk Orman Devrimi**, Ankara, 2018, s.148

³⁰⁷ **Resmî Gazete**, 20 Kasım 1930, S.1652, s.50.

³⁰⁸ 9 Fahriye Emgili, "Halkevlerinin Köy ve Köycülük Faaliyetleri," **Tarih ve Günce**, S.8, 2021, s.209.

V. Cemiyetin Faydalı Bir Dernek Olması

Himayei Eşcar Cemiyeti 5 Ocak 1930 yılında Ankara'ya taşındıktan sonra kamuya yararlı işler yapmaya başlamıştır. Ancak devletin sağladığı imkân ve yardımlardan faydalanmak için kamuya yararlı bir cemiyet olduğuna dair İktisat, Ziraat ve Dahiliye Vekaletlerine başvuru yapmıştır. Cemiyetin yapmış olduğu bu başvuru görülen eksiklikler sebebiyle 1931 yılında reddedilmiştir. Bu kararın ardında cemiyet tespit edilen eksikleri gidererek aynı yıl içerisinde tekrar başvuruda bulunmuştur. Devlet kurumları yeniden inceleme başlatmıştır. Dahiliye Vekaletince yapılan incelemenin sonucunda İktisat Vekili Mustafa Şeref (Özkan) cemiyete şu yazıyı göndermiştir:

*Umumi Merkezi Ankara 'da bulunan Türkiye Himayei Eşcar Cemiyetinin maksat ve gayei teşekkülü halkta ağaç muhabbeti uyandırmak, genç dimağlarda ağaç sevgisinin esaslı bir surette yerleşmesini te'min etmek, memleketin muhtelif mahallerinde fidanlıklar tesisi suretiyle fennî usuller dairesinde fidan yetiştirerek ahaliye tevzi etmek ve ağaçtan mahrum olan mıntıkaların ağaçlandırılmasına çalışmak ve ağaç bakımı bilgisinin artırılmasını te'minden muktezi tedbirlere tevessül etmek olması ve bu suretle milli iktisadın bu sahadaki inkişafına ve halkın nef'ine hadim bulunması itibariyle mezkur cemiyetin menafii umumiye hadim cemiyetler arasına sokulması muvafık olacağı mutalâasında bulunulduğunu ve mersül evrakın iadeten takdim kılındığını arz eylerim efendim.*³⁰⁹

Türkiye Ağaç Koruma Cemiyeti, kamuya yararlı cemiyetler arasına girerek 1940 yılından itibaren bütçeden kendi payına düşen miktarı almaya başlamıştır. 1940'da 3.000 lira³¹⁰, 1941'de 3.000 lira³¹¹, 1942'de 3.000 lira³¹², 1944'de 20.000³¹³, 1945'de 11.666 lira³¹⁴, 1946'da 20.000³¹⁵, 1947'de 10.000 lira³¹⁶, 1948'de 10.000³¹⁷, 1949'da 10.000 lira³¹⁸, 1950'de 10.000 lira³¹⁹, 1951'de 10.000 lira³²⁰, 1953'de 5.000 lira³²¹, 1954'de

³⁰⁹ BCA, Fon No: 80- 526-10, 12 Ocak 1932.

³¹⁰ Resmî Gazete, 25 Kasım 1944, S.5866.

³¹¹ Resmî Gazete, 22 Nisan 1947, S.6589.

³¹² Cumhuriyet, S.6336, 8 Nisan 1942, s.1.

³¹³ Resmî Gazete, 25 Mayıs 1951, S.7817

³¹⁴ TBMM, Kanunlar Dergisi, 23 Mayıs 1945, s.3.

³¹⁵ TBMM, Kanunlar Dergisi, 2 Nisan 1952, s.200.

³¹⁶ Resmi Gazete, S.8083, 12 Mart 1954.

³¹⁷ Resmi Gazete, S.8656, 13 Mart 1954.

³¹⁸ Resmi Gazete, S.9014, 28 Mayıs 1955.

³¹⁹ Resmi Gazete, S.9015, 30 Mayıs 1955.

³²⁰ Resmî Gazete, S.9015, 30 Mayıs 1955.

³²¹ TBMM, Kanunlar Dergisi, 17 Ağustos 1956, s.150.

5.000 lira³²², 1955’de 5.000 lira³²³ bütçeden para almıştır. 1955’den sonra devletin hazırlanan genel bütçelerinde, Ağaç Koruma Cemiyeti’ne ayrılmış bir bütçe bulunmamaktadır.

E- ORMAN SANAYİSİ

Türkiye Cumhuriyeti’nin ekonomi politikaları, 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihinde gerçekleştirilen Türkiye İktisat Kongresi’nde şekillenmiştir. Kongrede, devlet ormanlarının işletilmesi ile ilgili kararlar alınmıştır. Devlet ormanlarının; bölgelere bölünmesi ve haritalanması ardından da yabancı sermaye ve özel sektörde dahil olmak koşulu ile bedel karşılığında işletilmesi ortak görüştür. Ormanların işletilmesi, öncelikle bulundukları yerde var olan fabrika ve hızar sahiplerine verilecek hatta buralarda kurulacak olan yeni fabrikaların inşası sırasında ihtiyaç duyulan malzemelerin temininde gümrükten muaf tutulacaklardır. Devletin bu yönde karar almasındaki en büyük neden ise istenilen kerestelerin standart ölçülerde temin edilememesidir.

Ülkenin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında orman sanayisi önemli bir yere sahiptir. Endüstriyel anlamda, orman sanayisinin ilk gelişen kolu keresteciliktir. Müteşebbis İbrahim Çolak tarafından 1925 tarihinde Bilecik’te Bozüyük Kereste Fabrikası kurulmuştur.³²⁴ 1926 tarihinde yabancı sermayeli Zingal Orman İşletmesi ve Kereste Fabrikası kurulmuştur. 1927 tarihinde yine Müteşebbis İbrahim Çolak’ın girişimleri ile Nurkalem Limited Şirketi tarafından Haliç’te bir kalem fabrikası kurulmuştur.³²⁵ İstanbul’un Eyüp Senti’nde 1936 tarihinde bir kontrplak fabrikası inşa edilmiştir.³²⁶ Suni ipek üretimi için 1 Şubat 1938 tarihinde açılışını Mustafa Kemal Atatürk’ün yaptığı Sümerbank Gemlik Suni İpek Fabrikası faaliyete geçirilmiştir.³²⁷ Orman sanayisi için endüstriyel ürün elde etmek için Bolu’da 8, Zonguldak ve Kastamonu’da 7, Sinop’ta 6, Kocaeli ve Eskişehir’de 4, Bursa’da 3, Tokat, Konya ve Denizli’de 2, İzmir, Rize, Adana, Muğla, Antalya ve Isparta’da 1’er Bıçkı Atölyesi açılmıştır.³²⁸

³²² **Resmî Gazete**, S.8646, 1 Mart 1954.

³²³ **Resmî Gazete**, S.1121, 25 Eylül 1962.

³²⁴ **BCA**, 30.18.1.1.16.79.10.

³²⁵ Tefik Ali Çınar, “Ormanlarımızın Sanayideki Rolü: Kereste Sanayii ve Ticareti, Dün, Bugün, Yarın” **İktisadi Yürüyüş**, İstanbul, 1945, s.13.

³²⁶ **BCA**, 30.18.1.2.65.49.5.

³²⁷ **BCA**, 30.18.1.2.83.57.18.

³²⁸ Şevket Süreyya, **Cihan İktisadiyatında Türkiye**, Ankara, 1931, s.56.

Cumhuriyet'in ilanı ile orman sanayisinde hızlı bir büyüme ve gelişme olmuştur. Bu büyümeyi finanse edebilmek için devlet çeşitli girişimlerde bulunmuştur. İlk olarak 1925 tarihinde Türkiye Sanayi ve Maâdin Bankası kurulmuştur.³²⁹ 1927 tarihinde orman sanayisini desteklemek için “Teşvik-i Sanayi Kanunu” çıkarılmıştır.³³⁰ Türkiye Sanayi ve Maâdin Bankası kapatıldıktan sonra 1932 tarihinde Devlet Sanayi Ofisi kurulmuştur.³³¹ 1933 tarihinde Sümerbank³³², 1935 tarihinde Etibank³³³ Türk sanayisine, finansal olarak destek amaçlı kurulan bankalardır.

I. Zindan ve Çangal (Zingal) Ormanları İşletmesi ve Kereste Fabrikası

17 Şubat-4 Mart 1923 tarihinde toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde yabancı sermayeye fırsat tanınabileceğinin ortaya çıkması ile ilerleyen yıllarda yabancı şirketler yatırımlar yapmaya başlamıştır. Yabancı sermayeli şirketlerin başında; 12 Haziran 1926³³⁴ tarihinde, yapılan anlaşma ile 1929'da Sinop'un Ayancık ilçesinde kurulan “Zindan ve Çangal Ormanları Türk Anonim Şirketi” gelmektedir.³³⁵

Şirketin merkezi İstanbul'da olmak üzere şirketi kuranlar, Zindan ve Çangal Ormanları'nı işletme hakkı bulunan Türkiye Kibrit İnhisarı Türkiye Anonim Şirketi ile Türkiye İş Bankası ve merkezi Brüksel'de yer alan Ozin-Allu Metier de Flandre şirkettir. Bu iş için şirketin sermayesi, 1.500.000 TL'dir.³³⁶

Tablo 8: Zindan ve Çangal Orman Şirketi'nin 1929 Tarihindeki Ortakları ve Payları

YATIRIM YAPAN ŞİRKET	TEMSİLCİNİN ADI	PAY/TL
Société Anonyme Pour La Participation Aux Industries Du Bois (Fransa)	Tevfik Ali Bey	7.000 TL
Société Forestiere Belge (Fransa)	Jean Borginon	4.300 TL
S.A. Pour l'Industrie Du Bois Contreplaqu (Fransa)	Asım Süreyya Bey	4.000 TL
Co Congolaise Pour l'Industrie Du Bois Et Du Heudle Au Congo (Fransa)	Cevat Cemal Bey	4.000 TL
Monsieur Désiré de Bodt (Hollanda)	Yunus Nadi Bey	800 TL

³²⁹ TBMMZC, V/2, s.226. Resmi Gazete, S.633, 23.04.1925.

³³⁰ TBMMZC, V/2, s.614. Resmi Gazete, S.608, 15.06.1927.

³³¹ TBMMZC, V/4, s.474. Resmi Gazete, S:2146, 10.07.1932.

³³² TBMMZC, V/4, s.22. Resmi Gazete, S.2424, 11.06.1933.

³³³ TBMMZC, V/5, s.277. Resmi Gazete, S.3035, 22.06.1935.

³³⁴ BCA, Fon No: 30-18-1-1, 30 Mayıs 1926.

³³⁵ BCA, Fon No: 30-18-1-2, 15 Ekim 1930.

³³⁶ Ahmet Gündüz Ökçün, 1920–1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye, Ankara, 1997, s.47.

Robert de Bodt (Hollanda)	Yunus Nadi Bey	800 TL
Terman Teirlinck (İngiltere)	Yunus Nadi Bey	800 TL
Monsieur Joseph Deschepper (Almanya)	Yunus Nadi Bey	800 TL
Jean Massoux (İngiltere)	Yunus Nadi Bey	800 TL
Monsieur Paul Phillipart (İngiltere)	Yunus Nadi Bey	800 TL
Victor Beausillon (İngiltere)	Pomi	800 TL
Monsieur Paul Beausillon (Fransa)	Pomi	800 TL
Jean Borginon (Rusya)	Pomi	800 TL
Patric Deschepper (Belçika)	Kendisi	800 TL
Société Industrielle et Financière Belge (Fransa)	Hamit Bey	400 TL
Ali Rona Bey (Türkiye)	Kendisi	100 TL
Ahmet Hamdi Bey (Türkiye)	Kendisi	100 TL

(Kaynak: Yücel Çağlar, Türkiye’de Ormancılık Politikası, Ankara, 1979)

Zindan ve Çangal Ormanları’nı işletme hakkını 50 yıl süre ile Zingal Şirketi almıştır. Bu ormanlardan elde edilen tomrukları işleyebilmek için Sinop-Ayancık ilçe merkezinde yeni bir kereste fabrikası kurulmuştur. Kereste fabrikasının kapasitesi, o yılların şartlarına göre çok büyük ve modern standartlara sahiptir. Zingal Orman Şirketi’nin kullanımı için 45.000-48.000 hektarlık orman arazi verilmiştir. Fabrikanın başına, Avusturya Karpat Silsilesi Ormanları’nda çalışmış olan Çekoslovakyalı Edgar Kayzer getirilmiştir.³³⁷

Kereste fabrikasında işlenecek tomruklar, deniz yolu ile fabrikaya ulaştırılacaktır. Fabrika için ormandan getirilecek ağaç türleri ise, sarıçam, karaçam, köknar, kayın ve meşedir. Fabrikada üretilecek keresteleri taşımak üzere Ayancık Çayı’nın doğusuna şirket tarafından küçük bir iskele inşa edilmiştir. 60 metre uzunluğunda bir vinç sistemi kurularak, yükleme ve boşaltma işlemleri bu vinç ile yapılmıştır.

Kereste fabrikası, üretim aşamasında ihtiyaç duyduğu elektrik enerjisini atık odunlardan elde etmiştir. 1934 yılına gelindiğinde Zingal Orman Şirketi bünyesinde Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk parke fabrikası kurulmuş ve üretime geçilmiştir.³³⁸ Parke

³³⁷ Ahmet Demirtaş, **Zingal Şirketi, Zindan ve Çangal Ormanı ile Sanayileşme Girişimi Olarak Ayancık Kereste Fabrikası, Mimarlık ve Mühendislik Öyküleri-IV**, Ankara, 2010, s.149.

³³⁸ **BCA**, Fon No:30-18-1-2, 20 Eylül 1934.

fabrikasında; kereste, fıçı, kayık, ahşap prefabrik ev, okul sırası, süpürge sapı ve odun kömürü üretimi yapılmıştır.³³⁹

Türkiye Cumhuriyeti'nde bilimsel olarak ormanların tanımlandığı ilk yasa olan 3116 Sayılı Orman Yasa'sı çıkarılırken; ormanların şirketler tarafından işletilmesinin olumsuz etkileri, özellikle de Zindan ve Çangal ormanları işletilirken Zingal Şirketi tarafından yapılan tahribata dikkat çekilmiştir. 1937 tarihinde çıkarılan 3116 Sayılı yasa ile; ormanların korunması, ormanların devlet eli ile işletilmesi, ormanlar işletilirken kamu yararının göz önünde bulundurulması, orman köylülerinin ihtiyacından fazlası için ormanları tahrip etmesinin önlenmesi amaçlanmıştır.³⁴⁰

Zingal Anonim Şirketi'nin, Zindan ve Çangal Ormanları'nı 50 yıl süre ile kullanabilecek olmasına rağmen 1937 tarihinde yürürlüğe giren 3116 Sayılı Orman Kanunu'nun 5. Maddesi'nde, işletilmesi için devredilen ormanlar konusunda yeni bir esas konulmuştur:

*“3116 sayılı orman kanununun yürürlüğe girdiği tarihten evvel mukavele ile işletilmeleri eğer mukavelelerindeki müddetler daha evvel hitam bulmuyorsa nihayet on seneyi geçmemek üzere İcra Vekilleri Heyeti kararıyla bu şahıslar uhdesinde bırakılabilir.”*³⁴¹

Bu yasa ile Tarım Bakanlığı ve Zingal Anonim Şirketi arasında 1926 yılında imzalanan anlaşma 1937'den 1947 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır. Bundan dolayı 1976 tarihinde bitecek olan 50 yıl kullanım süresi 31 Mayıs 1947'de biterek süre, 20 yıla indirilmiştir. Ancak bu süre de dahi anlaşmaya uyulmamış; şirket ormanlarda gerekli temizlik ve ağaçlandırma çalışmalarını yapmamıştır. Bu nedenle 14 Mart 1945 yılında devlet tek taraflı olarak anlaşmayı feshetmiştir.³⁴²

Zingal Orman Şirketi'nin Sinop'un Ayancık Kasabası'nda kurduğu kereste fabrikası ve işletme sistemleri, bölgenin modern anlamda gelişmesine katkı sağlamıştır. Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllarda küçük bir kasaba olan Ayancık hem ekonomik hem de sosyal alanlarda büyük değişim ve gelişime uğramıştır. Fabrikanın kurulması ile yurt

³³⁹ Cevdet Yılmaz, “Sanayide Yer Seçimi ve Küreselleşme: Ayancık-Zingal Örneği (Sinop)”, Ankara Üniversitesi, DTCF (18-19 Ekim 2012), VII. Coğrafya Semp., Bildiriler Kitabı, (297-309), Ankara, 2012, s.204.

³⁴⁰ Üstüner Birben, Türkiye'de 1937 Yılından Sonra Ormanlık Mevzuatında Yaşanan Gelişmeler ve Toplumsal Yaşamla Etkileşimler, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s.19.

³⁴¹ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 08.02.1937, s.186; Resmi Gazete, S.3537, 18 Şubat 1937.

³⁴² Ahmet Demirtaş, **Zingal Şirketi, Zindan ve Çangal Ormanı ile Sanayileşme Girişimi Olarak Ayancık Kereste Fabrikası**, s.151.

dışından çalışmak üzere aileleri ile gelen işçiler, Ayancık'ın kültürel yapısını da etkilemişlerdir. Sosyal hayat, giyim tarzı, mimari, sportif etkinlikler ve eğitim alanlarında hızlı bir ilerleme kaydedilmiştir. Sanatsal faaliyetler için yeni mekanlar inşa edilmiştir. Tenis kortları, futbol, voleybol, basketbol sahaları yapılmıştır. Fabrika çalışanları için yeni konaklama tesisleri kurulmuştur. Ayancık o süreçte adeta küçük bir Avrupa semti kimliği taşımaktaydı.³⁴³

II. Bilecik-Bozüyük Özel Orman Şirketi

Cumhuriyet 'in ilanından sonra İbrahim Çolak Bey³⁴⁴, 18 Ocak 1923'te yapılan bir mukavele ile "Bozüyük Hususi Orman Şirketini" açmıştır. Bozüyük Orman Şirketi'nin %45'lik hissesi İbrahim Çolak Bey'e aittir. %55'lik kısımda hissesi olanlar ise; Ormancı Süleyman Bey, Emin, Numan, İslam, Halit, Hacı Mehmet, Ömer ve Mehmet Ağalardır. Şirketin kullandığı ormanlar, Bozüyük sınırları içerisinde yer alan Yirce ve Bürmece Ormanları'dır. Şirket kurulurken Çolak İbrahim Bey; Bozüyük'te bir kereste fabrikası, kereste fırını, havai ve dekovil hatları ile gerekli donanımların yapılacağı bu tesislerde tüm ortakların pay sahibi olacağını belirtmiştir.³⁴⁵

Bozüyük Hususi Orman Şirket'i faaliyete geçtikten sonra ilk iş 1923-1924 tarihlerinde Gülalan çevresinde tomruk işleyen küçük bir fabrika yaptırmışlardır. Bu fabrikada işlenen tomruklar; özel mülkiyet ormanları olan Yirce ve Bürmece ormanlarından getirilmiştir.³⁴⁶ Şirket, daha büyük işler için Türkiye İş Bankası'ndan 1.400.000 TL kredi almıştır. İş Bankası 26 Ağustos 1924 tarihinde kurulduğunda

---

³⁴³ Cevdet Yılmaz, "Ayancık ve Çevresinin Sosyo-Ekonomik Tarihinde Çok Önemli Bir Kuruluş; Zingal Şirketi", **İstanbul Üniversitesi Uluslararası Yer Bilimleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, İstanbul, 2004, s.9.

³⁴⁴ 1881'de Bursa'da doğdu. 1898 tarihinde girdiği Harp Okulu'nu 1901 yılında bitirdi. Önce 5.Ordu'ya 1904 tarihinde de 3. Ordu'ya atandı. Meşrutiyetten önce İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katıldı. 1912'de Balkan Savaşları esnasında çete çatışmalarında bulunan İbrahim Bey, 1914 yılında Binbaşı rütbesine terfi ederek 177. Alay Geçici Köprülü Müfrezesi komutanlığına atandı. Bulgaristan'da üstlenen bu birlik ile I. Dünya Savaşı'nda Makedonya'da faaliyet gösterdi. 1917'de kendi isteği ile emekli oldu. Emekli olduktan sonra bir süre ticaretle uğraştı. Millî Mücadele başlayınca Anadolu'ya geçti. Türk Kurtuluş Savaşı'nın başlarında II. Kuva-yı Seyyare Komutanlığı yaparken çıkan Düzce ve Yozgat Ayaklanmaları ve Aynacıoğulları Ayaklanması'nın bastırılmasında görev aldı. Çerkez Ethem isyanından sonra komutanı olduğu Kuva-yı Seyyare 3. Süvari Tümeni'ne dönüştürülerek komutanlığına atandı ve tümeni ile II. İnönü Savaşları'na katıldı. Daha sonrasında da Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz'una katıldı. 14 Aralık 1923 tarihinde Miralay (Albay) rütbesindeyken emekliye ayrıldı. Türk Kurtuluş Savaşı'nda gösterdiği üstün hizmetlerden dolayı Kırmızı Şeritli İstiklâl Madalyası ile taltif edildi. TBMM II. Dönem Ertuğrul, daha sonra 3, 4 ve 5 Dönem Bilecik Milletvekili seçildi. 1924 yılında kurucu ortağı olduğu ve sonra 1926 yılında tamamen sahip olduğu Bozüyük Kereste Fabrikası işletmeciliği yaptı. 1944 yılında İstanbul'da öldü ve Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi.

³⁴⁵ Halil Kutluk, **Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar 893-1339 (1487-1923)**, s.87-87-89.

³⁴⁶ **BCA**, Fon No.30-18.1-1, 20 Aralık 1925.

1.000.000 TL sermayesi olmasına rağmen ülkenin keresteye ihtiyacı olması nedeni ile Çolak İbrahim Bey'e güvenerek daha büyük bir sermayeyi, kereste fabrikasına vermiştir. Yeni yapılan kereste fabrikası, Bozüyük yakınlarında demir yolunun yanına yapılmıştır. Yurt dışından yeni makineler getirtilmiştir. Kereste fabrikasından çıkan ürünlerin kolay taşınabilmesi için istasyona makas sistemi eklenmiştir.³⁴⁷

Cumhuriyet ilan edilmeden önce, kereste üretmek için el hızarları ve su hızarları kullanılmaktaydı. Modern makineler ve donanımlı sistemlere ancak Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte kavuşulmuştur. Bozüyük Kereste Fabrikası, ileri teknolojiye sahip ilk kereste fabrikasıdır. Ayrıca fabrika bünyesinde yer alan kurutma fırını, ülkede ilk ve tek olması bakımından büyük önem taşımaktadır.³⁴⁸

20 Mayıs 1926 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın da katıldığı bir tören ile fabrikanın açılışı yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa açılış konuşmasında:

"Efendiler! İbrahim Bey arkadaşımızın geçmişteki hayatının ne kadar vatanseverce ve kahramanca devreler ile dolu olduğunu bilmeyen yoktur. Millî Mücadele'nin başlangıcında da ortak amacın sağlanması için çok eksik araçlarla, çok uygun olmayan şartlar içinde benimle beraber çırpındığını ve başarılı olduğunu tam bir övünçle anmalıyım. İstiklâl savaşlarının devamı süresince en bağlı bir asker olarak önemli atlı bölüklerimizin başında çalıştığını ve ilk kazançlara, bu dakikada bulunduğumuz çevrede geçen savaşlarda sahip olduğunu, düşmanı kahraman atlılarının önüne olarak Bursa ovalarında takip ettiğini, kılıçtan geçirdiğini tarih mutlaka yazacaktır. İbrahim, silâhlı mücadelelerin kendini serbest bırakabileceği devreyi anlar anlamaz, kanun yapma ile ilgili bir göreve millet tarafından seçildi. Bu sırada memleket ve milletin en temel ihtiyaçlarını düşünmek ve onun sağlanmasına girişmek en yüksek görev olduğunda büyük bir geçiş hızı göstermiştir. Bunun sonucu olarak bu dakikada gözlerimizin önünde, hayat, hareket, medeniyet, ümit belirtirken bu büyük eseri oluşturmuştur. Bu uğurda çok zorluklarla karşılaştığına şüphe edilemez. Bütün zorlukları yenmiş, çaresizliği içinde ümidini asla kesmemiş, millete faydalı olacağına tereddüt etmediği eseri üzerinde –savaşta düşman üzerine yürüdüğü gibi- korkusuzca yürümüştür. Kendisini özellikle tebrik ederim. Memleket ve millet için buna benzeyen faydalı kuruluşlar yapmak gereklidir. İbrahim Bey'in memlekette çok olduğunu kabul ettiğim girişimciler için iyi bir örnek olarak kabul edilmesini dilerim. Cumhuriyet Hükûmeti'nin;

³⁴⁷ Fikret Saatçioğlu, **Bilecik Devlet Orman İşletmesi Yirce-Bütmece-Kömürsu Ormanlarında Yapılan Silvikültür Tatbikatı (Ekskürsiyon Konuları)**, İstanbul, 1962, s.102.

³⁴⁸ Mazhar Diker, **Türkiye'de Ormancılık**, Ankara, 1946, s.56.

namuslu, vatansever, cumhuriyet sever adamları çalışmaya daima yardımcı ve destekçi alacağına şüphe edilmemelidir."

Bozüyük Kereste Fabrikası'ndaki buhar makineleri, kereste atıkları ve talaşla elektrik üretilmektedir. Bu şekilde enerji üretmek, fabrikalar için en ucuz yöntemdir. Elektrik merkezinde üretilen elektrik sadece fabrikayı değil, Bozüyük sokaklarını, tren garını, okulları ve resmi kurumları da aydınlatmaktadır. Bu elektrik, kasabaya ücretsiz verilmektedir.³⁴⁹ Bozüyük Kereste Fabrikası'nda onlarca memur ve işçi çalışmaktadır. Fabrika tarafından, çalışanların barınması için küçük konutlar inşa edilmiştir. Modern zamanın yaşam şekline uygun tesisler kurulmuştur. Hastane, eczane, restoran ve gazino gibi donanımlı mekanlar hizmete sunulmuştur.³⁵⁰ 24 Aralık 1932 yılında İbrahim Çolak Bey'e ait Bozüyük Kereste Fabrikası'nda büyük bir yangın çıkmıştır.³⁵¹ Makine dairesinde çıkan yangında buhar makineleri yanmış, 250 bin liralık hasar ortaya çıkmıştır.³⁵²

Bozüyük Kereste Fabrikası, 1929 ekonomik buhranının getirdiği koşullarda ayakta kalmaya çalışırken; 1932 yılında çıkan büyük yangında ekonomik olarak büyük oranda zarara uğramıştır. Fabrika, bu süreçte işlevine devam edememiştir. 1937 yılında çıkarılan 3116 Sayılı Orman Kanunu ile Bozüyük Kereste Fabrikasına ait Yirce ve Bürmece Ormanları devletleştirilmiştir.

F. ORMAN YANGINLARI

Orman yangınları ile mücadele de yapılan ilk kanuni düzenleme, 1869 tarihli Orman Nizamnâmesi³⁵³ ile yapılmıştır. Orman Nizamnâmesi'nin 47. Maddesi'nde orman yangınları ile ilgili düzenleme yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre; orman yangını çıkaranlar ve ormanlarda tahribat yaratanlar için nakdi cezalar, eğer ödeme yapılmaz ise de hapis cezası verilmesi öngörülmüştür. 18 Haziran 1924'te kanunlaşan Orman Talimatnâmesi'nde de orman yangını konusuna dikkat çekilmiştir. Orman yangınları konusunda alınacak tedbirlerin, orman işletmecileri tarafından alınması zorunluluğu getirilmiştir. Orman Talimatnâmesi sadece orman yangınlarını içermediği için bu konuda istenilen düzeyde bir çalışma yoktur. Orman Nizamnâmesi'nde ve Talimatnâmesi'nde yer

³⁴⁹ **Hakimiyet-i Milliye**, S.1753, 23 Mayıs 1926.

³⁵⁰ Muzaffer Yener, "Bozüyük Kereste Fabrikası Ormanları", **Orman ve Av**, S.5, s.12-14.

³⁵¹ **BCA**, Fon No.30-10-0-0, 31 Aralık 1932.

³⁵² **Cumhuriyet**, S.3106, 28 Aralık 1932.

³⁵³ **BOA**, Düstur I. Tertip, C.II, s.404-419.

alan birkaç düzenleme, 1937’de 3116 Sayılı Yasa çıkarılana kadar uygulanmaya devam etmiştir.³⁵⁴

Cumhuriyet kurulduktan sonra 1937 yılına kadar çıkan orman yangınları ile ilgili istatistiksel bilgilerin kayıt altına alınmadığı görülmemektedir. Kayıtların düzenli olarak 1937’den sonra tutulduğu görülmektedir.³⁵⁵ Sadece 1925 yılına ait çıkan orman yangınlarının bilgilerine ulaşmaktayız. 1925 yılında 573 orman yangını meydana geldiğini anlaşılmaktadır.

Tablo 9: 1925 Yılında Çıkan Orman Yangınlarının Nedenleri ve Sayısı

Orman Yangınlarının Çıkma Nedenleri	Çıkan Yangınların Sayısı
Kömür ocaklarından çıkan yangınlar	25
Orman içinde ateş yakıldığında çıkan yangınlar	70
Sigara izmaritlerinden çıkan yangınlar	85
Tarla açmak için çıkarılan yangınlar	20
Bal çıkarmak için çıkarılan yangınlar	10
Zararlı hayvanlar için çıkarılan yangınlar	30
Fazla otları yakmak için çıkarılan yangınlar	150
Avcılar tarafından çıkarılan yangınlar	3
Belli olmayan nedenlerden çıkan yangınlar	180

(Kaynak: OGM, Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara, 1973)

Orman yangınlarının çıkma nedenlerinden en fazlasının insan kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar arasında; orman köylüleri, çobanlar, müteahhitler çok sayıdadır. Farkında olmadan bilinçsizce ya da kendi çıkarları doğrultusunda bu yangınların çıkarıldığı görülmektedir. Bu yangınlar karşısında cezaların hafif ve caydırıcı olmaması, yangınların devam etmesine sebep olmuştur.³⁵⁶

Orman köylülerinin geçim kaynaklarından olan kömürü çıkartmak için dahi ateş yaktıkları ve büyük yangınlara neden oldukları gazetelere yansımıştır. Aynı bölgede sürekli yangın çıkması kömürcülerin bu orman sahalarında çalıştıklarını göstermektedir. İstanbul’da Hekimbaşı Ormanı ve Polonezköy Ormanları’nda kömür istihsalı nedeniyle yangınlar çıkmıştır.³⁵⁷

³⁵⁴ Ali Kemal Yiğitoğlu, *Türkiye’de Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu*, s.51.

³⁵⁵ *Orman Genel Müdürlüğü İstatistik Albümü 1938–1949*, Ankara.

³⁵⁶ Ömer Faruk, “*Tahrip Vasıtaları*”, *Orman ve Av*, S.17, İstanbul, 1929, s.21.

³⁵⁷ *Ulus*, 17 Ağustos 1934, s.4.

1935 yılı içerisinde ormanlık alanlarda çıkan yangınların sayısında büyük bir artış olmuştur. Tüm ülke genelinde bilinen 400 tane orman yangını çıkmıştır. 1935 yılında çıkan orman yangını miktarı, bu tarihe kadar hiçbir yılda çıkmamıştır.³⁵⁸ Dönemin basınında orman yangınlarının çıkış sebepleri arasında; tren bacasından dumanla beraber çıkan kıvılcımlar, arı kovanları tütsülenirken çıkan ateş, tarla açmak için yakılan ateşler, yabani hayvanlardan korunmak üzere yakılan ateşler gösterilmiştir.³⁵⁹

1923-1938 tarihleri arasında kalan dönemde orman yangınlarına müdahale edecek bir kuruluş, teşkilat bulunmamaktadır. Orman yangınları için özel bir teşkilatın olmaması, orman yangınlarında başta itfaiye olmak üzere diğer kurumlardan yardım istenmesine sebep olmuştur.³⁶⁰ İtfaiye dışında yangınlar konusunda en büyük destek askeri kurumlardan gelmiştir. Yangınlara müdahalelerde köylülerde, büyük oranda yardımcı olmuştur.³⁶¹ Bazı zamanlarda itfaiyeden yardım istenmesine rağmen yolların bozuk olması nedeni ile ya hiç gelememiş ya da geç kalındığı için ormanlarda büyük zararlar ortaya çıkmıştır. Örneğin İstanbul'un Kartal ilçesinde çıkan bir orman yangınında; itfaiyenin geç kalmasıyla yangının boyutu çok büyümüş ve kontrol edilemeyince ormanlık alan çok büyük zarar görmüştür.³⁶²

1923-1938 yılları arasında çıkan orman yangınları, ormanlarda büyük tahribata sebep olmuştur. 24 Temmuz 1932 tarihinde Balıkesir-Dursunbey'de gazetelere yansıyan büyük bir yangın³⁶³, 15 Ağustos 1934 tarihinde İzmir'in Ödemiş-Bayındır-Tire kasabaları civarında Kızılkeçeli Ormanı'nda çıkan büyük bir yangın³⁶⁴, 28 Ağustos 1935 tarihinde Gümüşhane'nin Torul kazasında Erikbeli ve Sume Ormanları'nda yangın çıkmış ve 250 hektarlık ormanlık alan yanmıştır.³⁶⁵ O dönemdeki yangınların birçoğu Akdeniz kuşağındaki ormanlarda çıkmıştır. Özellikle Muğla Vilayeti'nde aşırı sıcaklar nedeni ile sık sık yangınlar meydana gelmiş ve en çok haber yapılan il olması dikkat çekmektedir.³⁶⁶ Belirtilen tarih aralığında çıkan büyük yangınlar basına bu şekilde yansımıştır.

Orman Genel Müdürlüğü'nün kayıtlarına baktığımızda orman yangınları 1937'den sonra kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Orman Genel Müdürlüğü verilerine dayanarak şunları söylemek mümkündür: 1937 yılını takip eden yıllarda; yangın

³⁵⁸ **Ulus**, S.5110, 17 Ekim 1935, s.3.

³⁵⁹ **Cumhuriyet**, S.3692, 16 Ağustos 1934, s.4; **Ulus**, 15 Ağustos 1934, s.3.

³⁶⁰ **Cumhuriyet**, S.2972, 15 Ağustos 1932, s.4.

³⁶¹ **Cumhuriyet**, S.4075, 18 Eylül 1935, s.5.

³⁶² **Cumhuriyet**, S.2044, 6 Nisan 1932, s.4.

³⁶³ **Cumhuriyet**, S.2950, 24 Temmuz 1932, s.3.

³⁶⁴ **Cumhuriyet**, S.3691, 15 Ağustos 1934, s.3.

³⁶⁵ **Ulus**, S.5069, 6 Eylül 1935, s.1.

³⁶⁶ **Cumhuriyet**, S.3673, 28 Temmuz 1934, s.3; **Ulus**, 4 Temmuz 1935, s.2.

sayısında bir artış olmasına rağmen, yanan ormanlık alan sayısı azalmaktadır. Bunun nedeni ise devlet kurumlarının ve toplumun yangınlarla mücadele etmeyi öğrenmesidir.

G. DOĞAYA VE YEŞİLE TUTKUN BİR LİDER; MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN AĞAÇ VE ORMANLA İLGİLİ SÖZLERİ VE FAALİYETLERİNDEN ÖRNEKLER

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, ulusal bağımsızlığımızı kazandıran ve Türk kimliğini gururla taşımamızı sağlayan yegâne insandır. Ülkesine ve milletine olan sevgisini hayat boyu verdiği mücadeleler ile kanıtlamış; milli sınırlar içerisinde ülke topraklarının bütünlüğünü, huzur ve güvenliğini ve korunmasını hep ön planda tutmuştur. Mustafa Kemal Atatürk; çevreyi koruma çabasını ve doğa sevgisini ülkenin her köşesine yaymaya çalışmıştır. Doğa, orman ve ağacın önemi ile doğal güzelliklere olan bağlılığını sık sık dile getirmiştir. Sözleriyle çevre ve insan arasındaki güçlü bağa vurgu yapmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk, ülke ormanları ve ormancılığı hakkındaki görüş ve direktiflerini, ülke ormanlarından beklenen hizmetleri meclis konuşmalarında açıklama fırsatı bulmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde; 1922 yılının Birinci Dönem Üçüncü Toplantısı'nda Atatürk: *“Gerek ziraat ve gerek memleketin servet ve umumi, sağlığı bakımından ehemmiyeti muhakkak olan ormanlarımızı da modern tedbirlerle iyi halde bulundurmak, genişletmek ve azami fayda temin eylemek esas prensiplerimizden biridir.”*³⁶⁷ ifadelerini kullanmıştır. Bu sözleri ile Mustafa Kemal Atatürk, ormancılığın ana amaçlarını belirlemiş ve bilimsel bir şekilde dile getirmiştir. Türkiye ormancılığına yön verme ve temel oluşturma açısından da bu ifadeler büyük önem taşımaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün ormana ve ağaca olan tutkusunun en belirgin örneği, 1925 yılında kurulan Gazi Orman Çiftliği'dir. Ankara'nın kurak, verimsiz ve bozkır topraklarını yeşertme hayali, olağanüstü durumlarda bile engel tanımamıştır. Çocukluk yıllarında çiftlik kültüründe büyümesi, onun doğaya ve toprağa olan sevgisini daha da arttırmıştır. *“Ağaçsız orman ve ağaçsız toprak vatan değildir.”* sözü ile Gazi Orman Çiftliği'nin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Yarının doğasının bugünden yaratıldığının en büyük ispatı da bu çiftlik olmuştur.³⁶⁸

Mustafa Kemal Atatürk'ün orman ve ağaç sevgisinin ne denli büyük olduğu Gazi Orman Çiftliği içerisinde bulunan Söğütözü'ndeki çalışmalardan anlaşılmaktadır.

³⁶⁷ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, Ankara, 1981, s.226.

³⁶⁸ Afet İnan, “Atatürk'ün Orman Sevgisi” Orman ve Av Dergisi, XXXVIII/11, İstanbul, 1966, s.12.

“Zamanında Ankaralılar burayı satın alarak Mustafa Kemal Paşa’ya hediye etmişlerdir. Söğütözü o zamanki Balgat Köyünün yanında bulunmaktadır. Mustafa Kemal Paşa burada bir dinlenme kulübesi ve çardak yaptırmıştır. Bu inşaatların yapılacağı yerde 20-30 kadar söğüt ağacı bulunmaktadır. İnşaatları yapabilmek için bu ağaçları kesmek gerekmiştir. Fakat Gazi Mustafa Kemal Paşa bunları kesmek yerine başka yerlere taşımayı düşünmüştür. Kendisi de işçilerle beraber çalışarak başka yerlere çukurlar açılmış ve sonra söğütler yerinden sökülerek o hazırlanan çukurlara dikilmiştir. Çalışmalar sonunda kulübe için seçilen yer açılmıştı. Gazi, kendisi memnun olmakla beraber biraz da düşünceli olarak yere çömelmiş, etrafı gözden geçirirken başını kaldırıp sordu: “ne dersin çocuk, acaba bu ağaçlar tutar mı?” diye sordu. “kat’i bir şey söyleyemem Paşam, yalnız bendenize öyle geliyor ki, önümüzdeki kış Çiftlik yakacak bakımından sıkıntı çekmeyecektir” cevabını alması üzerine, Mustafa Kemal Paşa bıyık altından gülmeye başlamıştır. Ancak bu ağaçların hepsi tutmuştur. Gazi Mustafa Kemal Paşa buraya yaptırdığı küçük kulübe ve çardağa sık sık gider, bazen resmi çalışmalarının bir kısmını orada yapar, havuz başında kahve içer, yemek yer, sonra da ot minderli sedire uzanarak rahat ve sakin bir şekilde istirahat ederdi.”³⁶⁹

Mustafa Kemal Atatürk’ün doğa ve ağaç sevgisi sadece Ankara ile sınırlı kalmamıştır. *“Bu vatan, çocuklarımız ve torunlarımız için cennet yapılmaya değer”* diyen Atatürk, bu anlayış ile ülkenin genelinde ağaçlandırma çalışmalarının yapılmasına özen göstermiştir. *“Atatürk Kurtuluş Savaşından sonra Sarıkamış’a gittiğinde Askeri Gazinonun çevresinde belli bir yerin Ruslar tarafından ağaçlandırıldığını herkes tekrarlayıp duruyordu. Burasını Ruslar ağaçlandırmışlar sözü O’nu çok üzüyordu. Bu birliğin içinde tanıdığı ve güvendiği bir subaya, seni iyi biliyorum, daha önce bulunduğun birliği ağaçlarla bezendirmiştin, şimdi de bu bahsedilen ormanın kuzeyine ve güneyine büyük bir alana fidanlar dikeceksin. Öyle ki, ağaçlandırıdığın bu yeni yer görüldükten sonra kulağı tırmalayan, vicdanı zedeleyen -Ruslar burayı ağaçlandırmış- sözü söylenmesin.”* Bundan sonra o alanda büyük bir ağaçlandırma çalışması yapılarak geniş bir ormana dönüştürülmüştür.³⁷⁰ Bu ziyaret, Mustafa Kemal Atatürk’ün 4-8 Ekim 1924 yılında Sarıkamış ve Kars seyahati sırasında gerçekleştirilmiştir.

Atatürk’ün doğa sevgisinin önemli göstergelerinden birisi de Yalova’daki “Yürüyen Köşktür”. Yalova, Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatında özel bir yere sahiptir.

³⁶⁹ Hasan Rıza Soyak, **Atatürk’ten Hatıralar**, İstanbul, 1973, s.33-35.

³⁷⁰ Halil Kutluk, *“Atatürk’ün Ağaç, Orman ve Yeşil Sevgisinden Doğan Yankı”*, **Orman ve Av Dergisi**, XXXVIII/11, İstanbul, 1966, s.13- 14.

Önemli çalışmalarının bir bölümünü burada yürütmüştür. “1929 yılında Yalova’ya geldiğinde birisi Yalova’nın doğusunda, diğeri batısında bulunan “Millet Çiftliği” ve “Baltacı Çiftliği”ni geliştirmiştir. Deniz kenarında, 13 Eylül 1929 tarihinde Atatürk’ün yazlık köşkü inşa edilmiştir. Atatürk, 1936 yılında gittiği yazlık köşkün bahçesinde ağacın dalını kesmeye çalışan bir bahçıvanla karşılaşır, hemen durdurur ve kesimin nedenini öğrenmek ister. Bahçıvanın gerekçesi, ağacın gelişip uzayarak köşkün duvarlarına dayandığıdır. Dallar yapının penceresinden içeriye girmeye başlamıştır. Ağacın dalının kesilmesine razı olmayan Atatürk ağacın dalının kesilmemesini, binanın uzaklaştırılmasını emreder; “Ağaç kesilmeyecek, köşk kaydırılacak” der. Verilen emir üzerine, 8 Ağustos 1936 tarihinde, önce bina çevresindeki toprak büyük bir dikkatle kazılıp yapının temel seviyesine inilir. İstanbul’dan getirilen tramvay rayları döşenir. Santim, santim çalışarak, bina yapı altına sokulan raylar üzerine oturtulur. Atatürk ile birlikte, kardeşi Makbule Hanım ve Yunus Nadi ile görevlilerin hazır bulunduğu 10 Ağustos 1936 günü, bina 4.80 m kaydırılarak çınardan uzaklaştırılır ve çınar dalı kesilmekten kurtarılır.”³⁷¹

Mustafa Kemal Atatürk’ün ağaca olan sevgi ve saygısının büyüklüğünü “İğde Ağacı” hikayesi ile anlamak mümkündür. “1937 yılının bahar mevsimi idi. Çankaya Köşkü’nden meclis binasına giderken, o günün Ankarası’nda bir tek iğde ağacı vardı. Atatürk, onun önünden geçerken arabasını durdurup iner, selam verir. Neden böyle yaptığı sorulunca; -O, yediğim meyvenin, sığındığım gölgenin, soluduğum havanın bir neferi. En az öbür neferler kadar bunun da selama hakkı var- diye cevap verirdi. Bir gün bir de bakmış ağaç kesilmiş; yolu genişletmek için kesmişler. “Yahu”, diyor, “Bana sorsaydınız, o ağacı kurtaracak yol bulurdum.” Sonra dayanamıyor, arabaya biniyor, sürücüsüyle arkadaşının önünde, hüüngür hüüngür ağlıyor.”³⁷²

Mustafa Kemal Atatürk, ormanların gerek ziraat gerekse de genel toplum sağlığı yönünden taşıdığı öneme, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 1 Kasım 1937 yılının Beşinci Dönem Üçüncü Toplantısı’nda şu sözlerle vurgu yapmıştır: “Orman servetimizin korunması lüzumuna ayrıca işaret etmek isterim. Ancak bunda mühim olan korunma esaslarını; memleketin türlü ağaç ihtiyaçlarını devamlı olarak karşılaması icabeden

³⁷¹ Zekai Bayer, “Atatürk’ün Arkasından”, **Orman ve Av Dergisi**, Cilt.25, S.12, s.517.

³⁷² Afet İnan, **Atatürk’ten Hatıralar**, Ankara, 1950, s.151-154.

ormanlarımızı muvazeneli ve teknik bir surette telif etmek mecburiyeti vardır. Buna büyük Kamutay'ın, layık olduğu ehemmiyeti vereceğine şüphem yoktur."³⁷³

Mustafa Kemal Atatürk'ün hastalığının son günlerinde hasretini çektiği yer, bir çam ormanlığı olmuştur. Bunu istemesinin nedeni olarak da kendisine hediye edilmiş olan, ormanı ve çayırılığı gösteren bir tablo olmuştur. Yatağından tabloya uzun uzun bakar, Afet İnan yanına girdiği zaman; *"Afet, bana memleketimizin ormanlık güzel yerlerinden tanıdıklarını anlat, onlara gidelim, ağaçlar altında dolaşabilseydim, basit bir hayata kavuşalım, son arzum yeşillik ve ağaçlık fakat yaz kış duran ağaçlar arasında olmaktır."*³⁷⁴ demiştir.

Atatürk'ün yeşile, doğaya, ormana, ağaca hayranlığını çok sevdiği Şair Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Akın" Piyesi'ndeki şu dizelerini tekrarlaraken anlamak mümkündür:

*"Yeşil hem de!
Ben bu rengi taşırum her zaman can köşemde
Yeşilde ne arar da bulamaz insanoğlu?
Yeşil bu... Varlık dolu, gök dolu, umman dolu
Bir ucu gözlerinde, bir ucu engindedir,
Meyva veren ağaçlar bu çini rengindedir,
Bu çini rengindedir bahar, deniz, kır, orman,
Bana Tanrım gözükür yeşil dediğim zaman.
Toplanmış bütün bunlar yeşil çininde senin
Gizli arzuları var bunda bütün ülkenin,
Bunu ancak biz duyar, biz anlarız bu dilden...
O kaç, biz yakla, biz yürüye, o gide,
Bıraktık dünyâ değer ülkeleri geride!"*³⁷⁵

"M. Kemal, bu şiiri okuduğu zamanlarda sağlığı yerinde bir varlıktı. Fakat, yeşile hasret kaldığı bu son zamanlar, ölümlü varlığının erimekte olduğunu hissettiği zamanlardı. O, daima olduğu üzere, bu son döneminde de çam ağaçları ve yeşillikler arasında olmak istemiştir.

Demek ki, Atatürk gömüleceği yer için, resmi bir vasiyet yazmadığı gibi, özel arzularını da benim bildiğime göre bu vesilerle belirtmiştir. Fakat bizlere kesin bir

³⁷³ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, Ankara, 1981, s.395.

³⁷⁴ Afet İnan, Atatürk'ten Hatıralar, s.108.

³⁷⁵ Faruk Nafiz Çamlıbel, Akıl, Destan, 3 Perde, İstanbul, 2012, s.22.

kararını bildirmemiştir. Ancak bazı arzu ve düşüncelerini söylemiştir. Onlar da: öncelikle sembolik anlamı olan bütün vatan parçalarında gelen toprakta yatmak ve ikinci olarak da bol yeşillikli ve çam ağaçlı bir yer de olmak.”³⁷⁶

---

³⁷⁶ Afet İnan, **Kemal Atatürk'ü Anarken**, Ankara, 1955, s.11.

SONUÇ

1923-1938 tarihleri arasında, Atatürk Dönemi'nde Türkiye Cumhuriyeti'nin orman politikalarının ve ağaçlandırma siyasetinin incelenmesi ve değerlendirilmesi; dönemin siyasi, hukuki ekonomik, toplumsal ve kültürel şartlarına açıklık getirmektedir. Bu süreçte; orman konusunda üretilen siyasi politikalar ve yürütülen çalışmalar, Cumhuriyet devrinin karakteristiğini de ortaya koymaktadır. Osmanlı Devleti'nden alınan orman mirası; Cumhuriyet'in ilk yıllarında liberal, 1930'lu yıllardan itibaren devletçi milli politikalar izlenerek yaşatılmaya, korunmaya ve geliştirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın öncelikli bulgusu; 1923-1938 yılları arası orman ve ağaçlandırma çalışmaları özelinde dönemin hükümetlerinin, resmi-gayriresmi kurumlarının ve uzmanların bu alanlarda yürüttükleri faaliyetlerin kronolojik süreç içerisinde incelenmesidir. Araştırma konusu bu bağlamda ele alındığında; Osmanlı Devleti'nde ormanların kullanımında “cibâl-ı mübaha” yani kimsenin tasarrufunda olmayan alanlar kavramının somutlaştırılması, orman teşkilatının olmamasına rağmen ormanlarla ilgilenildiğinin bir göstergesi olmuştur. Ormanların bir kısmı devlet ve donanmanın ihtiyaçları için ayrılırken; bir kısmı da vakıf ve tımar sahiplerine verilerek işletilmesi sağlanıyordu.

Osmanlı Devleti'nde batılılaşmanın hukuki anlamda ilk adımı, 1839 Tanzimat Fermanı ile atılmıştır. Bu fermanla ormancılıkta da modernleşme sürecine girilmiştir. 1856 yılı, ormancılık konusunda yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Ormancılık politikaları şekillenmeye başlamıştır. Ormancılık alanında yürütülen çalışmalar, 1869 tarihli Orman Nizamnâmesi ile hukuki bir boyut kazanmıştır. Ormanların işletilmesi, bu süreçten sonra liberal bir anlayışla devam etmiştir. Ormancılık alanında; nezaretlerin kurulması, hukuki bir temelin oluşturulması, alanında uzmanlar yetiştirmek üzere eğitim kurumlarının tesis edilmesi ve yapılan çalışmaların anlatılacağı yayınlar yapılması, Cumhuriyet Dönemi'ndeki faaliyetlerin temelini oluşturmuştur.

I. Dünya Savaşı yıllarında; Elviye-i Selâse (Kars-Ardahan-Batum) başta olmak üzere-ki 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası imzalanan Ayestafanos Antlaşması ve 1878 tarihli Berlin Antlaşması ile Rusya'ya savaş tazminatı olarak bırakılmıştı.- Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'nun büyük bir kısmı Ruslar tarafından işgal edilmişti. Gerek Ruslar gerekse Rus ordusu içinde bulunan Ermeniler ve ordu dışındaki Ermeni ve Rum Çeteleri işgal altında bulundurdıkları bölgelerde; bölge halkına yaptıkları mezalim ve katliamın ötesinde, yeraltı ve yerüstü kaynaklarına da zarar vermişlerdir. Ormanlar da bu tahribattan büyük zarar görmüştür.

Milli Mücadele döneminde de Anadolu dört bir yandan işgal edilmişti. İngilizler tarafından işgal edilen Elviye-i Selâse, yine İngiliz kontrolünde olmak üzere daha sonra Ermeni ve Gürcülere bırakılmıştı. Batı Anadolu, Yunan işgaline; Trakya, önce İngilizlerin daha sonra da Yunan ordusunun işgaline uğramıştı. Marmara Bölgesi, İstanbul ve boğazlar bölgesi ise İtilaf Devletleri'nin işgali altında idi. Güneybatı Anadolu ve Akdeniz bölgeleri, İtalyan kuvvetleri tarafından işgal edilmişti. Dolayısıyla hem işgal kuvvetleri hem de Rum ve Ermeni çeteleri, işgal ettikleri yerlerde büyük tahribat yaratmışlardı. Ormanlar tahrip edilirken, tarlalar yakılmıştı. Ayrıca işgal kuvvetleri, ordularının ihtiyacı olan birçok hammaddeyi ormanlardan karşılamışlardı.

Türk Milli Mücadelesinin lideri olan Mustafa Kemal Atatürk'ün, öncesinde TBMM Başkanı ve Ankara Hükümeti Reisi; sonrasında Türk Ordusunun Başkomutanı olarak yönettiği, Milli Ordu'nun düşman işgalindeki vatan topraklarının kurtarılması için askeri hareketle düşman işgaline son verilmişti. İşgalden kurtarılan bölgelerde halkın maddi ve manevi zararlarını karşılamak üzere Ankara Hükümeti tarafından ayni ve nakti yardımda bulunulmuştu. En önemlisi de halkın kendisi ve hayvanları için ihtiyaç duydukları barınakları yeniden yapmak amacı ile gerekli olan orman ürünlerine büyük oranda ihtiyaç duyulmuştu. Bu amaçla özel kanunlar çıkarılarak, ormanlardan karşılanması sağlanarak; Ankara Hükümeti tarafından, halka maddi ve manevi yardımlar yapılmıştır. Ormanlar uzun süreli savaşlar, işgaller ve düşman tahribatlarının sebep olduğu bütün bu olumsuzluklar ve kayıplarla devralınmıştı.

Milli Mücadele süreci safhasında; askerlerin ve ordunun en büyük gereksinimlerinden olan telefon ve telgraf direklerinin, nakliyatla en çok kullanılan trenlerin, demiryolu traverslerinin en çok ihtiyaç duydukları hammadde ağaçtır. Tahrip edilen yaşam alanlarını onarmak, bölge halkının barınma ihtiyacını karşılayabilmek için 31 Ekim 1921 tarihinde *“Düşman Tarafından Tahrip ve Yağma Edilen Kasabat ve Kura Ahalisinin Miri Ormanlarından Katiyatına Dair Kanun”* çıkarılmıştır. Bu neticede; Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasının ardından devralınan orman mirası, Türkiye Cumhuriyeti açısından büyük bir dezavantajı da beraberinde getirmiştir.

1923-1938 yılları arası dönemde; ülkenin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında ve ekonomik ölçekte en önemli pay, orman sanayinin olmuştur. Kereste başta olmak üzere orman ürünlerinin üretildiği fabrika ve atölyeler açılmıştır. 1926 tarihinde Sinop-Ayancık'ta Zingal Orman İşletmesi, 1927 tarihinde Bilecik-Bozüyük'te Kereste Fabrikası, İstanbul-Haliç'te Kalem Fabrikası faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca kurulan bu fabrika, atölye ve işletmeler; bölge halkına iş istihdamı sağlarken, şehirlerin; ekonomik,

iktisadi, sosyal, kültürel, turizm ve sağlık açısından gelişip büyümesine de katkı sağlamıştır. Bu fabrikaları desteklemek amacı ile; Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılmış, Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi ve Maâdin Bankası kurulmuştur. 1923'ten 1938'e kadar olan süreçte ormancılığın gayrisafi milli hasılasında %166 oranında bir artış olmuştur.

Bir ülkenin orman varlığı bakımından zengin sayılabilmesi için minimum %30 ormanlık alana sahip olması gerekmektedir. İstatistiklere bakıldığında 1935 yılı itibari ile Türkiye Cumhuriyeti'nin orman sahası %12 olarak belirlenmiştir. Dönem değerlendirilmesi yapıldığında; savaş şartlarında çıkmış, yeniden inşa sürecinde olan bir ülke için olası bir durum olarak görülmektedir. Devlet tarafından bu konu ile ilgili: ormanların korunması adına; hammadde temininin bilinçli bir şekilde yapılması ve aynı zamanda asgari seviyede tutulması için gerekli hukuki ve güvenlik tedbirleri alınmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında; ormancılık konusunda çıkarılan 18 Mart 1924 tarihli Köy Kanunu'na ve 15 Nisan 1924 tarihli Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu'na bakıldığında modern ormancılığın iki kavramı ortaya çıkmıştır; amenajman (ormanların doğal denge gözetilerek düzenlenmesi) ve silvikültür (planlı ormancılık yaklaşımı). Bilimsel ormancılığa geçişin olduğu dönemde amenajman ve silvikültür çalışmalarının yapılması ile orman tahribatını azaltmak ve orman floryasını korumak amaçlanmıştır. Orman ve ağaçlandırma çalışmalarının önemi anlaşılmış; fikirler söylev olmaktan çıkıp, faaliyete geçilmiştir.

Ormanları korumak, ağaç sevgini aşlamak ve bu konuda toplum hafızasını güçlendirmek amacıyla "Himaye-i Eşcar" yani "Ağaç Koruma Cemiyeti" kurulmuştur. Cemiyet; orman ürünlerinin devamlılığı olmasını ve varlığını sürdürmesini temel ilke edinmiştir. Cemiyet bünyesinde; ülkenin dört bir yanında ağaç bayramları organize edilerek, ağaçlandırma faaliyetleri yapılmıştır. Özellikle bu bayramlara okul öğrencileri ve askeri personeller katılmıştır.

Ağaçlandırma ve ormancılık alanında yapılan en önemli çalışmalardan biri de Gazi Orman Çiftliği'nin kurulmasıdır. Başkent Ankara'da; bataklık ve kurak bir sahada, Mustafa Kemal Paşa'nın direktifleri ile 3.310.000 metrekarelik bir ormanlık alan oluşturuldu. Çiftlikte; modern yöntemlerle tarım ve hayvancılık faaliyetleri yapılmıştır. Aynı zamanda sosyal tesis olarak, Ankara halkının vakit geçirdiği bir mekân olmuştur. Çiftlik içerisinde bulunan Karadeniz ve Marmara havuzları, denizden uzak olan Ankara halkına havuzlardan yararlanma imkânı sağlamıştır.

Ormanlar siyasi, ekonomik ve politik olduğu kadar biyolojik ve toplumsal bir olgudur. Ormanlarda çalışanlar ve orman köylüleri, elde ettikleri orman ürünlerini tüketenlere sunarlar ve nihayet arada orman merkezli toplumsal ilişkiler ağı oluşur. Ormanlar, toplumsal ilişkiler bütünü'nün bir unsuru haline gelir. İşlenen dönemin ormancılık politikalarını değerlendirirken; ormanla iç içe olan toplumların düşünce ve söylemlerini de dikkate almak gerekir. 1923-1938 yılları arasındaki dönemde Türkiye Cumhuriyet'i nüfusunun neredeyse %40'ı orman içi ya da yakınlarında yaşayan orman köylüsü statüsündedir. Bu nedenle orman politikalarının hem ormanlık alanlar hem de orman köylülerini ve çevresini ilgilendiren geniş bir etki sahası vardır.

Cumhuriyet'in yeni kurulduğu yıllarda; ormancılık alanında; teknik eleman, ekipman yetersizliği, bilgi birikim eksikliği mevcuttur. Bundan dolayı öncelikli olarak yurt dışından; 1925 tarihinde Fransa'dan Paul Joseph Saby, 1929 tarihinde İngiltere'den Siegfried Rossenberg çağrılmış, 1930'lu yıllarda ise Alman orman uzmanlarına ayrı bir hassasiyet duyulmuş ve Almanya'dan, Türk ormancılığına büyük katkısı olan Robert Bernhard davet edilmiştir. Yurt dışından gelen uzmanlar tarafından ormancılık alanında raporlar hazırlanmıştır. Ormancılık eğitimi vermek amacıyla; 1924 tarihinde Yüksek Orman Mektebi, 1930 tarihinde Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebi, 1931 tarihinde Hendek Orman Ameliyat Mektebi, 1933 tarihinde Yüksek Ziraat Enstitüsü ve Orman Fakültesi kurulmuştur. Aynı zamanda 1924 yılından itibaren Almanya ve Fransa'ya ormancılık eğitim almaları için öğrenciler gönderilmiştir. Teknik ve hukuki açıdan bir alt yapı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet'in ilk dönemindeki hükümetlerin iktisadi politikalarında; ormancılık özelinde, devletçilik ilkesini benimsedikleri görülmektedir. Bu dönemde devlet işletmelerinin yanında özel sektöre de bu alanda hak tanınmıştır. Her ne kadar devletçilik ilkesi uygulanmaya çalışılsa da, orman işletmelerinin büyük çoğunluğu özel sektör ve kişilere bırakılmıştır.

1937 yılı Türkiye Cumhuriyeti ormancılığı açısından dönüm noktası olmuştur. 8 Şubat 1937'de yasalaşan 3116 Sayılı Orman Kanunu; bilimsel ormancılığın, modern sistemlerle uygulanmasının önünü açmıştır. Liberal ormancılık politikaları terk edilerek, devletçilik ilkesi ormancılık alanının temel politikası haline gelmiştir. Yasanın temel amacı; ormanları korumak ve orman tahribatının önüne geçmektir. Ayrıca bu dönemde özel mülkiyette bulunan ormanlarda, devletleştirme sürecine girmiştir.

Ormancılık alanında yeni bir örgütlenmeye gidilerek; daha önce Ziraat Vekâleti'ne bağlı olan ormanlar, Tarım Bakanlığı bünyesine alınarak 1937 tarihinde

Orman Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Orman Genel Müdürlüğü'nün işlevi; ormanları korumak, yeniden yetiştirmek, daha verimli hale getirmek, işletmek ve geliştirip gzelleştirmektedir. Ormancılık alanında yeni kurumlar tesis edilerek, alanında uzman eleman yetiştirip; ülke ormanlarına katkı sağlamak, ilk hedef olarak belirlenmiştir. Ormanları sistemli ve verimli hale getirmek için gayret edilmiştir. EĞitimciler, ormancılar ve orman mühendisleri disiplinler arası çalışarak, ormanlar için en faydalı sistemi bulmaya çalışmışlardır.

Sonuç olarak orman ve ağaçlandırma çalışmalarının yasal düzenleme, üretim, iktisadi boyut ve yapılanma özelinde gerçekleştirilen bütün etkinlikleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyaı olan kereste, orman ürünleri, odun kömürü ve odun ihtiyaını büyük ölçüde karşılayarak ülke ekonomisine katkı sunmuştur. Aynı zamanda kültürel, sosyal ve toplumsal etkisi tartışmasız en önemlisidir.

Doğal orman ortamları, insan sağlığı açısından son derece önemli ve olumlu etkilere sahiptir. AĞaçlarla evrenmiş yeşil alanlarda vakit geçirmek, zihinsel sağlığı destekleyip aynı zamanda stres oranının düşmesini sağlamaktadır. Ormanlar topluma ve bireylere, rekreasyonel etkinlik alanları ve sosyal etkileşim ortamı sunmaktadır. Ayrıca sağlam ve kaliteli orman ekosistemleri; doğal afetleri nleme ve yıkıcı etkisini azaltma gibi kritik bir öneme de sahiptir. Ormanların ve ağaçların doğal afet önleyici rolü, toplumun yaşam kalitesini arttırmaktadır.

EKLER

BELGELER

B.1:	Devlet Ormanlarında Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu (TBMM, Kanunlar Dergisi , 15 Nisan 1924, s.345.)
B.2:	Türkiye Sanayi ve Maâdin Bankası Kanunu (TBMM, Kanunlar Dergisi , 23 Mayıs 1925, s.224.)
B.3:	Ziraat Vekaleti'nin fidan ve tohum tefvizi (TBMM, Kanunlar Dergisi , 2 Aralık 1925, s.26.)
B.4:	Zamanı mesai haricinde çalışan bazı orman memurlarına ücret itası hakkında kanun. (TBMM, Kanunlar Dergisi , 17 Şubat 1926, s.272.)
B.5:	Zingal Şirketi'nin kuruluş kararı (BCA , Fon No: 30-18-1-1, 30 Mayıs 1926.)
B.6:	Orman Nizamnâmesi'nin 16. Maddesi mucibince alınacak Yaylâkiye Resmi'nin ilgasına dair kanun. (TBMM, Kanunlar Dergisi , 1 Haziran 1926, s.962.)
B.7:	Teşvik-i Sanayi Kanunu. (TBMM, Kanunlar Dergisi , 15 Temmuz 1927, s. 272.)
B.8:	Yabani ağaçların aşılınması (TBMM, Kanunlar Dergisi , 16 Haziran 1929, s.974)
B.9:	Hususi orman sahiplerinden ve müteahhitlerden alınan amenajman paralarının sarfı hakkında kanun. (TBMM, Kanunlar Dergisi , 2 Ocak 1930, s.24.)
B.10:	Zingal Şirketi'nin işletilme mukavelesi. (BCA , 30-18-1-2, 15 Ekim 1930.)
B.11:	Devlet Sanayi Ofisi Teşkilî Hakkında Kanun. (TBMM, Kanunlar Dergisi , 3 Temmuz 1932, s.858.)
B.12:	Sümerbank Kanunu. (TBMM, Kanunlar Dergisi , 3 Haziran 1933, s.819.)
B.13:	Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü (TBMM, Kanunlar Dergisi , 10 Haziran 1933, s.951.)
B.14:	Orta Orman Mektebi Teşkilî ve Muallimleri (TBMM, Kanunlar Dergisi , 23 Haziran 1934, s.896.)
B.15:	Zingal şirketi'nin esas mukavelesi (BCA , 30.18.01.02, 20 Eylül 1934.)

B.16:	Zingal şirketi mukavelesinde yapılan değişiklikler (BCA , 30.18.01.02,22 Ocak 1935.)
B.17:	Zingal Orman Şirketi ve Ankara Orman Müdürlüğü mukavelesi (BCA , 30.10.2.15, 4 Mart 1936.)
B.18:	Zingal ormanı mukavelesi tadilatı (BCA , 30.10.1.0.2, 2 Eylül 1936.)
B.19:	Zingal şirketi'nin mukavelesinin tadilatı (BCA , 30.10.0.1.0.2, 22 Ekim 1936.)
B.20:	Orman Kanunu (TBMM, Kanunlar Dergisi , 08 Şubat 1937, s.186-205.)
B.21:	Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu (TBMM, Kanunlar Dergisi , 26 Nisan 1937, s.339.)
B.22:	Orman Kanunu'na ek kanun. (TBMM, Kanunlar Dergisi , 13 Haziran 1938, s.826.)
B.23:	Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılması hakkında kanun. (TBMM, Kanunlar Dergisi , 25 Haziran 1938, s.828.)
B.24:	Ağaçları Korumak Milli Bir Borçtur. (Hakimiyeti Milliye , 7 Ocak 1930, s.1.)
B.25:	Ağaç Koruma Cemiyeti. (Vakit , 2 Aralık 1930, s.2.)
B.26:	Orman Yangını. (Cumhuriyet , 6 Nisan 1932, s.2.)
B.27:	Bozüyük Fabrikası Yangınının Tafsilatı. (Cumhuriyet , 28 Aralık 1932, s.1.)
B.28:	Türkiye Orman Siyasetinin Ana Hatları ve Gidimi. (Cumhuriyet , 26 Mayıs 1935, s.1.)
B.29:	Orman Çiftliğinin Ankara'ya Yeni Bir Hizmeti. (Ulus , 3 Temmuz 1935, s.3.)
B.30:	Gümüşane Ormanlarındaki Yangın Söndürüldü. (Ulus , 6 Eylül 1935, s.1.)
B.31:	Büyük Bir Yangın. (Cumhuriyet , 18 Eylül 1935, s.2.)
B.32:	Siyasi Müsteşarlıklar ve Orman Kanunları. (Cumhuriyet , 9 Şubat 1937, s.1.)
B.33:	Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi Merasimle Açıldı. (Cumhuriyet , 28 Aralık 1938, s.1.)

Devlet ormanlarından köylülerin intifa hakkı kanunu

No.
484

BİRİNCİ MADDE — Kadimen kuru ve baltahğı olmıyan köy ve köy mahiyetinde kasaba ahalisi, mektep ve mesçit ve köprü ve süknalariyle ambar, ağıl, ahır ve samanlık misillü muhtaç oldukları mebaniyi müceddeden inşa ve tamir etmek ve araba ve edevati ziraiye imal eylemek ve ihtiyacatı beytiyeleri mertebesinde ve mensup oldukları pazar yerleri ile kasabalara kendi vasıtalarıyla nakil ve fûruhr etmek üzere odun ve kömür yapmak için Devlet ormanlarının tahammülü fennisi olan kıtaatından ruhsatı resmîye müsteniden meccanen eşcar kesebilecektir. Alât ve edevati ziraiye imal ve fûruhiyle meşgul köy sanatkârları dahi sanatlarına muktazi eşcarı keza ruhsatı resmîye müsteniden meccanen kesebileceklerdir.

Ancak kadimdenberi köye mahsus koru ve baltalık bulunduğı halde köy ahalisinin ihtiyacatına kâfi kereste, odun ve kömürün bu baltalık ve korudan istihsali kabil olmadığı takdirde bu gibi köyler ahalisi dahi yukarıki müsaadattan müstefit olurlar.

İKİNCİ MADDE — Köylüler her sene kendilerine lâzım olan kereste ve mahrukât miktarını mensup oldukları köyün muhtarına o senenin martı nihayetine kadar bildirecek ve muhtarlar marifetiyle bu bapta alelesami tanzim olunacak defterler orman memurları tarafından bittetik talep olunan kereste ve odun ve kömür miktarının ahalinin ihtiyacatı hakikiyelerinden fazla olmadığı tahakkuk eylediğı takdirde usul ve kavaidi mevzuai fenniye ve ormanların muhafazası hakkındaki kuyut ve şurûta tevfikân nihayet mayıs gayesine kadar bir maktâ tâyin ve katolunacak kerestelik eşcara damga darbedildikten ve odun kesilecek ve kömür yapılacak mahaller irae olunduktan sonra kat'iyat yapılır. Şu kadar ki ihtiyacatın takdiri hususunda Orman idaresi ile ahali arasında ihtilâf zuhurunda mahallî meclisi idarelerince hallolunur. Köylülerin mensup oldukları pazar yerlerine ve kasabalara kendi araba ve hayvanlarıyla nakil ve ihtiyacatı mahalliye için fûruht edecekleri odun ve kömürün gösterilen maktadan imal edildiğini mübeyyin ve bir sene hükmü cari olmak üzere ihtiyar meclisinden alacakları ilmûlhaberî ibraz etmeleri mecburidir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Ormanlar dahil ve civarındaki köyler ahalisinden ticaret için kereste imal edeceklerin her birine müzayedesiz ve tarife bedeliyle en yakın Devlet ormanlarının fennen tahammülü olanlarından işleyebileceğı miktarda ve müddeti bir seneye mahsus olmak üzere ruhsatname ita olunur.

Ancak müzayedededen maada hususatta tüccarların tabi oldukları ahkâm ve şeraiti fenniye tabi olurlar. İşbu kerestelerin her yere ihracı serbest olup bedelleri mukassatan istifa olunur. Kerestecilikle meşgul olan köylere civar ormanların müzayede ile tüccara satıldığında köylülerin ihtiyacı miktarı tefrik edilmek meşruttur.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Kadimden beri koru ve baltahkları bulunan köylerin bu koru ve baltahklarından icra edecekleri katıyat hakkında dahi maddeî sabıka hükmüne tevfikân muamele icra ve ruhsat ita kılınır.

BESİNCİ MADDE — Mevaddı sabıka ahkâmının emri tatbikında terahi gösteren memurin ve muhafızların ilk defasında bir haftalık, ikinci defasında on beş günlük maaşları kat ve üçüncü defasında memuriyetten azlolanurlar.

B.1: Devlet Ormanlarında Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu (TBMM, Kanunlar Dergisi, 15 Nisan 1924, s.345.)

Türkiye Sanayi ve maadin bankası kanunu

(Resmî Ceride ile neşir ve ilânı : 23 . IV . 1341 - Sayı : 96)

No.
683

BİRİNCİ MADDE — Müessesatı sanayiye tesisine hizmet ve buna müteferri bileümle muamelâtı ticariye ve itibariyyeyi iera cylemek üzere « Türkiye sanayi ve maadin bankası » namıyla bir banka teşkil edilmiştir.

İKİNCİ MADDE — Türkiye sanayi ve maadin bankası âtiyüzzikir muamelât ile iştigal eder:

A) Bankaya devredilmiş olan müessesatı sanaiyeyi teşekkül edecek şirketlere devredinceye kadar bizzat idare etmek;

B) İştirak suretiyle tesisatı sanayide bulunmak ve işletmek;

C) Bizzat veya iştirak suretiyle maden imtiyazı almak ve biliştirak maden işletmek;

D) Türk sanayi ve maadin ashabına ve maden mültezim ve âmillerine ikrazatta bulunmak;

H) Maksadı teşekkülüne muvafık olmak üzere her türlü banka muamelesi yapmak.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bankanın sermayesi berveçhi âti mebalîğ ve emvalden teşekkül eder :

A) Ticaret vekâletinin 1340 senesinde tesis veya iştirak etmiş olduğu fabrika ve şirketlerdeki hisse ve ermayesi;

B) Ticaret vekâletinin 1341 senesi ile sinini müteakibe bütçelerine vazolunacak teşvikatı sanayiye tahsisatı;

C) İmalâtı harbiyeye mahsus olanlardan maada Devlete ait fabrikalar ile bunların mütedavil sermayeleri.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Hükûmet, Türkiye Sanayi ve maadin bankasından istikraz akit ve sermayesini istirdat edemez.

BESİNCİ MADDE — Türkiye sanayi ve maadin bankası Ticaret vekâletinin tahtı nezaretinde olup şahsiyeti hükmiyeyi haizdir. Bir müdiri umumî ile bir muavin ve bankacılık ile sanayi ve maadin umurunda mutahassıs beş âzadan mürekkep yedi kişilik bir meclisi idare tarafından idare olunur. Mebuslardan ve maden ve fabrika sahiplerinden âza intihap olunamaz.

ALTINCI MADDE — Bankanın müdiri umumî ve muaviniyle meclisi idare âzaları Ticaret vekâletinin inhası ve İera Vekilleri Heyeti kararı ve Reisi Cümhurun tasdikiyle tâyin edilir. Müdiri umumî ve muavininden gayri meclisi idare âzasının müddeti memuriyetleri dört senedir. İlk ikinci sene nihayetinde âzanın üçü kura ile tebdil olunur. yeniden intihapları caizdir.

YEDİNCİ MADDE — Türkiye sanayi ve Maadin bankası muafiyatı âtiyeden istifade eder:

A) Bankanın sermayesi, ihtiyat akçesi, temettüatı, uhdesinde mukayyet emvali menkulesi bilûmum rûsum ve tekâlif ve harçlardan muafıdır;

B) Bankanın ihraç edeceği her nevi tahvilât ve banka ile devairi resmiye bey-ninde cereyan edecek muamelâta müteallik evrak, senedat ve ilânat damga resmin-

B.2: Türkiye Sanayi ve Maâdin Bankası Kanunu (TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 23 Mayıs 1925, s.224.)

Her nevi fidan ve tohumların meccanen tevzii ve Devlet uhdesinde bulunan arazinin fidanlık ihdası için Ziraat vekâletine ve idarei hususiyelere bilâbedel teffizi hakkında kanun

(Resmî Ceride ile neşir ve ilânı : 14/XII/1341 - Sayı : 244)

No.
682

BİRİNCİ MADDE — Ziraat vekâletinin hariçten iştirâ ve tedarik edeceği veya vekâlete merbut mekâtîp ve müessesatı ziraiyede yetiştirdiği her nevi köklü ve köksüz, aşılı ve aşısız asma çubuklarıyla müsmir ve gayrimüsmir bileümle eşcar ve nebatat ve istihsal olunan tohumlar, ziraat ve bağ ve bahçe tesis etmek isteyenlere meccanen tevzi olunur. Şu kadar ki talipler tesis edecekleri bağ ve bahçe mahallerini şeraiti fenniye tevfikan ihzar eylediklerini mahallî ziraat memurlarına irae ve isbata mecburdurlar.

İKİNCİ MADDE — Devlet uhdesinde bulunupta Ziraat vekâletine merbut müessesatı ziraiyeye lüzumu olduğu Ziraat vekâletince teayyün eden arazi bilâbedel vekâleti mezkûreye veya idarei hususiyelere terk ve tahsis olunur.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Ziraat vekâletine merbut darülharirlerden istihsal edilen ipek böceği tohumları erbabı ihtiyaca meccanen tevzi olunur. Erbabı ihtiyacı ziraat odaları tayin, oda bulunmayan mahallerde belediye heyetleri takdir eder.

DÖRDÜNCÜ MADDE — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

BEŞİNCİ MADDE — İşbu kanunun ierasına Maliye ve Ziraat vekilleri memurdur.

2 kânunuevvel 1341 ve 15 cemaziyelevvel 1344

Cumhuriyet Riyasetine tebliği	:	3 - XII - 1341 tarih ve 1/621 numaralı tezkere ile
Berayı neşir ve ilân kanunun Bayvekkâlete tebliğ edildiğini müsr Cumhuriyet Riyasetinden mevru tezkerenin tarih ve numarası	:	7 - XII - 1341 ve 6/610
Müzakeratı ihtiva eden zabıt ceridelerinin cilt ve sayıfası	:	Cilt Sayıfa
	:	14 37
	:	16 352
	:	20 11:13
İşbu kanunun alâkadar olduğu diğer kanunların numaraları	:	

B.3: Ziraat Vekaleti'nin fidan ve tohum tefvizi (TBMM, Kanunlar Dergisi, 2 Aralık 1925, s.26.)

Zamanı mesai haricinde çalışan bazı orman memurlarına ücret itası hakkında kanun

(Resmî Ceride ile neşir ve ilânı : 2/III/1926 - Sayı : 311)

No.
746

BİRİNCİ MADDE — Ziraat vekâletince tayin olunan zamanı mesai haricinde dahi imrara ait muamelâtı ifaya devam etmelerine alâkadar olan tarafından lüzum gösterilen seyahilde ve demiryolları güzergâhındaki mevakide, imrarat ile vazifedar orman cibayet veya maa muamelât cibayet memurlarına bir saat için seksen kuruş ücret verilir ve bu ücret alâkadarandan tahsil olunur. Zamanı işgal bir saatte ziyade imtidat ederse fazla müddet zarfında her saat için muayyen ücretin nısıfı ita ve saat küsuratı tam hesap olunur.

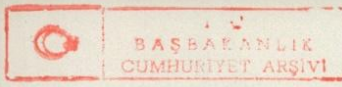
İKİNCİ MADDE — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — İşbu kanunun ahkâmını icraya Ziraat vekili memurdur.

17 şubat 1926

Cumhuriyet Riyasetine tebliği	:	18 - II - 1926 tarih ve 1/687 No. lı tezkere ile
Berayı neşir ve ilân kanunun Başvokâlete tebliğ edildiğini müşir Cumhuriyet Riyasetinden mevrat tezkerenin tarih ve numarası	:	21 - II - 1926 ve 4/165
Müzakeratı ihtiva eden zabıt ceridelerinin cilt ve sayıfası	:	Cilt Sayıfa
	:	17 97
	:	21 333
	:	23 164:165,263:264
İşbu kanunun alâkadar olduğu diğer kanunların numaraları	:	

B.4: Zamanı mesai haricinde çalışan bazı orman memurlarına ücret itası hakkında kanun.
(TBMM, Kanunlar Dergisi, 17 Şubat 1926, s.272.)

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet
Kalem-i Mahsus Müdüriyyeti
Aded 3653

Kararnâme

İmtiyâzı Türkiye Kibrit İnhisarı Türk Anonim Şirketi uhdesinde bulunan Sinob vilâyeti dahilinde vâki' Çangal ve Zindan ormanlarını işletmek maksadiyle merkezi İstanbul olmak üzere elli sene müddet ve beşyüzbin Türk lirası sermaye ile teşkiline teşebbüs olunan Zindan ve Çangal ormanları Türk Anonim Şirketinin ta'dilât ve tashihât-ı lâzime icrasiyle Ticaret Vekâletinden gönderilen nizamnâme-i dâhilî lâyihası ve sermayenin yüzde onunun te'min olunduğunu mübeyyin Banka Mektubu ve Ta'ahhüd senedi İcra Vekilleri Hey'etinin 30 Mayıs 926 tarihli ictimâ'ında tedkik ve mütâlâ'a olunmuş ve mezkûr/İcra olunan ta'dilât dâ'iresinde, tasdiki kabul idilmiştir

30 Mayıs 926

Reis-icumhur
Gazi M.Kemâl

Başvekîl
İsmet

Adliye Vekfî
M.Cemil

M.Milliyye Vekfî
Recep

Bahriye Vekfî
İhsan

Dahiliyye Vekfî
M.Cemil

Hariciyye Vekfî
Dr.T.Rüşti bey
imzada bulunmadı.

Maliye Vekfî
H.Hisnû

Vekâleti
Maarif/Vekfî
Behic

Nafia Vekfî
Behic

Ziraat Vek.Vekfî
M.Rahmi

Ticaret Vekfî
M.Rahmi

Sih.ve Mua.İct.Vek.Vek.
İhsan

B.5: Zingal Şirketi'nin kuruluş kararı (BCA, Fon No: 30-18-1-1, 30 Mayıs 1926.)

**Orman nizamnamesinin on altıncı maddesi mucibince alınacak yaylâkiye
resminin ilgasına dair kanun**

(Resmî Ceride ile neşir ve ilânı : 26/VI/1926 - Sayı : 404)

No.
892

BİRİNCİ MADDE — Orman nizamnamesinin on altıncı maddesi mucibince
alınan yaylâkiye resmi ilga edilmiştir.

İKİNCİ MADDE — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — İşbu kanunun icrasına Maliye ve Ziraat vekilleri me-
murdur.

1 Haziran 1926

Cumhuriyet Riyasetine tebliği	:	2 - VI - 1926 ve 2/588 No. 11 tezkere ile
Berayi neşir ve ilân kanunun Başvekkâlete tebliği edildiğini müşir Cumhuriyet Riyasetinden mevrut tezkere'nin tarih ve numarası	:	5 - VI - 1926 ve 4/511
Müzakeratı iltiva eden zabıt ceridelerinin cilt ve sayısı	:	Cilt: Sayı 25 843,844,845,869,871 26 6,13,21,22,35
İşbu kanunun alakadar olduğu diğer kanunların numaraları	:	

B.6: Orman Nizamnâmesi'nin 16. Maddesi mucibince alınacak Yaylâkiye Resmi'nin
ilgasına dair kanun. (TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 1 Haziran 1926, s.962.)

Tevviki sanayi kanunu

(Resmî Ceride ile neşir ve ilânı : 15/VI/1927 - Sayı : 608)

No.
1055

Birinci fasıl

Tarif

BİRİNCİ MADDE — Daimî veya muayyen zamanlarda içinde, makine veya aletler veya tezgâhlar ianesile, her hangi bir madde veya kudretin evsaf veya eşkâli kısmen veya tamamen değiştirilip kıymetlendirilmek suretile toplu imalât vücutte getirilen ve bu maksada tahsis edilen yerler bu kanuna göre sınaî müessesese addolunurlar.

İkinci fasıl

Sınaî müesseselerin tasnifi

İKİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı müsaade ve muafiyetlerden istifadeleri itibarile sınaî müesseseler dört sınıfa ayrılırlar.

Birinci sınıf :

En az on beygirlik bir kuvvei muharrike ile işleyen ve imalâtında bir sene zarfında en az bin beş yüz gündelik mikdarında işçi çalıştıran müesseseler;

İkinci sınıf :

Kuvvei muharrikesinin mikdarı on beygirden az olubda imalâtında çalıştırdığı işçi gündelikleri mikdarı senevî en az bin beş yüz olan veya bu mikdar bin beş yüzden az olubda kuvvei muharrikesi en az on beygir olan veyahud imalâtta çalıştırdığı işçiler adedi günde onu tecavüz edibde kuvvei muharrikesi bulunmayan müesseseler;

Üçüncü sınıf :

Kuvvei muharrikesi mikdarı on beygirden az olub imalâtında senevî çalıştırdığı işçi gündelikleri mikdarı yedi yüz elliye mütecaviz bulunan müesseseler;

Dördüncü sınıf :

Tezgâh veya el ile her nevi dokumacılık, halıcılık, trikotaj, urgancılık, dantelâcılık ve emsali işleri yapan işçileri bir bina dahilinde toplu bir halde çalıştıran müesseseler.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanuna göre alelûmum maden ocakları da sınaî müesseseden madud olub müsaade ve muafiyetlerden istifadeleri itibarile iki sınıfa ayrılırlar.

Birinci sınıf :

En az beş yüz bin lira sermaye ile müesses olan, veya en az iki yüz bin lira sermaye ile müesses olub kuvvei muharrikeye ve temizleme veya işleme veya eritme tesisatına malik bulunan maden ocakları;

İkinci sınıf :

Birinci sınıfa dahil bulunmayan diğer maden ocakları (Taş ocakları hariç).

Yabancı ağaçların aşılması hakkında kanun

(Resmi Gazete ile neşir ve ilâm : 16 6 1929 - Sayı : 1217)

A: 1528

BİRİNCİ MADDE — Devlet ormanlarında bulunan yabancı zeytin, harnup, badem, elma, ahlat, üvez, kızılca, ahç, güvem, kestane, menengiç, idris, incir, filarya ve saire gibi yabancı ağaçların aşılması İktisat Vekâletinin ve boş arazide muayyen bir kıta dahilindeki yabancı ağaçların aşılması da vilâyetlerin müsaadesine bağlıdır. İktisat Vekâletince yaptırılan tetkikat neticesinde ağaçlarının aşılması tensip ve alâkadar vilâyetlere tebliğ edilen Devlet ormanları aksamındaki ağaçların aşılması için de vilâyetlerce müsaade olunur. Ancak bu müsaadeler derhal vekâlete bildirilir.

İKİNCİ MADDE — Devlet ormanlarındaki yabancı ağaçların İktisat Vekâletince imar ve aşılmasına müsaade edilmek için muhtevi olduğu ağaçların en aşağı % 50 sinin imar ve aşılmağa elverişli ve imar olunduğu surette yemiş verebilecek halde olması lazımdır. Orman tarlaya tahvil halinde kaynak suları korumak, heyelan ve seylâp ve çığ tehlikeleri olmak gibi mahzurlar bulunmaması ve ormanı yemişinden istifade edilecek ağaçlara inhisarı halinde veriminin dahi fazla olacağına hesap neticesi tahakkuk etmesi şarttır. Muhtevi olduğu ağaçları fundadan ibaret bulunan Devlet ormanlarında aşılmağa kabiliyeti daha az miktarda ağaçlar bulunsun bile imarına müsaade olunur.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Devlet ormanları ile boş arazide muayyen bir kıta dahilindeki yabancı ağaçları aşmak isteyen kimse istediği parçanın hudut ve mevkı vane gibi şartlar dahilinde imar edeceğini beyan eden bir istida ile ormanın bulunduğu kazanın en büyük mülkiye memuruna müracaat eder. Müracaat tarihini gösterir kendisine bir ilmûhaber verilir. İstiyenler müteaddit olursa istidaları sıra ile deftere yazılır.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Üçüncü madde mucibince verilen istidalar en büyük mülkiye memuru tarafından orman ve bulunmadığı takdirde ziraat dairesine verilerek orman veya ziraat memurları tarafından imarı istenen yerin keşfi icra ve ormanın mahiyetini ve ağaçlarının adet ve cinslerini ve bu cinsler arasında ne kadar aşıya kabiliyetli ağaç bulunduğunu ve eb'at ve hacimleriyle değerlerini ve o yerin meyvalı ağaçlara tahsis halinde senelik vereceği hasılatın miktarını gösterir mukayeseli bir rapor ile arazi vaziyetini gösterir bir harita veya muntazam bir krokisi tanzim olunarak İktisat Vekâletine gönderilir.

Raporda, imar edilecek sahadaki aşılacak ağaçların budanmasından ve arazinin temizlenmesi için çıkarılacak ağaçların göğde ve dallarından ne kadar kereste ve odun veya kömür yapılabileceği de ayrıca tayin edilir.

BEŞİNCİ MADDE — İktisat Vekâletince bu rapor ve harita ve kroki tetkik edilerek yapılan keşfin usulüne uygun ve ormanın yemişinden istifade edilecek ağaçlara kalbi daha faydeli olduğu anlaşıldığı surette ruhsatname verilmesi vilâyete bildirilir.

ALTINCI MADDE — Muayyen bir yeri birden fazla istiyenler olur ve bunlarda aynı günde müracaat etmiş bulunurlarsa müraccah usul ve şeraite riayeti teklif eden tercih olunur. Müraccah usule riayeti teklif edenin müracaatı muahhar ise mukaddem müracaat sahibine aynı usulü kabul etmesi teklif olunur. Razi olduğu takdirde kendisine, aksi takdirde muahhar müracaat edene ruhsat verilir.

VEDİNCİ MADDE — Köylüler tarafından köyler civarında bulunan ve Devlete ait orman veya arazide olan yabancı ağaçları aşmak isteyenlere toplu olarak yukardaki şartlara göre ruhsatname verilir.

B.8: Yabancı ağaçların aşılması (TBMM, Kanunlar Dergisi, 16 Haziran 1929, s.974.)

Hususi orman sahiplerinden ve müteahhitlerden alınan amenajman paralarının sarfı hakkında kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı: 7 / 1 / 1930 - Sayı: 1391)

№ 1545

BİRİNCİ MADDE — Mukavelenameleri mucibince orman müteahhitlerinden ve 504 numaralı kanun mucibince hususi orman sahiplerinden alınan amenajman ve teşcir paraları bir taraftan varidat bütçesinde açılacak hususi bir fasla irat kayıt, diğer taraftan İktisat vekâleti bütçesinin amenajman ve teşcir faslına tahsisat olarak ilâve ve sarfolunur.

İKİNCİ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanun hükümlerini icraya Maliye ve İktisat vekilleri memurdur.

2 kânunusani 1930

Cumhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası : 36 - XII - 1929 ve 1/515
Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cumhuriyet Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası : 3 - I - 1930 ve 4/4
Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların Cilt Sayfa : 14 20,68,73,74:75,79:83
Bu kanunla ilişiği olan kanunların numaraları: 804

B.9: Hususi orman sahiplerinden ve müteahhitlerden alınan amenajman paralarının sarfı hakkında kanun. (TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 2 Ocak 1930, s.24.)

B.10: Zingal Şirketi'nin işletilme mukavelesi. (BCA, 30-18-1-2, 15 Ekim 1930.)

Devlet sanayi ofisi teşkili hakkında kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı: 10/VII/1932 - Sayı: 2146)

No.
2058Kabul tarihi:
3 . VII - 1932

BİRİNCİ MADDE — Devlet teşebbüsü şeklinde kurulacak sanayi müesseselerinin doğrudan doğruya veya bilvasıta tesisine hizmet ve kamuyu mahsusu ile kurulanlardan maada Türkiye sanayi ve maadin bankası tarafından idare edilmekte olanlarla Devlet sermayesiyle tesis edilmiş ve edilecek her türlü fabrikaları ve Devlet iş-traklerini idare ile mükellef olmak üzere İktisat vekâletinin murakabesi altında hükmi şahsiyeti haiz ve üçüncü şahıslarla olan bileümle münasebat ve muamelele-rinde ticaret ve hususi hukuk ahkâmına tâbi bir (Devlet sanayi ofisi) teşkil edil-miştir.

İKİNCİ MADDE — Aşağıda yazılı menkul ve gayrimenkul mallar, Devlet sana-yi ofisinin idaresinde bulunur:

A - Türkiye sanayi ve maadin bankasının alacağı yeni şekil neticesinde mülki-yetleri mezkûr bankadan farkedilen fabrikaların menkul ve gayrimenkul tesisatı ve işletme ve amortisman sermayeleri;

B - Alelûmum sanayi müesseselerindeki Devlet iştirak hisseleri;

C - A ve B fıkralarındaki fabrika ve hisselerin satışından ve işliyen fabrikaların kârlarından İcra Vekilleri Heyetince her sene gerek yeni tesisata ve gerek mevcut fabrikaların ıslah, tevsi veya idaresine tahsis edilmek üzere ayrılacak miktarlar;

D - İcra Vekilleri Heyetinin tasvibi ile İktisat vekâletinin aktedeceği mukavele-lere müsteniden kurulan fabrika sermayelerinin her sene amorti edilecek miktarı nisbetindeki tesisatı;

E - Doğrudan doğruya Devlet bütçesine tahsisat konulmak suretile vücade ge-tirilecek sanayi müesseselerinin İcra Vekilleri Heyeti kararile Devlet sanayi ofisine devredilen sabit ve mütedavil sermayeleri.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunun ikinci maddesinin A, B, D ve E fıkrala-rile Devlet sanayi ofisine verilen sermayelerin müesses kısımları ofisçe teklif ve İktisat vekâletince tasvip edilecek miktar ve şerait dahilinde hisse senetleriyle tem-sil olunur. Bu hisse senetleri mezkûr sermayelerin hisse ihraçı esnasındaki kıymet-leri esas tutulmak suretile hesap edilir.

İşbu hisse senetleri ofis tarafından satılamayıp, yarı miktarını geçmemek üze-re, bu hisse senetlerinin Sanayi kredi bankası tarafından bu bankanın kanunu mahsusu mucibince çıkarılacak obligasyonlara ve yapılacak istikrazlara karşılık gösterilmesi caizdir.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Devlet sanayi ofisinin vazife ve salâhiyetleri berveç-hi atidir:

A - Bu kanunun altıncı maddesi mucibince konulması müsaadeye tâbi olan veya İktisat vekâleti tarafından teklif ve İcra Vekilleri Heyetince kabul edilen muka-velelere tevfikân kurulan fabrikaların tesisine ve bilâhara bu fabrikaların muka-velelerinde mevcut olan işletme şeraitinin tatbikatına İktisat vekâletinin vereceği direktifler dahilinde nezaret etmek;

B - Yerli iptidai maddelerin imal kabiliyetini artıracak ve sürümünü temin edecek teşebbüs ve tecrübelerde bulunmak ve bu hususlar hakkında İktisat vekâ-

B.11: Devlet Sanayi Ofisi Teşkili Hakkında Kanun. (TBMM, Kanunlar Dergisi, 3 Temmuz 1932, s.858.)

Sümerbank kanunu

(Resmî Gazete ile neşir ve ilanı : 11/VI/1933 - Sayı : 2424)

No.
2262

Kabul tarihi
3 - VI - 1933

BİRİNCİ MADDE — Alelûmum sanayi işlerle ve bankacılık muameleleriyle iştiğal etmek ve merkezi Ankarada olmak üzere «Sümerbank» namile bir banka teşkil edilmiştir. Bu banka hükmü şahsiyeti haiz olup bütün muamelelerinde bu kanun ve hususî ve ticarî haklar hükümlerine tâbidir.

İKİNCİ MADDE — Sümerbankın iştiğal mevzularının başlıcaları aşağıda yazılmıştır:

A) Devlet sanayi ofisinden devralacağı fabrikaları işletmek ve hususî sanayi müesseselerindeki Devlet iştirâk hisselerini ticaret kanunu hükümlerine göre idare etmek;

B) Hususî kanunlarla verilmiş salâhiyetlere istinaden yapılacak fabrikalar haric olmak üzere Devlet sermayesile vüude getirilecek bütün sınaî müesseselerin etüt ve projelerini hazırlamak ve bunları tesis ve idare eylemek;

C) Teessüsleri veya tevsipleri memleket için iktisaden verimli olan sanayi işlerine sermayesinin müsaadesi nisbetinde iştirak veya yardım etmek.

Ehemiyyetleri itibarile alelûmum sanayi işleri şu suretle sıralanır:

1) Ana iptidai maddeleri memlekette yetişen ve henüz istihsal miktarı istidlâkı karşılayamayan sanayi,

2) Ham ibracat mallarını mamul veya kısmen mamul hale koyarak kıymetlendiren ve sürümünü kolaylaştıran sanayi,

3) Mamulâtı memleket dahilinde büyük mikyasta istidlâk olunan ve ham iptidai maddeleri henüz memlekette yetiştirilmemekle beraber teessüsleri halinde iptidai maddelerinin de memlekette yetiştirilmesi mümkün olan sanayi,

4) Ham iptidai maddeleri memlekette bulunmadığı gibi yetiştirilmesi de kabil olmayan fakat imal safhalarının memlekete temin edeceği faydalar ehemmiyetli miktara balığ olan sanayi,

D) Memlekete ve kendi fabrikalarına lüzumı olan usta ve işçileri yetiştirmek üzere mektepler açmak ve sanayi mühendis ve mütehassıslarını yetiştirmek için dahildeki yüksek mekteplerde talebe okutmak veya bu maksatla İktisat vekâletince açılacak mekteplere yardım etmek ve cenebi memleketlere talebe ve stajiyer göndermek;

E) Sanayi müesseselerine kredi temin etmek ve alelûmum bankacılık işlerini yapmak;

F) Millî sanayiîni inkişaf tedbirlerini aramak ve gerek bu hususta gerek İktisat vekâletince tetkik için bankaya verilecek mevzular hakkında mütalea beyan etmek.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Devlet sanayi ofisi ve Türkiye sanayi kredi bankası teşkili hakkındaki 2058 ve 2064 numaralı kanunlar mülğadır. Bu müesseselerin bütün mevcut ve matlupları ve hukuk ve vceibeleri Sümerbanka intikal eder.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Sümerbankın itibarî sermayesi yirmi milyon liradır. Bu sermaye Hükûmetin teklifi ve banka Umumî Heyetinin kararile bir misli kadar artırılabilir.

Ankara yüksek ziraat enstitüsü kanunu

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı : 20/VI/1933 - Sayı : 2432)

No.
2291

Kabul tarihi
10 - VI - 1933

Birinci kısım

Kuruluş

BİRİNCİ MADDE — Ziraat vekâletinin murakabesinde (Ankara yüksek ziraat enstitüsü) kurulmuştur. Enstitü hükmi şahsiyetli, bağışlama ve vasiyetleri kabule ehil ve mülhak bütçe ile idare olunan bir amme müessesesidir. Enstitünün malları Devlet malları ve tedris ve idare uzuvları da Devlet memurları hukukuna maliktir.

İKİNCİ MADDE — Enstitü; tabii ilimler, ziraat, haytar ve ziraat sanatleri namile dört fakülteden mürekkep akademik bir müessesedir. Ders okutur, kendi sahasında ilmi ve fennî araştırmalar yapar, reyler ve fikirler verir ve neşriyatta da bulunur.

İkinci kısım

İdare

ÜÇÜNCÜ MADDE — Enstitünün idare uzuvları :

- I - Rektör,
- II - Divan,
- III - Tedris heyeti,
- IV - Enstitü büyük meclisi,
- V - Fakülte meclisidir.

I. Rektör

DÖRDÜNCÜ MADDE — Rektörü enstitünün intihap heyeti seçer. Bu heyet, ordinaryüs ve profesörlerle doçentlerden ve şube şefleriyle asistanların rektör intihabından evvel aralarından seçecekleri üçer müesselden teşekkül eder.

BEŞİNCİ MADDE — Rektör iki sene için seçilir. Seçme nüsanda yapılır. Neticce divan tarafından Ziraat vekâletine bildirilir. Kararname ile âli tasdik konduktan sonra tamamlanır. Yeni rektör kabul ve tasdik olunmazsa seçme aynı surette yeniden yapılır.

ALTINCI MADDE — Rektör enstitüyü temsil ve onu idare eder. Bütçeyi hazırlar. Fakülte meclisinden başka bütün meclislere ve divana reislik yapar. Bunların kararlarını tatbik eder.

YEDİNCİ MADDE — Rektör, dekan ve divan azası olabilmek için enstitüde en aşağı iki sene ordinaryüs olarak vazife yapmış olmak şarttır.

II. Divan

SEKİZİNCİ MADDE — Divan aşağıdaki uzuvlardan kurulur:

- I - Rektör,

B.13: Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü (TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 10 Haziran 1933, s.951.)

Orta orman mektebi teşkili ve muallimleri hakkında kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı : 3/VII/1934 - Sayı : 2742)

No.
2538

Kabul tarihi
23 - VI - 1934

BİRİNCİ MADDE — Orman mühendis muavini yetiştirmek üzere Ziraat vekâletine bağlı bir Orta orman mektebi kurulmuştur.

İKİNCİ MADDE — Orta orman mektebine Yüksek ziraat ve yüksek orman mekteplerinden mezun olanlar muallim olurlar. Bu esas dahilinde orta ziraat mektepleri muallimleri hakkındaki 10 - VI - 1933 tarih ve 2293 numaralı kanunun 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 ve 13 üncü maddeleri hükümleri Orta orman mektebi muallimleri hakkında da aynen tatbik olunur.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Orta orman mektebi muallim ve idare memurları kadrosu bu kanuna bağlı (1) numaralı cetvelde gösterilmiştir.

Bu kadro 1452 numaralı kanuna bağlı (2) numaralı cetvelin Ziraat vekâleti kısmına ilâve olunmuştur.

MUVAKKAT BİRİNCİ MADDE — 1934 malî senesi muvazenei umumiye kanununun 5 nci maddesine bağlı (D) cetvelinin Ziraat vekâleti kısmına bu kanuna bağlı (2) numaralı cetvelde gösterilen müstahdemler kadrosu ilâve olunmuştur.

MUVAKKAT İKİNCİ MADDE — 1934 malî senesi muvazenei umumiye kanununun 6 nci maddesine bağlı (E) cetvelinden, Ziraat vekâleti bütçesinin 746 nci fashının 2 nci (Orman ameliyat mektebi) maddesi çıkarılmıştır.

MUVAKKAT ÜÇÜNCÜ MADDE — Ziraat vekâleti 1934 malî senesi bütçesinin 746 nci fashının 2 nci maddesi unvanı (Orta orman mektebi) suretinde değiştirilmiş ve mezkûr maddeden (8 715) lira tenzil edilerek (5 775) lirası 712 nci (Memurlar maaşı) fashına ve (2 940) lirası da 715 nci (Vilâyat müstahdemleri ücreti) fashına nakl olunmuştur.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanun 29 teşrinievvel 1934 tarihinden muteberdir.

BEŞİNCİ MADDE — Bu kanunun hükümlerini İeraya Maliye ve Ziraat vekilleri memurdur.

28 haziran 1934

B.14: Orta Orman Mektebi Teşkili ve Muallimleri (TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 23 Haziran 1934, s.896.)

B.15: Zingal şirketi'nin esas mukavelesi (**BCA**, 30.18.01.02, 20 Eylöl 1934.)

B.16: Zingal şirketi mukavelesinde yapılan değişiklikler (**BCA**, 30.18.01.02,22 Ocak 1935.)

B.17: Zingal Orman Şirketi ve Ankara Orman Müdürlüğü mukavelesi (**BCA**, 30.10.2.15, 4 Mart 1936.)

T. C.
Ziraat Vekâleti
Orman U. Müdürlüğü

U. No.
H. No 33425

S. 1

2 / 9 / 1936

Holasa : Zingal ormanı
mukavelesinde yapılacak
tadilat H.

ilişik : 20

Yüksek Başvekalet

Zingal orman şirketi tarafından verilen 19/8/1935 tarihli istid'ada müzeyyel mukavelemin mer'iyete geçtiği 16/6/1932 tarihinden itibaren aşgarî kat'iyata ait yatırdıkları taksitler meyanında meşe ve çam için vukubulan teslimatlarının mühim bir yekuna balığ olduğu ve meşe ve çam eşgarî planda gösterilen nisbet dairesinde bulunmadığından tediyatlarına mukabil teslimat yapılamamakta olduğundan bunun için vuku bulan teslimatın diğer mevcut köknar ve kayın ağaçları bedellerine mahsubu istenilmiştir .

vaki istiza üzerine Sinop orman müdürlüğünden verilen 8/10/35 tarih ve 3032/471 sayılı karşılıkta Zingal şirketi mukavelesinin birinci planında gösterilen çam ve meşe ağaçlarının mevcut olmaması dolayısıyla zeyli mukavele uyarınca yatırdığı taksitlerden sözü geçen meşe ile çam ağaçlarına ait bedellerin mevkuft tutulduğu ve fen memurları raporuna nazaran maktalarda keşilmege elverişli meşe olmadığı ve çamın da planda gösterilen miktardan noksan olduğunun anlaşıldığı ve başka cins ağaca mahsup edilmeyerek mevkuft kalan paraları gösterir komisyonluktan alınan listeyi gönderildiği bildirilmiş ve mukavele fen memurlarının suretleri bağlı raporları da bunu teyit etmekte bulunmuştur .

Gerek bu raporlar ve gerekse müteakiben yapılan muhaberede mahallinden gönderilen ve suretleri sunulan karşılıklar ve şirketin müteakip miracaatları tetkik ediliince müteahhit şirketten şimdiye kadar çam ve meşe bedeli olarak tahsil edilen ve mevkuft tutulan para miktarının 530 lira 70 kuruşa bali olduğu görülmektedir .

030	10			183	264	8

B.18: Zingal ormanı mukavelesi tadilatı (BCA, 30.10.1.0.2, 2 Eylül 1936.)

B.19: Zingal şirketi'nin mukavelesinin tadilatı (**BCA**, 30.10.0.1.0.2, 22 Ekim 1936.)

Orman kanunu

(Resmî Gazete 'te neşir ve ilân : 18/II/1937 - Sayı : 3537)

No.
3116

Kabul tarihi
8 - II - 1937

BİRİNCİ KISIM

Umumî hükümler

Birinci fasıl

Ormanın tarifi, taksimi, murakabesi

BİRİNCİ MADDE — Bu kanunun tatbikında kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup ta her hangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaçcıkların toplu halleri yerleriyle beraber orman sayılır.

Sazlıklar ve muhitin tabiatı itibarile koru ve baltalık yapılamayan veya stop florasile örtülü yerler her çeşit dikenlik ve fundalıklarla parklar ve ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaçcıklar ormandan sayılmaz.

İKİNCİ MADDE — Bulundukları mevki ve vaziyet ve haiz oldukları hususiyet noktasından halkın, memleketin sıhhat, selâmet ve menfaatine yarayacak olup ta birinci madde şümulüne giremeyecek olan muayyen ağaçlı sahalar İcra Vekilleri Heyeti kararla belli edilerek burulardaki ağaç katiyatı orman idaresinin iznine tâbi tutulabilir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Ormanlar dörde ayrılmıştır:

- 1 - Devlet ormanları;
- 2 - Umuma mahsus ormanlar (köy, belediye ve idareî hususiyeler gibi hükmi şahsiyeti haiz amme müesseselerine aid ormanlar).
- 3 - Vakıf ormanlar;
- 4 - Hususî ormanlar.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Devletten başkasına aid olan bütün ormanlar da bu kanunun hükümleri dairesinde Devletin murakabesi altında olup Devlet namına bu murakabe orman idaresi tarafından yapılır.

İKİNCİ KISIM

Devlet ormanları

Birinci fasıl

Ormanların sınırlanması

BEŞİNCİ MADDE — Devlet ormanlarının ve bu ormanların içinde ve bitişikindeki otlak, yaylak, kışlak, sulak ve diğer ormanlar ve her nevi arazi ile sınırları tesbit olunarak sınırlanması işini aşağıdaki komisyonlar yapar.

Bu komisyonlar, Ziraat vekâletince tayin edilecek bir orman başmühendisi

Orman umum müdürlüğü teşkilât kanunu

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı : 14/VI/1937 - Sayı : 3630)

No.
3204

Kabul tarihi
4 - VI - 1937

BİRİNCİ MADDE — Yurd ormanlarını korumak, işletmek, imar etmek, yeniden orman yetiştirme işleri yapmak ve orman verimlerini çoğaltmak ve bu vazifelerin ifası için icab eden müesseseleri kurmak, fen adamları yetiştirmek ve hususî kanunlarla verilen vazifeleri ve ormana müteallik bilûmum hizmetleri görmekle mükellef Ziraat vekâletine bağlı, hıkmî şahsiyeti haiz ve mülhak bütçe ile idare olunur bir Orman umum müdürlüğü kurulmuş ve halen Ziraat vekâletine dahil ve orman işlerinde müstahdem bilûmum memurlar ve teşkilât bu müdüriyete bağlanmıştır.

İKİNCİ MADDE — Orman umum müdürlüğü, merkez ve vilâyetler kısımlarına ayrılmıştır.

Merkez teşkilâtı:

- 1 - Koruma,
- 2 - Harita ve kadastro,
- 3 - Amenajman,
- 4 - İşletme,
- 5 - İmar,
- 6 - Tedrisat,
- 7 - Fennî araştırma,
- 8 - İnşaat,
- 9 - Ağaçlandırma,
- 10 - Mücadele ve avcılık,
- 11 - Sanayi ve istatistik,
- 12 - Ekonomi,
- 13 - Murakabe ve teftiş,

Şubelerinden ibarettir.

Merkezde ayrıca bir fen heyeti ve bir muhasebe müdürlüğü bulunur. Şube müdürleri fen heyetinin tabii azasıdır.

Vilâyet teşkilâtı:

Vilâyetler teşkilâtı memleketin orman vaziyetine göre kurulur.

Müesseseler:

Mevcut Orta orman mektebi Orman umum müdürlüğüne bağlı olup hususî kanunile ve kurulmuş, kurulacak diğer müesseseler de hususiyetlerine göre vilâyetler teşkilâtı ile idare olunur.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Muhtelif kanunlar ile Devlet memur ve müstahdemleri hakkında mevzu hükümler Orman umum müdürlüğü memur ve müstahdemleri hakkında da aynen tatbik olunur.

Bunlara, muvazeneye dahil memurlar hakkındaki tekaüd hükümleri tatbik olunur.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Orman mühendis muavinlerinin yetiştirilmesi ve diğer memurların bilgilerinin arttırılması için ihtiyaca göre mintaka orman mektepleri, kurslar ve orman nümune revirleri açılır.

B.21: Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu (TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 26 Nisan 1937, s.339.)

Orman kanununa ek kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilân : 25/VI/1938 - Sayı : 3943)

No.
3444

Kabul tarihi
13 - VI - 1938

BİRİNCİ MADDE — 3116 sayılı kanunun 18 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Ormanların içinde veya orman sınırlarına köy ortasından ufki hattı müstakim üzerinde 10 kilometre uzaklığa kadar bulunan köylülere zati ihtiyaçları için dikili ağaçlara aid tarife bedelinin onda birini ve ayrıca kesme ve taşıma masraflarını ödemek şartile ormanların istif edilmiş yerlerinden veya orman memurunun göstereceği mahallerden kerestelik, kaplık tomruk ve mahrukut verilir. Bu hudud dahilinde bulunan ve nüfusu iki binden az olan kaza merkezleri ile diğer kasabalar sakinleri dahi bu hükiimden istifade eder.

Aynı mesafe dahilinde bulunub da geçimleri, ötedenberi, kendi vasıtaları ile pazarlara getirib sattıkları kereste, odun, kaplık ve kömüre bağlı olan köylülere tam tarife bedeli alınarak izin verilebilir.

Bu iznin ne hadler dahilinde ve ne şartlarla verileceği, talimatname ile tesbit olunur. Ziraat vekâleti, bu iznini, bu vaziyetteki köylülerin refah ve kalkınmalarını istihdaf eder tarzda yapacağı plânlara uymaları ve aralarında bir veya müteaddid birlikler kurmaları ve işleme yerlerini ve çalışma tarzlarını göstereceği şekillerde ıslah etmeleri şartına bağlayabilir.

İKİNCİ MADDE — Aynı kanunun 36 nci maddesi sonuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

Orman idaresi nakliye tezkerelerine müsteniden müruriye tezkeresi verir. Orman malları aded, cins, nevi itibarile ibraz olunan nakliye veya müruriye tezkeresine tavafuk ettiği ve damgalı olduğu takdirde, heveti umumiyesi üzerinde luamen % 10 ve veznen % 15 e kadar zuhur edecek fazlalık, nakliye veya müruriye tezkeresinde yazılı satış bedeli üzerinden orman resmi alınarak serbest bırakılır.

Yukarıki hadleri aşan mikdar, bütün fazlalığa şamil olmak üzere kaçak addile musadere olunur. Nakliye veya müruriye tezkeresine muvafık olub da damgasız olan envalden cezaen ayrıca iki kat satış bedeli alınır.

Orman sayılmayan mahallerden nakiller, ihtiyar heyetlerinden big bir resim ve ücrette tâbi tutulmaksızın verilecek mazbatalarla yapılır.

ÜÇÜNCÜ MADDE — 37 nci madde aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

Ormandan çıkan hasılatın bedel tarifeleri, muntakalar itibarile ve piyasa icablarına göre Orman umum müdürlüğü tarafından tanzim edilerek Ziraat vekâletince tasdik olunur.

DÖRDÜNCÜ MADDE — 39 ncu madde sonuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

Aynı şartla ve keza bir bedel tesviyesine tâbi tutulmaksızın Ziraat vekâleti ormanlardaki kuru dal, kuru çalı çupıların, ormanı tahrib etmeyecek tarzda toplanıp ormandan dışarı çıkarılması için köylülere izin verebilir.

BESİNCİ MADDE — 127 nci madde aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

Orman suçlarından dolayı tutulan ağaç, tomruk, kereste, mahrukut ve sair mahsulât ile nakıl vasıtaları bekçi ve bekçibaşılar tarafından zabtedililerek muhafa-

Orman umum müdürlüğü teşkilât kanununda bazı değişiklikler yapılması hakkında kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilân : 25/VI/1938 - Sayı : 3943)

No.
3445

Kabul tarihi
13 - VI - 1938

BİRİNCİ MADDE — Orman umum müdürlüğü teşkilâtı hakkındaki 4 haziran 1937 tarih ve 3204 sayılı kanunun 10 ncu maddesi kaldırılmıştır.

İKİNCİ MADDE — Mezkûr kanuna aşağıdaki muvakkat madde eklenmiştir:

MUVAKKAT MADDE — Bu kanunun meriyetinden itibaren bir sene zarfında ve bir defaya mahsus olmak üzere ilâhik cetvelde sayısı ve unvanları gösterilen memuriyetlere 1452 sayılı kanunun 8 nci maddesinde yazılı müddetleri ikmal etmeyenler de yüksek mekteb mezunu olmak şartile tayin olunabilirler.

Ancak bunlar mezkûr kanun hükümleri dairesinde müstehak oldukları derece maaşını ve müddetlerini doldurduka da istihkak kesbedecekleri derece maaşını alırlar. Şu kadar ki bu memuriyetlerin her hangi birinde bulundukları müddetçe bu memuriyetlere muhassas maaş ile müstehak oldukları derece maaşı arasındaki fark mükteseb hak teşkil etmemek şartile kendilerine ücret olarak verilir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

DÜRDÜNCÜ MADDE — Bu kanun hükümlerini icaray Maliye ve Ziraat vekilleri memurdur.

21 haziran 1938

CETVEL

Memuriyetin unvanı	Aded
Umum müdür	1
» » muavini	1
Fen heyeti azaları	3
Birinci sınıf orman başmühendisleri	2
Merkez şube müdürleri	5

Cumhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası : 14 - VI - 1938 ve 1/1077
Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cumhuriyet Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası : 31 - VI - 1938 ve 4/462
Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların Cild Sayı ve sayfa numaraları : 26 255,121:125

B.23: Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılması hakkında kanun. (TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 25 Haziran 1938, s.828.)

B. 24: Ağaçları Korumak Milli Bir Borçtur. (Hakimiyeti Milliye, 7 Ocak 1930.)

in TELGRAF ve TELEFON HABERLERİ

Ağaç koruma cemiyeti

Bir sene içinde çok faydalı işler görmüştür

Ankara, 1 (A. A.) — Ağaç koruma cemiyetinin senelik kongresi bugün saat 10 da himaye etfal salonunda toplanmıştır. İçtimada 929 hesabı kat'isi ile 931 ve 932 seneleri bütçeleri kabul ve cemiyetin bir senelik raporu tasvip edilmiştir. Umumi merkez tarafından teklif edilen nizamname tadilatı da ka bu olunarak cemiyetin eski ismi olan (Himayeî eşcar cemiyeti) (ağaç koruma cemiyetine) tahvil olunmuştur. Bilâhare umumi idare heyeti intihabâtı yapılmıştır.

Cemiyetin okunan mesai programına nazaran ağaç mütehassısları davet edilerek bir program tanzim ve program üç bin nüsha tabedilerek şubelere ve sair icap eden yerlere dağıtılmıştır. Umumi merkez Ankarada tesis edildiği zaman cemiyetin 9 vilâyet ve 25 kaza ve 24 nahiyede teşkilâtı vardı. Bugün 29 vilâyet ve 80 kaza, 52 nahiyede şube açılmıştır. Bu teşkilât peyderpey tevsî edilmektedir. Birçok vilâyetlerde yetişen ve diğer yerlerde de yetişmesi mümkün olan iyi cins meyvaların tamimi için ağır kalemi celbedilmiştir. Bu kalemlerin miktarı 77 çeşitte 3300 dür. Bu çeşitlerden 180 kalem Keskin ve Turgutluya ve 222 kalem Tarsus ve Sivas şubelerine 508 kalem Geyve ve Kalecik,

Bize Vakıt, c Fecke ara

Muhterem efe Adnaanın Fel diye kanunu üze neticesinde, fırka namzetlerin altıs mamalarından az yerek diğer altısı rılmıştır.

Buyruルト verile sinin yek, diğerine ları gibi aralarında olduğundan kanun

Fekede binan

Ev sahibinin

Fekeden gazetem Muhterem efen liye dairesinin tah lunan hanemin iki icarı olan (240) l valenamesi gönde hususta bir çok p verilen telgrafları menfi bir cevap ta tedir. Bundan maac

İktisat n

36 neviden 1,451.934 ağaç dikildiği anlaşılmıştır. İklim itibarıyla müsavi olan birçok vilâyetlerimizde fındığın tekdışı için Ordu ve Giresundan fidan celbine teşebbüs edilmiş ve ayrıca Pazar şubesine 150 bin fındık fidanı gönderilmesi ne tevessül edilmiştir. Yerköyünde ağaç tohumları ekilerek eldeedilecek fidanların tevzii için bir fidanlık tesisine karar verilmiş ve Midayic ilçesinden beş bin dönüm arazi alınmasına tevessül edilmiştir. Halen bu arazinin nüzayedeye çıkarılmak üzere haritası yapılmaktadır.

Ağaç koruma cemiyetinin menafii umumiyyeye hadim cemiyetler meyana ithali için bir karar ittihazi zımınnda devlet şurasına müracaat edilmiştir.

Ankara, 1 (A. A.) — Yeni intihap edilen ağaç koruma cemiyeti umumi heyeti idaresi kongreyi müteakıp toplana rak Izmi meb'usu Rahmi Beyi reisliğe Edirne meb'usu Falk, Erzurum meb'usu Aziz Beyleri reis vekilliklerine intihap etmiştir.

İş kanunu lâyihası meclise veriliyor
Ankara, 30 — İktisat Vekâleti-

B. 25: Ağaç Koruma Cemiyeti. (Vakit, 2 Aralık 1930.)

B. 26: Orman Yangını. (Cumhuriyet, 6 Nisan 1932.)

B. 27: Bozüyük Fabrikası Yangınının Tafsilatı. (Cumhuriyet, 28 Aralık 1932.)

Türkiye orman siyasetinin ana hatları ve gidimi

Tarım Bakanı, Büyük Parti Kurultayında verdiği izahatla tutulan ve gidilen yolu anlattı

Orman dilekleri üç gruba ayrılabilir: Birincisi: Orman kanununun terz elden çıkarılması, ormanların koruma tertibatının kuvvetlendirilmesi, iyi ve usulü dairesinde işletilmesi.

İkincisi: İntifa kanunu hükümlerine riayet etmek, muvakkat işletme plânlarla kat'iyata izin vermek ve orman satmak.

Üçüncüsü de: Ruhsatnamelerde ve bazı hususlarda kolaylıklar göstermek. Bunlardan birinci grup dilekleri şükran ve tehalükle karpılır. Orman kanununu bir an önce çıkarmak Tarım Bakanlığının arkasından koymakta olduğu bir iştir. Tanınmış mütehassısların yardımıyla yeni haytan hazırlanmış olan bu kanun projelerinin ekonomik, adli ve mali noktalarından aid olduğu Bakanlarca tetkiki bitirilmek üzere. Bu bitince Yüce Kamutaya sunulacaktır. Kanunda bütün koruma tedbirleri ve ormanların rasyonel işletilmesi tedbirleri büyük bir önemle gözönünde tutulmuştur.

İntifa kanunu, muvakkat işletme plânlarıyla kat'iyata izin vermek ve orman satmak dileklerine gelince burada vaziyet değişmekte ve görüş ve düşüncelerimiz ayrılmaktadır.

Arkadaşlar! Orman meselesi bağlaşıpına büyük bir davamızdır. Bu davanın içine girerek teferrüata girişmek sizleri saatlerce ıssal etmek isterim. Onun için ben bunun ancak ana hatları, hatta aşağı hatlarını ana noktaları üzerinde duracağım. İstatistiklerimiz ormanlarımızı 8,5 milyon hektar olarak gösterir. Bunun 2-2,5 milyonunu fundalık, sazlık ve çalılık olarak ayırır. Bence bu geniş bir tahmindir. Fakat doğru saysak, ve fundalık, sazlıkları da ormanlar arasına katsak bi-

Tarım Bakanı Muhlis

larda orman yapılmak işine girişiliyor. Amerika birçok muntakaları kuraklıktan kurtarmak, oradaki ziraati korumak için yüzlerce kilometre uzunluğunda orman yapmaktan başka çare bulamıyor.

Ormanları korumayan ve ormanlarına karşı günah işleyen milletlerin nihayet bulundukları medenî seviyeden aşağı yuvarlandıkları hakkındaki iddialar birçok tarihî vak'alara dayanan hakikatlerden-

dir. Başınızı ağrıtmamak için çok kısaca anlattığım bu vaziyet karşısında mümkün olduğu kadar ağac kesilmesine meydan

liğinizi lüzumdur. Ormanlarımızın tahammülü nedir? Bunları bilmiyorsunuz, amanaşman plânları değil, elinizde bir haritanız yoktur. Muhafaza teşkilâtınız zayıftır. Rasyonel bir plânla işletme imkânı buluncaya ve hazırlayınca kadar dışarıdan kereste getirmek mecburiyetinde kalsanız bile buna katlanmalısınız. Yoksa plânsız, usulsüz, fensiz kat'iyatla günün birinde, hatta pek yakın bir zamanda şimdi geçici bir zaman için katlanmaktan kaçındığınız bu vaziyete ebedi olarak ve büyük bir hüsrarla katlanmağa mecbur ve mahkûm olursunuz.)

Aynı mütehasss plânla ve usulü dairesinde işletilen ve korunulan bu ormanlarımızın ulusal ekonomide çok verimli olacağını ilâve ediyor. Buna karşı benim aldığım tedbir gelişigüzel kat'iyatın mümkün merteye önüne geçmek. kanun ve talimatnamelere bir şekil uydurmak değil, onların ruhuna ve maksadına riayet etmekten ibarettir. Sizlerin ve milletin huzurunda açıkça itiraf ederim ki kendimi bazı yerlerden şikâyet edildiği gibi kat'iyatı darlaştırdığımdan, sıkılaştırdığımdan değil, bunu tam yapamamış olmakla anıl suçlu ve kabahatli bulurum. Maden ocaklarımız durmasın diye sütunlara müsaade edilmektedir. İhracat mallarımız çürümesin diye sandıklara, kutuluklara izin verilmektedir. Traverseler ve telgraf direkleri için kat'iyata izin verilmektedir. Yakım odunu ve kömürü için geniş devranılmaktadır. Şurada burada bağlanmış mektep, köprü, su ve bu noktalarda

B. 28: Türkiye Orman Siyasetinin Ana Hatları ve Gidimi. (Cumhuriyet, 26 Mayıs 1935.)

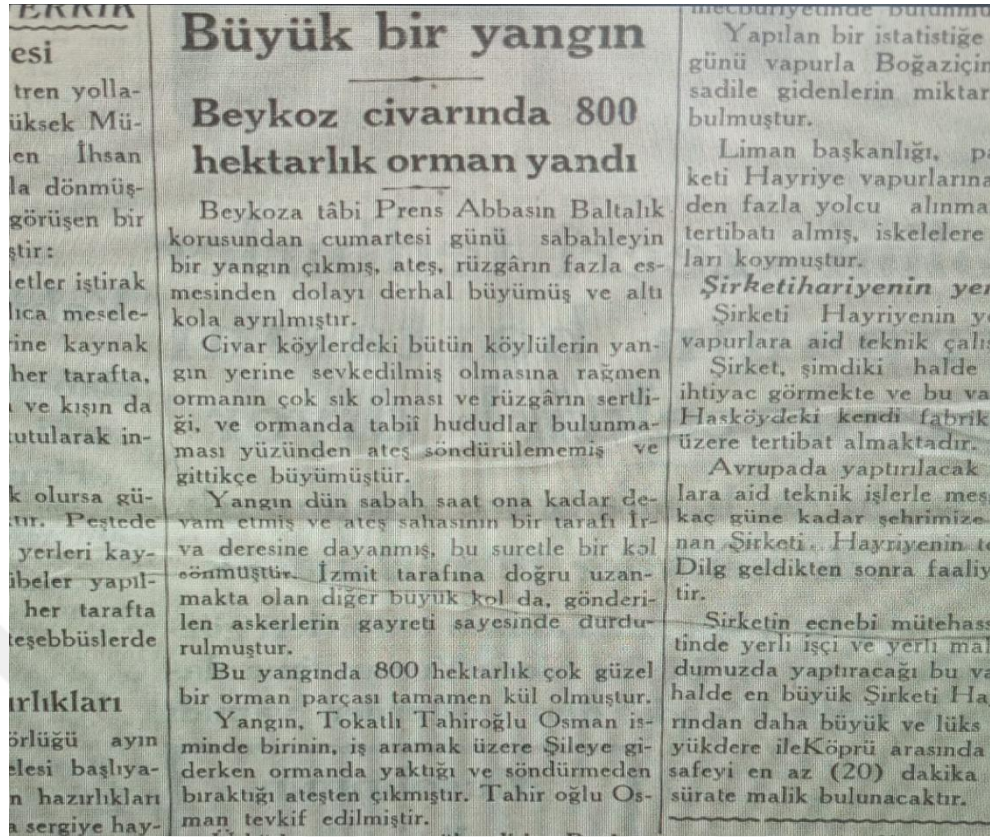

B. 29: Orman Çiftliğinin Ankara'ya Yeni Bir Hizmeti. (Ulus, 3 Temmuz 1935.)

B. 30: Gümüşane Ormanlarındaki Yangın Söndürüldü. (Ulus, 6 Eylül 1935.)

B. 31: Büyük Bir Yangın. (Cumhuriyet, 18 Eylül 1935.)

B. 32: Siyasi Müsteşarlıklar ve Orman Kanunları. (Cumhuriyet, 9 Şubat 1937.)

FOTOĞRAFLAR VE RESİMLER

F.1: Ulus Meydanı'ndan Bankalar Caddesi, caddenin sağ tarafında Karpiç Lokantası, Millet Bahçesi, Evkaf Apartmanı, Merkez Bankası, Ziraat Bankası'nın çatısı, Osmanlı Bankası, caddenin solunda Tekel Baş Müdürlüğü ile Hariciye Vekaleti görülmektedir. (VEKAM Dijital Kütüphanesi, 1934.)

F.2: İstasyon caddesi üzerinde bulunan Millet bahçesinden I.T.B.M.M. binası görülmektedir. Kartpostalın sol alt köşesinde eski türkçe ""Ankara Millet Bahçesi ve Büyük Millet Meclisi"" yazılıdır. (VEKAM Dijital Kütüphanesi, 1924.)

F.3: Ankara Şehir Bahçesi (VEKAM Dijital Kütüphanesi, 1930.)

F.4: İstasyon Caddesi'nden Ulus Meydanı görülmektedir. Solda II. TBMM, Divan-ı Muhasebat (Sayıştay), I. TBMM; Ulus Meydanı'nda Taşhan ve Zafer Anıtı, arkada Hıdırlık Tepesi, caddenin sağında Millet bahçesi, Ankara Palas ve Evkaf Memurin evleri görülmektedir. (VEKAM Dijital Kütüphanesi, 1935.)

F.5: II.TBMM 'sinin havuzlu bahçe yönünden görülmektedir. Bahçesi yeni gelişmektedir. Sol alt köşesinde, Ankara'daki büyük resmi bina yazısı okunmaktadır. II. TBMM bahçesi de o yıllarda özenle düzenlenmiştir. Bahçede bulunan uzun ve kaskatlı havuza Ankaralıları içindeki çiçeklerden dolayı “Nilüfer Havuzu” adını vermişlerdir. O dönem halka açık olan park rahatça gezilebilmektedir. Ayrıca o zamanki adıyla “Riyaseti Cumhur Orkestrası” bahçede bulunan yarım küre şeklindeki bir sahne üzerinde Ankaralıları açık hava konserleri vermekte idi. Günümüzde halka kapalı, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün bahçesi olarak kullanılmaktadır. (VEKAM Dijital Kütüphanesi, 1928-1929)

F.6: II. TBMM Bahçesi (VEKAM Dijital Kütüphanesi, 1930.)

F.7: II. TBMM'nin bahçesinde bulunan Aslanlı Havuz (VEKAM Dijital Kütüphanesi, 1930.)

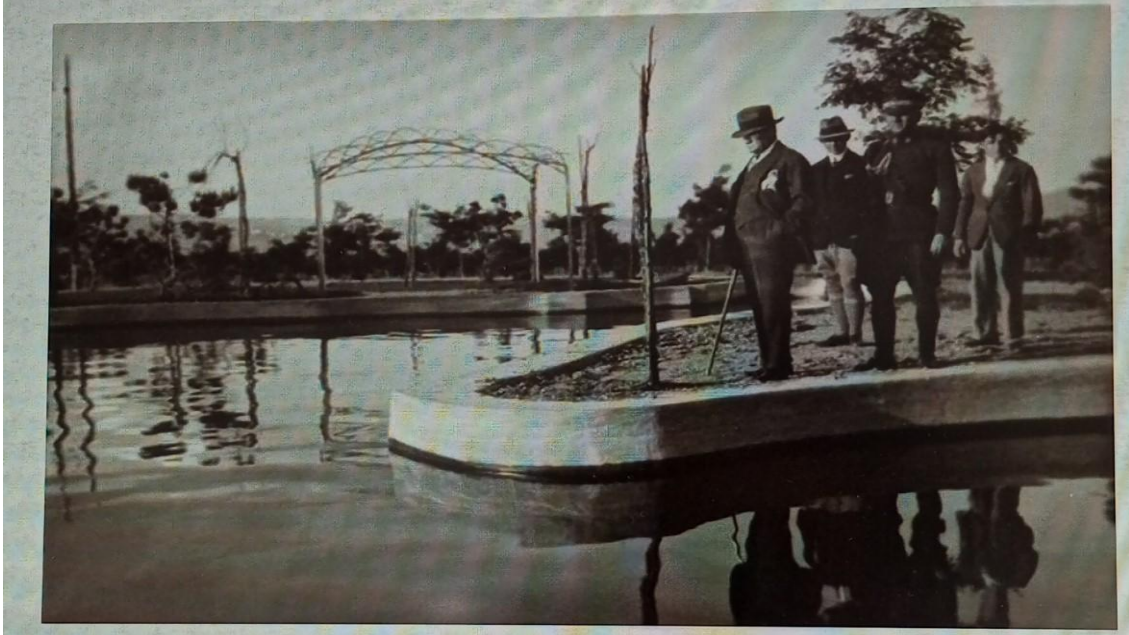

F.8: Yeni Hamidiye Sanat ve Zanaat Okulu ve bahçesi, arka cephede Ankara Kalesi, kaledeki eski evler görülmektedir. Önündeki park eski Millet bahçesidir. (VEKAM Dijital Kütüphanesi, 1930.)

F.9: Gazi Orman Çiftliği (Fotoğraflarla Atatürk Albümü, Ankara, 5 Mayıs 1925. S.91.)

Gazi Orman Çiftliği'nde incelemelerde bulunurken, Ankara, 4 Temmuz 1929.
Inspecting the works undertaken in the Ghazi Woods Plantation, Ankara, 4 July 1929.

F.10: Gazi Orman Çiftliği'nde incelemelerde bulunurken, (Fotoğraflarla Atatürk Albümü Ankara, 4 Temmuz 1929, s.171.)

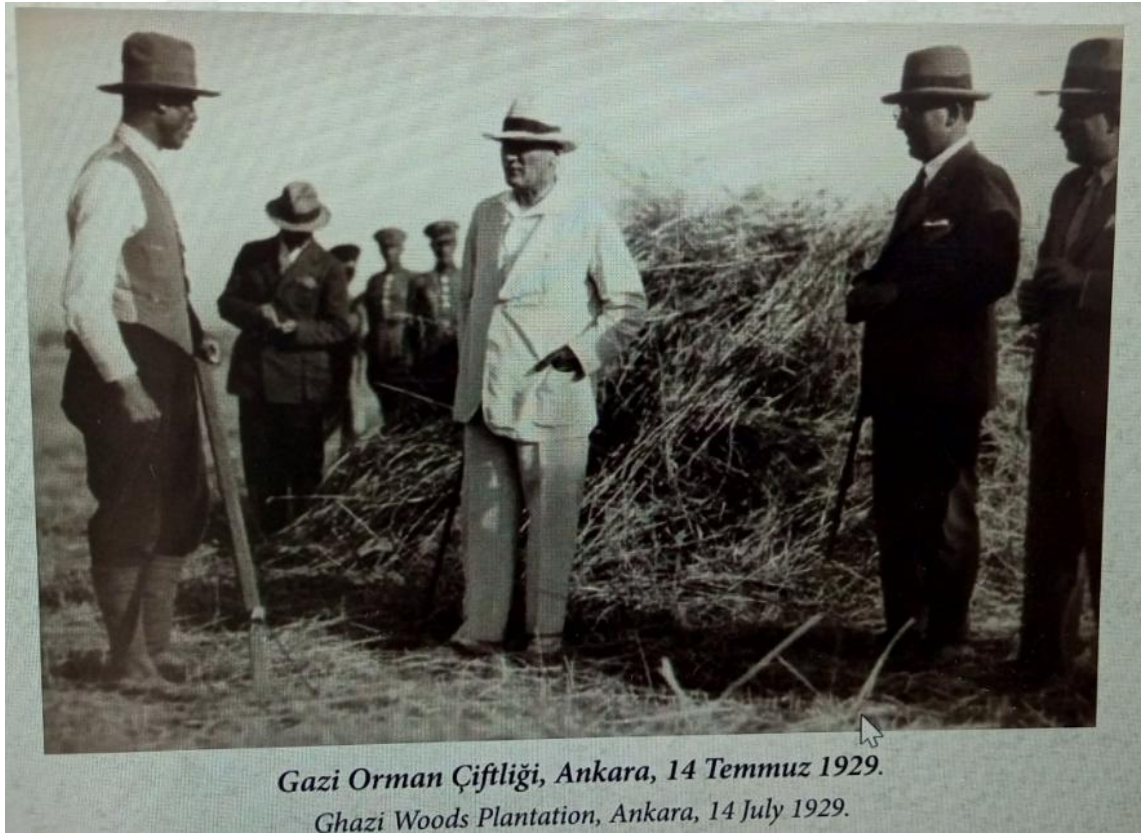
Gazi Orman Çiftliği'nin 1'inci kuruluş yıl dönümü kutlamalarında, Ankara, 5 Mayıs 1926.
1st Anniversary of the opening of Ghazi Woods Plantation, Ankara, 5 May 1926.

F.11: Gazi Orman Çiftliği'nin 1. yıl kutlamaları. (Fotoğraflarla Atatürk Albümü, Ankara, 5 Mayıs 1926, s.126.

Gazi Orman Çiftliği, Ankara, 4 Temmuz 1929.
Ghazi Woods Plantation, Ankara, 4 July 1929.

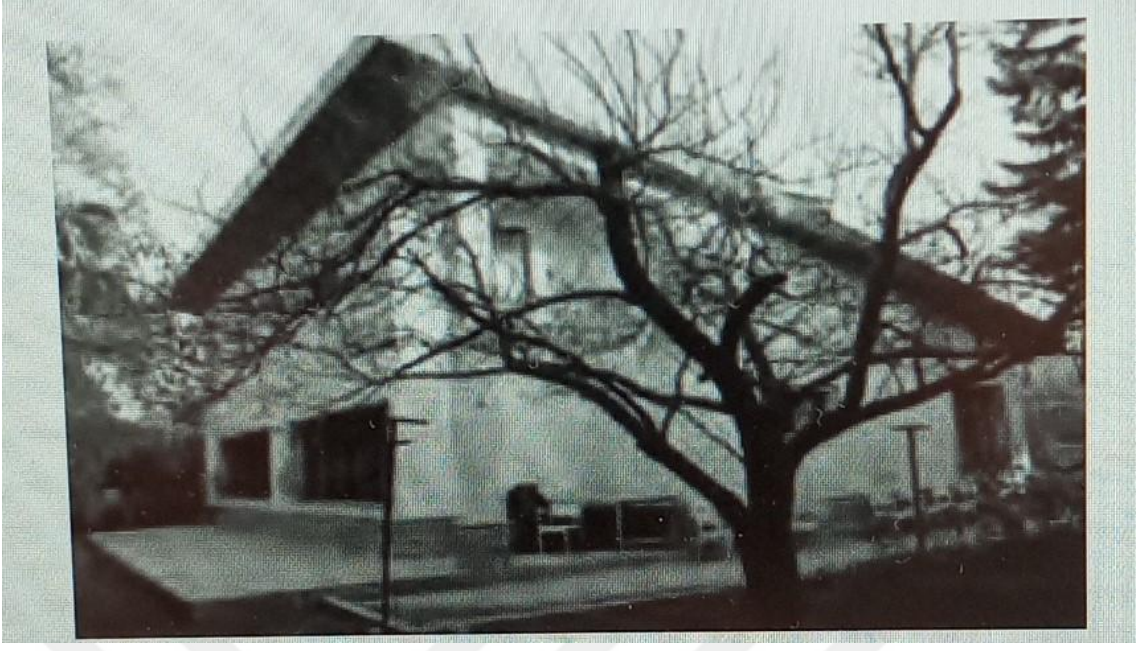
F.12: Gazi Orman Çiftliği. (Fotoğraflarla Atatürk Albümü, Ankara, 4 Temmuz 1929, s.172.)

Gazi Orman Çiftliği, Ankara, 14 Temmuz 1929.
Ghazi Woods Plantation, Ankara, 14 July 1929.

F. 13: Gazi Orman Çiftliği. (Fotoğraflarla Atatürk Albümü, Ankara, 14 Temmuz 1929, s.174.)

F.14: Gazi Orman Çiftliği Ülkü Evi. (Fotoğraflarla Atatürk Albümü, Ankara, 1930, s.183.)

F.15: Çiftliğin Umumi İdaresi. (Fotoğraflarla Atatürk Albümü, Ankara, 1930 s.184.)

F.16: Gazi Orman Çiftliği. (Fotoğraflarla Atatürk Albümü, Ankara, 1931, s.186.)

*Gazi Orman Çiftliği, Ankara, 14 Temmuz 1929.
Ghazi Woods Plantation, Ankara, 14 July 1929.*

F.17: Gazi Orman Çiftliği. (Fotoğrafla Atatürk Albümü, Ankara, 14 Temmuz 1929, 176.)

Resim 10: Karadeniz Havuzu

F.19: Gazi Orman Çiftliği Karadeniz Havuzu. (Fotoğraflarla Atatürk Albümü, Ankara, 1935, s.190.)

F.20: Marmara Denizi Havuzu. (Fotoğraflarla Atatürk Albümü, Ankara, 1935, s.190.)

F.21: Bahçeköy Mekteb-i Alisi. (İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Orman Fakültesi Arşivi)

Hendek ormanlarında amenajman çalışmaları yürüten heyet: Ortada Tefik Bey, Sağdan Emin (Gökyar), Sadullah (Malkoç), Salih Sıtkı (Evren), Ali Bekir, Vecdi (Baycı), Bahaettin, Esat Muhlis (Oksal).¹⁵⁴

F.22: (Halil Kutluk, Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar 893-1330 (1487-1923), s.528.)

Hendek ormanları amenajman heyeti: Oturan Hermann Veith, sağdan itibaren ayakta kiler: Pinsker, Kraibich, Gaigg, Micklitz, Stumpfohl.¹⁷¹

F. 22: (Halil Kutluk, Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar 893-1330 (1487-1923), s.532.)

Orman Umum Müdürü Tefik Bey, Hendek Orman Ameliyat Mektebi Müdürü Neşet Bey ve amenajman idislerinden Avusturyalı Stumpfohl 1915 yılında Hendek Orman Ameliyat Mektebi öğrencileriyle.¹⁷⁹

F.23: (Halil Kutluk, Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar 893-1330 (1487-1923), s.630.)

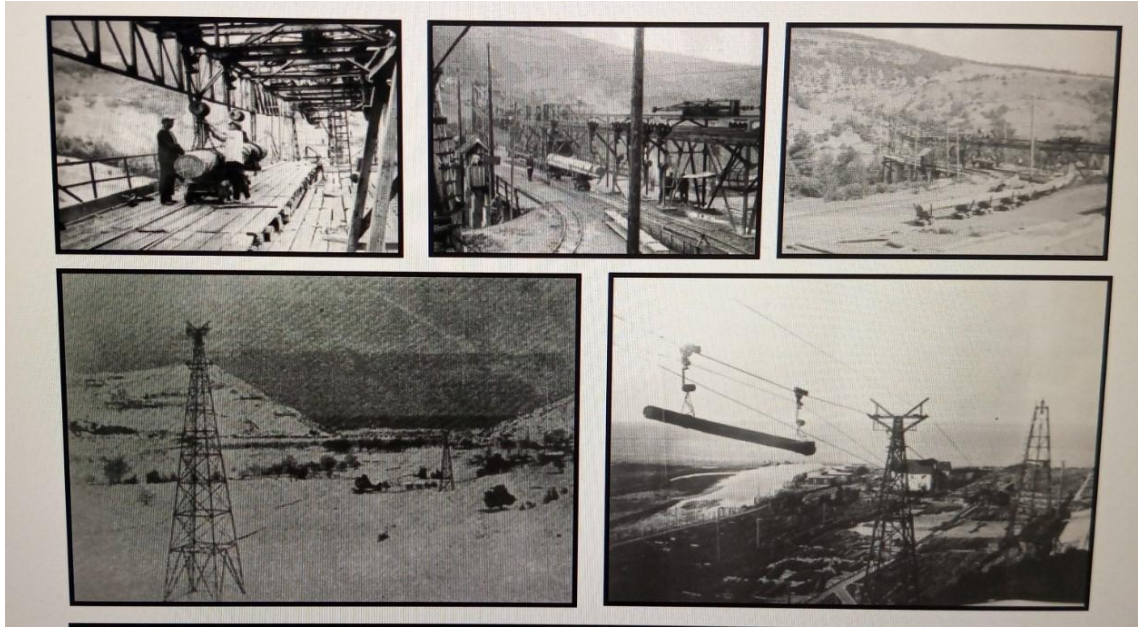
F.24: Yeni Fikir, 1 Mayıs 1914.

F.25: Orta Orman Mektebi Diploması. (Halil Kutluk, Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar 893-1330 (1487-1923), s.645.)

F.26: Hakimiyet-i Milliye, 12 Ocak 1930.

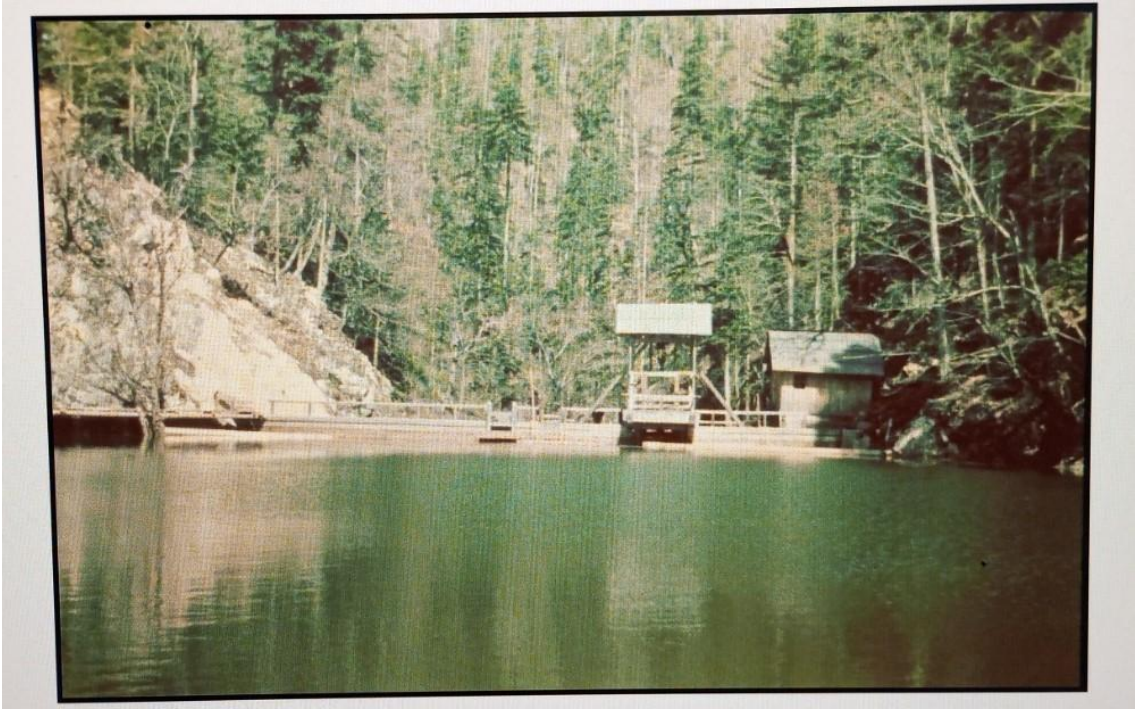

F.27: Çangal ormanlarından Fabrika bahçesindeki havuzlara havaî hat üzerinden tomruk nakli. (VII. Coğrafya Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Ankara, 2012, s.297.)

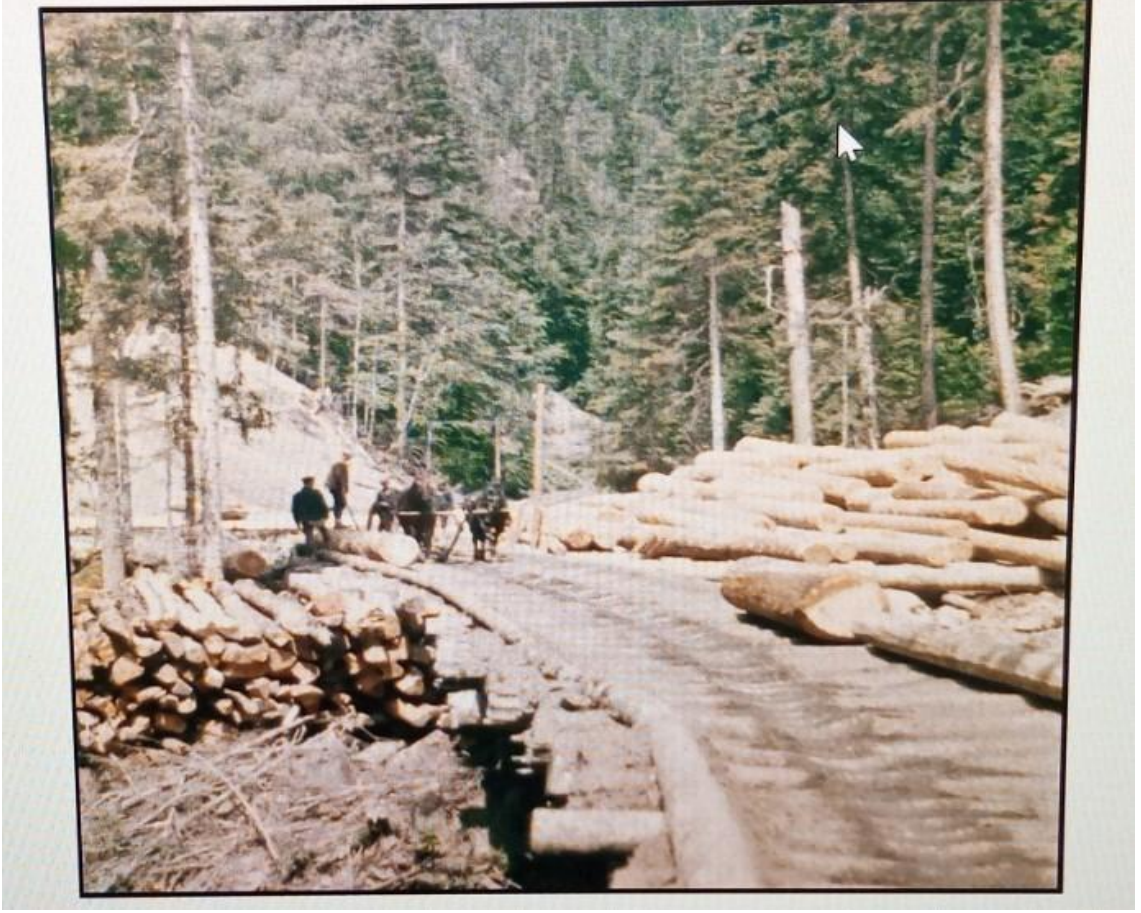

F. 28: Üç kol halinde orman içine yayılmış bulunan dekovil hatlarından biri olan Zindan'dan Fabrika'ya tomruk nakli. (VII. Coğrafya Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Ankara, 2012, s.299.)

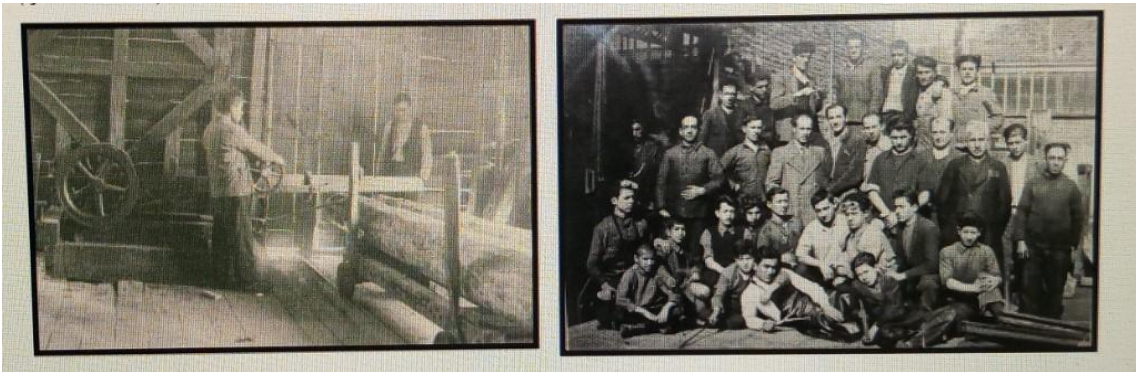

F. 29: Çukurçay ve Zindan vadisinde yer alan havuzların boş ve dolu halleri. (VII. Coğrafya Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Ankara, 2012, s.300.)

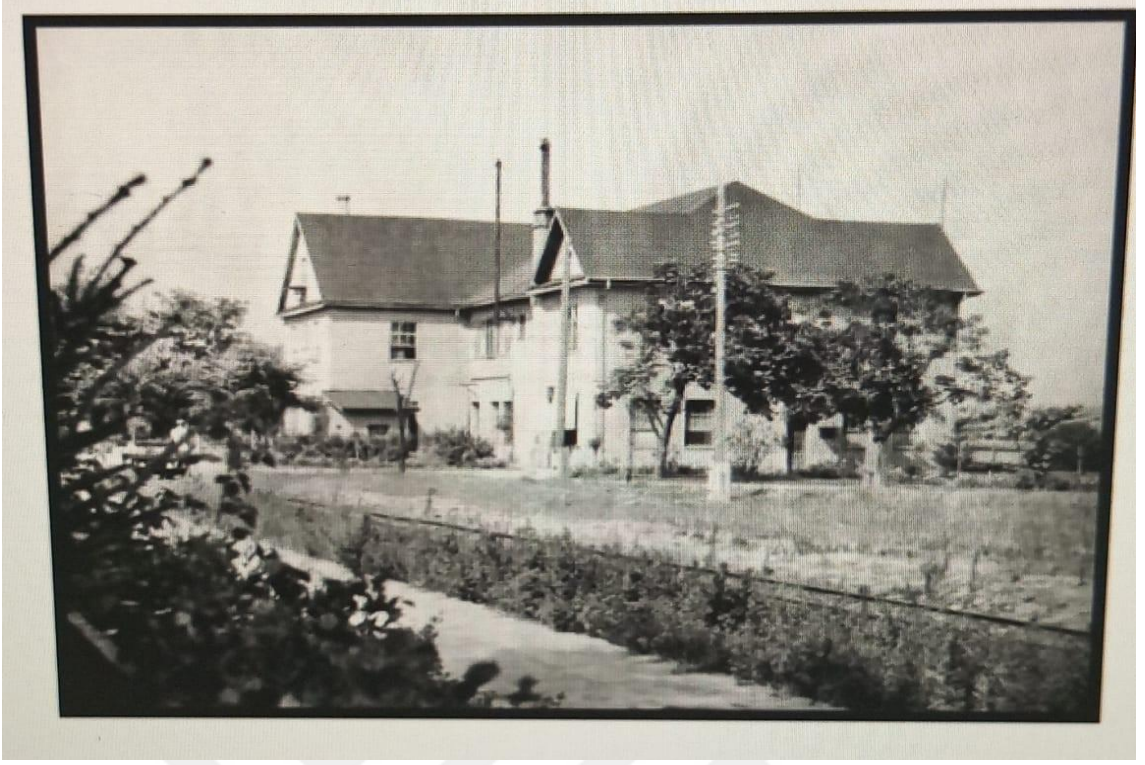

F. 30: Havai hat, dekovil ve havuz sistemini destekleyen öküz, manda ve atların kullanıldığı sürütme yolları. Sürtünmeyi azaltarak tomrukların zarar görmesini engellemek için bu yolların önemli bir kısmında ağaç kütükler kullanılmıştır. (II. Coğrafya Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Ankara, 2012, s.300.)

F. 31: Ayancıklı çocuklar küçük yaşlarda fabrikaya çırak olarak girerek birer kalifiye elemana dönüşüyordu. (Bursa Ormancılık Müzesi, Kamuran Ardıç Albümü)

F. 32: Avrupa mimari tarzına göre inşa edilmiş fabrika alanı içinde bulunan Zingal Şirketi müdüriyet binası. (Ayancık Orman İşletme Arşivi.)

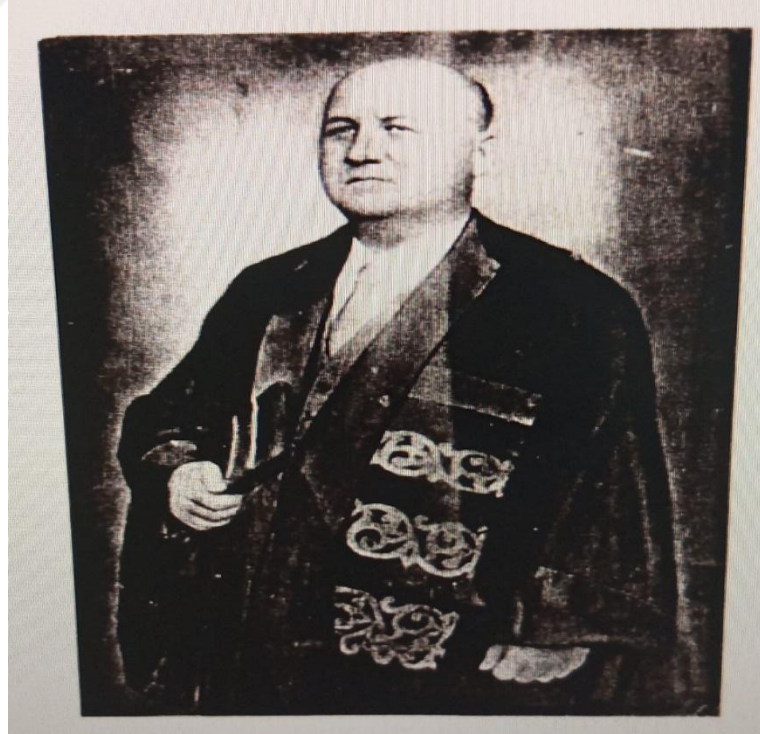

F. 33: Fabrika içinde ulaşım için kullanılan elektrikli tramvay sistemi. (Ayancık Orman İşletme Arşivi.)

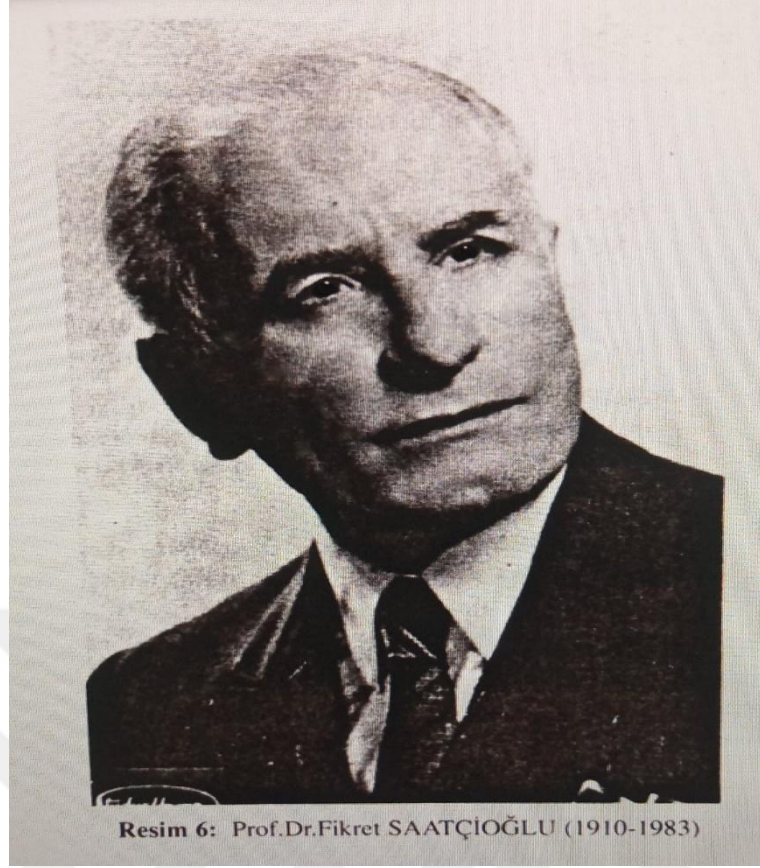

F. 34: Fabrika yerleşkesinde, deniz kıyısına yapılmış kameriye. (Ayancık Orman İşletme Arşivi.)

F. 35: Türk Orman Mühendisi, Ord. Prof. Mazhar DİKER

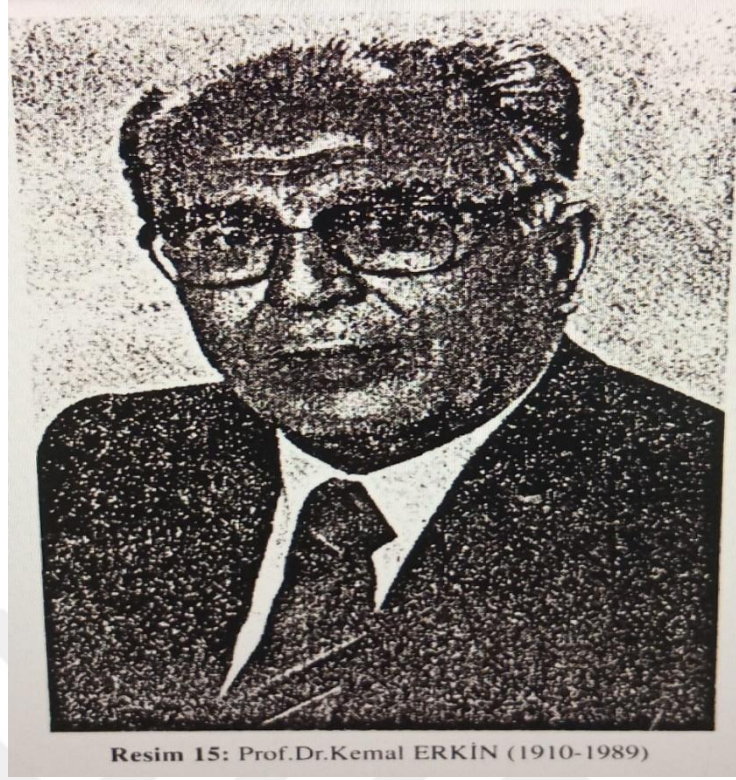

F. 36: Türk Orman Mühendisi, Prof. Dr. Fikret SAATÇIOĞLU

F. 37: Türk Orman Mühendisi, Prof. Dr. İsmail ERASLAN

F.38: Türk Orman Mühendisi, Prof. Dr. Kemal ERKİN

F. 39: Alman Orman Mühendisi, Ord. Prof. Dr. Hans Mayer-Wegelin

F. 40: Fransız Orman Uzmanı, Paul Joseph Saby

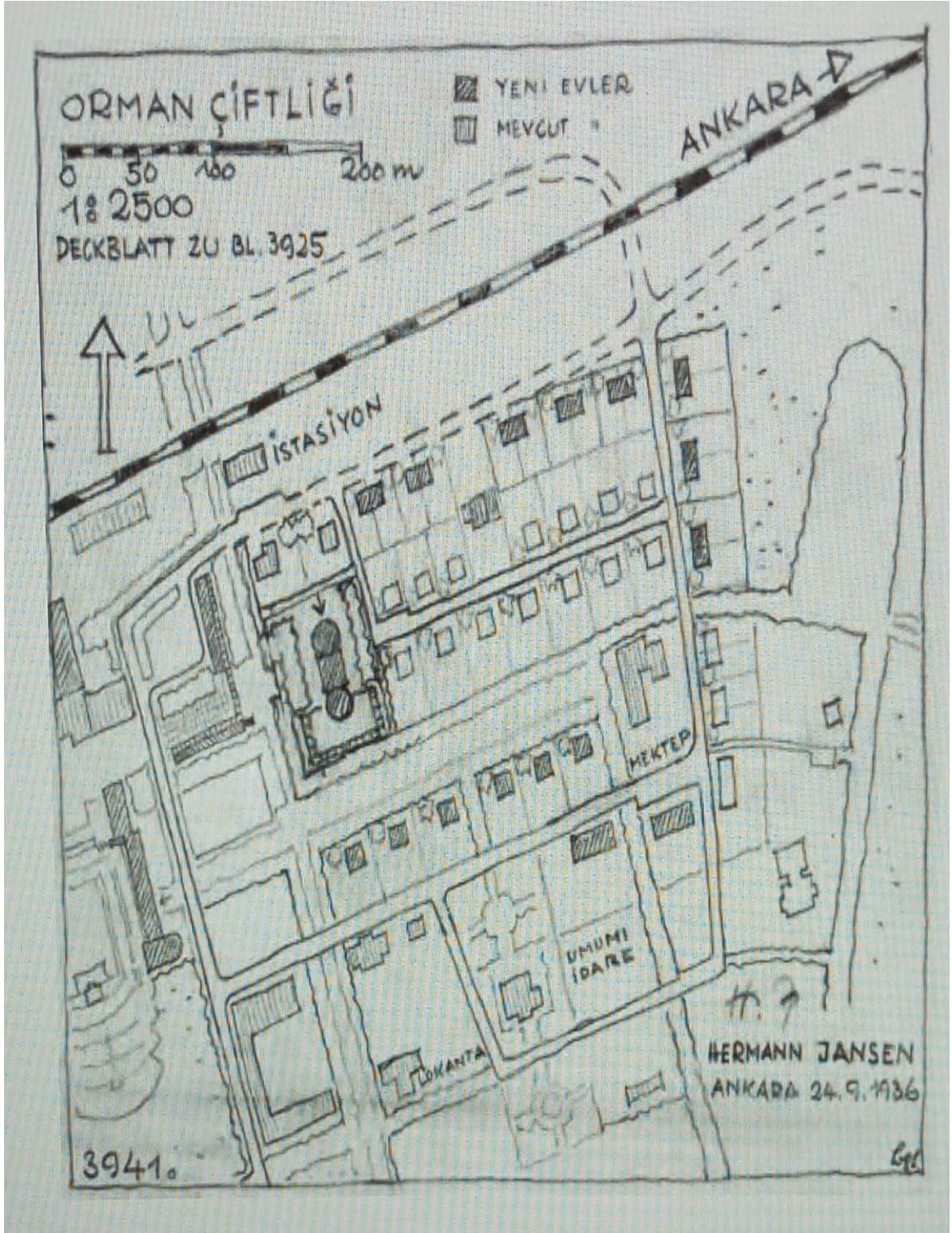

F. 41: Alman Orman Mühendisi, Prof. Robert Bernhard

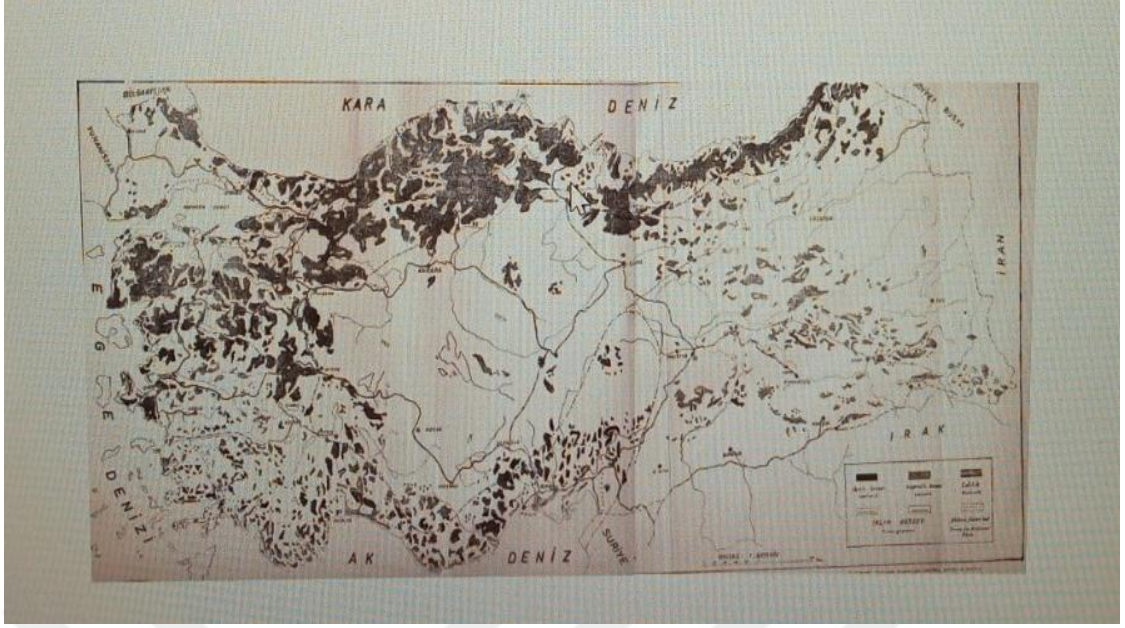
HARİTALAR VE KROKİLER

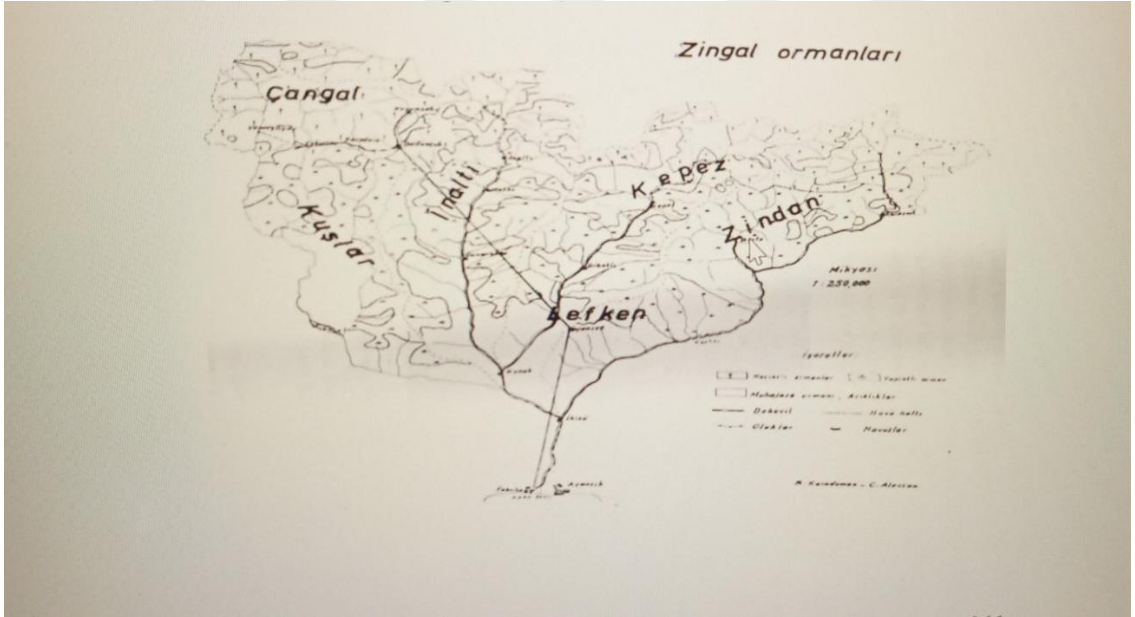

H. 1: Herman Jansen'in 1936 tarihli Gazi Orman Çiftliği Planı

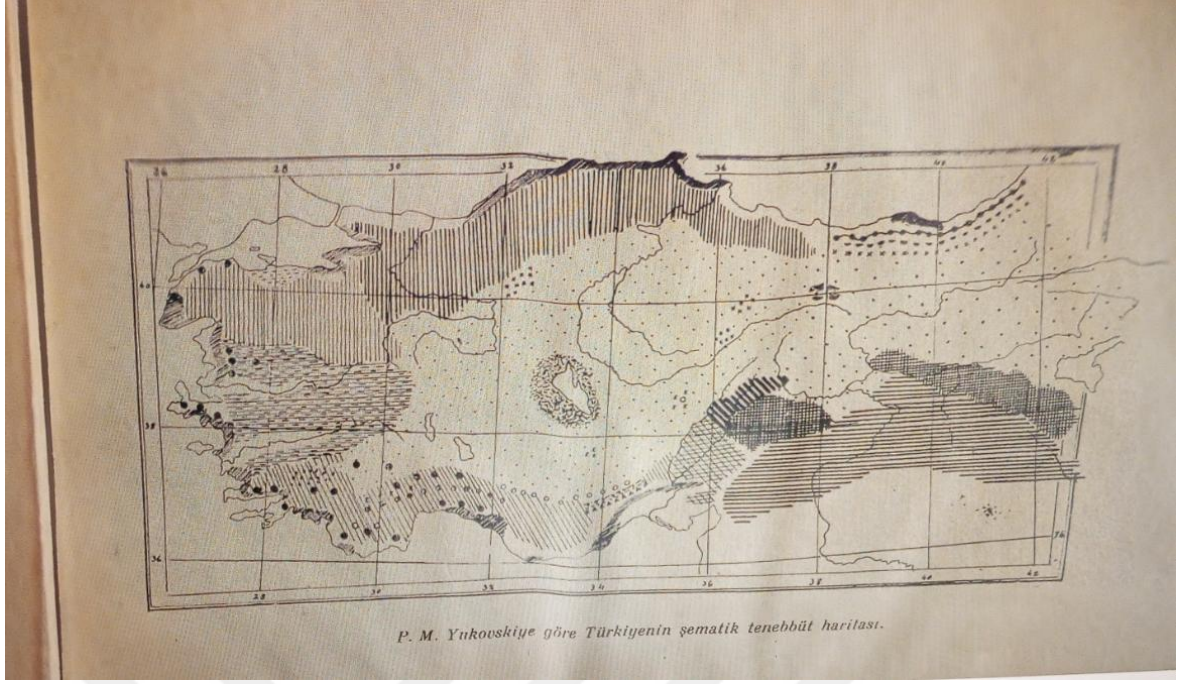

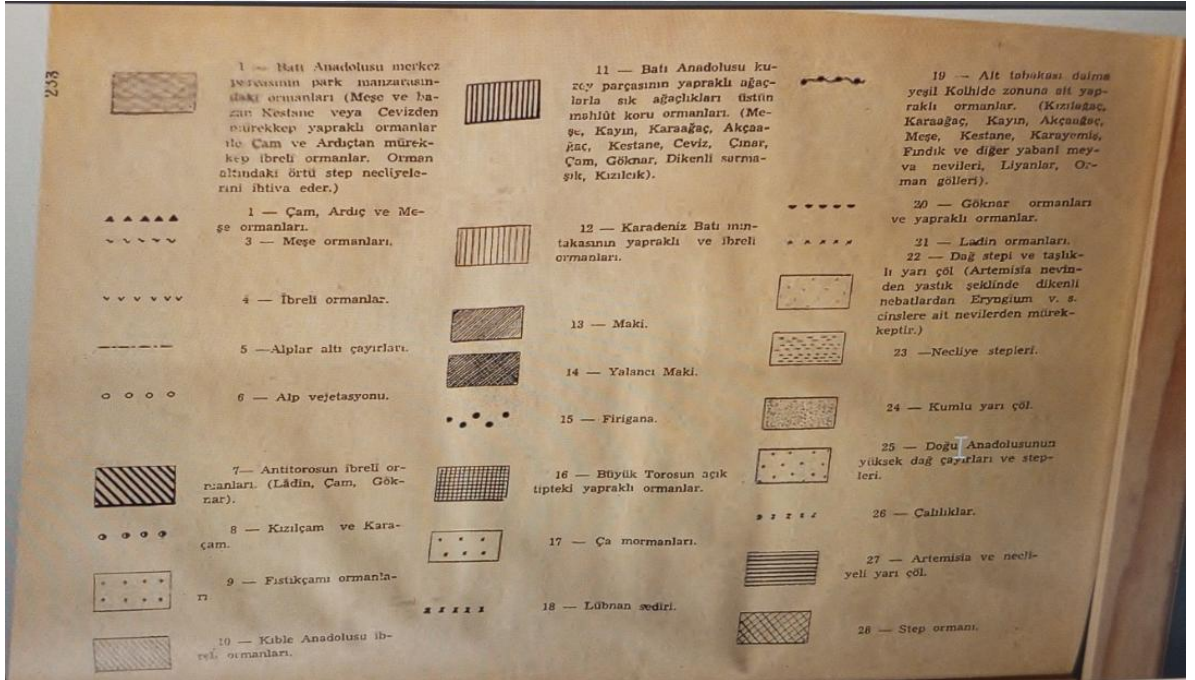
H. 2: 1936 yılı Türkiye Ormanlarını Gösteren Harita.

H. 3: Zingal Orman İşletme Sahasını Gösteren Harita.

H. 4: Türkiye'nin Tenebbüt Haritası.

H. 5: Tenebbüt Çeşitleri.